

İDARE DERGİSİ

İçişleri Bakanlığınca Çıkarılır

YIL : 20 MART - NİSAN 1949 SAYI:197

İ ÇİNDEKİ L E R

Sahife

TETKİKLER:

Kanun ve Nizamların çokluğu ve karışıklığı	Cudi ÖZAL	3
Kanunla ihdas edilen kamu hizmetleri "L"		
cetvelleri ile kaldırılabilir mi?	M. ERTUĞRULOĞLU	18
Köy seçimlerinin iptali ve Danıştay inanları	Mehmet KALAC	50

TERCÜMELER

Belçika'da memurların ve bunların meslekî derneklerinin idareye iştirakleri	H. BERKSUN	66
Hollanda'da komün muhtariyeti	Şekip ÇOPUROĞLU	81
Fransa'da âmme idareleri teşkilâtı politikası	Hayri EKE	99
Belçika'da provens ve komün maliyelerine ait yeni kanun	Hayri ORHUN	116

FIKIR HAREKETLERİ:

Parklarda nekahat merkezleri	H. BERKSUN	143
------------------------------	------------	-----

SOSYAL HAREKETLER:

Beyaz kadın ticaretinin men'ine dair Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Komitesiince tanzim edilen Milletlerarası Sözleşme Tasarısı		150
---	--	-----

YABANCI MEVZUAT

Fransa'da Genel Evlerin Kapatılması ve Mütevassıtlarla Mücadele Kanunu		188
Romanya Seçim Kanunu	Sebatî ATAMAN	193
Romanya Halk Meclisleri Kanunu		218

İDARI COĞRAFYA:

Altınözü ilcesinin idarî coğrafyası	Ertuğrul UNLÜER	231
-------------------------------------	-----------------	-----

KARARLAR VE İÇTİHATLAR:

486 Sayılı Kanunun 1 nci maddesi hakkında Danıştay kararı		240
Bibliyografya		245

ABONE BEDELİ

Türkiye için yıllıkı 500 kuruş.

Yabancı memleketler için yıllıkı: 750 kuruş.

Abone bedelinin gönderilmesi şekli:

A — Türkiye’de:

Bulunulan yerin mallandığına tutarı yatırılarak mukabilinde alınacak (Hasılatı müteferrika makbuzu) aynen ve taahhütlü bir mektupla:

İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğü — Ankara

adresine gönderilmelidir. (Hangi nüshalara abone kaydedilmesi istenildiğini gösteren mektuplar arzuhal puluna tâbi tutulmalıdır).

B — Yabancı memleketlerde:

Abone bedeline, makbuz pulu içyü 4 kuruş ekledikten sonra hâsıl olan meblâğ, posta veya banka havalesi olarak yukarıdaki adrese gönderilmelidir.

YAZI İŞLERİ

İdareyi ilgilendiren mevzularda hazırlanacak, etüdler kabul olunur.

Gönderilecek yazıların iki nüsha olması ve 20 - 25 sahifeyi geçmemesi, makinada seyrek satırla yazılmış olması ve yarım sahifeyi geçmeyen ayrıca bir de özü bulunması lâzımdır.

Yayınlanan yazıdaki fikir ve mütalâalar, yazı sahiplerine aittir.

Dergiye derc olunmayan yazılar iade edilmez.

Yazı işleri için **İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğüne** müracaat edilmelidir.

T E T K İ K L E R

İBARE HAYATINDAN: KANUN VE NİZAMLARIN ÇOKLUĞU VE KARIŞIKLIĞI. FRANSA VE BELÇİKA'DA BİHALE KARŞI BULUNAN ÇARELER

Cudi ÖZAL
Danıştay Üyesi

Medeniyetin terakkisiyle müşterek İlk ihtiyarların, âme menfaatlerinin alabü elğine genişlemesi İctimaî hukukun Devletlerin ilk plânlarında yer alması? âme hizmetlerini, Devlet vazifelerini çoğaltmış ve 1 suretle kanunların adedi binlerle sayılacak bir yekûna varmıştır. Kanunlar böyle hadsiz, hesapsız bir raddeye varınca ve sık sık da değiştirilince pek tabîi olarak birbirine zıt olan veyahut uzlaştırılması müşkül olan hükümlere rastgelinmektedir. Kanun ve nizam hazırlayan ve koyanların hukukî tekniğe karşı kifayetsizlikleri yüzünden bir hükümler karışıklığı meydana gelmesi de tabîi bir keyfiyettir.

Hele İktisadî Devlet müdahaleciliğinin alıp yürüdüğü bir devirde ve bilhassa İktisadî, malî ve İctimaî buhranların tazyiki altında çıkarılan (fevkalâde salâhiyet kanunları) ile, Millî Hâk;miyetin tezahürü olan kanun yapma konfesyonunun hükümlere, şahıslara verilmesi neticesinde, alelacele yapılmış ve sık sık değiştirilmiş olan kanunlar da bunlara inzımm edince bu hüküm karışıklıkları, değme hukukçuların bile içinden kolaylıkla çıkarmayacak, bir hukuk kaideleri hercümercisi meydana getirir.

Halbuki; umumiyetle idare edilenler, halk kanun çokluğundan ve kanunların kısa bir zamanda değiştirilmesinden daima ürkmüşler ve ş'kâyet edegelmişlerdir. Halkın

bu hükmü de hakkın verdiği hükme pek aykırı olmasa gerektir.

Çünkü, kanunlar hakkındaki kadim telâkki bunu teyit eder:

“Hintlilerde olduğu gibi Yunanlılarda ve Romalılarda. da kanun bidayette dinin bir kısmını teşkil etmekte idi. Kanunlar, ilahi, bir kaynaktan geldikleri için değiştirilemezlerdi. Kanunların mucip sebepleri de yoktur. Zira, Allahların arzusunun bir tezahürü olan kanunların mucip sebebe ihtiyacı yoktu.” (Fustel de Coulange, kadim belde. Fasil XI),

Eski İslâm Hukukumuz da nasları, dokunulmaz semavî hukuk kaidelerini ihtiva etmiyor mu?

Romalı müverrih ve mütefekkir Tacitte: Kanunlar çoğalınca idare kötüleşir “Plurimae Leges, pessimae respublica” diyor.

18 inci asrın büyük mütefekkir Voltaire de, zamane devletleri için, “Kanunların çoğu birbirine o kadar aşikâr surette zıttırlar ki, bir devletin hangi kanunlarla idare edildiği meselesi pek az ehemmiyeti haizdir” diyor.

Yeni telâkkiler de az iymalı, az manalı değildir:

Bir İtalyan edibi romanının kahramanına, Faşist idaresi hakkında, şu hükmü verdiriyor: “Yüzlerce seneden- beri Papalar beş kanunla, beş kilise ahkâmı ile ortalığı idare ettiler. Garibaldi binlerin seferinden sonra yalnız üç yeni kanun getirdi. Bugünkü rejimde ise her şey için bir kanun var. Kanunlar çoğalırsa sefalet o kadar artar. Sefalet ne kadar çoğalırsa kanunlar o kadar artar”. (Fon- tamara sayfa 104; Türkçe tercüme).

Halkın ıstıraplarını, hissiyatını en güzel terennüm eden büyük Şairimiz Tevfik Fikret’in: “Kanun diye, kanun diye, kanun tepelendi;” mısraı da malûmumuzdur.

Nihayet, meşhur Machiavelli de halkın haklı olduğunu şu suretle ifade eder: “Temin ederim ki, bir kavim, bir Hükümdardan daha ihtiyatlı; daha istikrar sahibi, daha iyi muhakemelidir. Halkın sesinin hakkın sesine benzetilmesi sebpsiz değildir”.

Zaten, devamlı bir hareket hattı meydana getiren ahenk, yeknesaklık ve istikrardan İçtimaî müesseseler, bilhassa hukuk müstağni kalamaz.

Bu durum, bizim gazeteler gibi ecnebi gazetelerin de mühim bir mevzuu halini almıştır. Nitekim 15 Şubat 1949 tarihli Journal de Geneve'in baş makalesinden şu parça bu hususta belîğ bir delildir: “Hiç kimse kanunu bilmez sayılmaz, kaidesi vaktiyle münakaşa edilmez temelli bir hukuk prensibi idi. Bugün ise, münakaşayı çok davet eden bir prensip oldu. Kanunların çokluğu ve karışıklığı hukukçuların ve hatta mütehassıslarının bile kanunları ihatadan âciz olduklarını itiraf ettikleri bu devirde artık bu büyük kaide gülünç bir düstur haline düştü.

Seine Ticaret Mahkemesine Reis tayin edilen Mösyö Marjoulet işe başlayış nutkunda şöyle demiştir: (Kanunlar o kadar çoğalmıştır ki bunlara vukuf peyda etmekte mütehassıslar müşkülâta uğrarlar, hükümler o kadar karışıktır ki kanunu beyhude bir hale sokar; ve namusla pek alâkası olmıyanların faaliyetine revaç verir).

İsviçre de, bu dertten salim değildir: “Kanun yalnız idare tarafından değil, idare edilen tarafından anlaşılmalıdır. Bununla beraber bazı kantonlarda her şeyün iyi olduğu beyan edilemez. Bize söylendiği gibi buralarda inşaat nizamına ait kanun o kadar muğlaktır ki, yalnız iki şahıs bunu anlamaktadırlar. Nafia Bakanı ve Kanton Adalet dairesi şefi: (1947 de Berne şehrinde toplanan devletler arası İdarî ilimler kongresine İsviçre delegeşi tarafından verilen rapor tercümesinden, idare dergisi: 194 numara) ”.

İmdi, hukukî teknikten mahrum kanunların çokluğu, ahenksizliği ve birbirine zıt hükümleri ihtiva etmesi yüzünden, idare edilenler kadar idareciler de muhtarip ve müştekidirler. Zaten idare, kanun vazımnın iradesinin bir icra vâsıtasından başka bir şey midir? Hattâ, idare demek, kanunların günlük tatbikatı demektir,, ifakat, iyi kanunlar, bir hukukçunun dediği gibi, zaferler gibidir; kendi kendine gelmezler. Zaferler nasıl mahir kumandan-

lan gerektiriyorsa, iyi kanunlar da teknik sanatına bihakkın vâkıf ehil hukukçulardan mürekkep bir teşkilâtın teşriî mesaiye iştirakini icabettirir.

Mer'î kanun ve nizamların, hukukî teknik vasıfları haiz olmamaları yüzünden, muasır idarelerde ve umumî bir halde meydana getirdikleri derdin teşhisine medar olan ârazm ve bunlara çaresaz olmak üzere bulunan ve tatbik edilen devaların anlaşılması için ilk evvel bizim İdarî teşkilâtımıza örnek olan Fransız mevzuatından başlayalım.

Fransız Cumhuriyet Hükümeti Başkammn bu hususa dair kararnamesiyle mucip sebepler lâyihasının, aşağıda yazılı, tercümesini okuyuculara ve bilhassa alâkalılara arzederim:

I

Teşriî ve nizamî metinlerin tedvinini ve basitleştirilmesini tetkik ile vazifeli yüksek bir komisyon tesis eden 10 Mayıs 1948 tarihli ve 48 - 800 numaralı kararname.

RAPOR

Bu son senelerde, İktisadî ve İctimaî sahadâki Devlet müdahalesinin genişlemesinden veyahut harbtan ve kurtuluştan çıkan malî zorluklardan ve zaruretlerden doğan sebeplerle, kanun ve nizamlar çoğalmıştır. Bu yeni metinler, âcil ihtiyaçların baskısı altında bazan alelâcele tesis olunmuşlar ve umumiyetle parça parça bir halde eski büyük ana kanunlara eklenmişlerdir.

Fransız Devleti Hükümeti denilen fiilî hükümetin bütün kanunî veya nizamî akitlerinden ki bunların büyük bir kısmı teknik meselelere taallûk etmekle mer'î kalmışlardır - butlanlı olanlarının tahakkuku yapılamaması yüzünden mevcut kanun ve nizamların karışıklığı bir kat daha çoğalmıştır.

Sayıcı çok dağınık ve tevhidi güç ve bundan dolayı hattâ birbirine uygun bulunmaktan uzak olan bu metinler, kanun ve nizamlar, arzetmesi lâzım gelen kolaylık ve vuzuhtan ekseriya mahrumdurlar. Bundan dolayı idare

edilenler, mevzuata vukuf ve ittıla hususunda pek büyük sıkıntılara maruz kalıyorlar; ve bunlar, sık sık ya meslekî faaliyetleri bütün bu müşküllere cevap veremiyen ve hakikî hukuk erbabının fuzulî olarak yerini alan iş adamlarına müracaat etmeğe veyahut kendi işletme müesse- selerinde hususî hukuk teşkilâtı meydana getirmeğe mecbur kalıyorlar; bu suretle bir çok kimseler istihsal sahasından uzaklaştırılmış olur; ve bunların ekseriya yüksek olan ücretleri de istihsal unsurları içinde yer almakla ma-mulâtm maliyet fiyatı pek yükseltmiş olur.

Bizzat memurlara gelince; ihtisaslarına rağmen, bunlar da mevzuatın lâbirentlerine müşkülâtsiz, zahmetsiz nüfuz edemezler; ve tatbiki lâzım gelen metinleri arayıp bulmakta ve onların hudud ve şumulünü tayin ve tesbit etmekte kıymetli zamanlarını heder etmiş olurlar.

Nihayet, adlî ve İdarî hakimler, sayıları gitgide artan ihtilâflara, dâvalara hükmetmeğe davet ve tahrik edilmiş olurlar.

Bu hale çaresaz olmak için, mer'î kanun ve nizam* ların heyeti mecmuası üzerine şâmil geniş bir tedvin hizmetinin yapılmasını jc'abettirir.

Şüphesiz, bazı Bakanlıkların teşriî teşkilâtı bu maksatla kurulmuştur; fakat bunlar, pek mahdut ve kifayetsiz bir haldedir.

İşbu dekre ile Başbakanlıkta tesis edilmiş olan Komisyon, teşriî ve nizamî metinlerin heyeti mecmuasının tedvinini tetkik etmek ve muhtelif İdareler tarafından bu babta girilmiş olan mesaiyi ahenkleştirmek ve ikmâl etmek vazifesini haiz olacaktır.

Yine mesaisinin şayanı temenni olduğunu ilham edecek olan kanun ve nizamların sadeleştirilmesini sağlayan bütün tedbirler hakkında Hükümetin dikkat nazarını celbetmek bu Komisyona ait olacaktır.

Bu telkinler, haklarında Parlamentonun karar vereceği kanun teklifleri mevzuunu meydana getirebilir, ve asıl manasiyle tedvin işinde tekaddümî vazifelerden birini teşkil eder. Bu suretle konulmuş olan prensiplerin

tatbikini müştekim olan meselelerin, mutat olarak nizam sahasına giren meselelerin kanunla tanzimini mu- tazamm olan meyle karşı bilhassa bir mukabil hareket imkânını sağlamış olur.

Bu yüksek Komisyonun sık sık toplanabilmesi ve işini, hattâ senesi içinde, yapabilmesi maksadiyle pek mahdut adetli olmasını icabettirmiştir.

Yüksek memurların yanında Parlâmento mensuplarının bu komisyonda yer alması Millet Meclisi ile Cumhuriyet Meclisinin alâkalı muhtelif komisjmlariyle sıkı rabıta halinde işlerin yürütülmekte olduğu teminatını vermektedir.

Komisyonu iştirak eden umumî Meclis Reisiyle Belediye Reisi, departman ve komünlerin, teşriî ve nizamî metinlerin tatbik edildiği kadroyu teşkil eden camialar mümessillerinin görüş tarzlarını doğrudan doğruya sağlamış olur.

İşte, kanunî ve nizamî mevzuatın bu tatbik müşküleriyle doğrudan doğruya teması muhafaza mülâhazasıdır ki komisyonun kâtipliğini İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler Müdürlüğüne tevdi sâik olmuştur.

Yüksek komisyonun, tevdi edilen geniş vazifeyi yapabilmesi için, emrinde bir takım raportörlerin bulunması iktiza eder. Bu babta, âmme hizmetlerinin değeri ve verimi hakkında tahkikat Merkez Komitesinin muhakkiklerinden ve alâkalı bakanların veya sendika teşekküllerinin inhasiyle tâyin edilmiş memurlardan veya şahıslardan faydalanabileceği derpiş edilmiştir.

Âmme hizmetlerinin değeri ve verimi hakkında tahkikat Merkez Komitesi Başkam yüksek Komisyonun İkinci Başkanı olacak ve her iki teşekkül sıkı bir rabıta ile çalışacaklardır: Bu iki müessese, lüzumlu olan kanunî ve nizamî mevzuatın tedvinini ve basitleştirilme işini tahakkuk ettirmek imkânını Hükümete sağlayacaklardır. Böyle bir eser, İdarî İslâhatta mündemiçtir ve hu aynı zamanda İslâhatın muvaffakiyeti şartlarından biridir.

Başbakan âmme vazifesi ve İdarî İslâhat Müsteşarının raporu üzer'ne şu kararnameyi ittihaz eder:

Madde 1 — Başbakanlıkta, rner'i kanun ve nizam metnlerinin heyeti mecmuasını tevhit etmek ve muhtelif idareler tarafından bıı babta girişilmiş çalışmaları, ahenkleştirmek ve ikmâl etmek ve asıl tedvin işlerini kolaylaştırmak için bu metinlerin basitleştirilmesine müteallik fikirleri hükümete arz etmek ile mükellef bir yüksek komisyon tesis edilmiştir.

Madde 2 — Bu Komisyonun teşekkülü sureti aşağıda gösterilmiştir.

Başkan: Başbakan.

İkinci Başkan: Âmme hizmetlerinin değeri ve verimini hakkında tahkikat Merkez Komitesi Başkanı;

Danıştay İçişleri (Dahiliye) Dairesi Başkanı;

Üyeler : Milli Meclisten üç Mebus	;
Cumhuriyet Meclisinden iki üye	;
Hükümet Umumî Kâtibi	;
Yargıtaydan bir Üye	;
Danıştaydan bir Üye	;
Sayıştaydan bir üye	;
Âmme vazifesi Müdürü	;
Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri	
Müdürü	;
Maliye Bakanlığında bir Müdür	;
Bir Vali	;
Bir Umumî . Meclis Başkanı	;
Bir Belediye Başkanı	;

Madde 3 — İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler Müdürü, Komisyonun umumî kâtibi vazifelerini yapar; ve müzakerelere rey sahibi olarak iştirak eder.

Umumî Kâtibe Başbakanın kararnamesiyle tâyin edilmiş kâtipler yardım eder.

Madde 4 — Komisyonun emrinde Raportör olarak, âmme hizmetlerinin değeri ve verimi hakkındaki Tahkik Merkez Komitesinin tesisine dair 9 Ağustos 1946 tarihli

ve 46 - 1786 numaralı dekrenin 3 üncü maddesinde yazılı muhakkikler bulunur.

Bundan başka, Başkan, alâkalı Bakanların veya sendika teşekküllerinin teklifi üzerine seçilmiş raportörler tâyin edebilir.

Madde 5 — Komisyon bu çalışmalarda mesaisi geçmiş her değerli şahsı dinleyebilir.

Madde 6 — Âmme vazifesi ve İdarî İslâhatla mükellef Müsteşar, Başbakanın tevkili ile, kararname ile Başbakana ait vazifeleri icra eder.

Madde 7 — İçişleri Bakanı ile Âmme vazifesi ve İdarî İslâhat Müsteşarından her biri, Fransız Cumhuriyetinin resmî gazetesinde neşir ve ilân edilecek olan işbu kararnamenin, kendilerine ait olan kısımlarını icra ile mükelleftirler.

Pariste, 10 Mayıs 1848 tarihinde,
yapıldı.

Sehaman

Ayrıca Fransız Danıştayının vazife ve teşkilâtına dair olup kanun hüküm ve kuvvetinde bulunan 31 Temmuz 1945 tarihli emirnamesi de, İdarenin iyi kanun ve nizamlara malik olmasını sağlayıcı hükümleri ihtiva eder. Bu emirnamenin ikinci babı (İdarî ve Teşriî hususlarda Danıştayın vazifeleri) başlığını taşımakta, ve 21 inci madde Danıştayın muayyen şartlar altında kanun ve kararnamelerin tedvinine iştirak ettiğini tasrih eylemektedir, Yine bu madde, böyle metinlerin bizzat Danıştay mensuplarından birinin bu gibi metinlerin tahrir ve tanzim işinde çalışmak üzere Bakanlıklardaki İdare Komisyonlarına memur edilebileceğini nâtik bulunmaktadır.

22 nci madde ise, Hükümetin fevkalâde salâhiyet kanunlarına tevfi kan çıkardığı kanun hüküm ve kuvvetindeki kararnamelerle nizamnameler hakkında Danış- tayın mütalâasının alınması mecburiyetini vazedmiştir.

23 üncü madde, bunlardan hariç kalan kararname projeleri için Hükümetin tevdiî üzerine mütalâa alınabileceğini bildirmekte; bilhassa 24 üncü madde, teşriî ve nizamî İdarî İslâhat hakkında, umumî menfaate muvafık gördüğü takdirde, Devlet makamlarının dikkat nazarını celbedeceğini tasrih ve beyan eder.

Aynı tarihli Danıştay dahilî nizamnamesinin ikinci babı (Danıştayın İdarî ve teşriî vazifeleri) başlığını taşımakta, ve bu sahadaki faaliyetleri (25: 11) inci mad-
delerle tanzim etmektedir.

Bu mevzuda Fransız mevzuatından elimize geçenlerden iktibas edebildiğimiz malûmat bundan ibarettir.

Şimdi memlekete iyi kanunlar sağlamak için Belçika'da bulunan çarenin nakline gelmiş bulunuyoruz.

II

Aşağıda tercümesini sunduğumuz malûmat ve fikirler, (Fransa ve ecnebide âmme hukuku ve siyasî ilim Mecmuası) nın Nisan haziran 1848 tarihli nüshasında (Belçika Danıştayı) unvaniyle yayınlanan, ve Liege Üniversitesinde Profesör Danıştay Üyelerinden Mösyö L. Moureau ile Hukuk Profesörlerinden Mösyö A. Simornard'm müştereken yazdıkları makaleden iktibas edilmiştir.

1911 tarihinde teşkil edilmiş ve daimî bir Komite tesis edilerekten islâh edilmiş olan (Kanunî ve Nizamî Mevzuat Meclisi), son senelerin meydana getirdiği teşriî ve bilhassa nizamî büyük yığını ahenkleştirmeye kâfi gelmediği aşikâr; ve bu husustaki kanaat tamdı. Bu sebeple bu Meclise, diğer Bakanlıklara bağlı aynı neviden komiteler gibi, bu işe tamamen nefsinin hasreden ve Hukuk normları tesis eden otoritelerin, makamların faaliyetlerine daha teşkilâtlı olarak iştirak eden sabit bir personeli, müttehit bir uzvu ikame etmek lâzım geliyordu; bundan da Danıştay Tanzimat Dairesine ait hükümler meydana geldi....

Danıştayın salâhiyeti: Evvelâ Hukuk normları düsturlar hakkında.

Malûmdur ki, bu hususta umumiyetle şekli iki kaynak vardır: Teşriî akitler; ve nizamî akitler.

Birinciler, teşriî meclislerden sâdır , olur, ve Kral tarafından tasdik ve ilân olunur.

İkinciler ise; :orcî kudretten sâdır olurlar ki bunlara Belçika'da Kral veya Bakan kararnameleri denilir.

Teşriî usule göre: Mebuslardan veya ayandan biri ve yahut Hükümet tarafından teklif edilen bir metnin, mebuslar ve âyan meclislerinin mutabık bir kararına iktiran ettikten ve Krala ait müeyyideyi aldıktan sonra bir kanun ortaya çıkar.

Bundan sonra, Danıştay, kanunların vaz ve tesisine aşağıdaki şartlarla mecburî veya ihtiyarî olarak iştirak eder:

Hükümetin kamaralara tevdi ettiği her metnin Danıştaydan geçmiş olması mecburîdir. Ve tevdie takaddümen Danıştay Kanununun 2 nci maddesinin, 2 uci fıkrasının sarahati veçhile ön proje Devlet şefi tarafından imzalanmadan evvel Danıştayın mütelâasını almak lâzımdır.

Projenin esbabı mucibesine bu mütelâanın derci icabeder. Danıştaydan geçirilmiş olan ilk metnin tādili halinde de bu nihaî metne, kamaralara arz edilmeden evvel, Danıştayın vaz'iyet etmesi iktiza eder. Mantikî hâl tarzı budur.

Kanım, Danıştayın mütalâasına lüzum göstermeyen iki istisnâi hali derpiş eder:

Evvelâ, bütçeye ait metinler için mütalâa almak mecburiyeti yoktur. Bu istisna da tamamen yerindedir. Bütçe kanunlarının zira, tarifi iktizasından, hukukî bir müşkül arzeden hiç bir hükmü ihtiva etmemesi gerektir? Mamafih Fransa'da olduğu gibi Belçika'da da seri usulden istifade maksadiyle malî hükümler dışı hükümlerin bütçe kanununa ithaliyle Danıştayın mütalâasını almak mecburiyetinden kurtulmak gibi bir hareketin a- lıp yürümesinden korkulabilir. Fakat, buna karşı da bu gibi hareketler, Parlamentonun kontrolünü tahrik ede-

ceğinden bu müessif tatbikatın bu yoldan önlenmesi düşünülebilir.

Saniyen, istisnâî durum müstacel hallere taallûk eder, kanun projesi sarîh olarak bu hali zikredince Damştaym mütalâasının alınması mecburiyeti artık kalmaz. Bu aceleliğin takdiri keyfiyetinin ne kadar hassas ve mütehavvil olabileceği de malûmdur. Bu cihetten bu hususta tahdidî hukukî bir tarif yapmak imkânsızlığı tezahür eder. Bunun için de parlâmanter kontrolün, kanun hükmünün sert bir tatbikinin biricik teminatını teşkil etmesi düşünülür. İstisnanın suiistimali bahasına da olsa, müstesna hâl ve şartlar içinde derhâl kanun yapmağa imkân vermek için böyle bir hükmün kabulünün zarurî olduğu da meydandadır.

Her ne kadar, prensip itibariyle, kanun projeleri hakkında Damştaym mütalâasının alınması mecburî ise de, Parlâmento âzalarının kanun teklif ve tadilleri için, aksine olarak, ihtiyaridir. Bu metinler, ancak ya bir Nazır veyahuk kamaralardan birinin Reisi tarafından yapılacak talep üzerine Damştaym mütalâasına sevk olunabilir. Bu Meclis Reisleri Hükûmete ait bir projeyi de Damştaym mütalâasına sevk edebilirler. Bu hal de bittabi hükûmetin ya acele hallerden veyahuk bir bütçe metni olduğundan bahsile projeleri Damştaydan , geçirmeksizin işi doğrudan doğruya kamaralara sevk etmesi üzerine hasıl olur.

Netice Parlamentonun çifte bir kontrolü vardan bir taraftan, esas veya mütekaddim mesele hakkında bir ret karârile umumî hukuk kontrolünü ifa eder; diğer taraftan; reisleri için, proje hakkında karardan evvel, hükûmetin müstaceliyet veya bütçe metni bahanesiyle atladığı Damştaym mütalâasını talep etmek hususuna imkân verir.

Damştaym bu mecburî veya ihtiyarî reyi, mütalâası ancak, sırf teknik bir mahiyeti haizdir ; ve asla tetkik etmiş olduğu metin hakkında esastan bir tenkidi tazammun etmez. Esaslı olarak tahrir tarzının mükemmelleş-

tirilmesini ve yahut mevcut kanunî mevzuattaki metinlerin tamamîyetini sağlamağı istihdaf eder; bunun da yeni hükümlerin dahilî ve haricî ahengi, insicamı meselesi olduğu malûmdur.

Bu bilhassa, gitgide çoğaldıkları malûm olan kanun tadilleri hususunda, Damştaym müdahalesi lüzumlu ve faydalı olur. Gerçekten, hükümet projeleri, umumiyetle, alâkalı Bakanın emir ve talebi üzerine teşriî faaliyete iştirakten istifade eden yüksek İdare teşkilâtı tarafından yapılır; fakat aksine, emirlerinde böyle vesikalar, tesis ve tadiller menbaı bulunmayan millet mümessillerinden de, ekseriya alelacele yazmış oldukları kanun teklifleri yapılır; bunlar daha ziyade noksanlı, arızalıdır. Tahrir tarzının tashih ve ikmalini sağlayan bu imkânlardan Bakanların istifade etmeleri pek yerindedir. Buna karşı da Parlamento müzakerelerinde sakınılmaz bir gecikme çıkar; denilir. Fakat bu gecikme bizzat işi verimli kılar (1).

Teşriî sahada Damştaym istişarî mekanizması işte böyledir. Mecburî veya ihtiyarî, olarak Damştaym mütalâasının alınmasını gerektiren icraî nizamî faaliyetlerde de hâl aynıdır (2).

Bu mütalâa, teşkili ve nizamî kararnamelerde de mecburîdir. Bu mahiyetteki icra kararnamelerinin ön projelerini, müstacel haller müstesna olmak üzere, mucipleştirmek için, Bakanlar işi Damştaya sevketmekle vazifelidirler. 2 nci maddenin bu hükmü, teşkili ve nizamî kararnamelerle basit kararnameler nevileri arasındaki tefrik meselesini ortaya koyar.

Basit kararlar, bütün ferdî tasarruflar mütalâa al-

1) Fransız 1848 Anayasasının 75 inci maddesi, Hükümetçe teklif edilen bütün kanun projeleriyle Meclisin sevkedeceğı parlâ- manter teklifleri mutazamm kanun projeleri hakkında Danış- tayırı mütalâasının alınmasını emreder.

(2) Sömürge Nizamname projeleri hakkında Damştaym mütalâası daima ihtiyaridir.

ma mecburiyetinden âzade kalır. Evelkisi, aksine olarak, teşkili ve nizamî olduğuna dair açık bir ibareyi ihtiva eden bütün metinler; ve hükümleri teşkili ve nizamî kararname ile ikmâl edilecek olan bir prensip kanununun icrası zımında alman, emri veya tatbikî veya ikmalî olarak nizamî salâhiyetin icrasından doğan bütün metinler Damştaym mütalâasına tabidirler. Fakat, müsait haller haricinde, Damştaym mütalâasını almak icabedip etmediği meselesinin halli için, hükümlerinin teşkili ve nizamî olup olmadığını tâyin hususunda, kararnamenin maddî bakımdan bir tahlilini yapmak zarurî olur.

Muhakkaktır ki bu kararnamelerin hudutlarını tâyin hususunda nazik meseleler tehaddüs eder, ve nihayet, ya hükümet faaliyetinin bu hususî hali üzerine parlamentonun siyasî kontrolü ile veyahut bu esaslı formalitenin ihmalden doğan fesat, nakise üzerine iptal dâvası yoluyla hükmeden Damştaym içtihadıyla mesele halledilmiş olur.

Bundan başka, teşriî işlerde olduğu gibi nizamî işlerde de, Başbakan “Kanun, kararname veya nizamnamelerin veyahut bunların tadillerinin ön projeleri metinlerini (Madde: 3)” tahrir ve tanzim etmesi işini tanzimat dairesine tevdi edebilir.

Fakat, projenin tamamen Danıştay tarafından kaleme alınması keyfiyeti istisnadır. Kaide olarak Danıştay, evvelce bir kanun veya nizam hazırlama teşkilâtı tarafından tahrir ve tanzim edilmiş metinler hakkında rey ve mütalâasını verir. Nihayet teşkili ve nizamî bir mahiyeti haiz olmıyan umumî kararlarla ferdî idari karar ve tasarruflar hakkında Damştaym mütalâası daima ihtiyarî olarak alınabilir. Filhakika, 6 ncı madde de hu hususta Bakanlara tam salâhiyet vermektedir? Ancak, mütalâa vermek için s'alâhiyetli dairenin, tanzimat dairesi olmayıp, idare dairesi olduğunu belirtmek gerekir....

Koordinasyon Bürosuna gelince: Bu teşkilâtlanmış

bir vesikalar merkezi olup her hangi bir sahada mer'i hukuk melihalarından ve devamlı surette istifade etmek isteyen Danıştay âzalarının tenviri maksadiyle her iki dairenin emrine verilmiştir.

Her ne kadar 67 nci madde, bu büro âzalarına kanun ve nizamları ahenkleştirmek, insicamını sağlamak vazifesini vermekte ise de, yardımcı unsurların, zımnî ilga nazik meseleleri üzerine hâdiseler zımnında karar vermeleri sıfatıyla müdevvenata resmî bir müeyyide vermek hususunda ehliyetli olan mercilerin salâhiyetlerine hâle iras edemeyeceği aşîkârdır. Fakat Danıştay, bu günkü mevzuat karışıklığının fevkalâde hali karşısında, bu teknik teşkilât karşısında, bir nevi vesikalar topluluğuna, külliyyatına sahip olması lâzım gelmez mi? {3} bu, şimdi teşkilâtını tetkik edeceğimiz tanzimat dairesine bilhassa lâzımdır.

Tanzimat Dairesi 6 âza ile fevkalâde azalandan teşekkül eder; mutat olarak üç âza ve iki fevkalâde âza ile içtima eder. Bu sonuncuların huzuru müstacel hallerde şart değildir. Bütün daire âzalarının umumî bir heyet halinde içtimai da derpiş edilmiştir (Mad. 43: 46)".

Belçika'da halka ve idareye kolaylıklar sağlayacak ve bizzat hukuk kaidelerine manevî nüfuz kazandıracak iyi kanun ve nizamların temini yolunda alınmış tedvin tedbirlerini arzetmiş olduk.

Bize gelince: yeni kanunlarımızın adedi 5300 ü geçmiş bulunuyor, nizamlar da her halde yüksek bir yekûn teşkil etse gerektir. Kanunların esasına olduğu gibi şekil ve tertibine de uyması gereken nizamlarımızın numara almaması hemen dikkate çarpan bir kusurdur. Hukukî teknik itibariyle mevzuatımızın noksanlarından, zıt hükümlerinden, alalecele çıkarılmış kanun ve kararnamelerin ârızalarından, ecnebi mevzuattan iktibas edil-

(3) Danıştay Koordinasyon Bürosu, şimdi, Adalet Bakanlığında vazifeli kanunî mevzuat meclisinin eski mensuplarının ona devrettiği büyük sayıda vesikalara, fişlere maliktir. Bu Büronun şefi Damştaya bağlı olmiyan yüksek bir Hâkimdir ki bu kıymetli', vesikaları tanzim ve tevhit işine şalisen iştirak eder.

miş olanların tercüme hatalarından ve hele beyan ve tahrir tarzından bahsetmeği lüzumsuz sayarım. Çünkü, bunlar, hukuk mecmualarında ve hattâ gündelik gazetelerde salâhiyetli hukukçular tarafından geniş ölçüde ve kusurların bir takımı bâriz bir şekilde belirtilerek, tenkit edilmiştir. Binaenaleyh, bu hususta bizim de İslâhata ihtiyacımız olduğu zahir ve aşikârdır.

Esasen, Fransız kültürünün mümtaz durumuna, beyan ve tahrir Üslûbundaki kemale ve hukuk ilminin o diyarlarda mazhar olduğu rağbet ve inkişafa ve bilhassa otorite sahibi yüksek hakimlerin, hukukçuların karışık hükümleri telifteki ince maharetlerine rağmen bu memleketlerde tedvin sahasında İslâhat için teşkilâtlar meydana getirilirse bizim gibi yeni bir hukuk âlemine yeni girmiş, muhtelif ecnebi memleketlerden iktibas suretiyle hukuk nizamımızı yeni kurmuş ve lisanda yenilikler yapmış ve bu sebeplerle kanun ve nizam çokluğu ve karışıklığı ile karşılaşmamız tabîi ve mukadder bulunmuş bir memleketin bu gibi müesseselere karşı kayıtsız, alâkasız ve müstağni davranması hiç mümkün olabilir mi? Şükranla arzederim ki hükümet bu mübrem ve âcil ihtiyacı bütün ehemmiyetiyle kavramış ve hattâ harekete geçmiş bulunuyor. Fakat itiraf edelim ki: bu, büyük bir dâvadır; karışıklığa uğramış yeni millî hukuk nizamımızın, tedvin sanatının kaidelerine uygun olarak, düzenlenmesi işidir. Bu günkü teşkilât ve personel marifetiyle bu dâvanın lâıyık veçhile halledilebileceğine, maalesef, kail, ve kani olmak pek güçtür. Hatta, Fransız hukukçuları, pek mümtaz personele malik olmasına rağmen, tedvin yüksek komisyonunda Hukuk Profesörlerinin bulundurulmamasını hayretle karşılamışlardır.

Bu dâva, Büyük Millet Meclisinin alâkasını çekecek, harekete geçmesini icabettirecek büyük bir ehemmiyeti haizdir; kanaatindeyim. Çünkü, Millî hakimiyetin tezahürü olan kanun, ancak milletin biricik mümessili olan Büyük Millet Meclisinin eseri olabilir. Millî iradenin ifadesi olan bu eserin mükemmel olması için de ne kadar itinalarda bulunulsa yeridir.

**KANUNLA İHDAS EDİLEN KAMU HİZMETLERİLE
BU HİZMETLERİ YÜRÜTMEK ÜZERE YİNE KANUN-
LA İHDAS EDİLMİŞ BULUNAN DAİMİ KADROLARIN
TAMAMININ VEYA BİR KISMININ BÜTÇE KANUNU
İLE VE “L” CETVELİ YOLU İLE MUVAKKATEN
VEYA DAİMİ BİR SURETTE TALİK EDİLİP EDİ-
LEMİYECEĞİ KONUSUNUN KAMU HUKUKU
VE TATBİKAT BAKIMINDAN TAHLİLİ**

M. ERTUĞRULOĞLU

Maliye B. Tetkik Heyeti üyesi

GİRİŞ:

L cetveli yolu ile bazı memuriyet kadrolarının ilgası usulü memleketimizde ipt'da 1931 bütçesi hazırlanırken dünya .iktisadi buhranının tesiri altında ve tasarruf mülâhazalarile uygulanmağa bağlamıştır. Bundan ba?ka teşkilât kanunları hazırlanırken her Bakanlık kendi teşkilâtını, ilerideki inkişafı da hesaba katarak geniş tuttuğundan, kadroların bir kısmı mevkuf tutulmuş ve hizmetler inkişaf ettikçe L cetvelinde mevkuf kadroların tedricen serbest bırakılması yoluna gidilmiştir. Bu suretle bütçelerimizde L cetveli daimi bir şekilde yer almağa başlamıştır.

1931 yılındaki tatbikatta L cetveli, Bütçe Kanunu tasarısı hazırlanırken tasarıya hükümetçe ithal edilmişti. Teşkilât kanunlarında bazı kadroların mevkuf tutulması, alâkalı kanuna, başka bir deyimle teşriî bir tasarrufa dayanmakta ise de mevkuf tutulan kadroların serbest bırakılmasının teklifi, yine bütçenin hazırlanması zamanında ve tahsisat imkânları dairesinde mevzuu- hrhis olmakta ve normal olarak tasarıya Hükümetçe ithal edilmektedir.

1948 Bütçe Kanunu ile L cetveli tatbikatı genişletilmiş ve Bütçe Komisyonu tarafından birçok memuriyetlerin bu usul ile ilgası cihetine gidilmiştir. Bu vesile ile Bütçe müzakereleri esnasında bazı tartışmalar cereyan etmişse de Komisyonun buna selâhiyeti bulunup bulunmadığı veya L cetvelinin Bütçe Kanununda yer almasının doğru olup olmadığı mevzuubahis olmamıştır. Bu hususta tartışmalara başlanması 1949 Bütçesinin Büyük Millet Meclisi Bütçe Komisyonunda incelenmesi ve Kamutayda müzakeresi zamanına tesadüf etmektedir. Mezûr 1949 Bütçe tasarısında yapılması mümkün tasarrufları araştırmak maksadile bir tali komisyon kurulmuştu. Bu tali komisyon tarafından Bütçe Komisyonuna sunulan raporda Devlet teşkilâtının yeni baştan tetkik ve organize edilmesi ve Hukuk Müşavirliği, Neşriyat Müdürlükleri, Tetkik Heyetleri gibi teşkilâtla diğer bazı memuriyetlerin L cetveline alınması teklif edilmiştir. Bu suretle açılmak istenilen yol, İdarî İslâhatın bu metotla tahakkukuna başlaması demektir. Bunun üzerine Bütçe Komisyonunun buna selâhiyeti bulunup bulunmadığı hakkında komisyonda başlayan tartışmalar az sonra Basma ve nihayet Kamutaya da intikal ettiğinden mesele şumüllü bir mahiyet almıştır. L cetveli meselesi bundan sonra yalnız Bütçe Komisyonunun bu konudaki yetkisi bakımından değil, esas bakımdan da incelenmiştir. Tartışmalar dolayısıyla bu usulün kullanılmasının leh ve aleyhinde serdedilen delilleri ve mütalâaları kısaca hulâsa etmek faydalıdır.

A — L cetveli metodunun kullanılmasına taraftar olmayanların fikirleri :

Bütçe teşriî değil İdarî bir tasarruftur. Memurların özel kanunlarla ihdas edilmiş bulunan kadroları ve hakları, bu kanunlar değiştirilmeksizin bütçe kanunu ile kaldırılamaz.

Bütçe ile yapılan bu muamele, âmme hizmetinin işlemlerini ve netice itibarile Devlet hayatında zarurî olan istikrarı bozar. Muhasebei Umumiye Kanununda L cetve-

ii diye bir şey yoktur. Bu kanunun 45 inci maddesinin sonunda da şöyle bir hüküm vardır: “İfası bir kanunla emrolunan hidemat karşılığının behemehal senesi bütçesine konulması lâzımdır.” Binaenaleyh L cetveli yolu ile hizmetlerin kaldırılması mevzuata uygun değildir. Anayasanın 93 üncü maddesinde “bütün memurların nitelikleri, hakları, görevleri aylık ve ödenekleri, göreve alınmaları ve görevden çıkarılmaları, yükselme ve ilerlemeleri özel kanunlarla gösterilir” denilmektedir. Bu hükümlere dayanılarak çıkarılan kanunlara uyarak idarenin bir idari tasarruf ile tâyin ettiği memur, bu özel kanunların tahmil ettiği mükellefiyetler altına girmiş ve bahsettiği hakları kazanmıştır. Anayasaya dayanan bu kanunların hükümleri usulüne göre değiştirilmeksizin bunların bahsettiği hakların Bütçe Kanunu ile ilgası yolsuzdur. Esasen Anayasaya dayanan daimi ve genel hukuk kaidelerinin muvakkaten ve normal teşriî yollar dışında tadili de hukuk prensip ve tekniğine uymaktadır.

Anayasaya göre Büyük Millet Meclisi, görüşmelerine iç tüzük gereğince yapar. İç tüzüğe göre de Büyük Millet Meclisi Komisyon sistemi ile çalışan bir Anayasa organıdır. Bu suretle alâkalı ihtisas komisyonlarından geçen ve kanunlaşan genel ve gayrişahsî hukuk kaidelerinin bu komisyonlardan geçmeden muvakkaten olsun yapılacak tadili, bu hükümlere aykırı düşer.

İç tüzük hükümlerine nazaran diğer tasarılar ihtisas komisyonu da dahil müteaddit komisyonlardan geçtiği halde Bütçe sadece Bütçe Komisyonundan geçer. Umumî heyette diğer kanunlar prensib itibarile iki defa mü- isikereye tâbi olduğu halde Bütçe bir defa müzakereye tâbidir. Binaenaleyh diğer kanunların hükümlerinin L cetveli yolu ile tadili usulsüzdür.

Nihayet memurların teminat altına alınması, bütün demokratik gelişmelerin temel şartlarından Ve Devlet hizmetlerinin düzgün yapılmasının zaruretlerinden- dir.

Tatbikata gelince İngiltere ve Amerika’da İdarî İslâhatın gerçekleştirilmesinde bu usul kullanılmamıştır. Belçika’da ise Parlamento teamülü buna manidir, Fransa’da bu yolda görülen tatbikat ilmi ve nazarî sahada tenkitleri davet etmiş ve nihayet bundan vezgeçilmiştir. Binaenaleyh İdarî İslâhatın gerçekleştirilmesi meselesinde başka memleketlerin tecrübelerine ve bu günün teknik şartlarına uygun hareket edilmeyerek bir komisyon tarafından İslâhatın parça parça ve çok mahdud bir şekilde tatbiki teknik icaplar ve rasyonel çalışma metodu ile kabili telif değildir.

B — L cetveli metoduna taraftar olanların görüşleri ve tenkitlere verdikleri cevaplar:

L cetveline alman kadroların fiilî kadrolarda kalmalarına zaruret bulunmadığı kabul edildiği takdirde bunların L cetveline alınmalarında bir mahzur yoktur. Bu hususta komisyon selâhiyetsizdir denemez. Çünkü komisyonun selâhayeti meselesi Büyük Millet Meclisinin selâhiyeti meselesini ortaya koymaktadır. Komisyon.. tekliflerini Meclise sunduktan sonra Meclis bunları tasvip ettiği takdirde mesele kalmaz. Bütçe Komisyonunun bazı memuriyetleri L cetveline almaktan maksadı, İdarî İslâhatı gerçekleştirmek olmayıp sembolik bir mahiyeti haizdir. Maksat Hükümete yol gösterecek bir işarete bulunmaktadır.

L cetvelde memuriyetlerin ilgası değil tâliki bahis mevzuudur. Komisyonlar iç tüzüğe göre kendilerine verilen işleri incelemektedirler. L cetveli de bunlardan biridir. Binaenaleyh bu usulün kullanılmasında iç tüzüğe ve Anayasaya aykırılık yoktur. İç tüzüğün 127 inci maddesinin mefhumu muhalifinden çıkan manaya göre bu indirme teklifleri serbesttir. L cetveli daimî memuriyet sistemi ile telif edilemez yollu mülâhazalar memur ile memurun çalıştırıldığı kadroların birbirine karıştırılmasından doğmaktadır. L cetveli, memuru değil kadroyu ilga etmektedir. Lüzumsuz kadroların ilgası ise zarurîdir.

Başka memleketlerdeki tatbikatın tahsisatı kesmek suretiyle İdarî İslâhat yolunun terviç edilmemesi şeklinde istikrar bulması keyfiyeti bizim için meseleyi çözememektedir. Çünkü bizde L cetvelinin bir hususiyeti vardır. Gerçekten memleketimizdeki tatbikatta yalnız L cetveline alınan kadroların tahsisatının alâkalı tertipten indirilmesi ile iktifa edilmemekte ve Bütçe kanunun metnine ayrıca hüküm konulmakta ve şöyle denilmektedir:

(3656 sayılı kanuna ve eklerine bağlı cetvellerde yazılı kadrolardan bağlı L işaretli cetvelde gösterilenler.. .yılında kullanılamaz). Bu bir kanun hükmü olup teadül kanununa bağlı kadroları bir yıl için talik etmektedir ve maddesi itibarile de kanundur. Açıkta kalacak olanlar hakkında Memurin Kanununun 85 inci maddesinin uygulanması hakkındaki hüküm de böyledir. Binaenaleyh L cetveli metodu hakkında Bütçe Kanununun mahiyetine dayanılarak serdedilen mütalâalar vârit değildir.

Kadroların lüzumlu veya lüzumsuz olduğuna karar vermenin bir ihtisas işi olması dolayısıyla Bütçe Komisyonunun bu yolda tasarrufunu mahzurlu görenler olduğu gibi L cetvelinin bizdeki hususiyeti ve bunun hakkında Bütçe Kanununun metninde hüküm bulunması hakkında serdedilen mütalâaya karşı L cetveline taraftar bulunmayanlar Bütçenin gerek giderler kısmının ve gerek tamamının maddî manada bir kanun olmadığı fikrini savunmuşlar ve bütçede gelirler veya giderler kısmı denildiği zaman yalnız rakamların değil bütçenin bunlara ait ek ve ilâvelerinin de anlaşılması gerektiğini ileri sürmüşlerdir. L cetvelinin lehinde ve aleyhinde bulunanlar tarafından ileri sürülen fikirler ve mütalâalar hulâsa olarak bunlardan ibarettir.

Bütçe müzakereleri sırasında günlük gazetelerde neşredilen yazılarla Meclis kürsüsünden yapılan muhtelif beyanattan toplanan bu fikirlerin ve mütalâaların birlikte gözden geçirildikleri zaman konumuzu esaslı surette aydınlattığına ve hukuk ve maliye sahasında ile-

ride yapılacak tetkikler için değerli bir kaynak teşkil ettiğine şüphe yoktur. Ancak mesele Anayasa, idare hukuku ve Bütçe Hukukunu ilgilendirdiği ve çapraşık bir mahiyet arzettiği cihetle bunun hakkında günlük gazetelerde çıkan yazılar zarurî olarak konumuzun bazı safhalarını pek kısa bir incelemeye tabi tutmuşlardır. İleri sürülen fikirlerin dayandıkları nazarî esaslar tafsilen tavzih edilmemiş ve tartışmalar daha ziyade mevzuu birlikte inceleyen ve mevzua hakim olan kimseler arasında yapılan bir nevi “debat” şeklinde cereyan etmiştir. Meclis kürsüsünden yapılan beyanatın da aynı mahiyeti taşıdığına şüphe yoktur. Bu bakımdan cereyan eden görüşmelerin ve serdedilen mütalâaların yalnız hukuk ve maliye ilmi sahalarına inhisar etmeyeceği tabiidir. Bu bakımdan İlmî görüşler yanında politik sebeplerle pratik lüzum ve zaruretlere dayanan mülâhazaların da yer aldığını görmekteyiz. Bu tartışmalar esnasında mesele Anayasa Hukuku, iç tüzük hükümleri ve Bütçe Hukuku bakımından kıymetli ve ince tahlillerden geçirilmiş ise de idare hukuku ve âmme hizmeti noktasından pek kısa bir incelemeye tabi tutulmuştur.

Bu sebeplerden ötürü L cetveli konusunu bu hususta Büyük Millet Meclisi tarafından verilen kararları da göz önünde bulundurarak nazarî ve tatbikî bakımlardan incelemekte fayda görüyoruz. Etüdümüz 4 kısmı ihtiva etmektedir. Birinci kısım Bütçenin hukukî mahiyetine taallük etmektedir. İkinci kısım kamu hizmetlerinin mahiyetine tahsis edilmiştir. Üçüncü kısım da kamu hizmetlerde bunların yürütülmesi için teşkil edilmiş bulunan kadroların L cetveli ile tâdil veya taliki meselesi nazarî bakımdan bir incelemeye tabi tutulmuştur. 4. üncü kısım tatbikata dairdir. Bu sahada Fransa’da tatbikatın ne yolda bulunduğuna temas edildikten sonra memleketimizde L cetvelinin tarihçesine temas edilmekte, teşkilât kanunlarımıza göre L cetvelinin ne şekilde mevzuu- bahis olduğunun izahına çalışılmakta ve nihayet 1948 deki tatbikata ve 1949 bütçe müzakereleri esnasında Büyük Millet Meclisi tarafından bu konuda alman kararla-

ra geçilerek memleketimizdeki bütün tatbikat nazari esaslarla karşılaştırılmakta ve bir neticeye varılmağa çalışılmaktadır.

İstifade edilen eserler ve vesikalar şunlardır:

- 1 — Edgar Allix : Traite elementaire de Science
des finances et de legislation
financiere française
- 2 — leon Duguit : Traite de droit constitutionnel
- 3 — Gaston Jeze : Cours des finances publiques
- 4— Gaston Jeze : Les principes generaux du
droit administratif
- 5 — Mustafa Şeref Özkan : İrade Hukuku ders notları 1935
- 6 — 1050 sayılı Muhasebei Umumiye Kanunu
- 7 — 1931 Bütçe tasarısı ve Bütçe Komisyonu raporu
- 8— Ulus Gazetesinde 11.1.1949, 21.2.1949 tarihlerinde milletvekillerinden
Atalay Akan, Esat Tekeli ve Faik Kurdoğlu tarafından neşredilen yazılar.
- 9— 22.11.1949 tarihli Büyük Millet Meclisi tutanak dergisi.

1 — Bütçe Kanununun hukukî mahiyeti :

1050 sayılı Muhasebei Umumiye Kanununun 6 ncı maddesi bütçeyi şöyle tarif etmektedir:

“Bütçe, Devlet devair ve müessesatınm senevi varidat ve masarif muhammenatım gösteren ve bunların tatbik ve icrasına mezuniyet veren bir kanundur.”

Fransız mevzuatına göre de Bütçe şöyle tarif edilmektedir:

Bütçe, Devletin veya kanunla aynı kaidelere tabi tutulmuş olan diğer hizmetlerin senelik gider ve gelirlerini derpiş eden (tahmin eden) ve bunların sarf ve icrasına mezuniyet veren bir tasarruftur.

Bu iki tarif birbirine çok yakındır. Ancak Muhasebei Umumiye Kanununun yukarıda yazılı 6. ncı maddesi hükmü daha açık olup Bütçenin bir kanun olduğu buıada sarih surette ifade edilmektedir.

Böyle olmakla beraber hukukta, şekli itibarile kanun ve maddesi itibarile kanun diye bir ayırma yapıldığı, yasama görevini haiz bulunan Devlet organlarının İdarî mahiyetteki tasarruflarının, bu tasarrufların yapılmasında kanunun yapılmasında uyulan şekillere uyulması şartile şeklen kanun sayılmakla beraber umumî ve gayr’sahsi mahiyette mecburî hükümler ihtiva eden ve bu itibarla maddesi itibarile de kanun sayılan hukuk kaidelerinden ayrıldığı herkesçe malûm bir hakikattir.

İşte kanununun mahiyeti hakkında nazariyat sahasında yapılan bu ayırma Bütçe Kanununa da tatbik edilerek varılan neticeden bazı ameli sonuçlar çıkarılmaktadır.

Bu hususta doğru bir fikir edinmek için, Bütçe Kanununun mahiyetini inceleyen Fransız maliye ve kamu hukuku bilginlerinden Gaston Jeze, Leon Duguît, ve Edgar Ailix’in görüş ve mütalâalarına kısaca göz gezdirmek faydalıdır.

Duguît, 1924 de yayınladığı Anayasa Hukuku kitabının 4 üncü cildinde bu mevzuu tahlil etmektedir. Duguît, kitabının bu konuya tahsis eylediği kısmında verginin ancak milletin veya temsilcilerinin rızasıyla bir sene için alınabileceği, milletin temsilcilerinin rızası olmadan bir masraf yapılamayacağı, her sene hükümetle milletvekillerinin işbirliği yaparak gelecek bir yıl için yapılmasına mezuniyet verilecek masraflarla toplanmasına cevaz verilecek giderlerin tesbit edilmesi suretiyle bütçenin tanzim edilmesi gerektiği ve milletin, temsilcileri (milletvekilleri) vasıtasıyla devlet parasının sarf ve istimaline dair hükümetten hesap istemeğe yetkisi bu- lduğu hakkında bütçe hukukunun dayandığı belli başlı esasları ve bu esasların tarihçesini izah ettikten sonra özel ödenek verilmesine dair olan kanunların mahiyetini incelemektedir.

Duguît’ye göre özel ödenek verilmesine mezuniyeti tazammun eden kanunlar yalnız şeklen kanun olup maddeleri itibarile kanun değildir. Bunlar hukukî mahi-

yette umumî bir hüküm ihtiva etmezler, bir belediye meclisinin veya il genel meclisinin vali veya belediye reisine bunların bir masraf taahhüdüne girişmeleri ve bu masrafları verile emrine bağlamaları için verdikleri mezuniyetin teşrii bir tasarruf sayılamayacağını Duguît ifade etmektedir. Çünkü bu türlü tasarruflar vali veya belediye reisinin bazı yetkilerinin kullanılması için şart teşkil eden İdarî mahiyette bir tasarruftur. Duguît bu türlü tasarruflara acte administratif conditions demektedir. Çünkü yukarıda mevzuubahis makamların lehine bazı selâhiyetlerin doğmasının şartıdır.

Duguît, ödenek verilmesini gerektiren bütün kanunlarda vaziyetin aynı olduğuna kanidir. Çünkü alâkalı bakanın, verilen ödeneye tekabül eden miktarda masraf taahhütlerine girmesi, bu masrafları verile emrine bağlaması için lüzumlu bütün tasarrufların yapılabilmesi bir kanun ile kendisine yetki verilmesine mütevakıftır. Başka bir deyimle bakanın lehine bu yetkilerin doğması için kanunla ödenek verilmesi bir şarttır. Mevcut kanunların yürütülmesi ve hükümet programının uygulanması için bakanın haiz bulunduğu yetkilerin kullanılması, verilen ödenenin sarfedilebilmesi buna mezuniyeti tazammum eden kanunun çıkmasına, bu şartın tahakkukuna bağlıdır. Binaenaleyh şeklen kanun olan bu türlü tasarruflar mahiyetleri itibarile İdarî bir tasarruftan başka bir şey değildir. Ancak yasama görevini haiz devlet organından çıktıkları için bunlara karşı kazaî bir müracaata imkân bulunmamaktadır.

Bundan sonra bütçeye temas edilerek şöyle denilmektedir:

Bütçenin bir kısmı, hükümet tarafından muayyen bir devre (bir sene) içinde yapılacak masrafları tahmin ile bunların yapılmasına mezuniyet verilmesine taalûk etmektedir. Bu kısım âlâkalı bakanlara ödenek verilmesine ve bakanların bu ödenekleri kullanabilmesine dair mezuniyeti tazammım eder.

Diğer kısmı bu masrafları karşılayacak gelirlerin

tesbit ve tahminine ve bunların toplanmasına mezuniyet verilmesine dairdir.

Duguit, toplanacak vergileri tesbit eden Bütçe Kanunu kısmının maddesi itibarile de kanun olduğu neticesine varmaktadır. Çünkü her bütçe kanunu, mevcut vergilere yeniden vücut vermektedir ve bütçe kanununda zikredilmeyen vergi kanunu, yürürlükten kalkmaktadır.

Ancak Gaston Jeze bu fikirde değildir. Jeze’e göre bütçe kanunu vergi kanununun uygulanmasının şartıdır. Vergi kanunu daimi olarak yürürlüktedir. İkinci bir kanunla tadil veya ilga edilmedikçe uygulanması icabeder. Yalnız vergiyi tarh ve tahakkuk ettirecek ve tahsil edecek olan kimselerin bu yetkilerini kullanabilmelerinin şartı o vergi kanununun bütçede zikredilmesi keyfiyettir. Binaenaleyh bütçe kanununun, vergilerin toplanmasına mezuniyeti tazammun eden kısmı Jeze’e göre İdarî makamların bazı yetkilerini kullanmalarının şartı mahiyetinde ve yasama görevini haiz devlet organından çıkan İdarî bir tasarruftur.

Burada iki bilgin arasında görüş ayrılığı varsa da konumuz yalnız bütçe giderleri kısmını ilgilendirdiği için bu nokta üzerinde durulmayarak bütçenin giderlere dair olan kısmı hakkında Duguit’nin fikirlerini telhise devam edeceğiz.

Bütçenin masraflara taallük eden kısımları, maddesi itibarile kanun değildir. İdarî bir tasarruftur. Çünkü ödenek verilmesini gerektiren her parlamento tasarrufu İdarî bir tasarruf olup individuel bir karakter taşımaktadır, muayyen bir şahsı istihdaf eder. Yani derpiş edilen masrafı taahhüt edecek ve yapacak alâkalı bakana mezuniyet verir. Bu suretle verilen mezuniyetin Duguit’ye göre şart mahiyetinde İdarî bir tasarruf olduğu yukarıda izah edilmiştir.

Allix’e göre:

Edgard Allix, 1931 yılında yayınladığı “Traite éf- mantaire de Science des finances et de legislation financi-

ere française” adlı eserinin baş tarafında bütçenin hukukî mahiyetini tayin ederken hülâsaten şöyle demektedir:

Modern devletlerde Acte budgétaire parlâmentodan geçtiği için kanunî bir şekil almaktadır. Fakat şekil itibarile kanunsa da maddesi itibarile de böyledir? Kanun selâhiyetli makam tarafından yapılan emrî mahiyette bir kaideyi ihtiva eder. Yapılacak masrafların tahmini ile mevcut kanunların uygulanması suretile elde edilecek hasılatın bunlara tahsisi bu mahiyeti haiz değildir ve İdarî bir tasarruftur. Yürürlükte bulunan kanunlara göre kamu hizmetlerinin yürütülmesine mezuniyet verir. Bu tasarruf hususi bir ehemmiyeti haiz olup mükelleflerin menfaatlarını ilgilendirdiği içindir ki parlâmentoya sunulmakta ve şeklen kanun olmaktadır.

Bütün bunlar, yalnız dar manada bütçeye taallük eder; halbuki birçok memleketlerde parlâmentolar, bütçe kanunlarına, mali kanunlar ve diğer hukukî hükümler de ithal etmektedir. Bunlar gerek şekil ve gerek esas bakımından teşriî bir mahiyeti haizdirler.

Görülüyor ki bütçenin mahiyeti konusunda bütçe kanununa yabancı hükümlerle vergileri ilgilendiren bütçe kanunu kısmı bir tarafa bırakıldığı takdirde, bütçe kanununun şeklen kanun sayılmakla beraber maddesi itibarile kanun sayılamayacağı noktasında kamu hukuku bilginleri ile maliyeciler müttefiktirler.

Bu mütâlâalar bütçenin hukukî mahiyetine taallük etmektedir. Ancak bütçenin politik bir cephesi de vardır. Çünkü bütçe yürütme görevini haiz bulunan organ tarafından parlâmentonun tasvibine sunulan bir icra programı olmak vasfım da haizidir.

Modern demokratik memleketlerin bazılarında bütçenin, masrafların yapılmasına parlamento tarafından verilen kabli bir mezuniyeti tazammum etmesi keyfiyeti parlâmentonun icra kuvveti tarafından muntazam bir surette toplantıya çağırılmasını temin eden ve icra kuvvetinin yetkilerini tecavüz etmesini önleyen politik bir silâh-

tır. Parlâmanter bir sistemde, bütçenin parlâmentodan geçirilmesi, ekseriyetin kabineye olan itimadını ifade eder. Bütçenin reddi ise meclis ekseriyetinin kabineye olan güvensizliğinin açık bir ifadesi sayılmaktadır. Binaenaleyh bütçenin reddi keyfiyetinin yukarıda yer alan hukukî mülâhazalarla hiç bir ilgisi bulunmamaktadır. Red keyfiyeti memleketi bütçesiz bırakmayı değil hükümetin çekilmesi lüzumunu ifade eder. Parlâmentonun ekseriyeti, bütçeyi politik mülâhazalarla reddeder. Bir hükümetin getirdiği bütçeyi reddeden meclis ekseriyetinin başka bir hükümet tarafından getirilmesi şartile aynı bütçeyi tasdik ettiği parlâmanter rejimlerde çok görülmüştür. Bu itibarla bütçe, aynı zamanda politik bir vasıf taşımaktadır. (Gaston Jeze, Cours de Finances Publiques 1934-35)

II — Kamu hizmetinin mahiyeti:

İdare hukuku profesörlerinden merhum Mustafa Şeref Özkan 1935 yılında yayınladığı “İdare Hukuku Dersi Notları” kitabında kamu hizmetini şöyle tarif etmiştir :

“Kamu hizmeti, hükümet edenlerin verdikleri veçheler dahilinde cemiyetin umumî ve müşterek ihtiyaçlarını karşılamak ve tatmin etmek üzere kurulmuş bir teşebbüstür.”

İdare, umumî mahiyetteki ihtiyaçları karşılamak Ödevindedir. Devlet, bir kamu hizmeti teşkil etmek suretile serbest teşebbüs yerine kaim olunca ekseriya bundan maksat, bütün memleket halkının, özel teşebbüslerini noksan ve devamsız olarak sağlayabildiği esaslı ihtiyaçlarının, tatminidir. Binaenaleyh devamlılık kamu hizmetinin ruhudur. Bu günkü anlama göre devlet, kamu hizmetleri toplamından ibarettir. Şu halde kamu hizmetlerinin devamlı ve iyi görülmesi devletin devamlılığı ve hayatiyle yakından ilgilidir.

Bir kamu hizmetinin yaratılması demek, umumî ve müşterek mahiyette her hangi bir ihtiyacın kamu hukuku usulleri ile tatmin edilmesini kararlaştırmak demektir.

Bir kamu hizmetini kaldırmak demek umumî ve müşterek mahiyeti haiz bir ihtiyacın karşılanması için kamu hukukunun, kamu hizmetlerine uygulanan hususî nazariyelerinin artık kullanılmayacağını kararlaştırmak demektir.

Gaston Jeze'in selâhiyetle "Les principes generaux du droit administratif" adlı kitabının üçüncü cildinde ifade ettiği gibi kamu hizmetinin ihdasında teşkilâtlandırılmasında ve ilgasında yapılan tasarrufun hukukî mahiyeti aynidir. Böyle bir tasarrufta bulunmak demek mecburî mahiyette umumî kaideler koymak demektir. (Yukarıda adı geçen eserin 3 üncü cildinin 94 - 96 ncı sayfeleri) Jeze'e göre bir kamu hizmetini ihdas eden, teşkilâtlandırıcı veya onu ilga eden tasarruf maddesi ve şekli itibarıyla bir kanundur. Bunun içindir ki bir servisin ihdası, teşkilâtlandırılması veya ilgası için ehil olan otorite, hukuk kaidesi koymağa ve kanun yapmağa selâhiyetdar olan âmmе kuvvetidir (Büyük Millet Meclisi).

Muayyen bir umumî ihtiyacın, kamu hizmetine has usullerle karşılanacağını karar altına almanın ehemmiyeti itibarıyla, parlâmentonun yetkisine dahil olması icabeder. Bu hal şekli, modern memleketlerde yürürlükte bulunan bir prensibin neticesidir. Bu prensibe göre, fertlerin fizik hürriyetlerine, mülkiyet haklarına, ticaret hürriyetlerine ve daha umumî olarak ferdi hürriyetlere hudut tâyin eden her hukuk kaidesinin, yasama görevini yapan devlet organı tarafından konulması icabeder.

Kamu hizmeti zarurî olarak ferdi hürriyetlere bir tahdit konulmasını mutazammındır. İhdas edilen hizmetin inhisarı tazammun etmemesi halinde bile rekabet şartları devletin müdahalesi ile değişeceğinden ferdin durumu güçleşecektir.

Biraz evvel arzedildiği gibi kamu hizmetinin ilgası tasarrufu da kamu hizmetinin ihdası gibi mahiyeti bakımından maddesi itibarıyla bir kanundur. Böyle bir tasarrufta bulunmak demek parlâmentodan, kamu hizmetinin

ihdasına dair çıkan kaidenin kaldırılması demektir. Binaenaleyh böyle bir tasarrufta bulunmağa yetkili makam, kanun yapmağa yetkili bulunan devlet organıdır.

III — Kanun ile ihdas edilmiş bulunan kamu hizmetleri ile bunların kanuna bağlı kadrolarının bütçe kanunu ile kaldırılması tadili veya taliki meselesinin nazari bakımdan münakaşası; bu hususta hukukçuların görüşleri :

Biraz evvel Bütçe Kanununun hiç değilse tahsisat verilmesine dair olan kısmının yalnız şeklen kanun olduğu ve maddesi itibarile kanun sayılamayacağı hususunda hukukçular arasında görüş birliği mevcut olduğuna işaret edilmişti. Tabiatı itibarile alelâde kanunlardan farklı olan ve İdarî bir tasarruf sayılan bütçenin kanun yapmağa yetkili meclislerden geçirilmesi şu halde bütçenin mahiyetinden dolayı değil ehemmiyetinden dolayıdır. Kaldı ki ilga edilmediği müddetçe muteber olmak üzere kaideler koyan alelâde kanunlardan Bütçe Kanunu, muvakkat olmak vasfı ile de ayrılmaktadır.

Ancak bütçenin senelik olmak vasfı bütçenin bünyesine yabancı bazı kanunî hükümlerin orada yer alması suretile ve gerek hükümetlerin ve gerek bütçe komisyonlarının bu yolda gitmeleri neticesinde ihlâl edilmektedir. Bu noktaya temas eden Edgard Allix yukarıda, kısmi mahsusunda mevzubahis edilen eserinde bu teşriî metodu lojik bakımdan noksan ve intizamsız, pratik bakımdan da tehlikeli bulmaktadır. Çünkü bütçe müzakereleri acele yürütüldüğü için orada yer alan İslâhat noksan kalmak is- tidadmdadır. Parlâmento tarafından bu gibi hükümlerin kabulü bütçeyi geciktirmemek içindir ve gönül rızasile değildir. Bu ise ağır bir mahzurdur. Çünkü hükümler bütçeden sonra da yaşayacaktır. Bu tenkitlere ve bu mahzurlara rağmen bu çeşit tatbikatı Duguit meşru (Legal) saymaktadır. Çünkü bütçenin vergileri ilgilendiren malî kanunlar kısmı da kanaatine göre maddesi itibarile kanundur. Ancak meclislerin evvelce kanun iie kabul edilmiş olası hizmetlerde tahsisat vermeği reddetmek suretile ta-

hakkını ettirilen İslâhat hakkında Duguît aynı fikirde olmadığını bınlan meşru (Legal) saymadığını açıkça beyan etmektedir.

Çünkü bütçenin masrafları ingiündiren kısımları maddesi itibariie kanun olmayıp idari bir tasarruf sayıldığından Parlâmentonun bu gibi tasarruflarda bulunurken yürürlükte bulunan kanun hududu dahilinde kalması, kanunu uygulaması ve kanuna mugayir bir şey yapmaması lâzımdır. Duguît'ye göre parlâmentonun bu türlü tasarrufları ferdî (individuel) bir tasarruf sayılacağından kanuna uymalı ve alâkalı kanun diğer bir umumî kaide tarafından tâdil veya ilga edilmedikçe parlâmento- için de muteber olmalıdır. İdarî olan bu tasarruflar kanunilik prensibine tabidir. Çünkü bu prensip modern hukuka hâkimdir. Ferdî bir tasarruf nereden çıkarsa çıksın kanunim hududu dahilinde yapılmalıdır.

Devletin giriştiği taahhütler için tahsisat vermemek meselesinde de vaziyet aynıdır. Çünkü hu türlü sözleşmelere imzalarım koyanlar devleti borç altına koymağa yetkilidirler. Kazaî kararlar da bu noktaî nazari teyid etmiştir. Binaenaleyh bu sözleşmelerin gerektirdiği ödeneklerin ver İmesi icabeder. Ancak parlamento; hukukî olan bu noktaî nazar hilâfına hareket edecek olursa buna karşı müracaat yollarının bulunmadığı da bir gerçektir. Bununla beraber bir kamu organının tasarruflarına karşı müracaat yollarının bulunmaması demek o organın kanuna riayetle mükellef bulunmadığı manasına gelmez. Kanunî olmayan hareket, devletin hangi uzvundan sâdir olursa olsun tasvip edilemez. Hukukî himaye- eden bu prensibi tekrarlamaktan bıkmamak ve yorulmamak lâzımdır. (Duguît) nin yukarıda adı geçen eseri dördüncü cilt sahife 445 ilâh).

Birinci ve ikinci kısımlarda Bütçe Kanununun hukukî mahiyetile bir kamu hizmetini ihdas eden kanunun maddesi itibariie de kanun sayılması gerektiği, hem şekil ve hem maddesi itibariie kanun olan ve ilga edilmedikçe hükümlerinin tatbik edilmesi tabii bulunan bir kanun hükmü-

nün teşriî bir organdan çıksa bile mahiyeti itibarile İdarî sayılan binaenaleyh kanuna uygun olması icabeden bir tasarrufla, ve kanuna uygun olmayarak talik veya ilgasının doğru sayılması nazari bakımdan kabul edilemez. Aksi takdirde kamu hizmetlerini ihdas eden bilcümle kanunların muvakkat ve senelik olduğu gibi bir neticeyi kabul etmek lâzımgelir ki kamu hizmetlerinin vasıflarile bu hal şeklinin telifi müşküldür.

Yukarıda arzulunan hukukî sebepler ve mütalâalarla parlâmentonun, kanun ile ihdas olunan servislerin ödeneklerini muhtevi bütçe kısmını reddetmeğe hakkı olup olmadığı meselesinin daha açık bir ifade ile bütçeyi red hakkı konusunun bir ilgisi bulunmaktadır. Bu kanunu çıkarmağa yetkili bulunan teşriî bir makamın onu reddetmek selâhiyetine de mâlik olduğu aşikârdır. Mevzuu-bahis olan mesele parlâmentonun şeklen kanun olmakla beraber İdarî sayılabilecek tasarruflarında kanunilik prensibini, başka bir deyimle hakuku, hâkim kılmaktan ibarettir. Bu noktadan bütçenin reddi keyfiyetile hiçbir ilgisi yoktur. Bütçenin reddi keyfiyeti başka bir zaviyeden mütalâa edilmelidir. Bu noktayı kolaylıkla aydınlatılabilmek içindir ki birinci kısımda bütçenin hukukî mahiyeti yanında politik mahiyetine de temas edilmiş ve hükümetin bir yıllık icra programını kapsayan bütçenin parlâmentoya sunulması, orada görüşülmesi ve kabulü meselesinin politik bakımdan hükümetin, meclis ekseriyetile mutabık olduğunu göstermekte bulunduğuna işaret edilmiştir. Şu halde red keyfiyeti ancak meclis ekseriyetinin hükümet programına güvensizliğini ifade edebilir. Bütçenin red- dinde mevzuubahis olan nokta kanunla kabul edilmiş bir hizmetin kanuna uymayacak şekilde yalnız şekli itibarile kanun sayılacak İdarî bir tasarrufla kaldırılması değil, âmme kuvvetlerinin anayasa hukuku bakımından birbirle- rile münasebetleri keyfiyetidir. Bu bakımdan devlet giderlerinin parlâmentonun tasdikinden geçirilmesi mecburiyeti hükümetin icraatını kontrol etmek hususunda parlâmentonun elinde, hükümetin mukadderatını tâyin edebilecek kuvvetli bir silâhtır.

Netice olarak bütçe ile istenilen tahsisatın reddile yasama görevini haiz bulunan meclisler, kanunla ihdas edilmiş bulunan kamu hizmetlerini tâlik veya ilgayı değilde parlamento ekseriyetile mutabık bulunmayan bir kabineye karşı itimatsızlıklarını ifade etmeği düşündükleri takdirde hareketleri anayasa bakımından tamamen doğru ve haklıdır.

IV — Tatbikat

A — Fransa'da:

Fransa'da bilhassa Mebusan Meclisi, birçok kereler bir kanun tarafından usulüne göre tesis edilmiş bulunan hizmetleri, bunların yürütülmesi için lüzumlu tahsisatı vermeği reddetmek suretile kaldırmağa kalkışmıştır. (Duguit, yukarıda adı geçen eserin 4 üncü cildinin 445 ve müteakip sayfeleri) 1888 de Yüksek Eğitim Genel Müfettişlikleri bu suretle kaldırılmıştır. Bir çok kereler Mebusan Meclisi kaymakamlar (Sous prefets) için istenilen tahsisatı da reddetmiştir. Mesele ilk defa (11 Nisan 19CC) Senatoya geldiği zaman İçişleri Bakanlığı bütçesi raportörü M. Savary, bu suretle, bütçe yolu ile İdarî reform yapılamayacağına işaret etmiştir. Dahiliye Nazırı M. Clemenceau da aynı şeyi söylemiş ve (Sous Prefets) lerin tahsisatı yeniden bütçeye konulmuştur.

Gerçekten (Sous Prefets) 1er VIII inci yıl 28 pluviose kanunu ile ihdas edilmişlerdi. Bu kanun yürürlükte kaldıkça kendisine uyulması lâzımdır. Parlâmentonun bu kanunu yeni bir kanunla kaldırmağa veya değiştirmeye şüphesiz hakkı vardı. Ancak tahsisat vermeği reddedemezdi çünkü yaptığı tasarruf İdarî olup kanuna uyması lâzımdı.

Duguii'nin kitabındaki ikinci misal de Devlet sözleşmelerinin mecburî mahiyetine taallük etmektedir:

8 Ağustos 1896 ve 4 Temmuz 1904 tarihli kararlarında Fransız Danıştay'ı, 1860 da Fransa devletile Saint Jean de Maur'an ruhaniler meclisi ve Anneey katedralinin ruhaniler meclis ve fabrikası tarafından yapılan

konturatoların mecburî mahiyetini teyit etmiş ve 1892 de parlâmentonun bu hususta tahsisat vermeği reddetmesine rağmen Fransa Devletini vaad edilen senelik taksitlerin ödenmesine mahkûm etmiştir.

22 Aralık 1899 tarihinde Maliye Nazırı M. Caillaux’nun talebi üzerine Mebusan ve Ayan Meclisleri, Danıştay’ın 8 Ağustos 1896 tarihli kararını yerine getirmek için lüzumlu ödenekleri kabul etmiştir.

M. Caillaux haklı olarak Devletin borçlarını ödememezlik yapamayacağını ifade etmiştir.

B — Memleketimizde:

1 — 1931 Bütçe Kanunu ile L cetvelinin ihdası :

1930 bütçe yılına kadar her Bakanlığın hizmet kadroları, maaş dereceleri de gösterilmek suretile, Bütçe Kanununda yer almakta idi. Bütçe Kanunu senelik olduğu için daimî olması lâzımgelen kadroların, bu suretle her sene bütçede yazılı bulunması kadronun bağlı bulunduğu hizmetin fasılasızca yürütülmesi için bir zarurettir.

Bu sistem Bakanlıkların kamu hizmetlerine bağlı her hangi bir kadronun her hangi bir sebeple Bütçe Kanununda yer almaması halinde o kadronun gelecekteki bir yıl için taliki gibi bir netice verebilirdi. Bu ise kamu hizmetleri mefhumuna ve memuriyette kadroların daimi- liği esasına uygun bulunmuyordu. Bu hal dikkati çektiğinden Bütçe Komisyonu rapaorlarında, her sene bütçesinin müzakeresi sırasında devir kadrolarının ayrı ayrı tetkikinin pek uzun sürdüğü, bilumum devairin merkez ve mülhakat kadrolarının bir kanunla tesbit edilmesi ve lüzum hasıl olduğu zaman yine bir kanunla tadili halinde tetkikatın kolaylaşacağı böyle yapılmaması halinde Devlet teşkilâtı istikrarının temin edilemeyeceği açıkça belirtilmiştir. Bu tavsiyelere uyularak çıkarılan 1452 sayılı Barem Kanunu ile 1930 Bütçe yılından itibaren bu tatbikata son verilmiştir.

Mezkûr kanunla daimi memuriyetler için daimi kadrolar tesbit edilmiş olduğundan ve diğer bir kanunla

tâdil veya ilga edilmedikçe bu kanunun hükümleri yürürlükte kalacağından tatbikatta bütçe tekniği sahasında yapılan bu değişiklik, idare hukukunun prensiplerine de uygundu.

14 Haziran 1927 tarihinde yayınlanan 1050 sayılı Muhasebei Umumiye Kanunu 29 uncu maddesile Muvazene! Umumiye Kanununun bir metinle bazı cetvellerden teşekkül edeceğini hükme bağlamış ve bu cetvellerin hangi cetveller olduğunu hiç bir tereddüde yer vermeyecek şekilde, tahdidi olarak göstermiştir.

Mezkûr cetveller arasında yürürlükte bulunan kanunlara bağlı kadroların bütçe yılı için fiilî kadroları teşkil edeceğini gösteren her hangi bir cetvel (L cetveli) yer almamaktadır.

1931 Bütçesi hazırlanırken dünya iktisadiyatının gidişindeki gayrî tabiiîlikler artmış ve bunun memleketimizde gösterdiği akislerin tabiî bir neticesi olarak azamî tasarruf esasına riayet etmek zarureti hasıl olmuştur. Bu maksatla hizmet kadrolarında tenkisler yapılarak Barem Kanununun esas muhafaza edilmekle beraber tasarruflar, fiilî kadrolarla tasarıya raptedilmiştir. Bundan maksat 1931 bütçe yılında yalnız bu fiilî kadroları merl- kılmaktır. Kadro tasarrufları hakkında 1931 bütçe tasarısında yer alan ve esasları, esbabı mucibe lâyihasından naklen yukarıda hulâsa edilen fikirler, tasarının 11 inci maddesinde şöyle ifade edilmiştir:

Madde 11 — “Dairelerin 1931 - 1932 senesinde meri kadroları bu kanuna bağlı cetvelde gösterilmiştir.”

Bu şeklin tatbikatta kabulü, teşkilât kanunlarında yer alan ve hükümleri yürürlükte kaldıkça devamlı olarak ödenekleri bütçeye konulması lâzımgel en memuriyet kadrolarına senelik bir mahiyet vermek suretiie 1930 yılından evvelki tatbikata dönmek demektir. Bütçe komisyonu bu madde yerine Bütçe Kanununun 14 üncü maddesini ikame etmek suretiie bu mahzuru tahfife ve vaziyete istisnâî bir şekil vermeğe çalışmıştır:

Madde 14 — “Maaşatın tevhit ve teadülüne müteallik olan 1452 numaralı kanunla tadil ve zeyillerine merbut cetvellerde yazılı memuriyetlerden işbu kanuna merbut L cetvelinde derece, adet ve maaşları gösterilen memuriyetler 1931 malî senesi için mevkuf tutulmuştur. Bu memuriyetlerden gayrı her Vekâlet veya idare kadrolarında kalan memuriyetlerin heyeti mecmuası, o Vekâlet veya idarenin 1931 senesi için fiilî kadrosunu teşkil eder.”

Memur kadrolarında bu suretle tasarruf yapılırken açıkta memur bırakılmaması, ve açık maaşı verilmemesi için icabeden tedbirlerin alınması ihmal edilmemiştir. Bundan başka her servisten bir miktar memur tasarruf edilirken kanunla ihdas edilen kamu hizmetlerinin L cetveli metodile talik veya ilgası gayesi güdülmemiş ve fakat mevcut hizmetin yalnız bir sene için daha dar bir kadro ile ifası hususunda memurlardan gayret ve fedakârlık istenilmiştir. Bu tedbiri tamamlayıcı mahiyette olmak üzere de mesaî saatları Memurin Kanunile kabul edilen haddin azamisine çıkarılmıştır.

2 — 1931 bütçe yılında, ihdas edildiği şekilde L cetveli hakkında düşünceler :

1050 sayılı Muhasebî Umumiye Kanununun 6 m 1 maddesinde ifade edildiği şekilde Bütçe Kanununun, 1 inci kısmında tahlil edildiği veçhile şekli itibarile (bilhassa giderler kısmı) kanun olmakla beraber maddesi itibarile kanun olmadığı hukukçularca. kabul edilmektedir. Esasen bu kanunun hususiyetinden dolayıdır ki bütçenin bir kanun olduğu hakkındaki hüküm sevk edilmiş ve yürürlükte bulunan Muhasebî Umumiye Kanunile bu kanunun özellikleri belirtilmiştir.

Bütçe tasarısında yer alan 11 inci madde “fiilî kadrolar” tabiri altında kamu hizmetlerinin teşkilât kanunlarına bağlı memuriyetlere senelik bir mahiyet vermek tehlikesini gösterdiği için bütçe komisyonu tarafından yukarıda yazıldığı şekilde (madde 14) tâdil edildiği biraz

evvel arzedilmiştir. Tasarının, 11 inci maddesi ile kabul edilen şekil, teşkilât kadrolarının bütçe çerçevesi içerisinde, yani İdarî tasarruf mahiyetini haiz şekli bir kanunla tadili merkezinde idi. Maddesi itibarile dahi kanun sayılan teşriî tasarruflarla ihdas edilen kamu hizmetlerinin teşkilât kanunlarına bağlı kadroların teşriî bir organdan çıkmakla beraber İdarî sayıldığı için kanuna uygun bulunması icabeden bir tasarrufla ihlâl edilmemesi gerektiği hakkındaki esas prensip de üçüncü kısımda arzedilmiştir.

Bütçe komisyonu, hükümetin teklifini tâdilen hazırladığı 14 üncü madde ile memuriyet kadrolarında yaptığı tasarrufun Barem Kanununun, yalnız 1931 bütçe yılı için tadili mahiyetinde bulunduğunu mezkûr kanunun numarasını açıkça göstermek suretile ifade etmek istemiştir de denilebilir. Barem Kanunu yapılırken yalnız bütçe komisyonundan geçtiğine göre aynı kanunun bütçe tasarısının komisyonda incelenmesi vesilesile tasarıya idhal edilen bir hüküm ile tadili normal sayılabilir. Bu suretle 1931 Bütçe Kanununda yer alan L cetveline dair hükmün, mevcut bir kanunu tadil eden ve maddesi itibarile de kanun sayılması gereken teşriî bir tasarruf sayılması ve kanunilik çerçevesi dahilinde bulunması mülâhazalarına temayül edilse bile bazı noktaların aydınlatılması yine müşkülât arzeder. Evvelâ diğer kanunlar ilga edilmedikçe muteber oldukları halde L cetveli seneliktir. Ve Bütçe tekniğine intibak ettirilmiştir. Müteakip yıl bütçelerinde de yer almaktadır. Onu bütçenin masraf tertiplerinden ayrı olarak mütalâaya imkân yoktur. Bu suretle bütçenin cdenek verilmesine dair olan hükümlerinden ayrılması ve yukarıda açıklandığı şekilde teşriî organdan çıkan İdarî bir tasarruf sayılmaması müşküldür. Saniyen kamu hizmetlerinin teşkilâtına ait kanun hükümlerinin Bütçe Kanunu vesilesile tâdili, İdarî reformların Bütçe Kanununda yer alması dolayısıyla yukarıda belirtilen İlmî ve nazarî tenkitleri davet eder. Üçüncü bir mahzur olarak da bu yoldaki tatbikatın Muhasebeî Umumiye Kanununun hü-

kümlerine aykırı olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü biraz evvel de arzedildiği gibi bütçede bulunması lâzım gelen cetvelleri tahdidi olarak sayan Muhasebe! Umumiye Kanununun 29 uncu maddesinde L cetveli yer almamaktadır. Bu husustaki Bütçe Kanunu maddesi evvelce mevcut bir kanunun bazı hükümlerini tâdil eden ve bünyesi itibar ile Bütçe Kanununa aykırı bulunan ve maddesi itibarile de kanun sayılan müstakil bir hüküm de telâkki edilemez. Bu husutaki sebepler yukarıda arzedilmiştir. Bir an için bunların varit olmadığı neticesine varılırsa bundan bütçenin bünyesine yabancı bir hükmün, bir İdarî reformun bütçeye ithal edildiği neticesi çıkmak lâzımgelir. Muhasebeî Umumiye Kanunu mahiyeti itibarile Bütçe Kanununa aykırı hususların Bütçe Kanununa derç edilemeyeceğini 30 uncu maddesinde hükme bağlamış olduğundan mevzuata aykırı olan usulün yine terkedilmesi lâzımgelir. Meseleye hangi cepheden bakılırsa bakılsın şu iki şıktan birisini kabul etmek icabedecektir.:

Eğer L cetveli hakkında bütçede yer alan hükmün mahiyeti itibarile bütçe tekniğine uygun olduğu neticesine varılırsa, yalnız şeklen kanun olduğu tazahür eden bütçenin masraf tertiplerinden mezkûr hükmün bir farkı olmayacağından onun da, teşriî organdan çıkmakla beraom İdarî bir tasarruf mahiyetinde olduğu neticesine varmak lâzımgelir. Bu türlü masrafların ise kanunilik çerçevesinde kalması asıl olduğundan mevcut kanunların hükümlerini bu suretle değiştirmek üzere kullanılan bu metodun, hukukî dayanaktan mahrum bulunduğundan devam ettirilmemesi lâzımdır. Ayrıca Muhasebeî Umumiye Kanunda bütçede yer alabilecek cetveller meyanında U cetveli bulunmadığı için bu tatbikat kanuna açık olarak muhaliftir.

Bunun hilâfına olarak L cetveline dair Bütçe Kanununda yer alan hükmün bütçesinin bünyesine ve bütçe tekniğine yabancı olduğu ve bazı kanunları tâdil eden ve maddeci itibarile de kanun sayılan müstakil bir mahiyet taşıdığı kabul ed'lrse bu takdirde bu hükmün senelik ol-

ması ve her bütçe kanununa ithal edilmesi keyfiyeti izah edilemez. Ayrıca bu mahiyette bir hükmün Bütçe Kanununa dahil bulunması yine Muhasebeî Umumiye Kanununun 29 ve 30 uncu maddelerine uygun değildir. Esasen Bütçe Kanununun, bünyesine yabancı hükümler ihtiva etmesi ımae ve nazariyatta tenkit edilmiştir.

3 — L cetvelinin teşkilât kanunlarının geniş tutulması dolayısıyla hizmetlerin tamamen kurulmasına inti- zaren bazı kadroların mevkuftutulmasını sağlamak maksadile kullanılması.

Her Bakanlık teşkilât kanunlarını hazırlarken kadrolarını, teşkilât kanununun yapılması esnasında Bakanlığa bağlı kamu hizmetlerinin ihtiyacına göre tesbit etmeyerek hizmetlerin ilerideki inkişaflarını da gözönünde bulundurmayı daha doğru bulmuştur. Esasen ihdasına karar verilen kamu hizmetinin kendisinden beklenen neticeyi verecek şekilde ve düşünülen genişlikte derhal kurulması mümkün değildir. Binaenaleyh teşkilât kanunu ile istenilen kadrolar kabul edilmekle beraber başlangıçta, hizmetin inkişafına intizaren bazı kadroların mevkuftutulması ve hizmet genişledikçe tedricen bütün kadroların serbest bırakılması iyi bir idare tedbiridir. Ancak bu maksadın tahakkuku için L cetvelinin mutlaka kullanılması icabetmez. Alâkalı teşkilât kanunlarında da bu mak şadı sağlayacak hükümlerin yer alması daima mümkündür.

Hizmetlerin inkişaf safhasında, kadroların tedricen serbest bırakılmasında hukuka her hangi bir aykırılık yoktur. Ancak bımı sağlayacak metodun şeklen mahznr- suz ve mevzuata uygun olmasına dikkat etmekte, bilâha- ra tatbikatta hatalı görüşlerden sakınmak bakımından fayda vardır. Hizmetler tedricen inkişaf ettikçe yeni bir kanuna hacet kalmaksızın gerekli kadroların verilmesi ve lüzumlu teşkilâtın yapılması tamamen isabetli bir tedbirdir.

Bugün teşkilât kanunlarına raptedilmiş bulunan ba-

zı memuriyet kadrolarının L cetveline alınarak mevkuf tutulacağı açıkça gösterildiğine ve Muhasebeî Umumiye Kanununda Lcetvelinin derpiş edilmemiş bulunduğuna göre teşkilât kanunlarının bu hükümlerinin tahdidi surette anlaşılması ve kanunlarında gösteliği şekilde kullanılarak genişletilmemesi lâzımdır. Yani teşkilât kanunlarında derpiş edildiği şekilde mevkuf tutulan kadrolar, hizmetin teşkilâtı tamamlanıp da bir kere serbest bırakıldıktan sonra yeniden şu veya bu mülâhaza ile L cetveline ithal edilmemelidirler. Çünkü alâkalı kanunlarda bu hususta bir hüküm yoktur. İstisnanın tahdidi surette tefsiri ve mevriline maksur olması lâzımdır. Başka türlü hareket teşriî organıdan çıkan idari tasarruflarda kanunilik prensibini ihlâl ve yukarıda arzolunanı tenkitleri davet eder. Kaldı ki Bakanlıkların teşkilât kanunları mutahassıs Komisyonlardan geçerek uzun müzakerelerden sonra kabul edildiklerinden tadillerinin de aynı yolda yapılması esastır. Bütçe vesilesiyle Hükümet veya Bütçe komisyonu tarafından bu yolda bir tasarrufta bulunulması diğer komisyonların yetkilerine bir müdahaledir. Ve kanunların mükemmel olarak çıkmasını sağlayan Anayasa hükümlerine ve İctüzüğe aykırıdır. Çünkü yukarıda alâkalı kısımda etraflıca açıklandığı veçhile kamu hizmetlerinin ihdasına, teşkilâtlandırılmasına ve ilgasına dair alınacak kararların kanun mevzuu olması ve bütçe ile bu yolda bir tasarrufta bulunulmaması icabeder. Bütçenin ayrı bir müzakere şekline tâbi tutulması ve Cumhurbaşkanının bütçe ve Anayasaya taallük eden kanunlarla diğer kanunları neşretmek veya bunların yeniden müzakeresini istemek hususundaki yetkileri de bütçede yer alan L cetveliyle yürürlükte bulunan kanunların tâdili metodunun hukukî sayılamıyacağına ayrıca delildir.

Bu mahzurlardan ayrı olarak bütçe yapılırken kamu hizmetlerinin kabul edilmiş teşkilâtlarının tasarruf maksadile muvakkat olsa bile tâdiline veya tâlikine veyahut hizmetlerin tamamen kaldırılmasına bu hizmetlerin mahiyeti müsait bulunmamaktadır.

Çünkü idare, umumî mahiyetteki ihtiyaçları karşıla-

mak ödevindedir. Devlet, bir kamu hizmeti teşkil etmek suretiyle serbest teşebbüs yerine kaım olunca ekseriya bun dan maksat, bütün memleket halkının özel teşebbüslerin noksanve devamsız olarak sağlıyabildiği esaslı ihtiyaçlarının tatminidir. Bu hizmetlerin her bütçe kanunu vesilesiyle teşkilâtlarının değiştirilmesi , kamu hizmetlerinin devamlılık vasfını ortadan kaldırır. Bu hal kamu hizmetlerinin mahiyeti ve memuriyetin statutaire vaziyeti ile telif edilemez. Kadroların tedricen serbest bırakılması hizmetin zaman içinde teşkilâtlanmasına imkân vermek içindir. Hizmete vücut. veren kanun yürürlükte iken teşkilâtı kısmak, kadroları azaltmak âmmе hizmeti mefhumu ile kabili telif bulunmamak bakımından idare hukukunun prensiplerine, şekil itibariyle mevzuata ve nazari bakımdan hukuka aykırıdır.

4 — 1948 Bütçe Kanununda L cetvelinin tatbik şekli:

İptida 1931 Bütçe Kanunu ile ve tasarruf mülâ- hazalarile Bütçe Kanununa dahil olan ve bilâhara hizmetler inkişaf ettikçe bünyelerine uygun teşkilâta bunları kavuşturmak maksadile bazı kadroları mevkuf tutmakla ve kadroların tedricen serbest bırakılmasında bir vasıta olarak kullanılan L cetveli 1948 bütçesindeki tatbikat ile yeni bir şekil almıştır; filhakika mezkûr Bütçe Kanununun L cetveli mekanizması ile, yürürlükte bulunan kanunlara dayanan bir takım kamu hizmetlerinin tamamile tâlik- edildiği görölmüştür. Tatbikatın aldığı bu şekil bu günkü telâkkilere göre kamu hizmetleri toplamından ibaret sayılan Devletin bütün teşkilâtına senelik ve muvakkat bir mahiyet vermek gibi bir durum yaratmıştır. Pratikte bütün kadroların Bütçe Kanununda her sene gösterilmesi yolunda 1930 yılından evvelki tatbikata dönölmüş oluyordu. Yalnız 1930 dan evvel tatbikatta memuriyet kadroları her sene Bütçe Kanununa bağlı cetvellerde gösterilmiş olmasına rağmen hizmetlerin taliki veya fiilen ilgası mü-lâhazasile bu metod kullanılmadığından mahzuru yalnız şekle ve nazari sahaya taallük etmekte ve ancak zuliul

veya ihmal hallerinde görülmekte idi. 1948 bütçe yılında- daki tatbikatta ise vaziyet tamarnile bunun aksine olup gerek nazarı ve İlmî sahada ve gerek pratikte yukarıda arzedilen bütün mahzurları câmidir.

Kamu hizmetlerini sürekliliği ve daimiliği hakkında ki idare hukuku prensipleri de tatbikatın bu şekli ile ihlâl edilmiştir. Halbuki bu prensipler kamu menfaatinin korunması düşüncesile vücut bulmuşlar ve kabul edilmişlerdir. L cetveli mekanizmasının bugünkü şekilde tatbiki, Hükûmete, bu prensiplere uymayan ve kötüye de kullanılabilen daimî bir silâh verebildiği için mahzurludur. Bütçe Komisyonu tarafından kullanılması da yine br prensiplere uymamaktadır.

L cetvelinin 1931 yılındaki tatbikatında bir hizmetin tamamen ilgası cihetine gidilmemiştir. Bundan başka o zaman barem kanununa bağlı cetveller üzerinde Hükümet ve Bütçe Komisyonu tarafından yapılan tasarrufların müdafaası daha k'aloıdır. Çünkü barem kanunu yapıldığında yalnız Bütçe komisyonu tarafından incelenerek Kamutaya sunulmuştu. Binaenaleyh 1931 Bütçe yılında bu kanuna bağlı kadroların bir kısmının L cetveli mekanizması ve hükmü bi seneye münhasır olmak üzere taliki, evvelce arzedilen mahzurlar baki kalmakla beraber, tasarruf yapılmasındaki zaruretler sebebiyle ve istisnai olmak şartıyla bir dereceye kadar kabili izah sayılabilir.

Mütahassıs Komisyonlardan ve Kamutaydan geçerek usulüne göre yürürlüğe giren teşkilât kanunlarının tatbikattaki zaruretler sebebiyle bu metodla mutlaka tadili lâzımgeliyorsa, hiç değilse alâkalı ihtisas komisyonunun bu hususa dair mütaleasmm alınmasının usul ittihaz edilmesi daha doğru olurdu.

L cetveline laman kadroların tahsisatının alâkalı tertipten indirilmesi ile iktifa edilmeksizin Bütçe Kanununun metnine ayrıca konulan hükmün madesi itibariyle de kanun okluğu hakkında ileri sürülen fikirlerin Gas-

ton Jeze'in Science des Finances 1922 adlı eserine dayanılarak Bütçenin giderler kısmının yalnız rakamlara inhisar etmediği bütün ek ve ilâveleri de ihtiva ettiği şeklinde cevaplandırıldığına giriş kısmında işaret edilmiştir. Memuriyetler ve kamu hizmetleri de asıl L cetveli ve buna dair Bütçe Kanununda yer alan ve yukarıda mevzuubahis edilen Bütçe Kanunu hükmü ile talik edilmektedirler. Açıkta kalan memurlar hakkındaki 85 inci maddenin uygulanmasına dair olan hüküm ise Bütçedeki L cetvelinin sebebi değil neticesidir ve ödenek verilmemesinden doğacak pratik güçlüklerin halline matuftur. Bütçe Kanununun bünyesine yabancı olan bu gibi umumî ve gayri şahsî hükümlerin Bütçede yer almaması gerektiği hakkındaki İlmi ve nazari görüş ve mütalâalar evvelce tafsilen arzedilmiş bulunduğundan burada tekrar edilmeyecektir.

Bütün bu tenkitlere ve mülâhazalara rağmen Bütçe Komisyonundan geçerek Büyük Millet Meclisinin kararına iktiran eden hususlar hakkında bunların hukukî esaslara uymadığından bahsederek müracaatta bulunmağa mahal olmayacağı tabiidir.

5 — L cetvelinin 1949 Bütçesindeki tatbikatı ve buna dair Büyük Millet Meclisi tarafından verilen kararlar:

1949 yılı Bütçe tasarısı Bütçe Komisyonunda incelenirken tasarıda yapılması mümkün tasarrufları araştırmak maksadile bir tâli komisyon kurulduğu ve bu komisyonun raporunda Devlet teşkilâtının yeni baştan İslah edilmesine bir başlangıç olmak üzere bazı memuriyetlerin L cetveline alınmasının teklifi üzerine tartışmalara başlandığı etüdümüzün giriş kısmında yukarıda arzediimiştir. Bütçe Komisyonunda bu teklife taraftar olmayanlar tarafından mesele iptida 29.12.1948 tarihinde Kamutayda mevzuubahis edilmişse de bir neticeye bağlanmayarak görüşülmesi umumî Bütçe müzakerelerine bırakılmıştır. Bu müzakerelerde söz alanlar tarafından bu metodun a- leyhinde ve lehinde konuşulduktan sonra iki önerge verilmiştir. Bunlardan meselenin Anayasa Komisyonunda

incelenmesini teklif eden önerge kabul edilmemiştir. Reye konulan ve Kamutayça kabul edilen ikinci önerenin metni aynen şöyledir:

“1 — 1949 yılı Bütçesi Komisyonunda incelenirken Devlet teşkilâtında bazı Bakanlıkların teşkilât veya hususî kanunlarıie kabul edilmiş bulunan memur kadroları, fiili kadrolardan L cetveline alınmak suretile iptal edilmiştir.

Anayasanın 93. üncü maddesinin sarahatine uyularak teşkilât kanunları ve hususî kanunlarla kurulmuş olan vazifeler kanun yollarile kaldırılmadıkça iş başında bulunan memurların vazifeleri iptal edilemez. Bu hal mevzuatımıza aykırıdır.

1931 yılına kadar Büyük Meclise sunulan bütçelerde Devlet teşkilâtına ait bütün memur kadroları masraf giderleri gibi ekli olarak verilir, bunlar üzerinde tasarruflar yapılır. Her yıl Devlet kadrolarının incelenmesi yüzünden hasıl olan karışıklıklar vazife istikrarım ve hizmetleri bozduğu için 1931 Barem Kanunundan itibaren memur kadroları ayrı kanunlarla tesbit edilmiş olduğundan Bütçelerde yalnız her çeşit giderlerle (E, D,) cetvelleri üzerinde tasarruf yapılarak L cetvelindeki memur kadrolarına dokunulmamaktadır. Usul ve mevzuat böyle iken geçen yıldan beri Komisyon bu esastan ayrılarak teşkilât ve kadrolar üzerinde tasarruflar yapmağa başlamıştır. Bunun meydana getirdiği zararlar çok büyüktür.

II — Devlet vazifelerinde istikrar bozulmaktadır. Çünkü her yıl kadrolardan bir kısım memurların L cetveline alınması ile o vazifeler iptal edilerek memurlar haklı olarak ümitsizliğe düşmektedirler. Bu yüzden Devlet hizmetleri esasından sarsılmaktadır.

III — Bütçenin umumî heyette görüşülmesi sırasında hangi memuriyet ve memurların ilga veya iptal edildiklerine dair kadro cetvelleri bütçelerde bağlı olmadığından farkına varılmaksızın vazifeler iptal ve ilga edilmektedir.

IV — Teşkilât kanunları Büyük Meclisin alâkalı Komisyonundan geçtikten sonra kanuniyet kesbettiği için vazifelerin iptal ve ilgası da aynı komisyonlardan geçip kanunlaşması gerekir. Bu çok önemli husus göz önüne alınmadan alınmış olan karar doğru değildir.

V — Bütçe komisyonu çoğunluğu, bu yıl bazı Bakanlıklarda müsteşar muavinlikleri ile inceleme kurullarının neşriyat müdürleri ile doktorları L cetveline almışlardır. Bu hususta yapılan tasarruf 110 bin lira arasındadır.

VI — Komisyon, aynı mahiyette olan Bakanlıklardaki aynı vazifeleri ipka etmiş ve bazılarını L cetveline almıştır ki bunların sayısı 20 yi geçmez.

Anayasanın 93 üncü maddesi bütün memurların vasıfları, hakları, vazifeleri, maaş ve muhassasatı ile sureti tâyin, terakki ve azillerinin hususî kanunlarla yapılacağını sarahaten emrettiğine göre bu yolda vazifelendirilmiş teşkilât ve memuriyetleri, hükmü bir yıl cari olan Bütçe Kanunu ile Anayasanın ruhuna ve sarîh metnine aykırı olan ve onun teminatı altında hususî kanunlarla da kabul edilmiş bulunan memurları haklarından mahrum etmenin doğru olmayacağı ve şayet Bakanlıklar kadrolarında bu vazifeler fazla ve lüzumsuz ise usulüne uyularak kanun yolları ile kaldırılmasının kanunlara uygun olacağı kanaatindeyiz.

Büyük Millet Meclisi, Başbakanlık, içişleri, Sağlık ve Sosyal Yardım ve Çalışma Bakanlıkları ile Emniyet Genel Müdürlüğü gibi fiilî kadrolarında ve halen iş başında bulunan ve ilişik cetvelde yazılı memurları L cetveline almak suretile vazifelerine son verilecek olan ve yekûnları 20 yi geçmeyen memurların Anayasanın 93 üncü maddesinin sarahatine ve hususî kanunlarının memurlara bahşetmiş olduğu teminat ve haklara göre kadrolarına iadesini arz ve teklif eyleriz.”

Önerenin incelenmesinden de anlaşılacağı veçhile itirazların sıklet merkezini daha ziyade L cetveli metodunun Anayasanın 93 üncü maddesine dayanılarak memur

lar hakkında çıkarılan hususî kanunlarla teşkilât kanunlarına ve dolayısıyla Anayasaya aykırılığı teşkil etmektedir. Bu sistemin Devlet hizmetlerinde istikrarı bozduğuna, teşkilât kanunlarının ihtisas komisyonlarından geçmesi dolayısıyla düşünülen tâdillerde de aynı yolun takip edilmesi lüzumuna işaret edilmişse de memuriyet kadrolarının L cetveline alınmasının bir neticesi olarak bazan kanunla ihdas olunmuş kamu hizmetlerinin teşrii bir organdan çıkmakla beraber mahiyeti itibarile İdarî sayılan bir tasarrufla ilgasının doğru olmayacağı, kamu hizmetlerinde aranan devamlılık vasfının bu metodla ihlâl edildiği, ihdası için ihtisas komisyonlarından geçen bir hizmetin ilgasında da selâhiyetin ihtisas komisyonuna ait bulunması gerektiği noktaları önergede gereği gibi belirtilmemiştir. Halbuki L cetvelinin 1948 yılındaki tatbikatında bu mahzurlar görüldüğü gibi 1949 yılında yine bu cetvele ithal edilmek istenilen neşriyat müdürlüklerinin bu önerge ile cetveldен çıkarılmaları mümkün bulunması idi. Netice yalnız memurların ödeneklerinin kesilmesine değil pratikte hizmetlerin ilgasına varacaktı. Bu bakımlardan önerge bilhassa 5 inci fıkrasında “halen iş başında bulunan” memurlardan bahsetmek suretile münhal bulunmayan kadrolarda çalışan memurlara memuriyet statüsünün bahsetmiş olduğu teminat ve hakları emniyet altına almak istemiştir. Büyük Millet Meclisinin kabiilünden sonra önerge, Komisyona gönderilmiş ve Komisyon bu esbap ve mülâhazaları nazarı dikkata alarak şu kararı vermiştir:

“1949 malî yılma kadar gerek meşgul, gerek münhal memuriyet kadroları hakkında yapılmış tasarruflar Büyük Meclisin tasvip ve tasdikinden geçmiş olduğuna nazaran hiç bir vech ve suretle bunlara raci olabilecek bir hükmü ve bir manâyı ihtiva etmemek üzere Bütçe Kanunu tasarısı ile,

1 — Münhal olup o yıl içinde kullanılmayacağı veya kullanılmasında fayda veya âmme hizmeti bakımından

zaruret olmadığı kanaatine varılacak memuriyetlerin o yıl içinde mevkuf tutulmak üzere L cetveline alınmasının gerek Komisyonumuzca ve gerek hükümetçe Büyük Meclise teklif edilebileceğine, 5 e karşı 8,

2 — Meşgul bulunan memuriyet kadrolarının ne hükümet ne de komisyonca ilgili kanunlarda usulen tadilât yapılmadıkça L cetveline alınması teklifinin uygun olmayacağına 6 ya karşı 7 oyla;

Karar verildi.

Netice : Bu karar Kamutaya sunulmuş ve kabul edilmiştir. Bu kararla münhal olup o yıl içinde kullanılmayacağı veya kullanılmasında fayda veya âmme hizmeti bakımından zaruret olmadığı kanaatine varılacak memuriyetlerin gerek komisyonca ve gerek hükümetçe Büyük Millet Meclisine teklif edilebileceği kabul edildiğine göre teşkilât kanunlarının mahdut bir çerçeve dahilinde olsa bile bu metotla tadili mümkün olacağından doktrin bakımından bu bir mahzurdur. Bütçe Komisyonunun büyük bir önemi haiz bulunmasa bile bu mahzuru bertaraf etmek için bu yolda bir karar alırken alâkalı ihtisas komisyonunun mütalâasını almayı usûl ittihaz etmesi şayanı temennidir.

Münhal kadroların L cetveline alınabilmesi yolunda varılan neticeyi bu gün içinde bulunan şartlarla izah edebiliriz. Bütçe müzakereleri devam ederken bütçenin açık olduğu ve tasarruf yapılması gerektiği def'atle söylenmiş ve bunu sağlamak üzere, rasyonel çalışma esaslarına göre İdarî İslâhata girişilmesi şiddetli bir lüzum ve zaruret olarak kabul edilmiştir. Bunun için hükümet icap eden tasarıların hazırlanmasına ve idari İslâhatın gerçekleşmesine intizaren münhallere memur tâyin etmemek kararını almıştır. L cetvelinin umumî heyette müzakeresi sırasında hükümetin görüşünü İlmî bir vukufıa açıklayan sayın Başbakan Yardımcısı da münhal kadroların cetvele alınmasında bir ihtilâf olmadığını beyan etmiştir. Bu hususları göz önünde bulunduran Büyük Millet

meclisi mevzuumuz hakkında prensip kararı verirken bu görüş ve kanaatları tabiatile aksettirmiştir.

Varılan netice, bu şekli ile, fiilen iş başında bulunan memurların haklarını, memuriyette istikrarı ve memurların huzuru kalb ile çalışmasını sağlamak bakımlarından ileri bir adımdır. Meşgul kadrolara dokunulmayacağından münhal kadroların, kararda belirtilen şartlar dahilinde L cetveline alınabilmesi keyfiyeti, bu metodla kanunla kabul edilmiş bulunan kamu hizmetlerinin eskiden olduğu gibi tâlikine veya fiilen ilgasına pratikte imkân vermeyecektir. Bu suretle, Devlet organlarının, hangisi olursa olsun, vazifelerini görürken hukuka ve kanunilik prensibine uymaları gerektiği hakkındaki esaslı hukuk prensibinin Büyük Millet Meclisinin bu son kararı ile bir daha teyit e- dildiğini ve Devletimizin bir hukuk Devleti olmak vasfının bir daha belirtildiğini görmekten memnun olmak lâzımdır.

KÖY SEÇİMLERİNİN İPTALİ VE DANIŞTAY İNANLARI. (1)

M. KALAÇ

Danıştay Yardımcılarından

Memleketimizde çok partili bir Demokrasi rejiminin kurulup gelişmeğe başlamasıyla köy seçimlerinden milletvekili seçimlerine kadar bütün seçimler gittikçe artan bir ehemmiyet kazanmakta ve bu itibarla gerek doktrin sahasında ve gerekse tatbikatçılar arasında üzerinde durulup uzun incelemeler yapmayı icap ettiren yeni bir “mesele” durumu arz etmektedir.

İdare Dergisinin 192 nci sayısında “Köy seçimlerinin bozulması” başlığı altında çıkan değerli yazısı ile bu mevzua ilk defa temas eden Hulki Metin arkadaşımız köy seçimleri konusunda Köy Kanununun alâkalı maddelerini gözden geçirdikten sonra İçişleri Bakanlığının biri 31/1/938 ve diğer 29.3.947 tarihli olan iki genelgesini ele almakta ve bu genelgeler dolayısıyla köy seçimlerinin bozulması yo’nda ron tamim tarihine kadar cereyan eden trlb kafa bundan sor ra girilen yeni vaziyeti kanun hükümler re güre münakaşa ve izah etmekte, rastlanan güç-

(1) Filhakika köy seçimleri idari bir tasarruf telâkki olunmaları itibarile Danıştayda ancak iptal davasına konu teşkil edebilirler. Bu sebeple temyiz dâvalarının sonuçlarını belirtmek üzere kullanılan “Bozma” tâbirinin köy seçimleri için kullanılması yerinde olmaz. Esasen iptal ile bozma tâbirleri gerek lügat bakımından ve gerekse hukuk istilâhı olarak aynı manaya gelen kelimeler değildir. İptal idari fiü veya kararın itti hazı anından itibaren bütün hüküm ve neticeleri ile birlikte ortadan kalkmasını intaç eder. Bozma ise “Türk Hukuk Lügati, sahife 44” temyiz merciinin temyiz edilen hükmü muayyen sebeplerin mevcudiyeti halinde bozması. hükmün kanun veya vakıaya uygun olmadığını, kanunun tatbikinde veya maddî meselenin takdirinde hata edildiğini beyan etmesidir ki bu beyan bozulan hükmü, bozma kararının şümulü derecesinde yokeder.

lükleri ve bu güçlükler karşısında kanunun bir an evvel İslahı cihetine gidilmekle beraber yetkili idarecilerin de bu konudaki kanaat ve fikirlerini açıklamaları lüzumunu belirtmektedir.

Biz burada “Yetkili İdareci” olduğumuz iddiasında asla bulunmamakla beraber “Köy seçimlerinin iptali yolunda” girişilen her türlü teşebbüslerin nasıl bir işlem ve sonuca varabilecekleri noktasından son derecede bir ehemmiyet arz eden Danıştay inanlarına göre tatbikatın aldığı cereyan şeklini ve kısmen de bunlar üzerindeki bazı fikirlerimizi açıklamak istiyoruz. Böyle yapmakla hem 44. 000 köyümüzden en az dörtte birinin başlıca İçtimai derdini teşkil eden seçim meselesinde onlara bir fikir vererek kanun ve içtihadı bilmemeleri yüzünden uğradıkları güçlükler dolayısıyla yerli ve yersiz sızlanmalarını azaltmak ve hemde İdarî makamların ve mahkemelerin gittikçe artan şikayet ve davalarla fuzuli işgalini bir dereceye kadar önlemeğe hizmet etmiş bulunmak amacındayız.

Cumhuriyetin ilk tek dereceli seçim hükümlerini ihtiva eden ve bugün yürürlükte bulunan 18. Mart 1340 tarihli ve 442 sayılı Köy Kanunu dördüncü faslında ve “Köy muhtarının ve ihtiyar meclisi âzalarının seçilme yolu” başlığı altında 20 nci maddesinden 33 üncü maddesine kadar köy seçimlerinin yapılması hususunda bazı hükümler sevk etmiş bulunmakta ise de bunlar gerek seçimin usulü ve gerekse usulsüz yapılan bir seçimin iptali konularını aydınlatan kesin hükümler olmaktan uzaktır. Bu itibarla Köy Kanunu seçimler konusunda mahalle muhtarları, belediye, genel meclis ve milletvekilleri seçimlerine kıyasla her bakımdan icdihatla kapatılması gereken derin boşluklar arz etmektedir.

İçişleri Bakanlığının yukarıda adı geçen 29/3/947 günlü genelgesine kadar usulsüzlüğüne kanaat getirilen bir köy seçiminin mahallî idare âmirlerince bozularak yeniden yapılmasının emredildiği suretinde bir tatbikat cereyan etmiş olduğuna şüphe yoktur. Bu tatbikatın mes-

nedinin ise Köy Kanununun 40 ve 41 inci maddeleri olduğu ileri sürülebilir. Her ne sebeple olursa olsun bu yolda cereyan eden tatbikatın artık değişmiş olduğu aşîkârdır. Filhakika komün teşkilâtının en küçük cüzünü teşkil eden Köyün bir ademi merkezîyet idaresi olmasına ve mevzuatımızda da köy seçimlerinin idare âmirlerince bozulmasına selâhiyet veren sarîh bir metin mevcut bulunmamasına göre herhangi bir sebep ve suretle olursa olsun yapılp tutanağı gönderilen bir köy seçimini idare âmirinin bozmasına ve yeniden yapılması hususunda emir vermesine imkân görülememektedir. (2)

I — Ohalde köy seçimlerini İptale yetkili makam neresidir ?

Bu suale cevap verebilmek için iki hali bir birinden ayırmak ve kısaca diğer seçimlere de temas etmek faydalı olacaktır.

A — Filhakika bazen seçimin umumiyet itibarile kanun hükümlerine aykırı olarak yapıldığı iddia olunabilir.

B — Bazan da seçim neticesinde muhtarlık ve ihtiyar meclisi üyeliklerine seçilen şahısların kanunun 24 - 25 inci maddelerinde gösterilen vasıfları haiz olmadıkları veya 33 üncü maddeye göre bu vasıfları sonradan zâyi etmiş bulundukları ileri sürülebilir.

Aynı haller mahalle muhtarları seçimleri, belediye meclisi seçimleri, İl genel meclisi seçimleri ve hattâ milletvekili seçimleri için dahi vârit olabilir.

Bu tefrikin ehemmiyeti belediye seçimleri için açıktır. Filhakika Belediye Kanunu 52 nci maddesile belediye seçimlerinin iptali hususunda açık bir hüküm sevk etmiş ve “Belediye intihaplarında bu kanun hükümlerine mugayir bir hareket vukuu üç ay zarfında ya teftiş yapılırken anlaşıldığı yahut intihabın hitamından itibaren aynı müddet zarfında herhangi bir müntehip tarafından iddiia

(2) Bu bahse aşağıda ayrıca temas edilecektir.

edildiği takdirde tahkikat yapılır. Tahkikat neticesi intihabın muallle bulunduğunu müeyyit ise tahkikat evrakı Şurayı Devlete verilir. Şurayı Devlet evrakın verildiği tarihten itibaren iki ay zarfında bir karar verir. Bu karar intihabın iptali merkezinde ise yeniden intihap yapılır....” dernek suretile secimin umumî surette iptali yetkisini Da- nıştaya bırakmıştır. Danıştaym buradaki yetkisinin idari olduğuna şüphe yoktur. Çünkü kazaî bir heyete müddetle mukayyet olmak üzere karar vermek hususunda bir vazife tahmil edilemez. Esasen “Evrak Şurayı Devlete verilir” denmesi de bunun idari bir mürakabe olması gerektiğini zımnen belirtmektedir. Netekim tatbikat da bu yolda cereyan etmekte ve kanuna aykırı cereyan eden belediye seçimleri Danıştay ikinci dairesince iptal olunmak-tadır.

Niteliği haiz olmadan seçilen veya seçilirken haiz bulunduğu niteliği sonradan zeval bulan belediye üyesinin üyelikten çıkarılması meselesine gelince: burada Belediye Kanunu yine açık bir hüküm sevk etmiş, bu hususta belediye meclisini yetkili kılmıştır.

Şu halde 1 — Bir belediye seçiminin iptali hususunda 52 nci maddede bej/an olunan idari usule baş vurulmadan doğrudan doğruya idari kaza merciinde (Danıştayda) dâva açılmıyacaktır. (Danıştay 6 ncı daire 46 - 574. Kararlar Dergisi 34 Sa: 187 ve 47 - 763. K. D. 36 - 37 Sa: 263.

2 — Kaymakam ve valiler herhangi bir sebeple ve resen karar almak suretile belediye seçimini iptale veya neticesini tebdile veya bir belediye üyesinin üyelik sıfatı- nin zevaline karar veremeyeceklerdir. 6 ncı daire 47 - 160, 47 - 435, 47 - 434 Kararlar dergisi 35 Sa: 124 - 126.

3 — 52 nci maddeye göre tahkikat yaptıran ve seçimde kanuna aykırı hareket vukuunu gören İçişleri Bakanlığı seçimin yenilenmesi hususunda doğrudan doğruya :emir vermeğe yetkili bulunmayacak ve bu hususda icrai bir karar ittihaz edemeyecektir. 6 ncı daire 47 - 1544 K. D. 36 - 37 Sa: 237.

4 — İç İşleri Bakanlığı kendiliğinden veya bir seçmenin şikâyeti üzerine yaptırdığı tahkikat neticesinde seçimde yolsuzluk mevcut olmadığına karar verirse ne olacaktır? Bu kararın İdarî bir tasarruf olduğuna şüphe edilemez. Ve böyle olmakla her İdarî tasarruf gibi bu İdarî tasarruf aleyhine de İdarî dâva açılıp İçişleri Bakanlığının bu tasarrufunu ortadan kaldırmağa imkân mevcut olduğu kanaatındayız. Ancak bu takdirde kararın konusunu seçimde kanunsuzluk bulunup bulunmadığı yani İçişleri Bakanlığının seçimde kanunsuzluk mevcut olmadığı yolundaki tasarrufunda isabet edilip edilmediği teşkil edeceğinden belediye seçiminin iptali yolundaki İdarî usul ka- zaî bir usule inkilâp etmiş ve seçimin iptaline veya iptal talebinin reddine kazaen karar verilmiş olacaktır.

5 — Belediye üyesinin üyelik sıfatının zevaline dair belediye meclisince kanunun 30 uncu maddesile verilen yetkiye binaen ittihaz olunan kararlar aleyhine de kanımda mâni bir kayıt mevcut olmadığından bittabi İdarî dâva açılabilir.

II — İl genel meclisi seçimleri hakkında da Belediye Kanununda olduğu gibi sarih hükümler bulunduğunu görüyoruz. Filhakika bugün yürürlükte bulunan 13. Mart 1329 tarihli “İdareî Umumiyeî Vilâyat Kanununun İdareî liususiyye müteallik kısmının” 17/6/946 gününden itibaren 4928 sayılı kanunla değişik 104 üncü maddesi 15 inci bendi: “13 üncü bende göre düzenlenmiş olan tutanaklar, ilk toplantıda genel meclise verilir, meclis bu tutanağı seçilen üyelerin kanunda gösterilen nitelikleri haiz olup olmadıkları, seçimin yolunda yapıp yapılmadığı bakımlarından ve varsa bu konudaki ihbar ve şikâyetlerle birlikte inceleyerek bir karara bağlar. Kararın özeti ilgililere bildirilir. İlgililer tebliğ tarihinden başlayarak yirmi gün içinde bu kararlara karşı Danıştayda itiraz edebilirler. Bu konudaki itirazlar Danıştayca en geç iki ay içinde karara bağlanır....” Hükümünü sevk etmek suretile hem seçimin heyeti umumiyesinin iptali ve hem de seçimle taayyün eden üyelik sıfatının zevali noktasından aynı usulü koymuş ve her

iki hususta da birinci derecede il genel meclisini ve ikinci derecede Danıştay görevli kılmıştır. Damştayın buradaki görevi de İdarî bir görevdir ve 3546 sayılı Danıştay Kanununun 4904 sayılı kanunla değişik 14 üncü maddesine istinat etmektedir. Bu hususta açılan bir çok dâvalar yukarıda adı geçen maddelere istinaden ikinci daireye tevdi olunmuş ve o dairece karara bağlanmış bulunmaktadır. İkinci daire 47 - 2851 ve 47 - 3491 K. D. sayı 38639 Sa: 20 - 25. Burada Belediye Kanunundaki usulden daha basit ve işin mahiyetine daha uygun bir usul tesbit edilmiş bulunduğundan artık İdarî usulün kazaî mürakabeye inkilâbı veya genel meclis kararının kazaen tetkiki gibi vaziyetler bahis konusu olmayacaktır.

III — Şehir ve kasabalarda mahalle muhtar ve ihtiyar heyetleri teşkiline dair 15/4/944 gün ve 4541 sayılı kanun ise 5046 sayılı kanunla değişik 14 üncü maddesile “Bu kanuna aykırı hareket vukuu bir ay içinde seçim sonucunu tebliğe yetkili makamlar nezdinde iddia edildiği takdirde tahkikat yapılarak evrakının mahallenin bağlı bulunduğu kaza veya vilâyet idare heyetine verileceğini, idare heyetlerince tetkikat yapılarak en çok bir ay içinde karar verileceğini ve bu kararlar aleyhine başka her hangi bir mercie itiraz edilemeyeceğini” derpiş etmek sûretile seçimin umumî surette iptali yetkisini açıkça idare kurullarına tanımış ve yine 5046 sayılı kanunla değişik 9 uncu maddesi ile de “Muhtar ve aza olmak için lâzım gelen şartların zevali halinde buna karar verme yetkisini” “seçimi tebliğe yetkili makamlara” yani 16 ncı maddede açıklandığı üzere mahallenin bağlı bulunduğu yerin kaymakam veya valisine terk etmiş bulunmaktadır.

Şu halde bu kanunun kabul ettiği sisteme göre her ne kadar halk iradesi ile tecelli eden netice üzerinde idare amirlerinin doğrudan doğruya bir tasarruf salahiyetleri mevcut bulunmamakta ise de üyelik sıfatının vezaline kanaat getirdikleri takdirde bir muhtar veya ihtiyar heyeti üyesini görevinden uzaklaştırmaya idare âmirlerinin yetkileri mevcuttur. Bittabi bu yolda ittihaz olunacak İdarî

tasarruflar da kanununa tevfikân İdarî kaza merciinde iptal davasına konu teşkil edebileceklerdir.

Seçimin umumî olarak iptali veya iptali talebinin reddi hakkındaki idare kurulu kararları aleyhine başka hiç bir mercie itiraz olunamayacağını kanun açıkça hükme bağlamış olmasına göre bu kararlar aleyhine Vilâyet İdaresi Kanununun 66 ncı maddesine göre İl idare kurulunda veya Danıştay kanununa göre Danıştayda dava açmağa imkân olmayacaktır. 6 cı daire 47 - 1674. K. D. 36 - 37 Sa: 234. 6 cı daire 48 - 2286 K.

IV — Ve nihayet Millet vekili seçimlerinde de gerek nitelik ve gerek seçimin kanuna aykırılığı noktasından vaki olcak itiraz ve iddialar Kamutay umumî heyetinde n-hai olarak hal ve intaç edilmektedir.

Şu izahatımızla belirtmiş oluyoruzki mevzuatımızda yer alan bütün seçim kanunları azçok kati ve açık hükümlerle kanuna aykırı olarak yapılan bir seçimin iptaline veya seçilme ehliyetini haiz olmayan veya bunu sonradan zayı eden bir üyenin üyelik sıfatının zevaline karar verecek makam ve mercileri tespit etmiş bulunmaktadır.

Köy kanununda ise bu hususta hiç bir hüküm mevcut değildir. Ayrıca kıyas ve istidlal yolu ile böyle bir selâhiyetin her hangi bir makama tanınmış olduğunu kabule de imkân yoktur (1). Şuhalde Ana Yasanın 51 ınci maddesi delaleti 3546 sayılı Danıştay Kanununun 23 üncü maddesi A ve C fıkralarına göre yukarıda mevzuubahis her iki halde dahi Köy seçimlerini iptale İdarî tasarrufların genel mahkemesi sıfatile Danıştay ve hususile Danıştay dava dairesi yetkilidir.

Seçim yapıp tutanak mahalli idare amirine gönderilmekle yeni muhtar ve ihtiyar kurulu işe başlayacaklar ve gönderilen bu tutanağın tasdik veya reddi hususunda vesayet makamları tarafından herhangi bir muamele yapılmıyacaktır. Seçimde her türlü yolsuzluklar usulü üzere ve dava şeklinde Danıştaya arz olunacak ve Danıştayca

(1) Eu hususa aşağıda temas edilecektir.

verilecek karar seçimin iptali hususunda tecelli ederse köy derneği yeniden toplanarak yeni bir seçim yapılacaktır.

Seçimin kanuna aykırı cereyan etmiş olmasından dolayı iptali muamelesinin bu suretle cereyan edeceğine hiç bir şüphe ve tereddüt caiz değildir. Ancak esasen seçilmek niteliğini haiz olmayan veya seçildikten sonra kanunun 33 üncü maddesinde yazılı hallerden biri ile üyelik veya muhtarlık sıfatı zeval bulan bir kimsenin bu görevden çıkarılması hususunda yine mutlak surette Danıştay mı yetkili olacaktır? İdare amirleri resen bu kararı veremeyecekler, muhtar veya üyeyi görevinden uzaklaştırmı- yacaklarıdır ? Bu husus içtihadı çok mütehammil olup üzerinde ittifak mevcut olmayan bir konu teşkil etmektedir.

Filhakika Köy Kanununun 40 ncı maddesi kaymakama, köy muhtarının köyün faydasına olmayan kararlarını bozabilmek salâhiyetini vermiştir. 41 ci madde ise yine kaymakamın köy işlerini yapmadığını gördüğü muhtarı bir defa ihtar gönderdikten sonra ikinci defada çıkarabileceğini kabul etmektedir. 33 cü maddenin son fıkrası ise: bu maddede yazılı sebepler dolayısıyla muhtarlık veya üyeliği zeval bulanların “Muhtarlık veya ihtiyar meclisi azalı ğmd an. çıkarılacaklarım âmirdir.” Ve nihayet umumî ol arak âmme intizamının korunması ve âmme hizmetinin aralıksız yürütölmesile görevli olan idare amirlerine, çok uzun müddetlerle uzaması mümkün bir İdarî davanın neticesini beklemeden bir muhtarın çıkarılması işini hiç değilse âcil bir tedbir olmak üzere yapabilmek yetkisini tanımanın yerinde olacağı düşünölebilir. Zira, Vilâyet İdaresi Kanununun 3 üncü maddesine göre İl idaresinin reisi vali, İlçe idaresinin reisi kaymakam, olduğı gibi köy idaresinin reisi de muhtardır. Şu halde muhtar ve ihtiyar mecl'si üyeleri hükümetin taşra teşkilâtında meratip silsilesine dahildir. İdareı umumiyenin köyde ajanıdır. Şu- halde kanunî vasıf ve şartları gayri haiz ve kanuna gayri muvafık surette yapılmış bulunan bir seçimle iş başına

geçmiş bir muhtara tevdiî umur edilemeyeceği aşikârdır.

İşte bu ve bu gibi bazı kuvvetli diğer mucip sebeplerle İçişleri Bakanlığınca vâki talep üzerine bu konuyu inleyen Danıştay Genel Kurulunca köy muhtar ve ihtiyar heyeti üyelerinin görevlerine idare âmirlerince son- verilebilmesi kabul edilmiş ise de (Genel Kurul 48 - 114 K. D. 40 Sahile 19.) bu; köy seçimi davalarını tetkikle görevli bulunan kazaî heyetçe istishap olunmamıştır. Ka- zaî karar (Vesayet mürakabesinin istimaline ancak kanunun sarılı hükümlerine müsteniden cevaz verilebileceği, halbuki ortada bu hususta sarih bir metin mevcut olmadığı) mütalâasile yine menfi şekilde tecelli etmiş, hülâsa bukonuyu bir kanun mevzuu telâkki eylemiştir. (6ncı daire 4Ö - 146 K.).

Ancak yine son günlerde gerek yukarıda arzedilen kuvvetli mucip sebeplerin ilcasile ve gerekse işin mahiyeti icabı olarak idare âmirlerine aynen özel şahıslar gibi kanuna aykırı buldukları bir seçimin iptali veya kanunî niteliği haiz olmadan seçilen veya bunu sonradan zayı eden bir muhtar veya ihtiyar kurulu üyesinin görevinden çıkarılmasını bir iptal dâvası açmak suretile Danıştay- dan talep etmek hakkını tanıyan bir içtihat teessüs etmiştir ki Türk Danıştayı için oldukça yeni ve mütekâmil bir karar sayılabilir. (6 ncı daire 48 - 2349 K.) Filhakika bu kararın ittihazı zamanına kadar Danıştayda açılacak dâvalarda idarenin davacı mevkiinde bulunması ancak tem yiz davaları için kabul ediliyordu. Bu son kararla Fransada câri usullere yaklaşılmış ve Fransız Danıştayı içtihadından mülhem olunmuştur denebilir.

II — Dâva ve husumet ehliyeti:

Danıştay Kanununun 23 üncü maddesine göre iptal dâvası ikamesi için bir hak veya menfaatin ihlâli gerektir. Şüphesiz ki bunların hukuken himayeye lâyük (Meşru) şahsi ve hâlen mevcut (devam eden) bir menfaat olması şarttır.

Bu kaidenin köy seçimlerine tatbikinde kimlerin dâva açabilecekleri meydana çıkar. Muhtarlık veya üyeliğe adaylığını koymuş olanların seçimin kanunsuz cereyanında veya niteliği haiz olmayan birinin seçilmesi halinde hakları ihlâl edilmiş demektir. Keza seçmek niteliğini haiz köy derneği üyelerinin bu gibi bir halde menfaatlerinin ihlâl edilmiş olduğu aşikârdır. Binaenaleyh gerek adaylar ve gerekse seçmenler ayrı ayrı veya hep birlikte dâva açmağa ehildirler. Keza köy halkından olmayanların seçimin iptali yolunda dâva açmaya ehliyetleri yoktur, (öncü daire 48 - 2287 K.)

Bir şahıs tarafından açılan dâva kabul edilip seçim iptal edilirse iptal hükmü diğerlerine sâri ve şâmil olduğundan artık ayrıca aynı taleple vâki davalarda karar ittihazına mahal kalmayacaktır. Aksine olarak bir şahıs tarafından açılan dâva reddedilse dahi diğerlerinin ikame edecekleri deliller bundan farklı olabileceğinden bunlar bittabi ayrı ayrı rüyet olunacaktır.

Seçim her hangi bir sebeple yenilenmiş veya muhtarlık makamı istifa, ölüm veya sair herhangi bir suretle infisal etmiş ise dâvanın konusu tahakkuk etmiş bulunacağından yani dâvayı takipte davacının menfaati kalmamış olacağından usulsüz yapılan seçimin iptali mevzuunda açılan dâvanın esasdan incelenmesine lüzum kalmayacaktır.

Bütün bunlardan ayrı olarak bittabi dâvaya ehliyet bahsinde Medeni Kanunumuzun genel hükümleri mahfuz bulunacaktır.

Husumet ehliyetine gelince : Kaideteni İdarî dâvalar İdarî işlem ve kararları kesin olarak ittihaza yetkili makamlar aleyhine açılabilir. Köy seçimlerinde ise (Seçim İdarî tasarrufunu) yapmak ve sonucunu bir tutanakla bildirmek kanunun 27 nci maddesile köy muhtarına mevdu vazifelerdendir. Şuhalde kaideteni köy seçimi dâvasında hasım muhtarlık makamıdır. (6 ncı daire 49 - 46 K.)

Köy seçimini tasdik veya redde idare âmirlerinin yet-

kileri mevcut olmadığından bunlar aleyhine husumet teveccüh etmeyecektir. (6 ncı daire 48 - 2252, 48 - 2340, 48 - 2274, 48 - 2288, 48 - 2340 ve 49 - 45).

Keza ihtiyar kuruluna veya birinci üyeye de herhangi bir suretle husumet teveccüh etmez. (6 ncı daire 48 - 2272).

Ancak yukarıda açıklanan umumî kaidenin bir halde istisnası vardır. Filhakika Köy Kanununun 31 inci maddesi ikinci fıkrasında (Köy derneğinde aralarında anlaşmazlarsa ertesi gün gene dernek olacak ve bu dernekte sözü keseceklerdir. İkinci dernekte de söz kesilmezse muhtarın vereceği haberle köyün bağlı olduğu hükümet reisi veya memur edeceği kimse üç gün içinde köye gelir ve onun güzü önünde seçim yapılır) hükmü sevk edilmektedir. Bu madde hükmüne göre köyün bağlı bulunduğu hükümet reisi veya memur edeceği kimsenin gözü önünde yapılan seçim artık muhtarın muamelesi olmaktan çıkmış ve bucak müdürü, kaymakam veya valinin muamelesi olmuştur şeklinde kabul edilmektedir. Muamele idare âmirinin olunca husumetin de ona müvecceh bulunacağına şüphe edilemez. (6 ncı daire 48 - 2300 K.).

Burada bir meseleye daha temas zarureti vardır. 27 nci madde seçimi yapmak yetkisini muhtara bıraktığına ve bu da eski muhtar olduğuna göre yeni seçimde muhtarlık makamında değişme olduğu takdirde husumet kime yönelecektir ?

Son zamanlara kadar eski muhtara yönelmesi gerektiği hakkında bir ekseriyet mevcut idi. (6 ncı daire 48- 1539, 48 - 2008, 48 - 2018, 48 - 2289, 48 - 2347). Ancak bu içtihat sonradan değişmiş ve ister eski muhtar yeniden seçilmiş, ister yerine başkası geçmiş olsun husumetin muhtarlık makamına teveccüh edeceği esası kabul olunmuştur. (Dâva Daireleri Genel Kurulu 48 - 118 K.)

Bazı ahvalde valilik veya İçişleri Bakanlığının da husumet mevkiinde bulunmasına cevaz verilebilmektedir. Filhakika herhangi bir köyde yapılan seçim neticesinde seçilen muhtar işe başlamış ve fakat bir müddet

sonra vali veya kaymakamın emrile yapılan ikinci bir seçimde bir başkası muhtar olmuştur. İlk muhtarın yaptığı şikâyet üzerine İçişleri Bakanlığı hadiseye el koymuş ve kaymakamlık veya valiliğin ilk seçimi bozarak ikinci bir seçim yaptırmayı yolundaki muameleyi kanunsuzluğuna binaen bozarak ilk defa seçilen muhtarın vazifesine iadesi hususunu emretmiştir. İşte bu karar İçişleri Bakanlığının kendi yetkisi dahilinde İdarî bir tasarrufu olduğundan ikinci muhtar tarafından bu işlem aleyhine açılan dâvada husumetin de İçişleri Bakanlığına yönelmesi tabii görülmüştür. (6ncı daire 48 - 2580 K.). Böyle bir hadise aynen valilikle kaymakamlık arasında da tahaddüs edebilir ve bu takdirde bittabi husumetin de valiliğe yönelmesi gerekir.

III —Köy seçimlerinde merci tecavüzü:

Umumî olarak merci tecavüzü, aşağı derecede bir makam ve merciin kararma karşı kanunen muayyen daha yüksek derecede bir makam veya mercie müracaat olunmadan bu ikisinden de derece itibarile yüksek bulunan kademeye baş vurulmamasından ibarettir.

Filhakika kanun vâzı bazı işlerin mahiyet ve ehemmiyetine göre muayyen bir derecede sonuçlanmasını istemiş ve bazı ahvalde de muayyen derece ve kademeler ileri sürerek itiraz ve dâvaların bu kademeler sisilesini takip etmesini uygun görmüştür.

İşte kanunen belli bu dereceler sırasile geçilmeden her hangi bir itiraz veya dâvanın en yüksek dereceli itiraz merciinde veya mahkemede sonuçlandırılması istenemez.

Yazımızın başında da işaret olunduğu üzere köy seçimlerinin idare âmirlerince tasdik olunacağı veya uygun görülmeyen seçimlerin yine bu makamlarca bozulabile- ceği hususunda bir kanaat ve tatbikat cereyan edegelmekte olduğundan son seçimlerde de bucak müdürlüğü, kaymakamlık veya köyün bağlılığına göre valiliklere bir çok şikâyetler vâki olduğu ve yapılan seçimlerin bozulması istendiği aşikârdır.

Yerine göre, gönderilen tutanağın kabul olunduğuna dair sarih ifadeli (buyrultular) verildiği veya yapılan şikâyetlerin tahkikine girişilerek (varit görülmediklerinin) tebliğ edildiği ve vârit görülenlerin de resen bozularak ikinci ve hatta üçüncü defa seçimler yaptırıldığı anlaşılmaktadır.

İçişleri Bakanlığının yine yukarıda mevzubahis genelgesinden sonra ise bu yoldaki muamelelere son verilerek idare âmirlerine yapılan her türlü müracaatların (Köy seçimlerini tasdik veya iptale yetkili bulunmadıklarından) bahsile (Danıştaya baş vurulması gerektiği) yolunda cevaplandığı görülmektedir.

İşte şu izahatımızdan anlaşılmaktadır ki bucak müdürleri, kaymakamlar ve valiler köy seçimleri üzerinde bazı muameleler yapmışlar ve bu muameleler aleyhine bir çok dâvalar açılmış ve açılmakta bulunmuştur. Hattâ bu muamelelere bazı ahvalde İçişleri Bakanlığı da iştirak etmiştir. (Yetki ve husumet bahsine bak. 6 ncı daire 48 - 2580 K.)

İçişleri Bakanhğı ile valilerin bu yoldaki tasarrufları aleyhine doğrudan doğruya Danıştaya baş vurulacağına şüphe yoktur. Ancak bucak müdürleri ile kaymakamlıkların yaptıkları bu kabil işlemler aleyhine bidayeten baş vurulacak merci neresi olacaktır?

1426 sayılı Vilâyet İdaresi Kanunu 63 üncü maddesi- 1e: (Vilâyet idare heyetleri Vilâyet idare şubelerinin, kaymakamların ve kaza idare şubeleri ile nahiye müdürlerinin lâzımül icra kararları aleyhinde menfaati haleldar olanlar tarafından esas, maksat, selâhiyet ve şekil itiba- rile kanun veya nizamnameye muhalefetinden dolayı ikame olunan iptal dâvalarına bakarlar...) hükmünü muh- tevidir.

İşte bucak müdürü veya kaymakam tarafından ister gönderilen tutanağın tasdiki, ister vâki şikâyetin reddi veya ,seçimin bozularak ikinci bir seçim yaptırılması veya niteliği olmayan muhtarın çıkarılması yolunda vâki her nevi tasarruflar aleyhine açılacak dâvaların da yu-

karıdaki hükme göre bidayeten il idare kuruluna müracaat olunmak suretile icrası kabul olunmaktadır. Başka bir deyimle bu gibi dâvalar İl idare kuruluna gidilip bu kurulun kararma iktiran etmeden Danıştayda açılırsa merci tecavüzü noktasından redde uğramaktadır. (6 ncı daire 48 - 1487, 48 - 2014, 48 - 2088, 48 - 2171 ve 48 - 2274).

Tatbikat bu yolda cereyan etmekle beraber bu noktada bir başka düşünce tarzı da ileri sürülebilir. Filhakika (Yetki) bahsinde de açıklandığı üzere köy seçimleri hakkında gerek bucak müdürlüğü ve gerekse kaymakamlık tarafından yapılan muameleler lazımül icra mahiyette İdarî tasarruflardan sayılmasalar gerektir. (6 ncı daire 48 - 2018 K.) Çünkü kanun bu hususta lâzımül icra karar alma yetkisini kendilerine tanımış değildir. Böyle olunca bu makamlar tarafından yapılan muamelelerin Vilâyet İdaresi Kanununun 63 üncü maddesi şümülüne girmediği anlaşılabılır. O halde bidayeten İl idare kuruluna baş vurularak 63 üncü maddenin kasdettiği mahiyette dâva açmağa da mahal olmayacaktır. Bunlar ancak hiyerarşik makamlar nezdinde şikâyet konusu teşkil edebilecekler ve ancak bu makamlar tarafından tekabbül edildikleri halde Danıştayda dâva konusu olabileceklerdir. Mamafî tatbikatın bu düşünüş tarzına uymadığı ve yukarıda açıklandığı üzere cereyan ettiği de aşikârdır.

Köy Kanununun 31 inci maddesinde: (Köy derneğinde aralarında anlaşmazlarsa ertesi gün gene dernek olacak ve bu dernekte sözü keseceklerdir. İkinci dernekte de söz kesilmezse muhtarın vereceği haberle köyün bağlı olduğu hükümet reisi veya memur edeceği kimse üç gün içinde köye gelir ve onun gözü önünde seçim yapılır) denmektedir. Bu hükmün merci tecavüzü noktasından da İncelenmeğe değer bir ehemmiyeti vardır.

Evvelâ şunu kaydetmeliyiz ki buradaki (sözü keseceklerdir) tâbirinden bir nisap meselesi kasdolunduğunu anlamağa mahal yoktur. Filhakika Köy Kanunu seçimin kazanılması hususunda nisap tespit etmemiştir. En fazla

oy alan, muhtar olacaktır. Buradaki (sözü kesmek) tâbirinden (seçimin yapılabildiği) anlaşılmalıdır. Herhangi bir sebeple seçimin yapılmasına imkân hasıl olmazsa ve halin icabı keyfiyetin hükümete ihbarına lüzum gösterirse (söz kesilmemiş) demektir. İşte bu gibi bir durumda (Köyün bağlı bulunduğu hükümet reisi veya memur edeceği kimse) köye gelerek seçim onun gözü önünde yapılmış ise artık muamele de o hükümet reisinin muamelesi olmuş kabul edilmektedir. (6 ncı daire 48 - 2300 K.) Bu takdirde bu görev mahallî hükümet reisine kanunen tefviz olunmuş ve kendi yetkisi sahasına bırakılmış bir görev olduğundan işlem de lâzımül icra bir işlem sayılacaktır.

Yukarıda tatbikat hilâfına olduğu açıklanan kanaata göre işte ancak bu halde Vilâyet İdaresi Kanununun 63 üncü maddesine tevfikân bîdayeten idare heyetinde bir dâva bahis konusu olabilecektir.

IV — Köy seçiminde süre aşımı:

3546 sayılı Danıştay Kanununun 32 nci maddesine göre: İdarî dâvalar her nevi karar ve işlemlerin usulü veçhile ilgililere tefhim veya tebliğinden ve İdarî fiillerin icrası vesilesile vuku bulan ittilâdan itibaren hususi kanunlarda müddet tâyin edilmeyen hallerde 90 gün içinde açılabilir.

Kanunun bu hükmünün köy seçimlerine tatbikinde seçimin usul ve kanuna aykırılığından bahsile açılacak dâvaların seçimin vukuu gününü tâkip eden günün tarihinden itibaren 90 gün içinde açılması lâzım geldiği t Köy Kanununda ayrıca müddet tâyin edilmediğine göre) meydana çıkar. Çünkü seçimin yapılmasıyla kanuna aykırılığına ittila hasıl olmuş demektir. Mamafih pek nadir ahvalde buna sonradan da muttali olunması mümkündür. Ve bu halde ittilâm hangi tarihte vuku bulduğunu tevsik etmek icap edecektir.

Valilik ve İçişleri Bakanlığınca yapılacak İdarî tasarruflar aleyhine de keza bu tasarrufun ilgilie tebliği

veya bu tasarruf vesilesile vuku bulacak fiile ittilâ tarihinden itibaren 90 gün içinde dâva açılmak gerekecektir.

Bucak müdürü veya kaymakamın (Merci Tecavüzü) bahsinde açıklanan muameleleri aleyhine bidayeten il idare kuruluna müracaat edilmesi lâzım geldiğinden bu müracaatın da adı geçen kurula 60 gün içinde yine Danıştay Kanununun 32 nci maddesine göre yapılması icap edecektir. Zira Vilâyet İdaresi Kanununun 63 üncü maddesi dava müddetini 60 günle tahdit etmiş ve usulünü ise Danıştajr usulüne bağlamış bulunmaktadır.

Seçimin kanuna aykırı olduğundan bahsile bozulması yolunda dâva açılmadan önce kaymakamlık veya valiliğe müracaat olunmuşda bu makamlar yetkisizliklerini ileri sürerek mumele ittihazından imtina etmişler ise Danıştay Kanununun 34 üncü maddesi hükmü gereğince bu makamlara yapılmış olan müracaat sürenin işlemlerine engel olabilecektir ?

Bir çok itirazlara ve hukukî mahiyetindeki ihtilâflara rağmen halen bir ademi merkeziyet idaresi sayılan köy tüzelkişiliği tasarrufları hakkında kaymakamlık veya valilik makamı bir müratebe mercii olmadıklarından bu makamlara yapılan müracaat da 34 üncü maddeye göre sürenin işlemlerine engel sayılamayacaktır. (6 ncı daire 49 - 44 K).

Sonuç: Şu izahatımızla Köy seçimlerine dair çeşitli meselelere ve bu meselelerin kazaî olarak aldıkları hal şekillerine temas etmiş bulunuyoruz. Bütün bunlardan çıkan netice: Köy Kanununun seçimlere müteallik hükümlerinin natamam, vuzuhtan âri ve çeşitli içtihadı meydan verecek şekilde karışık olduğu, bugün kü ihtiyacı karşılamadığıdır.

Bu itibarla yeniden gözden geçirilmesi temenni edilir.

TERCÜMELER

BELÇİKADA MEMURLARIN ve BUNLARIN MESLEKÎ DERNEKLERİNİN İDAREYE İTİRAKLERİ

M. Paul de VÎSSCHER
Louvain üniversitesi Profesörlerinden

Çeviren :
H. BERKSUN

BÖLÜM: I

Devlet Memurları Teşkilâtı Statülerindeki Kaideler

Devlet memurlarının 2 Ekim 1937 ve buna ek 14 Aralık 1937 tarihli teşkilât statüsü ile memurların ve bunların derneklerinin, bir taraftan itiraz daireleri ve diğer taraftan personel komiteleri ile ilgili hükümler dairesinde idareye itirakleri derpiş ve tanzim edilmiştir.

1 — İtiraz Daireleri.

MÜESSESE:

Her il dahilinde yetkisi 2 - 3 ve 4 üncü derecelerde bulunan (âsil - stajyer - muvakkat) memurlara şâmil olmak üzere bir veya müteaddit itiraz daireleri teşkil edilmiş bulunmaktadır.

İller arası plâna göre yetkisi birinci derecede bulunan bütün memurlara şâmil bir de iller arası itiraz daireleri kurulmuştur.

TEŞEKKÜL:

Bütün itiraz daireleri aşağıdaki şekilde teşekkül eder:

a) Kral tarafından tâyin edilen ve Başkanlık vazifesini gören bir Macistra (âdli veya İdarî sınıfdan).

b) Üyelerin ise yarısı Bakan ve yarısı personel komitesinde nisbetlerine göre temsil edilen meslekî teşek-

küller tarafından seçilir. İtiraz dairelerinin bütün üye- lerinin en az 35 yaşında ve 15 sene hüsnü hizmette bulunmuş devlet memurlarından olmaları icabeder.

c) Müzakerede rey sahibi olmayan ve Bakan tarafından tâyin edilen bir raportör bulunur.

d) Müzakerede rey sahibi olmayan ve Bakan tarafından tâyin olunan bir zabıt kâtibi vardır.

e) Aslî üyelere müsavi ve aynı şekilde tâyin edilen yedek üyeler de bulunur.

GÖREVLER:

İtiraz daireleri yetkili otoritelere, memurların disiplin cezalarına (İhtar, tekdir, tevbih hariç) ve tezkiye müteallik hususlara karşı vâki olacak şahsî itirazları üzerine gerekçeye müstenit mütaleada bulunmak ile görevlidirler.

Bu iki sahada da itiraz daireleri; Bakan veya yetkili otoriteyi asla takyit etmeyen, gerekçeye müstenit mü- talea serdeden tamamen istişari mahiyette teşekküllerdir. Yetkili otoritenin ittihaz eylediği kararla itiraz idaresinin mütaleası arasında mutabakat hasıl olmazsa, yetkili otoritenin kararında mucip sebebin de dermeyan edilmiş olması icabeder. Bütün hallerde yetkili otorite; verdiği kararı ilgili itiraz dairesine bildirmeye mecbur tutulmuştur.

USUL:

Kendisine bir disiplin cezası tatbik veya bir tezkiye notu tebliğ edilen memur 10 gün içinde yetkili itiraz dairesinin müdahalesini istemek hakkını haizdir.

İtiraz dairesi, genel sekreter tarafından memurun tam dosyasının tevdi edilmesi üzerine işe el koyar.

Memur şahsen heyetin huzuruna çıkabileceği gibi seçeceği bir müşavir (Avukat - memur sendika Murahhası) de bulundurabilir.

2 — Personel Komiteleri.

“İdare işlerinin iyi yürütülmesine bütün memurların iştirâk eylemeleri ve ilgi göstermeleri arzuya şâyandır.

Bunların dahili islâhatta faal bir yer almalarına imkân ve telkinlerine kıymet vermek suretiyle aralarında mesaî teşriki hissini ve bağıllık fikrini inkişaf ettirmek icabeder.” (2 Ekim 1937 Kral Emirnamesi)

MÜESSESELER:

Her ilde bir personel komitesi teşkil edilmiştir. Bunlar tâli görevli il komitelerine de ayrılabilirler.

Bunlardan başka münferit veya bütün iller memurlarını ilgilendiren meselelerin tetkikiyle iller arası bir personel komitesi de vardır.

Teşkilât:

Bütün personel komiteleri partiyer (X) teşekküllerdendir.

a) İller personel komiteleri berveçhiati terekküp eder:

— Rey sahibi olmaksızın başkanlık vazifesini il genel sekreteri ifa eder.

— En az 6 ve en çok 20 üyeden terekküp edecek olan komite üyelerinin yarısı genel sekreterin mütalâasına müsteniden Bakan ve yarısı seçimde elde ettikleri rey adedi nisbetine göre meslekî teşekküller tarafından tâyin edilirler. Bu üyeler hizmetin faal veya Bakanın tasvîp eylediği illerin mütekait memurlarından olmaları icap eder.

— Rey sahibi olmayan bir sekreter, genel sekreter tarafından tâyin edilir.

b) İller arası personel komitesi aşağıdaki şekilde terekküp eder:

— Kararda rey sahibi olmayan ve Başbakan tarafından tâyin edilen bir başkan,

— İller arası komite, Bakanlıklarda mevcut daireler nisbetinde Başbakanlık ve meslekî dernekler nisbetinde meslekî dernekler delegelerini ihtiva eder.

Üyelik mevkileri meslekî teşekküllerin müteaddit illerde mevcut, üye adedinin çokluğuna göre aralarında taksim edilen meslekî teşekküllerin delegelerinin, idare-

(X) — Komiteyi teşkil eden üyelerin yarısı memurlardan.

nin faal veya mütekait memurlarından olması icabeder. Bundan başka bunların Başbakanlığın tasvibine iktiran eylemiş bulunmaları da lâzım gelir.

— Kararda rey sahibi olmamak üzere bir sekreter başkan tarafından tâyin olunur.

Görevler:

11 alanında olduğu gibi iller arası alanda da personel komiteleri “Hizmetlerin işleyişini ve çalışma şartlarının ıslâhını” ilgilendiren, bütün meseleler hakkında mütalâada bulunmak ile vazifelidir. Devlet memurları statüsünün tâdiline ait tekliflerle bütün nizamnamelerrin tatbikatına ve bu nizamnamelerin tâdiline ait bütün tekliflere dair personel komitelerinin evvelâ mütalâalarının alınması mecburîdir. (14 Aralık 1937 - Madde: 1 Kral Kararnamesi)

Personel komitelerinin faaliyet alanı, 14/12/1937 tarihli karnameden evvel Krala takdim edilen raporda, aşağıdaki şekilde ifade edilmekte idi:

“Bu yetki, hizmetin işleyişine ve çalışma şartlarının ıslâhına matuftur. Bu formül umumidir. Bu formül personel komitelerinin yetkisinden il’e mevdu görevlerin ifasına ait meseleleri hariç bırakmakta ve onlara tesisî mahiyeti haiz işlerdeki faaliyeti terk eylemektedir. İl’e mevdu görevlerin ifasından, bir ilin ihdas sebebinin gayesini tahakkuk ettirmek için sarf edilmesi gereken faaliyeti, tesisî mahiyeti haiz işlerden de, bir ilin, il olmak itibariyle yaşamasını ve işlemlerini sağlamak bakımından sarfetmesi gereken faaliyeti anlamak icabeder.

Personel komitesi başkaca göreceği işler meyanmda:

1 — Personelin fikirlerinden ve tecrübesinden en iyi şekilde istifade çarelerini,

2 — Memurlara, takdir işlerinde büyük bir mes’uli- yet hissesi ayırma imkânlarını temin ve bunların hangi şartlar dahilinde vazifelerini ifa edeceklerini,

3 — Tâyin, terfi, disiplin, maaş, tekaüt gibi işlerde çalışma şartlarını idare ve tanzim eden genel prensiplerin tatbikini,

4 — Memurların terbiyesinde ve yüksek idare mevkilerine hazırlanmalarında yapılacak teşvikleri,

5 — Teşkilâtın mükemmelleştirilmesi ve büroların teşhiz edilmesi hususlarını,

6 — Memurların durumuna tesir edebilecek kanun veya nizamname prejelerini ve 2 Ekim 1937 tarihli Krallık Karamnamesi ile kabul edilen statünün tatbikine ait kararları, tetkik ve mütalâa edebilir.

USUL:

Personel komiteleri gerek başkanları, gerek Bakanlıklar delegeleri ve gerek meslekî teşekküller delegeleri tarafından içtimaa dâvet olunabilirler.

Vazifeleri hududu haricine çıkmamaları bakımından personel komiteleri ruznamelerinin Bakanlıkça ve iller arası personel komitesi ruznamesinin Başbakanlıkça tasvip edilmiş olması icabeder.

Komitelerin mütalâaları ekseriyetin reyine iktiran eylemiş olmak lâzımdır. (Başkan rey sahibi değildir).

Bakan, bir personel komitesinin bir mütaleasını tecavüz eylediği takdirde komiteye kararını bildirmesi icabeder. Bununla beraber mücip sebep dermeyanı ile mükellef değildir.

Seçimler:

Bu seçimler her üç senede bir yapılır. Seçimlere yalnız âmme hizmetlerinde çalışan memurları ihtiva eden ve statülerini idarecilerine ve delegelerine ait listeyi tevdi hususundaki pek basit olan formaliteyi yapmak suretiyle Bakanlıkça tanınan meslekî teşekküller temsil edilebilirler.

Oy verilmesi disiplin cezası tehdidi altında olup mecburidir.

Vazifede bulunan bütün âsil veya stajyer memurlar seçmendirler.

Seçime :

— İşten el çektirilen memurlar,

- Silâh altında bulunan memurlar,
 - Yerlerine başkaları tâyin edilmiş hasta ve malûl memurlar,
 - Bakanlık emrinde olan memurlar,
- İştirak edemezler.

İller komitelerinin seçim neticeleri iller arası komitenin teşekkülünü tâyin eder.

Statünün tatbikatı ve harbtan doğan istisnai durum.

Etüt, mevzuumuzda statünün en fazla dikkate değer kısmı, ancak 1938 senesinde meriyete girebilen personel komitelerine taalluk eden hükümlerdir.

10 Mayıs 1940 da harbin zuhuru, bunların devamına nihayet vermiştir. Diğer sahalarda olduğu gibi bu sahada da statünün ömrü pek kısa olması hasebiyle heyeti mecmuası hakkında bir fikir serdine imkân hasıl olamamaktadır.

Umumiyet itibariyle denilebilir ki personel komiteleri statüsüne ait hükümler tahdidi bir tarzda yorumlanmış ve 14 Ekim 1937 Krallık kararnamesine ait raporda bu komitelerin tabii yetkilerine tevdi edilen birçok meseleler, aslâ bunların müzakere ve kararlarına tâbi tutulmamıştır. Bu durum, idare şeflerinin; personel komitelerin Bakanlık dairelerinin ifa eylemekte oldukları görevlere karışmaları korkusuna liasredilmemelidir. Bunlar tabiatıyla bu komitelerin sıkı bir surette personelin idaresine, çalışmanın tanzimi meselelerine ve idare tekniğine ait hususlardaki yetkilerini tahdit çarelerini aramıştır. Meslekî teşekküller de hu haberden mesuldürler. Çünkü bunlar da daima personelin refahını iltizam etmişler, dar bir zihniyetle bütün gayretlerini devlet memurlarının maddi refahının şekli görünüşünde temerküz ettirmişlerdir. (Maaş-izinler-tekaütlük..)

Statünün merivet mevkiine girmesindenberi, devlet memurlarının bilhassa pek çetin olan ekonomik durumları karşılamakta bunların geniş hm hissederi vardır. İleride meslekî teşekküllerin ve idare şeflerinin daha geniş

düşünceye sahip olmaları ve daha yüksek menfaatlere bağlanmaları arzu edilir. Ve personelin zahiri olan olan maddi refahı ile beraber asla kabili ihmal olmayan fikrî ve ahlâkî cihetleri de benimsemeleri yerinde olur. Bu güne kadar devlet memurlarının fikrî ve ahlâkî veya medenî olgunlukları hususunda hiçbir şey yapılmış değildir. Burada işlenmemiş bir saha vardır ki personel komiteleri, iyi bir anlaşma havası içinde yeni bir eser yaratabilirler. M. Deceliler'in bize henüz verdiği muhtıra ile bu fikrin memurların büyük ekseriyetinin samimi arzusuna uygun olduğunu öğretti.

BÖLÜM. II

A — 28 Ağustos ve 18 Aralık 1946 tarihli

Kararnamelerle tesis edilen muvakkat sistem.

Personel komitelerinin tekrar kurulmasına tercihan, bu iki kararname ile muvakkat bir sistem tesis edilmiştir. Bu da iki sebepten doğmaktadır:

1 — Bütün idarelerde mevcut fazla adetteki muvakkat memurlar sebebiyle usule uygun seçimlerin yapılabilmesindeki müşkilât ve bu muvakkat memurların statülerinin kati surette tesbitine kadar bu seçimlerin tehiri arzusu,

2 — Sendikalar muhitinin personel komiteleri sisteminin ıslahı işiyle devlet memurları sendikalarının halâ avan proje halinde bulunan umumî statünün meriyet mevkiine konması arasında irtibat tesis etmek istemeleri.

28 Ağustos ve 18 Aralık 1946 tarihli

Kararnamelerin genel ekonomisi

Bu kararnamelerin mevzuu, iller arası personel komitesine taallük eden 1937 tarihli statü hükümlerinin, halen tetkik edilmekte olan sendikalara ait statünün tatbikine kadar muvakkaten geri bırakılmasıdır.

İller arası personel komitesi yerine iştişari bir sendika komisyonu kurulmuştur.

Bu iştişari sendika komisyonu, partiyer bir teşekkül olup komiteyi terkip edenler seçim yapılmadan hükümetle meslekî teşekküller arasındaki bir anlaşmayı müteakip tesbit edilmektedir.

Bu Komisyon:

1 — Başkan sıfatıyla Bütçe Bakanı veya delegesi,

2 — Aşağıdaki şekilde taksim edilmiş sendika teşekküllerinin sekiz temsilcisi:

— Belçika çalışma genel konfederasyonundan üç delege, (âmmе hizmetleri genel merkezi)

— Hristiyan sendikaları konfederasyonundan iki delege,

— Âmmе hizmetleri müstakil sendikalar karte linden iki delege,

— Devlet şimendüfer ve âmmе hizmetleri memur ları serbest sendikasıdan bir delege,

3 — Bütçe Bakanı tarafından tâyin edilen sekiz idare temsilcisi:

— İştişari sendika komisyonu: Devlet memurlarının heyeti mecmuasını ilgilendiren bütün nizamname projeler- Bu komisyon, aynı suretle devlete bağlı veya kontrolü altında bulunan diğer âmmе hizmetleri personelini ilgilendiren meseleler hakkında da mütalâada bulunur. Bununla beraber iller ve komünler ve bunlara bağlı teşekküller personeli müstesnadır.

28 Ağustos 1946 tarihli kararnamenin 3 üncü maddesi komisyon gündemine yalnız personelin İdarî ve malî statülerine sendikaların temsiline ve is şartlarının ıslahına temas eden meselelerin konabileceğini tesbit eylemiş bulunmaktadır. 14 Ekim 1937 tarihli kararname ile uersonel komiteleri için tesis edilen usule müteallik esaslı kaideler, sendika istişare komisyonlarının çalışmalarına

kabili tatbik bulunmakta ve bilhassa toplantı ruznameleri Bütçe Bakanına verildiği şekilde yetkili Bakana verilmesini de istemektedir.

— 28 Ağustos ve 18 Aralık 1946 tarihli kararnamelerle resmî bir surette iller arası plânda tahakkuk ettirilen keyfiyet, illerin ekserisinde resmen tahakkuk ettirilmiş bulunmakta, idarelerle sendikalar arasındaki anlaşma üzerine sendika istişare komisyonu faaliyete geçerek tatbikat bakımından sendika statüsünün meriyete konmasına intizaren iller personel komitelerinin vazifelerini ifa etmekte idi.

B — Sendika Statüsü Öntasarısı.

Aylardanberi sendikalar ve idare delegeleri, idare sahasında sendikaları mevki ve rolünün tâyinine ait bir sendika statü projesinin tanzimine çalışmaktadırlar. Bu yeni sendika statüsünün tatbiki, personel komitelerine ait Krallık Kararnameleri hükümlerinin ilgasını intaç eyleyecektir.

Burada sendika statüsü öntasarısının tafsilâtına gi- rişilmeksizin sendika istişare su-komisyonunca tekarrür ettirildiği üzere hâkim olan temayülleri tebarüz ettireceğiz :

1 — Sendika statüsüne ait öntasarısı 24.Mayıs.1921 tarihli kanunda tasrih edildiği üzere devlet memurlarının cemiyet kurma serbestisini tanıma prensibine inhisar etmektedir. Bu prensip 16 Aralık 1937 tarihli Fransız Kanunu ile de (Madde 6) kabul edilen bu prensip ka- naatımızca mühim bir takyidi ihtiva etmektedir. Bilhassa devlet memurlarına sendika kurma hürriyetinin tanınması, hiçbir veçhile 2 Aralık 1937 tarihli kanunun ikinci bölümünde tasrih edildiği üzere bu memurların hiçbir suretle vazifelerinin genel icaplarından azâde bırakılmalarını intaç edemez. Âmme görevi mahiyeti itibariyle vakarı muhafaza etmek, ketum, ve sadık olmak mecburiyetlerini tahmil eder. Memura bu itibarla memuriyete girdiği sırada sadakat yemini ettirilir. Memleketimiz me-

murları .şerefli bir mevki işgal eylemekte olduklarını daima idrak eyledikleri ve sendika statüsünün başına cemiyet kurma hürriyeti prensibinin yazılmasını isterken sendika teşekkülleri, devlet otoritesinin cüz'î de olsa kendilerine bir kısmı emanet edilenlerin Millet nazarında bu otoriteyi tecessüm ettirmeleri itibariyle bu hakları istimalindeki anı'anevi tahdidin lüzumunu da kabul ettikleri şüphesizdir. Bu itibarla idari an'anemiz devlet memurlarına grev hakkını tanımamaktadır. Yine bu sebeple, memurların gayri milli teşekkül ve partilere girmeleri haklı olarak menedilmiş bulunmaktadır. Her türlü şüpheyi izale etmek için devlet memurlarına sendika kurma hürriyetinin tanınmasının memurlarına, vazifelerine müteallik 1937 tarihli statü hükümlerini asla ihlâl eylemediğini tebarüz ettirmek icabeder. Sendika hürriyetine karşı bu tahditleri muhik kılan sebeplerin, idarelerin otorite denilen kısmını teşkil eden memurlara şâmil olduğu söylenebilir. Ve bu itibarla iktidarın bir kısmını ellerinde tuttukları nazara alınabilir. Fakat bu sebepler, bizde olduğu gibi devletin müdahalecilik devrinde İktisadî ve ticarî mahiyeti haiz vazifeleri deruhte eyleyerek bu işlere karıştırdığı memurlar hakkında uygulanamaz denilebilir. Böyle teşebbüslerde devlet memuru ücretli işçi mahiyetini almak suretiyle iktidar sahibi olmak vasfını kaybeder.

Böyle bir muhakeme, bize tamamen esaslı görünmektedir. Fakat bu düşüncede sadece memurları kategorilerine göre ayıran ve bütün memur ve ajanlara şâmil olmamak üzere kayıtsız bir sendika hürriyeti veren ayrı bir statünün tanzim edilmesini istilzam eder. Âmme memuriyetinin itibarı böyle bir tefrik yapılma bahasına hakiki bir otorite olarak kalması ile ölçülür.

2 — Sendika statüsü öntasarısı, 14 Ekim 1937 tarihli Krallık Kararnamesindeki personel komiteleri sisteminin umumileştirilmesini kabul etmektedir. Bilhassa bu öntasarı aşağıdaki hususların tatbikini derpiş eylemiş bulunmaktadır:

- a) İller arası bir sendika istişare komitesi,

b) Memurları 1.500 ü geçen illerde,
 — Bir sendika istişare komitesi,
 — Tâli sendika istişarî komiteleri,
 — Sendika istişarî komiteleri tarafından tevdi edilecek teknik meseleleri tetkik eylemek üzere teknik komisyonlar,
 — Personel ve şefleri arasında hususi ve mahallî menfaate taallûk 'eden meselelerde doğrudan doğruya ve daimî münasebetler tesisi maksadiyle personel meclisleri.

c) Öntasarı, memurları 1.500 den aşağı olan illerde,

- Bir sendika istişarî komitesi,
- Teknik komisyonlar,
- Personel meclisleri veya murahaslar heyeti kurulmasını derpiş eylemiştir.

3 — Devlet memurları sendika statüsü öntasarısının okunmasında çıkan üçüncü temayül de sendika istişarî komisyonlarının yetkilerinin bir dereceye kadar artırıl- masıdır. Bu yetki, istişarî vasfını muhafaza etmekle beraber Bakanlığın mesuliyet prensibini de ifade eder. Bununla beraber, sendika statüsü öntasarısı, sendika istişarî komisyonlarına evvelce de hariç bırakıldığı sahadan gayri hususlar hakkında mütalâa serdeylemesine müsait bulunmaktadır. Bilhassa, şimdiye kadar personel komitelerinin rolleri, personelin idaresine veya İdarî tekniğe taalluk eden meselelere dair mütalâada bulunmakla tahdit edilmişti. Yetküi Bakan, idarenin siyasetine ait meselelerin nersonel komitelerinde müzakere edilmesini önleyebilmek için ruznameleri tasdik eylemek hakkım haizdir.

Sendika statüsü ön projesi bu tahdit edici temayüle karşı, istişarî sendika komisyonlarının yetkileri sahasına “hizmetlerin ıslahı, bu hizmetlerin ve muhtelif servislere ait görevlerin teşkilâtlandırılması veya merkezileştirilmesi” hususlarını ithal eylemek suretiyle mukabil bir harekete geçmiş bulunmaktadır. Sendikalar muhiti bu hükümde, idareyi müştereken temsiyetin bir ifadesini görmek ve statü öntasarısının ifade tarzından Bankanın

sendika istişari komisyonlarının ietimalarına ait ruzna- melere hakim olamayacağı mânasını çıkarmaktadırlar.

4 — Sendika statüsü öntasarısının müteaddit hükümlerinden, meslekî teşekküllerin, yetkili Bakan tarafından yalnız tanınmaları k'aydiyle hareketlerinde tam bir serbestiye hak iddia etmek suretiyle sendika faaliyeti üzerinde devlet vesayetini mümkün olduğu kadar tahdide gayret ettikleri açıkça görülmektedir.

— Statü öntasarısı, tanınmanın, yalnız âmme hizmetleri memurlarını cami olan teşekküllere münhasır olduğunu sarahaten ifade etmemektedir.

— Öntasarı, sendika delegelerinin idareye mensup olmayan kimselerden de olabileceğini sarıh olarak derpiş eylemiş bulunmaktadır.

Meslekî teşekküllerin; tam bir serbesti ile delegelerini tâyin eylemeleri hakkı, sendikalar muhitinin esaslı bir dâvasını teşkil etmektedir. Sendika delegelerinin Bakanlığın kabulüne iktiran ettirilmesi lüzumu bir çoklarına, istimalden sakıt bir devlet parlâmentarizmi gibi görünmektedir. Sendikaların delegelerini idarenin içinden toplamaları lüzumuna gelince; delegelerinin büyük bir kısmını yalnız üçüncü ve dördüncü katagorilere dahil memurlar arasından seçen halihazır İdarî sendikacılığın durumu, sendika faaliyeti bakımından utandırıcı görülmektedir. Sendikalar ancak Bakanlık delegelerinin seviyesine muadil bir mevki ve teşekkülde bulunan delegeler çıkarabildikleri gün yani sendikalar delegelerini serbestçe ve aynı zamanda idare haricinden de seçebildikleri zaman bu faaliyet tam ve samimi olabilir.

Bu deliller, yerinde görölse de serbestçe seçme prensibinin kayıtsız kabul edilemeyeceği zannmdayım. Bize göre iki ehemmiyetli kaydın kabulü zarureti vardır.

a) Devletin, vakar, ahlâk veya yurtseverlik bakımından aranılan teminatı arz edemeyen sendika delegeleri ile her hususta müzakereye icbar edilmiş olması kabule şayan görülemez, Bir sendikanın adlı mahkûmiyetlere uğra-

miş veya disiplin cezası yüzünden idareyi terkeylemiş bir şahsı delege sıfatıyla tâyin edeceği fena bir düşünüşün eseri olduğu bedihidir. Sendika idarecileri, idare işlerinde vakar hissine sahip olduklarını göstermişlerdir. Bu her hangi bir teminatı almaktan sarfinazar etmek için kâfi bir sebep teşkil eder mi? Zannetmem ve bilâkis sendika delegelerinin serbestçe seçilmesi prensibi ile beraber seçilmeye mani ve delegelikle gayri kabili telif bazı sebeplerin tadadı icabeder düşüncesindeyim.

b) Yapmış olduğum ehemmiyetli ihtirazî kayıt altında sendika delegelerinin serbestçe intihabı prensibinin tanınmasına muvafakat edilse bile İdarî siyasete taallûk e- den meselelerin münakaşasında bu prensibin tatbikatını tâyin etmek, halli güç bir keyfiyettir. Sendika komisyonlarının idare personeline ait işlerle uğraştıkları müddetçe bu sendika delegelerinin idarenin haricinden alınmış olmaları da kabul edilebilir. Çünkü burada bahis mevzuu olan meseleler âmmе hizmetine münhasır olmadığından sendikalar bu hususta âmmе sahası ile hususi saha arasında bir yeknesaklık elde edilmesini hedef tutmaktadırlar. Buna mukabil sendika komisyonları, İdarî işlere ait meseleler hakkında mütalâa beyanına dâvet edilmeleri halinde sistemin mantikî icabı sendika delegelerinin ilgili idarenin istihdam etmekte olduğu veya tekaüde şevketmiş bulundukları memurlar arasından seçilmeleri lüzumu bildirilmektedir. Zira, sendika teşekküllerinin böyle kararlara iştirak eylemeleri ihtisaslarından istifade etmek mülâhazasına dayanmaktadır.

— Aynı düşüncelerle sendika öntasarısının yetkili Bakanın evvelce sahip olduğu sendika komisyonlarının içtimalarına mütedair ruznamelerini tasdik etmek yetkisini de kaldırdığını söyleyebiliriz.

— Öntasarının 14 Ekim 1937 tarihli Krallık Kararnamesinin 34 üncü maddesi yerine geçecek olan 25 inci maddesine göre sendika istişare komisyonları ile tâli komisyonları kararların ittihazında tenvir edici vasıtaları or-

taya koyan ve kendilerine tevdi edilen işleri tetkik ile iyi neticeye bağlayan hükümlerdir.

— Öntasarının 28 inci maddesi, Bakana sendika istişare komitesinden gelen bir teklifi reddetmek ve ittihaz eylediği kararı komitenin karar tarihinden itibaren bir ay zarfında gerekçesiyle ve yazılı olarak bildirmek ödevini vermektedir.

5 — Sendika öntasarısının bir bölümü, meslekî toplulukların malî işlerine devletin müdahalesine ve sendika delegelerine devletin göstereceği kolaylıklara ve faydalara hasredilmiş bulunmaktadır. Öntasarının bu kısmı, sendika delegelerinin idare içindeki mevkilerini tâyin eylemekte ve bunların terfilerine, maaşlarına ve tekaütlüklerine ait bütün teminatı ihtiva etmektedir.

Bu ve bundan başka öntasarının 16 ncı maddesi ile devletin “iller arası sendika istişarî komitesinde temsil edilen meslekî teşekküllere görevlerini yapabilmeleri için masraflara müdahale namıyla senevi toptan bir malî yardım ödenegi” tahsisinin derpiş edilmiş olması dikkate şayan bir yenilik teşkil eylemektedir. Statü projesinin şekli kararnamelerle tâyin edileceğini beyan eylediği bu yardımların mahalline masruf olduğuna kanaat getirilmedikçe sendika teşekküllerine tediye edilmeli midir? Bu anlaşılması güç bir keyfiyettir. Bu şartlar altında istiklâllerine karşı kıskanç davranan sendika teşekküllerinin böyle bir yardımı kabul etmeleri hayretle karşılanabilir. Sendikaların haricî mücadele organları olmak vasfını bir dereceye kadar terk eylemek arzularına delâlet eden bu yeniliği kutlamak ve bunu tamamlamak için bir âmme hukuku statüsü kabulü suretiyle idareye mukabil teklifte bulunmak münasip olur.

NİHAİ DÜŞÜNCELER

1 — Belçika’da İdarî tatbikatımız ile yabancı memleketlerdeki tatbikatın tetkiki, bugün sendikalizmin idarede vatandaş hakkı mahiyetini iktisap eylediğini belirtmeğe

müsaittir. Hukukçuların memurların hiyeraşik şeflerine karşı müşterek menfaatlerini temin bakımından dernek kurmak hakkını haiz olup olmadıklarını araştırdıkları zamanlar geçmiştir. Bununla beraber, bu, sendikalizmin hususi sahaya yerleştiği tarzda idare sahasına da yerleşmesi icabedeceği mânasını tazammum etmez. Bilâkis, sınaî sendikalizm ile İdarî sendikalizmden her biri muayyen vasıflar iktisap eylemişlerdir.

Biri, patron ile işçi arasında mevcut hususî mahiyetteki münasebetleri idare etmekte ve diğeri ise devlet ve memurlar arasındaki münasebetlere hizmet eylemektedir.

Bu İtibarla :

1 — İdarî bir mahiyet arzeden bütün devlet hizmetlerinde yani siyasî iktidarın bir tezahürü olan bütün esaslı faaliyetlerde memurların sendika statüsü ancak istişarî olabilir. Ve bu memurlara grev hakkı tanınamaz.

2 — Âmmе hizmetleri veya fiilî ve hukukî tekel mahiyetinde olan devletin sınaî hizmetlerinde bulunan memurların sendika statüsü ile idareye iştirak hakkı tanınabilir. Bununla beraber böyle hizmetlerin yürütülmesi aslâ durdurulamıjmcığmdan sendika statüsü ile grev hakkı tanınamaz.

3 — Hususi sanayiye rekabette bulunan ve devletin i- dare eylediği sınaî mahiyeti haiz olan ve âmmе hizmetleri vasfını arzetmeyen hizmetler, orada çalışan menfaati bakımından olduğu kadar, rekabetin serbesti ve müsavat dairesinde işleyebilmesi bakımından da bunların hususi teşebbüslerle müsavi bir seviyede tutulması icabeder mütalâasmdayız.

HOLLANDA'DA KOMÜN MUHTARİYETİ (1)

Çeviren : Şekip Çopuroğlu
M. Eğitim B. Hukuk Müşavirlerinden

İdarî bir sistem içinde muayyen bir devrede rastlanan komün muhtariyeti, siyasi, tarihî ve faydalı vecheler arzeden bir tekâmülün hukuki bir neticesidir.

Siyasi vechelerin tesbitinde lâzımgelen hususlar sırasıyle içtimai fikrin hareket noktasının fertte mi, yoksa topluluklarda mı aranacağıнын bilinmesi meselesidir. Bunu fertte aldığımız takdirde, ferdin işiyle, ailesiyle diğer topluluklarla ve mahallî komünü ile doğrudan doğruya olan hayati münasebetleri nazarı itibara alınacak, toplulukta aldığımız zaman, ise, fert toplulukta temsil edilmiş ve menfaatleri, umumi menfaatlerle karşılaşmış bulunduğuından o vakit cemiyet ele alınacaktır.

Birinci hareket noktası bizi siyasi topluluğun bünyesinin bilinmesine ait organik bir düşünce tarzına ve topluluğun otoritesi hakkında ilk topluluklara has hususi bir hukukun tanınmasına götürür. Bu bilhassa mahallî topluluğu hususi bir hukukun sahibi olması itibariyle siyasi topluluk karşısına koyar. Bu tarzda mahallî topluluğa has bir hukukun tanınması bir ikilik yaratır, prensip olarak hususi menfaatlerin muhafazasına tâbi teşekküllere bırakmayı tazammun eder. Fiiliyatta bu bir ademi merkezîyet idaresine müncer olur ki bu idarede üst teşekküller tâbi teşekküllere, şayet bunlar kendilerine düşen görevleri uygun bir şekilde yapacak kudrette iseler yerlerini bırakacaklardır.

Diğer hareket noktası, umumi menfaatlerin sahibi

(1): Temmuz 1947 de Bern'de toplanan İdari ilimler Kongresine Hollanda Delegatesi tarafından verilen rapor'dan dilimize çevrilmiştir.

sıfatıyla topluluğa doğru götürür. Burada ferdî menfaatlerin idaresi prensip olarak müşterek menfaatlerin idaresi içindedir ve müşterek menfaatler onların bir nevi inikasıdır. Bu tarzda devletle, ona tâbî mahallî idare taksimatın karışık münasebetleri hakkında tek otorite kabul etme telâkkisinin siyasi neticesi, bir merkeziyet sistemi olacaktır, meğer ki komün hayatının tarihî inkişafından çıkartılan mülâhazaları veyahut fayda ve menfaat düşünceleri son hadde kadar götürüş bu neticeye mâni olsun.

Hollanda için, tarihî düşüncelerin komün muhtariyeti hakkında ciddi bir tarzda lehte bir delil olacağı şüphelidir. Nazarî sahada mahallî topluluğu siyasi birliğin henüz sisler içinde kaybolduğu bir devirde, kendilerine has menfaatlerin idaresine ait teşekkülle mücehhez olarak tasavvur etmek mümkündür. Bu fikir silsilesi içinde nazari olarak mahallî idare, hakları mukaddes olan müstakbel bir idarenin selefidir. Fakat hakikatta, mahallî topluluklar bir derebeyinin otoritesi altında kendilerine tabî bir şekilde ait bulunan selâhiyetlerini kullanmayı temin edecek bir “hususî hukuk”a pek az mâlikdirler. Yalnız muhtariyetlerini derebeyinden satın alan imtiyazlı şehirler bir istisna teşkil ediyordu ki bu da doğmakta olan bir burjuvazinin “orta halk sınıfı” kendi haklarını idare imkânına verdiği kıymeti gösteriyordu. Ancak son safhası 1848 e kadar devam eden derebeyi haklarının kayboluşundan sonradır ki diğer komünler kendilerinin teşkilâtı esasîye bakımından durumlarının farkına vardılar. Bu mahallî toplulukların kendilerine has hukuk ve tabîî hukuka dayanan siyasi prensibe bir cevap teşkil ediyordu, fakat bunu bu prensibe uygun hakiki bir tarihî inkişafın bir neticesi gibi kabul etmek güçtür.

Bununla beraber bu durum, 1848 de kendini gösteren demokratik esasa müstenit ademî merkeziyet hükûmeti için bu prensibin ehemmiyetinden birşey indirmez. Bu prensibin umumiyet itibarıyla kabul edilmediği müddetçe Hollanda’da daha ziyade tek otorite tanımağa doğru meyleden siyasi bir cereyanın mevcudiyetine rağmen ade-

mi merkezîyet hükümetini, siyasi bir istek olarak kabul eden efkârı umumiye için kati olan husus bunun faydalı, veçhesidir. Demokratik bir hükümette mahallî hareketler, ve mahallî mesuliyet esastır, zira bu, idare edilenlerle i-: dare edenler arasındaki en kısa yolu teşkil eder. Mahallî fiiller burada derhal kontrol edilebilir. Ve mesuliyetler de hemen tahkik olunabilir. Bu iki imkân, idare edilenler, tarafından âmmeye işlerine karşı gösterilecek alâkanın en kati şartlarıdır. Bunlar aynı zamanda mahallî grupların, menfaatlarını koruyan kimseleri de harekete getirir ve. onların mahallî idarelerin daha tesirli bir tarzda işlemesi, hususundaki gayretlerini tenbih eder. İdare edenlerle, e- diyenler arasında mevcut daimî bir mütekabil hareket do- layısıyla mahallî idari makamlar faal bir vaziyette bulunurlar. Ve bu hal, halk varlığında hakiki bir eleman? inkişaf ettirir. Otoritenin vazifesi bir bütün, bir kül olarak kabul edilse bile tâbi organlarla yüksek organlar a- rasında esaslı bir şekilde salâhiyet tefriki yapmak ve tâbi organlara makul bir tarzda tahakkuk ettirebileceği hususları esas tutarak bunları onlara bırakmak mümkündür.

Tatbikat sahasında demokrasi icaplarına uyan tek otorite noktai nazariyle mahallî komünlere hususi bir idari vazife tevdi eden çift otorite tanıma noktai nazar., ademi merkezîyet hükümeti lehine müşterek mücadele etmek hususunda, yekdiğeriyâe karışmış bulunmaktadır.; Hollanda komünlerinin hukuki durumunu tâyine yara-; yan hususlar, komün muhtariyeti hareketinin mânası ve. mahiyeti hakkındaki tarihî mülâhazalar, siyasi cereyanlar ve faide düşünceleri olmuştur. Mahallî mevzuatın yapılması ve dahilî idare bunlara bırakılmıştır. Yani buplar, komünlerini ilgilendiren hususların idaresine ait her türlü münasip teşebbüsü yapmağa ve bunu istediği tarzda tahakkuk ettirmeye elhil kılınmıştır. Ancak mahallî menfaatlerin idaresi sahası üst mevzuatla “kanunlar, vilâyet nizamları” tanzim edilen saha ile hudutlandırılmıştır. Fakat bu sahada da, mahallî organlar bu üst mevzuatın ic-

rasını kolaylaştırmak için onlarla birlikte çalışırlar. Bu cihet bilhassa, kanunun koyduğu hükümleri icra etmek maksadiyle üst mevzuatın mahallî makamları, mahallî nizamları yapmaya vazifeli kıldığı zaman, kanunların tatbikindeki derecelendirme farkını tebarüz ettirir. Umumu ilgilendiren sahanın kanun, bir mahalli ilgilendiren hususun da mahallî bir nizamla tanzim edileceği kaidesini vazeden teşriî formül takriben 1900 senesinden itibaren teamül haline gelmeye başlamıştır. Bu suretle mahallî ve merkezî kuvvetlerin müdahalelerinin gittikçe artan iştiraklerinin bir inkişafına şahit oluruz ki bu, diğer faydalardan başka merkezî kuvvetle mahallî komünler arasındaki mesafeyi kısaltan ve merkezî idare cihazının işlemlerini temin eden içtimai tekâmülün bir neticesi olarak görülebilir.

İçtimai tekâmülün bu seyri bize gösteriyor ki merkezîyetçi cereyanlarından sakınılması imkânsızdır ve esasen bu da bir dereceye kadar kabul edilebilir. Devlet vatandaşı olmanın menşeyini mahallî vatandaş olmadan aldığı Hollanda'da haklı olarak bu demokratik bir prensip olarak tatbikat sahasına geçirilmiştir. Çok eski zamandanberi kabul edilmiştir. Fakat bugünkü cemiyetin karakterinin vasfı olan teknik inkişaf, modem ferdî, devlet vatandaşı olmak vasfına yaklaştırmıştır. Millî politikanın ehemmiyetli meselelerinde radyo vasıtasıyla yapılan yayınlar meclis müzakerelerinden, hattâ bunlar memleketin teşriî meclislerinde cereyan ederken bile, ocağının başında oturan vatandaş haberdar etmektedir. Bu hal vatandaşın umumi politikaya karşı göstereceği alâkayı kendi mahallî işlerine karşı göstereceğinden daha kolaylıkla tatmin edici bir durum yaratmaktadır. Her halde onun dikkati her şeyden önce ve ilk olarak mahallî meselelere teveççüh etmemektedir. Alâkaların bu tarzda gittikçe artan bir azalması tabiatıyla mahallî teşebbüslerin hakiki ehemmiyeti üzerinde tesirini gösterecektir. Bundan âmmeyi alâkadar eden işlere iştirakin her dört

senede bir yapılan komün meclisine âza seçimine inhisar etmesi tehlikesi doğar. Ve bu alâkanın bilhassa mali imkânların fevkalâde mahdud olması hasebiyle - Hollanda komünlerinin 3/4 ü ihtiyaç içindedirler. - zayıflaması, mahallî işlerin yapılmasına hiçbir imkân bırakmayacaktır. Bununla beraber şayet buralarda bazı işler yapılıyorsa, ve bunların tahakkukunun merkezî kuvvetin hususî bir müsaadesine bağlı bulunmasındandır ki bu da vatandaşlarda şüphesiz imkânların mahallî olarak değil fakat merkezce tâyin ve tesbit edildiği fikrini takviye etmektedir. Bilhassa büyük şehirlerde şahsî temas imkânlarının azlığı sebebiyle gittikçe hariç bırakıldıkları mahallî idarenin ehemmiyetine karşı imanları azalmıştır. Fert, mahallî komününden, kitle içinde kaybolmak üzere çıkarılmış bulunmaktadır. O, artık mahallî işlerin idaresinde kendi menfaatini görmemektedir. Hattâ bunların kitlenin bir âzası olarak bütün idareye karşı bir yabancı haline gelmeleri tehlikesi ve idare işlerini “diğerlerini” ilgilendiren işler olarak kayıtsızlıkla karşılaması da vârittir. Bu suretle kendi dahilî cevherinden tecrit edilmiş mahallî vatandaşlık vasfı demokrasiyi de söndürmekle neticelenecek ve herhalde merkeziyet sistemine karşı bir mukabil cephe arzetmekten çıkacaktır.

Hükümette merkeziyet cereyanlarını teşvik mahiyetinde olacak diğer bir âmil de teknik gelişmeyi değerinin üstünde tutmak meylinde bulunur.

Bunun en dikkate şayan tarzı, komün kaideleri ve teknik teşkilâtı gerektiren müesseseler karşısında kendini gösterir. Faydalı âmme inhisarı sahasında “havagazı, su, elektrik” merkezileşmeye doğru bir inkişaf hasıl olur. Bu tarzda merkezileşmenin teknik olduğu kadar iktisadî sahada da müsait bir manzara arzettiğimde hiçbir şüphe yoktur. Fakat bu durum aynı zamanda komün idaresi faaliyeti sahası dahilinde bulunan birçok hususları buradan alan bir tekâmülün mahzurlarını tebarüz ettiren idarî bir manzara da göstermektedir. Komün zaviyesinden bakıldığı zaman meselâ su tevzii işi

yalnız esaslı bir teşkilâtı gerektiren bir teknik mesele değil aynı zamanda hıfzıssıhla ve umumun sıhhati bakımından muhafaza ve idame edilmesi lâzımgelen âmmе menfaatinin bir kısmıdır. Amme sıhhati ile münasebettar olma hali de bu bakımdan târifelerin mahallî politikasını ilgilendirir ki bu târif e politikası komünün mali idaresinin bir elemanıdır. Burada mahallî idarenin vazifesi içilebilecek suyun mahallî tevziinde methaldar olanları bir nisbet dahilinde ve bütün şumulii içinde mülâhaza etmektir. Bununla beraber eğer sırf teknik ve İktisadî düşünceler içilecek su tevzii işinde mahallî müdahalelerin bir kül halinde kaldırılmasını gerektirirse mahallî nezaret hakkı kaybolur. Bu takdirde idari faydalar, teknik mükemmeliyete feda edilmiş olacaktır. Bu hususta daha başka misaller de zikredilebilir. Tesis “inşaat” sadece halkın emrine merkezi idare tarafından ciltlerce mimari eserler ve mükemmel bir teknik tarza uygun ev tipleri şeması verilmek suretiyle halledilecek bir teknik mesele değildir. Bilâkis inşaat mahallî istikbale bütün şumulü ile temas eden ve zarurî olarak mahallî imkânlarla uymayı gerektiren bir meseledir. O, mahallî ihtiyaçlardan ve taleplerden almak mecburiyetindedir ki bunu da ancak doğrudan doğruya görgüye dayanan mahallî bir idare sistemi yapabilir. İhtiyaçlar yalnızca maddi bünyeleri bakımından değil, bilfarz ailelerin mecburi olarak müşterek bir yerde ikamet etmelerinin neticesi nazara alındığında, maddi değil, aynı zamanda ruhî ve ahlâkî bir mahiyet iktisap eder. Burada ehemmiyetli olan nokta, teknik mükemmeliyetin tesisi, komün menfaatlerinden tecrit ederek merkezîyetçi bir hal tarzına doğru sevketmemesine dikkat etmektir. Bu husus alâkalıların menfaatlerini yekdiğeriyle tevzin eden bir nisbete göre ancak mahallî bir plân dahilinde ahenktar bir şekilde tahakkuk ettirilebilir. Ve bilhassa mahallî idarenin tesirli bir tarzda faaliyeti bununla tâayyün eder.

Bu iki âmili yani âmmeyi ilgilendiren hususlara karşı gösterilen alâkanın mahallî karakterinin zayıflaması

ile modern hükümet tarzında mahallî komünlerin durumunu tehdit eder gibi görünen idare sistemindeki teknik mükemmeliyeti tevzin edersek ehemmiyetini fazla izam etmemek gereken ve ademi merkezîyet prensibiyle mahallî idare sistemi lehinde olan diğer bir âmîl daha görürüz. Mahallî idare merkezî kuvvetin ve vilâyet kuvvetlerinin aksine olarak doğrudan doğruya fertlerle, ve onların bütün ihtiyaçlarıyla, arzu ve temennileriyle temas halindedir. O bunları toplayabilecek ve arzularına bir mecra verecek mahallî tedbirlerle ihtiyaçlarına yardım edecek ilk merhalede bulunmaktadır. Mahallî kuvvetin milletçe müreffeh geçen bir devre sonunda artık hareketsiz, cansız kalması gerektiği düşünülebilir. Felâkete uğrayarak tarihinin yeni bir safhasına girmiş olan ve bu sebeple tâmirat meseleleriyle karşılaşmış bulunan ve bilhassa maddî tahribatın muazzam bulunduğu memlekette yeni bazı görüşler zuhur edebilir. Mahallî halk ilk olarak merkezî idarenin tahakkuk ettireceği tesislerle ilgilenmez, bilâkis onlar kendilerinin de teşkilinde rol aldıkları mahallî makamlardan yardım ve muavenet bekler. Onlar isterler ki bütün mesuliyeti bizzat ihtiyaçlarını yakından tanıyan mahallî makamlar deruhte etsin. Bu telâkki tarzı, derhal ve müessir bir şekilde müdahale yapılması hususunda faaliyette bulunmakta ve iyi hareket etmekte bir münebbih olur. Bu şartlar altında mahallî idarenin hakiki mânası aydınlatılmış bulunur. Müşterek güçlükler müşterek şuuru doğurur ve bu, iş yapmaya âmade faal kuvvetleri tanzim eder. Mahallî halk burada esas mânasını bulur, idare edenlerle idare edilenler arasındaki alâka yeniden kendini gösterir. Böylece misal olarak verilen felâkete uğramış mmtakalarda yapılan tecrübelerden çıkan netice bize gösteriyor ki bütün bu şeyler hakikaten tahakkuk etmektedir. Mahallî vatandaşlık duygusu daima yaşamaktadır. Eğer bu gizli bir halde deruni ise, bunu canlandırmak mahallî otoritelerin vazifesidir. Bu hal tabiatıyla memleketimizin merkezîyet bakımından daha iyi bir şekilde idare edilmesini mümkün kılan içtimai

tekâmülün bütün neticelerini bir tarafa bırakmayı tazam- mun etmez. Geriye doğru dönmek bahis konusu değildir. Fakat bilâkis bunun delâlet ettiği mâna şudur ki mahallî idarenin iktidarını inkişaf ettirmeğe müsait mahiyette bir şekil ve çare aramak lâzımdır, tâ ki bundan böyle komünler kültür sahasında olduğu kadar iktisadi sahada da ademi merkeziyet idaresi sisteminin teamüllerini devam ettirebilsinler. Kültür sahasında ehemmiyetli bir vazife komünlere düşmektedir. Bu da istikbalde mahallî otorite ve hususi teşebbüsle birlikte mesaisini birleştirerek vatandaşları mahallî işlerin idaresine doğrudan doğruya temas ettirmek ve onları mümkün mertebe fazla olarak bu işlere iştirak ettirmektir.

Eğer komün hükümet işleri görevine iştirak etmekle beraber bizzat kendilerine terettüp eden işlerin idaresini memnuniyet verecek bir tarzda başarmak istiyorsa, tabiatıyla mali kudretinin kendilerine yeter derecede bu imkânı vermesi lâzımdır. 1851 kanun vâzı bu neticeyi komün emrine muayyen mali bir saha koymak suretiyle kabul etmişti ki bu, âmme menfaatleri idaresi sahasının henüz pek cüz’i olduğu bu devir için kâfi görülüyordu. Filvaki üst merciler bu devirde komünün mali gelir menbaları üzerinde bir kontrol icra etmekte idi. Lâkin bu kontrol sadece umumi bütçenin durumu bakımından komünlerin fakir düşmemelerine nezaret etmek ve verginin tahsili bakımından da verginin inikasını “diğer âmme kuvvetlerinin de bazı istisnaiyeti haiz oldukları gözönünde tutularak” hakkaniyete uygun bir tevzi şekline yükseltmeyi temin etmek gayesine mâtuftur.

Âmme kuvvetlerinin deruhte ettikleri vazifelerin almış olduğu genişlik içtimai bakımdan önleyici tedbirler alma, âmme sıhhati, tedris, münakale sahaslarında komüne terettüp eden masraflarla tasarruf yapma arasında bir tezat yarattı. Komün mevzuatındaki büyük farklar

bidayette komün vergilerinin inikasında esaslı ayrılıklar hasıl etti. Bununla beraber, yüksek merciler tarafından alınmış kanuni kararların icrasına mecburî olarak iştirak komün masraflarının seviyesinin yükselmesini intaç etti. 1897 de ihdas edilmiş bir nevi hükümet yardımı sistemi, bunları kâfi derecede telâfi edecek vaziyette değildir. Komün vergileri yerine, irat üzerine mevzu ve sermayeden alınacak tek verginin tahsiliyle birleştirilerek takviye edilmiş millî ve tek vergi sistemi koymak suretiyle komün vergilerinin inikasındaki bu farkın giderilmesi cihetine gidilmek istendi. Bu kaynakların yardımı ile bir “komün fonu sermayesi” teşkil edildi. Bu fon “sermaye” komünlere, ahalisi adedine göre onlara inzibat, tedris ve umumi yardım masraflarını karşılamak üzere bir para tahsis edecekti. Ahalinin adedi nazara alınarak yapılan bu tahsis keyfiyeti, mahallî mali imkânların azaldığı nisbette uygun geliyordu. Fakat 1929 tarihinde alman bu teşriî karar da memnuniyet verici bir hal tarzı getirmedi. Filhakika bilfarz Amsterdam şehrinin mali kuruluşunu gözönüne getirirsek komün masraflarının takriben % 15 inin komün fonundan adam başına verilen tahsisatla, % 30 unun vergilerden komün emrine verilen miktarla % 10 a yakın bir kısmının da komün inhisarları idarelerince tahakkuk ettirilmiş kârlarla karşılandığı görülür. Bu suretle % 45 nisbete yükselen bakiye bütçe açığı kaldığı anlaşılr.

22 Aralık 1932 tarihli kanun hükmünce komünlerin bu bütçe açıklan devlet tarafından ödenmektedir. Devletin bu şekilde müdahalesi komün gelirlerinin umumi mü akabesini devlet tarafından yapılan bir nezaret hakkı şekline kalbeder ki bu da, önceden tasdik edilmemiş ve daha evvelden bilinemiyecek mali neticeler doğurmağa müsait bulunan komünün her türlü idari fiillerini merkezi kuvvetin müsaadesine arzermeyi icabettirecektir. Bundan, komünlerin hareket serbestisi ve mahallî teşebbüsleri bakımından, çıkacak mahzurlar şüphesiz ki komün muhtariyetini boğacak neticeler kaydedecektir.

Ve bu hal tabiatıyla eserlerini, âmmeyi ilgilendiren işlere karşı gösterilen alâkanın azalması ve teknik mükemmelleşme şansının daha mütebariz bir hal alması ve bunun âmme kuvveti üzerindeki felce uğraticı bir seviyeye getirici tesirleri şeklinde gösterecektir.

Takriben bir asır süren ve bu müddet zarfında komünleri mütemadiyen artan bir tarzda âmmeyi ilgilendiren işlere iştirak ettirdikten sonra, bugün komünlerin mali durumlarını kalkındırmalarının hangi hüküm ve direktifler yardımıyla tahakkuk ettirileceği meselesiyle karşılaşmış bulunuyoruz. Nazari olarak komünlerin, menşeiini tamamiyle mahallî ve kendilerine has teşebbüsten alan idari faaliyet sahalarıyla, kanunî hükümler mucibince komünlerden beklenen iştirakin neticesi olarak yaptıkları idari faaliyetler arasında bir tefrik yapmak mümkündür.

Sırf komüne ait faaliyetlerin yayılabileceği saha, üst otoritelerin kanuni mevzuatında ancak menfi olarak tâyin edilmiş bulunmaktadır. Bunun bir târifini yapmak ve mûsbet bir şekilde hudutlarını tesbit etmek mümkün değildir. Komün menfaatlerini alâkalandıran her türlü kararlar ancak bizzat komün makamları ve bunun şefi tarafından alınabilir. Bugün komünün istikbalde yolu üzerinde bulacağı ve koruyacağı umumî menfaatlerin neden ibaret olduğunu söylemek imkânsızdır. Hollanda hukukunda komün muhtariyeti, mahallî idarelere tasavvur e- dilefcilecek en geniş imkân sahaları açmaktadır. Bunların tahakkuku elbette ki komüne kendine has bir mali saha verilmesi zaruretiini t'azammun etmektedir. Komün muhtariyeti sahası hudutlarının sarîh olarak tâyin edilememesi gibi, bunun mahallî mali sahasının hudutlarını da esaslı bir tarzda tarif etmek mümkün olmayacaktır. Şu halde komünün mali imkânlarının tahdidi bir tarzda tâyini yerine kanunun her zaman ihtiva etmediği tâdat edici bir târif ikame etmek kabil olacaktır. Bu takdirden yeni mahallî mali imkânların keşfedilmesi mahallî idarelerin buluş kabiliyetlerine bağlı kalacaktır. Komün vergilerinin tarhının yüksek merciler tarafından kontrol edilmesi ta-

biatiyle uygun olmayan, zamansız yapılan bir tahsilâta karşı kâfi bir garanti teşkil eder. Prensip itibarıyla mahallî otoritelerin faaliyetleriyle tâyin edilmiş olan masraf seviyesiyle muhtemel olarak mahallî inhisarlarla çoğalmış bulunan komün vergilerinin gelirleri arasında elâstiki bir tevazünün bulunması gerekmektedir. Amsterdam şehrine ait verilen nisbî misâlden istihraç edilmektedir ki bu gelirler ceman komün umumi masraflarının ancak r'ı 40 mı karşılamaktadır. Komünün muhtar faaliyetleri dolayısıyla yaptığı masraflarla üst merciler tarafından alınmış kararların icrasına iştirak hasebiyle yaptığı masrafların bütçesine tahmil ettiği yükler her komüne göre değişir. Bu hal tatbikat bakımından her komünün mali imkânlarını tamamen kurutmuştur. Filvaki komünün muhtar faaliyetlerinin masrafları onu mâli imkânlarını bitirmeye doğru götürmese bile, komünün yüksek merciler tarafından alınmış tedbirlerin icrasına iştirakinin gerektirdiği masrafları mümkün mertebe karşılaması keyfiyeti bu hali yine sakınılmaz tarzda hasıl edecektir.

Bu mesai birliği gitgide komün idaresi görevlerinin ayrılmaz bir kısmı haline gelmiştir. Kanun yazımını muayyen bir sahaya taallük eden menfaatlerin tanzimi hususunu mahfuz tuttuğu her seferde, komün muhtariyeti faaliyetinden doğan mahallî mevzuat sona ermekte ve fakat kanun hükümlerince mahallî iktidardan “müşterek idare” istendiği zaman komünlerin müdahaleleri yeniden doğmaktadır.

Birçok kanunî mevzuat, komün fonundan ahalisinin adedine göre verilen tahsisatla masrafları ancak kısmen -bilhassa tahsil, tedris ve umumi yardım işlerinde- karşılanabildiği halde, komün organlarını gayet geniş vazifelerin icrasıyla tavsiz etmiştir. Bu suretle bu müşterek idarenin tevhit ettiği masraflarla devletçe bu masrafları karşılamak üzere verilen tazminat arasında gittikçe artan bir muvazenesizlik hasıl olmaktadır. Komün müşterek idaresinin hasıl ettiği bu masrafların, komünlerin mali durumlarının tahammülsüzlüğünü gösteren bu neticeler kar-

şışında tamamen devlet tarafından ödenmesi zarureti sakınılmaz tir şekil almaktadır. Bu ödemenin ne şekilde tanzim edileceği muhtar bir İdarî teşkilât olması gözönünde tutularak komünlerin ehemmiyetine tamamen uygun bir tarzda cereyan etmelidir.

Bilfarz bu ödeme tarzı devletin komün idaresi sahasına doğrudan doğruya karışmasına müncer olacak bir sistemle, yapılmamalıdır. Bilfiil ödenmiş masrafların durumunu gösteren bir cetvel tanzimi suretiyle yapılacak bir sistem, zaruri olarak bu neticeyi doğuracaktır. Filhakika böyle bir sistem komünün içtimai bünyesine nazaran bir fark gözetmek zarureti bulunan müşterek idarenin her şubesinin masraflarının seviyesini bir nevi normalleştirmeyi esas olarak alacaktır. Bu tarz bir sıkılaştırma takyidata doğru gidecek ve komün faaliyet imkânlarını merkezi kuvvet tarafından tanzim edilen mali şemanın hudutları içine hasredecektir. Merkezi kuvvet bu şema sayesinde hattâ onun şubelerini de içine alarak komünün bütün faaliyetleri üzerinde bir kontrol icra edecektir. Bu suretle böyle bir sistem mahallî idarenin kendine has karakterine bir taaruz teşkil edecek ve merkezîyetçi hükümet cereyanlarını takviye edecektir.

Bu mahzurları gidermek maksadiyle ilk vehlede komünlerin müşterek idare sahasındaki faaliyetleri için muhtaç oldukları masrafların heyeti umumiyesini karşılamak üzere devlet tarafından umumî esaslara göre muayyen bir tazminat ödenmesi sistemi ile temini düşünülebilir ki, bu tazminat onların masraflarını tamamen karşılayacaktır. Bu şekilde devlet tarafından Ödenmiş ve tahs's ciheti tamamen komünlerin takdirine bırakılmış bulunan böyle bir tahsisat sistemi komünlere mali faaliyet imkânları açacak ve hattâ kendilerinin bugünkü durum doıayısıyla riayete mecbur bulundukları tasarruf ve iyi idare prensiplerine rağmen, onlara idari mevzuatlarını mükemmelleştirmesi imkânını sağlayacaktır. Devlet tarafından ödenen bu tahsisatın miktarı, komün bütçesine müşterek idarenin tahmil ettiği yükün takribi ola-

rak alınacak vasatisine göre hesaplanacaktır. Küçük komünler veya İctimaî önleme tedbirleri, âmme sıhhati, tedris, münakalât vesaire sahalarında alınmış tedbirler do- layısıyla diğer mühim komünlere nazaran daha ehemmiyetsiz duruma düşmüş olan komünler, eğer istedikleri mali şartlar tahakkuk ettirilmişse seviye farklarını bu suretle kapatabileceklerdir. Ve herhalde ehemmiyetli komünler böyle bir yardım sayesinde bugüne kadar bulamadıkları mükâfata nail olacaklardır.

Yeni Hollanda mevzuatı, bu tarzda bir hal çaresi bulmuş bir emsale de mâlik bulunmaktadır. Müstehliklere kredi açılması hakkındaki kanun, tatbikatının mühim bir kısm nda komünleri vazifeli kılmakta ve bu tatbikat do- layısıyla yapılacak masrafların Ödenmesini derpiş etmektedir. Bununla beraber bu ödeme, hakikaten bilfiil komün tarafından yapılan masrafların durumu esas tutulmak üzere tesbit edilmeyecek ancak hazine, tâyin olunacak bir nisbete göre verimli ve iktisadi bir idare tarzı tatbik olunduğunda komün tarafından bu tatbikat dolayısıyla sarfedilecek bütün masrafları karşılayabilecek olan bir meblâğı her komünün emrine verecektir.

Komünlerin bu servisin işleminde ve teşkilâtlandırılmasında gösterecekleri muvaffakiyet ve varacakları müessiriyet derecesi nisbetinde kanunun tatbikatına bu iştiraktan komünlere fazla bir kâr kalacaktır. Bu tarzda bir menfaat bırakacağı ihtimali mahallî gayretleri ve araştırmaları, tıpkı mahallî mesuliyetin bulunması halinde yapacağı kadar kamçılacak ve komün muhtariyetinin esas karakteristik elemanlarını meydana çıkartacaktır. Şayet bu noktai nazar müstehliklere Kredi Kanununun tatbiki sırasında bu tarzda bir fazla kâr bırakması ihtimalini arızı olarak husule getirir ve devletler, komünler arasındaki mali münasebetlerin bu şekilde halline doğru bir cereyan yaratabilirse, bu komünlerin mali muhtariyetlerinin artmasına, yani mahallî muhtariyetin yeniden doğmasına ve bir yeni ademi merkezîyet idaresine doğru atılmış ciddi bir adım teşkil eder. Böylece mahallî fa-

aliyetler ve mahallî mesuliyet sahalarında demokratik bir idareninkiyle kıyas edilemeyecek garantiler yaratılmış olur. Filhakika bu yol, millî ümitsizliklerin başgösterdiği anda açılmaktadır. Fakat müteyakkız olmak şartıyla yine bu yola gidilebilir.

Mahallî muhtariyetin mânası, şehirler ve zirai küçük komünler için başka başka birer manzara göstermektedir. Umumu alâkalandıran hususlara karşı gösterilen ilginin azalması, büyük şehirlerde büyük bir nisbette tebarüz etmektedir. Buralarda mahallî idarelerle vatandaşları ayıran mesafe o kadar uzaklaşmıştır ki bu yer vatandaşları, kendilerini mahallî idarelerin idaresinde katiyen alâkalı görmeyecek bir duruma gelmişlerdir. Küçük zirai komünler ise modern devrimiz idaresinin gerektirdiği teknik teşkilâtlanmadan umumiyet itibarıyla mahrum bulunmaktadırlar. İşte büyük olan tehlike bilhassa mahallî kuvvetin merkezî kudrete istinat etmesi ve teknik mükemmeliyete dayanan merkeziyetçi cereyanlarla ihata edilmiş bulunmasıdır. Meselenin böyle iki veçhe arz etmesidir ki hususi bir dikkati icap ettirir. Komün hayatının mliteka- bilen takviyesi fikri ve bu vasıta ile vatandaşları umumu ilgilendiren hususlarla alâkalandırmak, mevcudiyetini “mahallî şımır” namı verilen fıkirden alır, bu da komünün muhtelif faaliyetinde içtimai ve kültürel sahalarda mütekabil temasların yapılması imkânlarını doğurur. Mahallî otoriteler, mahallî şuurun belirmesine müsait şekilleri ve bu vasıta ile komün idaresine gösterilecek alâkayı artırmayı arıyarak bu. inkişafı desteklemeli ve teşvik etmelidir. Bu vadide yapılmış bir denemeye misal olmak üzere Rotterdam komün idaresinin “mahalle meclisleri” yani mahalle halkının temsilcileri heyetini ihdas maksa- diyle aldığı kararı söyleyebiliriz. Komün idaresince tâyin edilen bu mümessiller, şehrin kurtuluşundan beri içinde yaşadığı yenileme ve yeni inşaat sahalarında idari işlerin tanzimi hususunda iştişari mâhiyette bir rol oynayabilir.

Küçük komünlere gelince, güçlük bunların idare imkânlarının azlığından doğmaktadır. Tek olarak ele alın-

diğmdan bu komünler gerek bünyeleri, gerek mali fıkdanla- rı hasebiyle bazı komün işlerini esaslı bir tarzda idare ve tahakkuk ettirmek imkânsızlıkları karşısında bulunduklarından kanun tâ eski zamandanberi birçok komünleri ilgilendiren tedbirleri birden almak imkânını derpiş etmiş bulunmaktadır. Böylece alâkalı komünler idaresi mümessilleri tarafından teşkil edilmiş bir teşekkülün nezareti altında komünlerarası bir âmme hukuku topluluğu tesis edilmiş olmaktadır. Bu hareket tarzının neticesi olarak havagazı ve içilecek su tevzii âmme işleri, inşaatın, etlerin, gıda maddelerinin kontrolü, mekteplerin sıhhî teftişi, hususi okullar vesaire sahalarının müştereken idareleri gayesiyle kurulmuş cemiyetlerin doğduğu görülmüştür.

Komünlerarası mesai müessesesi iki noktai nazardan yeni bir takım tedbirler alınmasını gerektirmektedir. Tek olarak ele alınan komünün kültür sahasında güttüğü gaye nasıl ki hususi ve âmme teşebbüslerini birleştirmek suretiyle umumi alâkayı teşvik idiyse, komünlerarası müşterek mesainin hedefi de aynıyle bu iştiraki mümkün mertebe tahakkuk ettirmek olacaktır. Bu maksadın tahakkuku için yalnız komünlerin değil, aynı zamanda mahallî gruplanmalarla teşkil edilmiş cemiyetlerin, müesseselerin ve diğer teşekküllerin de bu müşterek teşekküle iştirakleri lâzımdır. Düşman işgali altında iken bu imkân verilmişti. Fakat işgalden sonra kurtuluşa bu hususa ait tanzim edilen emirnameler, bunun hukuki tesirlerini kaybettirdi. Maamafih bu mevzuda yeniden bu nevi tedbir alınması zamanının geldiği hükümetçe nazara alınmıştır. Şunu ela kaydetmek lâzımdır ki, komünlerarası mesai birliği sahasında yapılmış olan kanuni mevzuat o derece sistemsiz olarak inkişaf etmiştir ki komünlerarası üstü teşkilâtı müessesesinin bugünkü durumu karşılayabilecek bir vaziyette olup olmadığı meselesini de ele almak şayanı tavsiye olmuştur. Bu komünler arası üst teşkilâtlar komünlerin dahilî faaliyet sahalarını ilgilendiren mintakavi menfaatlerin idaresiyle meşgul olacaklardır. Böyle-

ce bir komünün muayyen bir husus için iyi teşhiz edilmiş bir teknik servisi kurmak maksadiyle diğer birçok komünler ile mesai birliği yaptığını ve buna mukabil mensup olduğu komünler birliğini alâkadar eden meselâ bir su tevzii meselesi hususunda, bu komünlerden ancak bir kaçı ile ve bu komünler birliğinin sahası haricinde kalan diğer komünlerle işbirliği yaptığını görmek istisnai bir hal olmayacaktır. Ve kezaik aynı komünün meselâ etlerin kontrolü hakkındaki kanun hükümlerinin icrası maksadiyle müşterek bir servis teşkil etmesi için daha başka kombinezonlara dahil olmaktan hiçbir şey menetmiyecektir. Bu şekilde bir tekâmül her zaman için sakınılmaz bir hal değildir. Çünkü muayyen bir hususun tahakkuku diğerinden daha fazla geniş bir tatbik sahası bulmakla kabildir. Fakat bu hal komünlerarası teşkilâtın inkişafının az veya çok tesadüfî âmillere dayanmasına da mâni olmamıştır. Her halde bu inkişaf, bu müşterek teşkilâtın kurulmasında ve bunun zamanı olup olmaması hususunda mahallî muhtariyete ekseriya bir darbe vuracağından haksız olarak ürken mahallî düşüncelerden uzak ve müstakil olarak vâki olmuştur.

Bu müşterek teşkilâtın, tatbikî sahada bilhassa muayyen bir gruplanmanın menfaatlerinin ve yalnız bu gruplanmaya dahil komünlere hasredilmiş müşterek idaresi müessesesi şeklinde inkişaf etmiş olmasına rağmen, kanun, bu teşekkülün muayyen bir saha dahilinde ve bunun hudutları içinde bulunan komünlerin bu teşekküle derhal iştirak etmek mecburiyetlerini koymadan, hükümlerini yürüten hukukî bir sima almasına mâni olmamaktadır. Böylece teşkilâta, katılmayan komünler için her zaman ona iltihak etmek imkânı mevcuttur. Eğer “açık bir kapı imkânı bırakan bu teşekkül içtimai ve coğrafi bir bütün teşkil eden mıntakaların gittikçe artan bir şekilde menfaatlarmı idareye doğru teveccüh ederse komünlerarası teşkilâtın daha uygun ve daha sistemli bir inkişâfa doğru giden yolu bulunmuş olur.

Bir müşterek teşekkül, umumiyet itibariyle muayyen

bir iş sahasını ihata eder. Şu halde muayyen bir arazi parçası için komünlerarası plân üzerinde muhtelif işlerin her birinin ayrı ayrı olarak tanzim edileceği düşünülebilecektir. Kezalik bu tarzda bir inkişafın zamanla her biri ayrı ayrı tanzim edilmiş işlerin heyeti mecmuasının birleşmesiyle neticeleneceği tasavvur olunabilecektir ve bu, komünler üstü teşkilâtın veya daha ziyade komünlerarası mmtakavi bir teşekkülün vazifesini ve faaliyet sahasını teşkil edecektir. Zira bu tekâmül silsilesinin seyrine göre komün vasfı hâkim kalacaktır. Eğer kanun herhangi bir zamanda bu tarzda bir mmtakavi teşekkül kurmak imkânım bahşedecekse bunu, teşebbüslerin yapılması işini komün idarelerine vermek ve meselâ bu teşkilâtın idari kuruluşunu tanzim etmek ve bilhassa komün karakterini tebarüz ettirmek suretiyle yapmalıdır. Böyle bir iştirak şekli sadece, muayyen bir coğrafi ve içtimai mm- takalara da hasredilmemelidir. “Meselâ eski kontluklarda olduğu gibi” Bu tarzı teşekkül Hollanda’da daha evvel mmtakavi ve millî gruplanmalar şeklinde tezahürünü görmüştür. Meselâ “Drenthe vilâyeti dahilindeki İctimaî ev inşaatı mmtakavi servisi” bu tarz mmtakavi bir mahallî teşekkülün neticesidir. Ve bu servis - yüksek makamların emri üzerine yapılmış veya vilâyetler için kurulmuş teşekkülün aksine olarak bütün teçhizatıyla kendini komünler idaresinin emrine âmade kılmıştır.

Komünlerin bu vadide yaptıkları millî bir teşekkül misalini de, bütün Hollanda komünlerinin iştirakine açık bulundurulmuş ve komün memurlarının her nevi ücret meselelerinin halli için kurulmuş diğer müşterek bir teşekkül vermektedir. Yürürlükte bulunan mevzuata göre her komün kendi memurlarının hukuki statüsünü kendi istediği tarzda tanzim etmektedir. Bu sahada bunların birleştirilmesine doğru bir cereyan mevcuttur. Filhakika bugün komün baremlerinin tesbiti işi merkezî kuvvetin elinde toplanmış bulunmaktadır.

Birleşmeye doğru olan bu tekâmülün seyrine bize gösteriyor ki komünlerarası müşterek teşekkülün ehemmiyeti

ti, komünlerin düşüncelerini birleştirmesi hareketinde, komün statülerinin bir tarzda tanzim edilmesini tasavvur etmesinde ve böylece komünlere bu inkişaf merhalesinde inşa edici, yapıcı bir hisse ayırmış olmasındadır. Bu zaviyeden bakıldığı zaman mıntakavi teşekküllerin komün muhtariyetine yardım eden bir vasıta oldukları görülür ve bu hal, komünlerin kendi rızalarıyla ve mütekabil bir iştirak dahilinde bir şekil verdikleri bütün müşterek teşebbüsler için de böyledir.

Bu suretle içtimai tekâmül komün idarelerini âmme idaresi içindeki durumunu, komünlerarası bir mesai birliğinin münasip bir tarzda inkişafı yoluyla takviye ve muhafaza etme şekli ile, komünlerin idari vazifelerinin muhtevasını hiçe indiren ve böylece komün muhtariyetinin hakiki mânasının kaybolmasına sebebiyet veren modern zamanların merkeziyetçilik cereyanlarını kabul şıkkından birini seçmek vaziyeti karşısında bırakmaktadır.

FRANSA'DA ÂMME İDARELERİ TEŞKİLÂTİ POLİTİKASI

Yazan:
M. Robert GARDELLİ

Çeviren: Hayri EKE
İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürü

C.N.İ.E. Genel Delegesi Ekonomi
İşleri Müsteşarlığı Direktörlerinden

Eylül 1946 kanunu, bütçe zaruretleri, dolayısıyla devlet dairelerindeki memurlar mevcudundan kütle halinde azaltmalar yapılmasını derpiş etmiştir. Bu şekil bir tedbirin tatbiki, evvelâ âmme hizmetlerinde makul ve esaslı bir teşkilâtlandırma yapılmasını, aynı zamanda bütün İdarî mevzuatımızın yeniden ve devamlı bir surette elden geçirilmesini mecburî kılmaktadır.

Hakikatte, memur adedinin gittikçe artmasının; kanım vazı tarafından idareye mütemadiyen yeni yeni mühim vazifeler tahmil edilmiş olmasının mutlak bir neticesi olduğunu gözden kaçırmamak icap eder.

İhtiyarlara, ve geçim darlığında olanlara yüzbinlere varacak yeni tekaüdiye verilmesini emretmek, bu ağır vazifeyi ifa edecek bir çok vazifeler ihdas edilmiş olmasay-* dı bir hayalden ibaret kalacaktı. Bundan başka Millet Meclisi bir taraftan mevcut memur kadrolarının azaltılmasını kararlaştırırken diğer taraftan bütün Fransa ülkesine şâmil olmak üzere sosyal emniyet hizmetlerinin ihdasını, ve kalifiye bir gündelikle bunlara binlerce yardımcı tayinini istemektedir.

Burada Fransa'ya mahsus bir mesele bahis mevzuu değildir; filhakika, aynı hâdise diğer bütün memleketlerde de müşahade edilmektedir. Bilhassa Amerika'da ve İngiltere'de memur kadrolarının yüzde artış nisbeti bizimkine müsavi, hatta daha fazladır.

Keza 26 Şubat 1946 tarihli dekrenin mucip sebepler lâyihasını yazarların ve İdarî islâhat komitesi teşkil edenlerin “Devletin ve cemiyetlerin memur kadroları enfelâsyonunun başlıca sebebi âmme hizmetlerinin fena teşkilâtlandırılmış olduğu” yolundaki ifadelerine tamamiyle ittiba etmiyecek miyiz?

Buna mukabil, “Sade ve basit departman kademesi üzerinde kayıtsız şartsız bir bölge kademesi tatbik edilmesi, çift vazifelerin taaddüdü ve bunların islâhına imkân vermek üzere bir koordinasyon teşkilâtı vücuda getirilmesi, eski tarz çalışma metotlarının muhafazası bir çok idarelerin ehemmiyetlerinin azlığı ve masraflarının hadden fazla olduğunu ifade edeceğini” onlarla birlikte tahmin etmekteyiz. Keza hükümetin âmme masraflarının azaltılmasına matuf tedbirlerin miktarına İdarî hizmetlerin işleme şeklinde ve bünyesinde bir islâh ameliyesi yapılmasına itiraz etmek mecburiyetinde olduğu ve idaremizin sadeleştirilmesinin ve gençleştirilmesinin, devamlı teşkilât ehliyetinin mütemadi gayreti istilzam ettiği hususunda mutabık kalacağız.

İdarî islâhat komitesi 99 Ağustos 1946 tarihli dekre ile tesis edilmiş olan âmme hizmetlerinin verim ve maliyetlerini tetkik için kurulan merkezî bir tetkik komitesi ile ikmal edilmişti. Bu gibi teşkilâtın vazifesi bakanlıklar, âmme miïsseseleri ve mahallî idareler ile sermayesinin % 20 sinden fazlası hükümete ait olan şirketlerin ve hâzinenin garantisinden, avanslarından veya malî yardımlarından istifade eden servislerin işleminde ekonomik tedbirleri araştırıp teklif etmekten ibarettir.

Nihayet Millet Meclisi memurların genel statüsüne ait 19 Ekim 1946 tarihli kanunun 17 inci maddesiyle 9 E- kim 1945 tarihli dekreye dayanılarak kurulmuş olan âmme hizmetleri idaresini “Bakanların muvafakati ile idareleri ve hizmetleri teşkilâtlandırma veya yeniden teşkilâtlandırma ve bunların çalışma metotlarını tekâmül ettirme” vazifesi ile tavzif etmiştir. Diğer taraftan, aynı kanunun 20 nci maddesi ile, alâkalı bakanın her idare ve

hizmette memur işleriyle ilgili meseleler hakkında selâhiyetli (paritaires) birer idari komisyon ve paritaires birer teknik komite kurulması kabul edilmiştir. Bu paritaires komisyon ve komiteler mensup oldukları bakan veyahut başbakan tarafından kendilerine tevdi edilecek veya bizzat lüzum görecekları İdarî teşkilât veya bu teşkilâtın çalışma mevzuu hakkındaki mühim meseleleri tetkik edeceklerdir. Bunlar münasip görecekları hâl şekillerini teklif edebilecekler ve tekliflerinin neticelerini de tâkip eyleyeceklerdir.

Halihazırda, idari teşkilâta ait istihzarat işlerine bakmak: İdari reform komitesi, âmmе işleri müdürlüğündeki âmmе hizmetlerinin maliyet ve verimleri üzerinde anket yapmağa memur merkezî komiteye ve nihayet, her idarede kurulması derpiş edilmiş olan paritaires teknik: komitelerle İdarî komisyonlara tevdi edilmiş bulunmaktadır.

Hatırlatmak kabilinden şunu zikredelim ki “balta”: ya tevarüs eden Guillotine komisyonu âmmе idarelerinin masraf ve randımanlarını tetkike memur komisyonu istihlâf etmektedir. Bu komisyon işi sürat ve şiddetle hal-* İetmek mecburiyetindedir. Rolü teşkilât yapmak değil, fakat mevhum kredileri kaldırarak masrafları birleştirmek suretiyle tasarrufu temin etmekten ibarettir, hakikaten doğru, fakat ilga etmediğine göre mevcut servisleri rasyonel ve metodik bir şekilde organize etmek lâzımdır.

Bu muhtelif teşekküllere tahsis edilen rol iyi tesbit edilmemiş, bunların selâhiyetleri de birbirine karıştırılmıştır. Daha vazıh şekilde görülebilecek şey, bu teşekküllerden bazıları bütün idarelere şâmil müşterek meseleleri tetkik ile mükellef olmaları, diğer bir kısmı da hususi sahalarda meşgul olmak vazifesini üzerlerine almış bulunmalarıdır.

26 Şubat 1946 tarihli dekrenin mucip sebepleri lâyihasında sarahatle tesbit edilen bir ıslâh amelîyesi yapılmasında hâkim olması lâzım gelen prensipleri açık-

ça gösteren hiç bir kanun metninin mevcut olmadığını böylece kaydeylemek mecburiyetinde bulunuyoruz. Velevki âmme hizmetleri idaresi için olsun bu mühim işin tahakkukuna ait yapılması lâzım gelen munzam mesaiye malzeme ve insan bakımından lüzumlu olan vasıtaları keza hiç bir kanun metni derpiş etmemiştir. Bundan başka umumî idare personellerine ait işlerde git gide daha faal rol almaya dâvet edilen âmme hizmetleri idaresi için mâlik olduğu çok basit vasıtalarla aynı zamanda geniş teşkilât ıslahatı vazifesini başarmak ta çok müşküldür.

Bugün mevzuattaki bu nevi boşluklar âmme kudretinin daha esaslı ehemmiyet atfettiği bir eserin vücade getirilmesine zarar vermekten başka bir tesiri olamaz.

26 Şubat 1946 tarihli dekrenin mucip sebepleri lâyihası hakkındaki görüşlerimizi bildirirken hükümetin daimî tesisler kurma hususundaki devamlı mesaisi ile i- dari hizmetlerin bünyesi ve işleme şekli üzerinde bir reform vücade getirmek mecburiyetinde olduğunu söyleyeceğiz.

Fikrimize göre bahis mevzuu olan reform faaliyetiyle gerek bakanlık gerek başbakanlık teşkilâtında hangi dairelerin meşgul olacaklarını göstereceğiz.. Bilâhare onlara vazifelerini yerine getirmek için ne gibi şartlar lâzım olduğunu beyan ve izah edeceğiz. Nihayet onların müsmir ve muntazam bir tarzda çalışmalarına tesir edecek teşkilât plânını tasarlayacağız.

Meclis, büro ve idarelerin zaruri görülen faaliyetlerini j-nrahten tâyin ve tesbit etmeden evvel son zamanlarda genel ve özel sahalarda yapılmış olan şeyleri süratle gözden geçirelim.

Âmme İdarelerinde Takip Edilecek Usulleri Tesbit Eden Komisyonlar:

Umumî idare sahasında, metot komisyonlarını bulmaktayız. Kendilerine ümit bağlanan bu komisyonların

çoğu netice itibariyle niçin muvaffak olmamışlardır? Bunların kat'i ve sarîh prensipler üzerine kurulmamış oldukları zannedilmektedir. Bundan başka bu meseleler üzerindeki anketler sûratle yapılmış ve bu hâl icaplarına uygun olmayacak şekilde idare edilmiştir. İlâve edelim ki bu heyetleri teşkil eden üyelerden yüksek idare kıymetini haiz olanlar günlük işleriyle meşbu bir halde bulunmakta, diğerleri ise hüsnüniyetlerine rağmen tecrübesizlikleri durumu telâfi etmemektedir. Nihayet, bunların vâsıl oldukları neticeler hükümet ve teşriî kararlarla tasvip edilmiş görülmektedir.

Husûsî sahada tetkik büroları:

Harbden evvel, bilhassa İktisadî buhranların cereyan ettiği devirde, halli lâzım gelen teşkilât meseleleri karşısında hususî teşebbüslerin neler yaptığını görelim.

Evvelâ etüt büroları tesis olundu - merkez bürosu, iş hazırlama bürosu yahut plânlaştırma bürosu - daimi faaliyet gösteren ve küçük bir mütehassıslar ekibi tarafından işletilen bu bürolar doğrudan doğruya şefin yahut patronun emri altına konulmuşlardı.

Kurtuluştan beri, işlerin idaresinde bu bürolar yanında, müdürîyet ile işbirliği yapmakla mükellef işletme komiteleri de bulunurdu. Bu komiteler kelimenin tam mâ- nasiyle müzakere ve karar yetkisini haiz olmayıp yalnız istişari mahiyette selâhiyeti haizdirler. Bu komitelerin gayesi bilhassa terfi işlerini, teşebbüsün ıslahı ve istihsalin arttırılması hususunda şahıslar tarafından ileri sürülen fikirleri tetkik etmekten ibarettir. Komiteler kabul edilen mütalâa ve teklifleri iş hazırlama bürosuna sevkeder. hazırlama bürosu da bunların tatbik şekillerini ve icra mesuliyetlerini, fayda ve mahzurlarını tetkik ederek bir neticeye vâsıl olurlar. İşletme şefleri büroların raporları üzerine esbabî mucibeli kararlar ittihaz ederek bu suretle ıshar edilen hakiki ihtiyaca cevap verirler.

Teşkilâtta vazife almış olan idare mekanizmasının
yerine konması

Şimdi hususî teşebbüslerden alınan tecrübelerin ışığı altında teşkilât hizmetlerinin muhtevi olduğu istişari ve icrai teşekkülleri tasrih edebiliriz, bunlardan bir kısmı i- darelerde, bir kısmı da Başbakanlıkta bulunacaklardır. Nihayet her Bakanlıkta şunları görmekteyiz;

- İstişare organı; İstişare konseyi;
- İcra organı: Teşkilât bürosu,
- Başbakanlıkta:
- İstişare organı: Yüksek İdare teşkilâtı konseyi,
- İcra organı; idare teşkilâtı servisi.

Paritaires Teknik Komiteler

19 Ekim 1946 tarihli kanun her idarede paritaires teknik komite ihdasını derpiş etmiştir. Bu komiteler idarenin işlemesine ve teşkilât işlerine ait alâkalı bakan veya başbakan tarafından tevdi edilen yahut doğrudan doğruya kendilerince münasip mütalâa edilen meseleleri tetkik etmek selâhiyetini haizdirler. Bu selâhiyetler sırf istişari mahiyettedir. Bunlar “bahis konusu olan meselelerin hâl şekli hakkında münasip gördükleri tedbirleri teklif ettikleri” gibi teklifleri hakkında cereyan eden muameleyi de yakından tâkip etmekle mükelleftirler. Binaenaleyh teknik konseylere muayyen ve sarîh bir rol tahsis edebiliriz. Bunlar bir taraftan tâyin işleri hakkında memurlar ve bilhassa sendika teşekkülleri mümessilleri tarafından ileri sürülen teklifleri toplamak, diğer taraftan bakan veya servis şefleri tarafından kendilerine tevdi edilen projeleri tetkik etmekle mükellef olacaklardır.

Bundan başka bu konseyler kabulü kendilerince en muvafık görülen tedbirleri mütehasşis teşkilât bürolarına teklif edeceklerdir.

Teşkilât büroları

Teknik konsey emrindeki icra vasıtaları hakkında gerçekten kânunun sâkıt olduğunu müşahade etmekteyiz. Vazifelerini yapabilmeleri için daimî bir organizma ile bunların ikmal edilmesi lâzımdır. Böylece bazı idarelerde iş gören mümasil teşkilât bürolarının buna ilâve edilmesi icabeder.

Bundan başka bu bürolar teknik konseyin daimî sekreterliğine selâhiyetleri hududunu aşmamak üzere kendileri tarafından ileri sürülen yahut bakanlar veya komiteler tarafından teklif edilen idari meseleleri tetkik etmek ve kanun, dekre, karar ve talimat projelerinin tanzim ve selâhiyetli makamın kararma arzetmek imkânım vereceklerdir.

Bu büro mensupları vazifelerini icra sırasında mahallen geniş incelemeler yapmak, bütün dokümanları tetkik etmek ve kendi idarelerine tâbi bütün hizmetler üzerinde tahkikat yapmak hususunda geniş selâhiyetlere mâlik olacaklardır. Teşkilât büroları teknik konseyle sıkı münasebette bulunacaklar ve teknik konseyin mütalâası alınmadan hiç bir karar, ne hizmet şefine ne de bakana arzedilmiyecektir. Bununla beraber teşkilât bürosunun mühim rolü olacaktır. Bu büro pratikman memurların mütalâalarını derlemek, bunları teknik konseye sunmak, bu konseyin içtimalarına ait gündemleri ihzar etmek, lüzumlu bütün incelemeleri takip veya emreylemek, bakan tarafından kabul edilmiş olan kararların icrasını kontrol etmek ve nihayet bunların neticelerini gözönünde bulundurmak vazifeleriyle mükellef olacaklardır.

Başbakanlık koordinasyon mekanizması

Bütün idarelerin hâiledilmesi lâzım gelen özel meseleleri olduğu gibi hâl çareleri aynı olan benzeri meseleler de vardır. “Büro eşyası, yazı ve hesap makinaları, matbua, otomobil parkları idaresi, inşaat dairesi.... ilâh.”

Bundan başka ancak bakanlıklar arası bir İdarî merci tarafından tetkik edilebilecek meseleler de vardır.

Başkaca mahallî idareler grupmanları da vardır ki bunlar i çin ayrı bir komisyon teşkil edilmiştir. Eğer daimî sekreteryaya daha büyük bir otoriteye sahip kılınmış ve İdarî teşkilât gibi bir teşkilâta bağlanmış olsaydı bu teşekkülün mesaisi de şüphesiz daha müsmir olacaktı.

Yalnız muhtelif bakanlıklara ait vazifelerin bakanlıklar arası bir teşekkülde sistematik şekilde tetkik edilmesi iledir ki faydasız hizmetlerin ve tekerrürlerin önüne geçilmesi mümkün olur. Keza diğer bir mülâhaza ile mutasavver ıslahat imkânlarının araştırma konusu olduğu hallerde muhtelif bakanlıkların mesaisinin biraraya toplanabilmesi, neticeye vâsıl olunabilmesi ve geçirilen tecrübelerden bütün hizmetlerin istifade ettirilebilmesi ancak bakanlıklar arası bir teşekkül ile mümkündür.

Nihayet kurulacak olan bakanlıklar arası teşekkülün hassaten üzerinde durulması lâzım gelen önemli diğer bir faydası da başbakana günlük işlerinde mümkün olan müessir yardımda bulunabilmesidir. Böyle bir servis “hükümet reisinin göz ve kulağı olacaktır.” Bu servis başbakana, durum kritik bir hâl almadan meydana gelecek İdarî müşkülleri keşfettirecek ve ona derhal çare bulma imkânlarını verecektir.

Buhran zamanlarında ehemmiyeti büyük olacaktır. Eğer bu teşekkül mevcut olmuş olsaydı liberal ekonomiden ekonomi drijeje geçiş bugünkü karışıklığı intaç etmeyecek ve aynı mahiyette vazifelerle mücehhez şahsî teşebbüs ve tesadüfî lüzumların mahsulü olan bir çok müteaddit tesisler vücade getirilmeyecekti. Bu gün böyle bir teşekkül olsaydı, kurtuluştan beri devam eden ve hükümet tarafından fazlaca iltizam edilen ekonomi tedbirleri daha iyi tetkik edilmiş olacak ve İdarî hayata müdahaleler daha az zararlı olacak, daha rasyonel ve daha süratli neticelere varılacaktı. İşte bakanlıklar arası bu merkezî idarenin müsavi derecede bulunan bakanlar üzerindeki tefevvuku itiraz götürmeyen başbakana bağlanmasını temenni edişimizdeki sebepler bunlardır.

Her idaredeki teşkilâtın iltizam ettiğimiz mesai tak-

simi de başbakan tarafından derpiş edilmiş olacaktı. İdarî bir organizasyon hizmeti yüksek bir teknik konsey ile sıkı bir işbirliği dahilinde vazife görecektir, bütün hizmetleri sevk ve idare ve koordine edecekler ve âmme idarelerinin verimini arttırmak ve bunları ıslah etmek bakımından gereken teşebbüslere girişeceklerdir. Onların başlıca vazifeleri şöylece tesbit olunabilir:

1 — Mahallî ve merkezî idarelerin bünyeleri üzerinde tesir icra edebilecek mahiyetteki bütün teşkilâtlandırma ve merkezleştirme tedbirlerini tetkik hususunda hükümet reisine yardımda bulunmak;

2 — Hâlen mevcut olan komisyonların mesailerini koordine etmek, hinihacette bunların selâhiyetlerini tek bir organa, bakanlıklar arası teknik konseye tevdi eylemek,

3 — Umumî teftiş ve kontrol servisleri tarafından yapılan İdarî faaliyetleri koordine etmek arızı olarak bu hizmetlerden bazılarını birleştirmek, bu hizmetleri doğrudan doğruya başbakan emrine verilecek olan bir umumî müfettişlik teşekkülüne hasreylemek,

4 — Muhtelif idarelerde teşkilât bürolarından tesisler vücade getirmek onların çalışmalarını teşvik ve kontrol etmek,

5 — Müşterek mahiyetteki teşkilât meselelerinin tetkikinde faydalı bütün vasıtalarla muhtelif idarelerin vazifelerini teshil ve bu tetkikler neticesinden çıkan tedbirler hakkında yüksek konseye tekliflerde bulunmak,

6 — Gerek modern İdarî tekniği alâkadar eden içti- malar, tetkik seyahatleri, gerek S.V.P bürosuna ilâve edilecek İdarî bir bilgi merkezi vasıtasıyla ve idare tarafından tabettirilmiş doküman, broşür tevzii suretiyle memurların malûmatının artmasına yardım etmek,

7 — Sadelik ve daha iyi istifade bakımından İdarî matbualara müteallik tetkikleri koordine etmek,

8 — İdarelerin ve âmme hizmetlerinin yazı makineleri tedarikini koordine etmek,

9 — Mihtelif idarelere merbut olan sosyal hizmetler meselesinin halli hususundaki mesaiyi koordine etmek ve halen mevcut olan bakanlıklar arası (yahut provenste i- dareler arası) büyük miktardaki kooperatif, kantin, tatil kolonileri, istirahat evleri ve sanatoryumların yerine bunları ikame etmek;

H) — İdareye mahsus yeni tekniklerin ve mesainin, ilmi teşkilât meselelerinin tetkikiyle meşgûl ve milletlerarası teşekküller ile ilgili bulunmak;

Maaş, malzeme, matbualar, makineler, ilah... gelince :

İdarî organizasyon servisinin yönetme işinde idare tarafından kullanılan metotların basit bir koordinasyonu veya tevhidî rolünün ve bu husustaki tahsisatı kullanmanın veyahut bu yönetim ve tahsisatın fiilen mesuliyetini üzerine almanın mümkün olup olamayacağı düşünülebilir.

Devlet Levazım Ofisi Teşkili Lüzumlu mu?

Bu mevzuda işaret edelim ki bazı kimseler âmme idarelerine ait bina ve levazımın rasyonelleştirilmesi için bir ofis kurulmasını teklif etmektedirler. Böyle bir ofis, hususi markalar ve malzemenin muayyen norm'lara uygunluğunu ifade eden işaretler koymak Guide ve Reper- toire'lar vücade getirmek ve keza İktisadî madde tedarikini mümkün kılan siparişi merkezileştirmek suretiyle bu hizmetin büyük miktarda ıslâhını temine imkân verecektir. Bununla beraber böyle bir teşekkülün işleminde muhtelif idarelere ait bütçelerin kendilerine has idare şekillerinde ciddi müşküller zuhuruna ve nihayet muhtelif bakanlıklara ait malzemenin siparişi ile teslimi arasında uzun müddet geçmesine sebebiyet vermemesi için kâfi miktarda yumuşaklık (Suuplesse) i haiz bulunması lâzımdır. Gerek ofis şeklinde olsun, gerek bir idare şeklinde bulunsun Başbakanlığa bağlı ve devlet emvâlinin mu-

hafazasına müsait rasyonel ve modern metotlar takibi suretiyle devlet binalarının idaresine memur böyle bir teşekküle bu vazifenin tevdiinin müşkilâtsız mümkün olamayacağı üzerinde de biraz durmak lâzımdır.

Bundan başka târif ve tasrih ettiğimi² teşkilât servisinin gayesi hükümet reisi için olan ehemmiyetinden başka yanlış malûmat alan bütçe idaresi için de kıymetli bir yardımcı olacak, malzeme masraflarının yahut kredi projelerinin hepsinde ondan mütalâa ve fikir alabilecektir.

Yüksek konseyin yukarıda belirttiğimiz rolünü 26 Şubat 1946 tarihli dekre ile derpiş edilen İdarî reform komitesine vermek mümkün olacaktır. Bu takdirde bu komitenin ihtiva edeceği elemanlar mütekabilen ilga edilmesi lâzım gelen âmme hizmetleri randıman ve maliyeti hakkında tahkikat yapmağa memur merkezi komite üyelerinin ilâvesiyle genişletilmesi icap edecektir.

Teknik konsey ve organizasyon büroları ile muhtelif dairelere ayrılan İdarî organizasyon hizmetine gelince; bu servisin bu işleri üzerine alması 26 Şubat 1946 tarihli dekre ile derpiş edilen bakanlıklar veya bakanlar arası tetkik komisyonlarının lağvını intaç edecektir.

Âmme İdareleri Teknik Enstitüsü

İdarî meselelerin tetkiki ile şahsî olarak alâkalanın memurlar mensup oldukları idareleri taahhüt ve külfet altına sokmadan araştırmalarına serbestçe veçhe vermek ve şahsî noktai nazarlarını ortaya koymak için müşterek çalışmaya karar vermişlerdir. Bu maksatla 1901 tarihli kanunun cemiyet kurma için tesbit ettiği şekil altında âmme idareleri teknik enstitüsü adı ile serbest bir enstitü kuruldu. Bu enstitü, Millet Meclisi İdarî komisyonu ile âmme hizmetleri idaresine teşebbüslerinin ve noktai nazarlarının neticelerinden haber verme hususunda hizmet etmeyi teklif eylemektedir. Bu cemiyette vazifesi olan resmî teşekküller memurları enstitüdeki iş arkadaşlığında ilgi ve ekseriya nüfuz sahibi meslekdaşları ile samimi ve dostane münasebette bulunurlar. Seçkin sâmiin huzurunda,

kabul edilmiş olan tedbirleri ortaya koyarak ve bunun makul bir surette sıhhatini isbat ederek onları fiilî bir işbirliğine sevk etmesi ve espirilerini kazanması mümkündür. Buna mukabil iyi çalışma tarzını, memlekete, devlete daha iyi hizmet etmek arzusunu nefislerinde cemetmiş o- lanlar meslekdaşlarının tecrübe ve tetkiklerinin semeresinden de bizzat istifade ederler.

* * *

İdarelerin bünye ve işlemelerine en iyi tetabuku temin edecek olan çahşma vasıtalarını biliyoruz.

Âmme İdareleri Teşkilât Prensipleri

Çalışmalara rehberlik edecek tatbiki lüzumu kabul edilmiş olan prensipleri şimdi tetkik ve mütalâa edelim:

Teşkilâtlandırma işi evveleminde mükemmel surette tetkik edilmiş plâna ihtiyaç gösterecektir. İstenilen neticeye vâsıl olmak için lâlettâyın her hangi bir plânı tatbik etmek kâfi değildir. Diğer taraftan bu günkü organizasyondan bahsetmiyen ve memleketin yeniden yapılması için cebinde bir plân bulunmayan kim vardır? Binaenaleyh yanlış anlaşılmış bir plânlaşma işinden içtinaba dikkat etmek ve tenkit ile metodu karıştırmamak lâzımdır.

Teşkilâtlandırma daha başka şartları icap ettirmektedir: Bunun uygun muhitte meydana getirilmesi ve bu işin metotla ulaştırılması lâzım gelen hedefi bilen ihtimamla seçilmiş memurlar vasıtasıyla sevk ve idare edilmesi icap edecektir.

Teşkilâtın fiilen vücade getirilebilmesi için kanun ve nizamname metinlerinde bir fikrin neşir ve ilân edilmesi düşüncesi bizden uzaktır. Bir teşekkül inandırmaktan ziyade kendi inanır. Böylece yukarıda iltizam ettiğimiz gibi yüksek vasfı haiz alâkalı zevatın mütalâa ve fikirlerini ortaya koyarak ve onlarla açık fikirle, samimiyetle, mülâhaza ve itirazlarına hak verecek bir anlayışla, münakaşa etmek ve nihayet itimat ve itminan tohumları saçarak daha geniş işbirliği yapmağa davet etmek münasip olacaktır.

Organizasyondan derhal iyilikler hasıl olmayacağını unutmayalım. Halli lâzım gelen meselelerin kısmı âzami ancak zamanla cevaplarını bulabilirler.

Teşkilât ve metotlar

İştigal ettiğimiz sahada umumî hiç bir hâl çaresine rastlamak mümkün olamayacağından her servis için ayrı ve hususi bir usule teşebbüs etmek ve organizasyon ile metot arasındaki farkı ayırt etmek lüzumlu olacaktır. Muayyen bir metot, bünyesi ne olursa olsun bütün servisler için muteber olabilir. Meselâ: Matbuaların normalleştirilmesi bu kabildendir. Buna mukabil bir teşkilât hizmetin ehemmiyetine ve mahiyetine göre az çok münkeşif olabildiği gibi yekdiğerinden farklı da bulunabilir. Şüphesiz P.T.T. idareleri gibi bir âmmе hizmeti organizasyonu vazifesi hükümetin siyasî faaliyetiyle âlâkadar olan bir Dışişleri Bakanlığı tarzında teşkilâtlandırılmaz.

Hizmetlerin tetkikatı derin ve dikkatli olması icabe- der. Fazla olarak meselenin tahlili mükemmel ve keza alınması lüzumlu tedbirlerin intihabı kolay ve sümthli olmalıdır. Bununla beraber organizasyonun çok teferruatlı olmasına lüzum yoktur. Aksi takdirde personel ve materyal bakımından bu iş fazla masraflı olur. Hattâ çok karışık formaliteler de ekseriya faydasız ve hattâ yapılması mutasavver hizmetin meflûç bir hale gelmesine müncer olur.

Organizatörlerin intihabı

Organizasyonun müessir olmasında organizatörlerin büyük bir hissesi vardır. Organizatörlerin ihtimamla seçilmeleri lâzımdır. Lâlettayın organizatörler seçilemez.

İdarî teşkilâtın sevk ve idaresi faaliyetine iştirak etmek üzere davet edilen memurlara gelince: Bu hususta iştirak edeceklerin organizasyon faaliyetlerine ve daha evvelki çalışmalara karşı gösterdikleri âlâkanın bilhassa nazarı itibara alınması icabedecektir.

Organizatörlerin zarurî olan teknik bilgilerden başka meselâ bir sabır, bir siyaset ve otorite ile müterafî c bir zarafet gibi fitrî bazı vasıfları da haiz olmaları lâzımdır. O, kendisinin her şeyden evvel bir müşavir, bir rehber olduğunu arkadaşlarının mesailerini kolaylaştırmasının başlıca vazifesi bulunduğunu asla unutmamalıdır. Her organizatörün bu âbideye bir taş koyacak olan bir ekip ile çalışmak zevkine sahip olması lâzımdır. O, samimî olacak ve hizmet şeflerinin yerini alma çarelerini araştırmıyacaktır. Organizatör, arkadaşlarını kuvveden fiile getirilecek tedbirleri, takip edilecek metotları derin bir itimat husule getirmeğe en elverişli âmilleri teklif edecek fakat organizasyonun kuruluşundaki ehemmiyet ve mesuliyetini kendilerine terkedecektir.

Organizatör daima işi tekemmül ettirmekle, teşkilât hakkındaki müzakereleri ve İdarî teşkilât tarafından vücade getirilen tekâmülü takip etmekle mükelleftir.

Nihayet, o münferit bir noktai nazar peşinde koş- mıyarak hizmet şefleriyle, sendika teşkilâtlarıyla ve muhtelif idarelere mensup şahsiyetlerle de daimî temas halinde bulunmak mecburiyetindedir.

Üyeleri muhtelif idare mensuplarından ayrılmak suretiyle alınacak ve yeni bir masrafı istilzam etmiyecek bir organizatör teşkilâtı vücade getirilebilir. Bu hal hizmetlerin iyi görülmesine mâni teşkil etmez. Organizasyon bürolarının iki yahut üç mütehasıstan, onbeş ilâ yirmi memurdan fazla olmasına lüzum yoktur. İdarî organizasyon servisinin bu miktar memurdan terekkep etmesi kifayet eder. Her hal ve kârda bu hususa ayrılacak lüzumlu tahsisat geniş bir* İktisadî menfaat teminine imkân verecektir.

Bazı özel vaziyetlerde İdarî organizasyon işinin özel bir organizatörler konseyine tevdi edilmesini hiç kimse arzu etmiyecektir. Tahmin ederiz ki her şeyden evvel servislerinde mevcut bozukluk ve boşluklar hakkında bilgi edinmek ve dairelerinin işlerini intizam altına almağa hasrı nefsetmek memurlara ait bir keyfiyettir. Nihayet,

onlar özel sahada ihtisas peyda etmiş organizatörler konseyinin tenvir edici mütalâalarına müracaat etmeleri de daima mümkündür.

Organizatörler hiçbir zaman gayeyi gözden kaçırmamak mecburiyetindedirler.

— Verimin artırılması:

— Âmme hizmetlerinin yeni bir kıymet iktisap etmesini temin edecek yegâne çare rasyonel metotlardan istifade etmek suretiyle daire masraflarını azaltmak.

Halli icabeden muhtelif meselelere gelince; bunlar iki ayrı kategoriye ayrılacaktır:

Bunlardan birisi bilhassa çalışma metoduna taallûk etmektedir. Diğerleri ise daha ziyade bünye, muhtelif Bakanlıklar arasında hizmetlerin itina ile taksimi ve faydasız olduklarına kanaat getirilen hizmetlerin ilgası meseleleri ile münasebetlidirler.

*Amme idarelerinin yeniden teşkilâtlandırılması
ve bunların ıslahı için bir plân yapılması*

Âmme idarelerinin teşkilâtlandırılmasının bir plân vücade getirilmesini istilzam ettiğini daha yukarıda görmüştük. Bir idare bünyesi ve faaliyeti kendisine tahsis edilen vazifeye intibak etmesi lâzımgelen canlı bir teşekküldür.

Bu itibarla bütün idarelerin bünye ve işleme plânına malik olmaları lâzımdır. Bir idarede hakikî plânın ideal plâna uymadığı vâki olabilir. Yani, bahis mevzuu teşekkülün bünyesi ve işlemesi halen mevcuduna tesadüf edildiği gibi hakikatta ulaşılmaması icabeden gayeye tamamen cevap vermiyebilir. Bu takdirde teşkilâtı yapanın mesaisi :

- 1 — Mevcut plânla ideal plânı tamamen tâyin ve tasrih etmek,
- 2 — Arızî tanzim faaliyetlerini tâyin etmek için iki plân arasında mukayese yapmak,
- 3 — Zarurî görülen bir ıslahatı yapma plânı vücade getirmek.

Keza âmmе idarelerinin hey'eti mecmuasını umumî bünyeleri ve umumî faaliyetleri ile bütün millietin iyiliği için müsabakaya girişmiş büyük bir vücut olarak nazarı mütalâaya alabiliriz.

Her idare için şimdi söylediklerimiz daha kuvvetli bir mantıkla devlet idaresi için de mevcut olup bunun için bir plân vücûde getirilmesi zarurî olduğunu daha büyük bir şiddetle hissettirmektedir. Doğru bir tâbirle devlet bünyesinin teşkilât plânı mantıkan muhtelif idarelerin plânlarına tekaddüm etmesi lâzımdır. Zira, devlete ait plândır ki muhtelif idarelere ait her hizmetin bünye ve vazifesini tâyin ve tahdidine ve lüzumsuz tekrarları meydana çıkarmasına imkân verecektir.

Reforma teşebbüs edilmemiş olsa bile bir organizasyon plânı dahi muhakkak faydalıdır. Âmmе makamlarının sarıh ve seri bir şekilde hizmetlerinin çalışma şeklini ve bünyesini tanımlarında hakikaten büyük faydaları olacaktır.

Fakat doğrultulması lâzımgelen bir suiistimal varsa, organizmalar dumura uğramışsa, onların çalışmaları eski metotların kullanılması neticesi ağırlaşmışsa ve onların hayatını tüketmeğe devam eden faydasız sürgünler her taraftan fişkırmış ise bir organizasyon plânı zaruri olur.

Henüz geçen ve dünyayı altüst eden fevkalâde halleri müteakip derin ve geniş bir şekilde yeniden ihya ihtiyacı kendisini hissettirdiği zaman bir organizasyon plânının zarureti muacceliyet kesbeder.

İktisadî sahada bir plân yapılmıştı: Bu tatbiki bütün milletlerin hayatı unsurlarının ve binnetice bunların idaresinin mesai birliği yapmasını istilzam eden "Momie plânı" dır.

Bu sonuncular gittikçe çok güçleşen ve ekseriya mü- bayin olan vazifelerle karşılaşılır. Bu şerait dahilinde esaslı bir tâdil yapmadan 1940 senesine ait çalışma ve kontrol sahasına giren bir nizamname ve teşkilâtтан istifade edilmesi düşünülemez. Aksi hal bugünkü lüzum ve zaruretlerin aksini tevhit eder.

Bir organizasyon plânı Monne plânına iştirake davet edilen muhtelif servislerdeki bünye sakatlığını meydana çıkaracak ve ihdas edilmesi lâzımgelen ve faaliyetleri zararlı, hiç olmazsa faydasız bulunmaları sebebiyle kaldırılmaları icabeden hizmetlerin tâyin ve tahdidine imkân verecektir.

Nihayet, bu plân ulaşılmak istenilen hedef için tatbiki en iyi metotları tesbite yardım edecektir.

Bundan başka bir organizasyon plânı sivil bir mahiyet arzedecek ve münferit teşebbüslerle icrasına girişilen ıslahat denemelerini tekemmül ettirecektir. Bu tecrübelerden birçoğu tereddütlü, mahdud ve dağınık olmakla beraber mükemmel neticeler verdiler. Bunlar umumî bir plân içerisinde yer alabilselerdi daha faydalı ve tercih edilecek bir terakki elemanı olurdu.

Bir organizasyon plânının mutlak şekilde, hakiki imkânlardan tecrit edilerek vücade getirilemeyeceği bedihi- dir. Bu plânın yapılabilmesi için personel, materyal, bütçe zaruretlerini ve vazifelerin ehemmiyet ve müstaceliyetini geniş miktarda gözönünde bulundurmak lâzımdır.

Plân tabiatıyla İdarî bir şekle mevzu teşkil etmesi lâzımgelen bütün mevad da şâmil olacaktır.

0 plân şunlara tetabuk edecektir:

1 — Her idarenin ve bunların işlerini gören Bakanlık- lararası servislerin bünyelerine ait meselelerine,

2 — Personel meselelerine; seçim, yetiştirme ve vazifelere taksim,

3 — Materyal meselelerine; malzeme, umumî inşaat, ilâ'ahirih.

Bir organizasyon plânının meydana getirilmesi bizzat yüksek teknik konseye tevdi edileceği gibi bu konseyin kontrolü altında Millet Meclisi, idareler, sendika organizasyonları mümessillerinin de bulunacağı bir komisyona tevdi olunabilir.

Bu plânın muhtelif kısımları bize göre gayri kaabîi tecezzi bir bütün teşkil eder.

Filhakika vazifeleri ve bünyesi kâfi sarahat ve vuzuhla tâyin edilmemiş bir idareye iyice teşkilâtlandırılmış olduğundan şüphe edilmeyen ve modern metotlarla iş yalpan servislerin konması rasyonel bir iş olmayacak, bilâkis bunların mütekabil rolleri tâyin edilmediği için aralarında irtibat eksikliği dolayısıyla bu idarenin faaliyeti felce uğrayacaktır.

Mevzuubahis olan sadece bir idari mesele değil fakat daha ziyade müteaddit manzaralarıyla bir hükümet meselesi, hattâ bir teşri meselesidir.

Bu sebeple plânın bir kanunla tasdik edilmesi ve bundan sonra Millet Meclisi ve Hükümet Reisi namına idari teşkilât servisinin kontrolü altında icra olunması lâzımdır.

* * *

İşte idari meselelerin günlük tatbikatı ve dikkatli tetkikin bize ilham ettiği müşahedelerin gayet kısa hülâsaları bunlardır. Bu müşahede ve mütalâaları, tecrübe edilmiş modern metotların tatbiki hususunda vazifelerinin ehemmiyetini ve üzerlerine almış oldukları işin kutsiyetini ve mensup oldukları idarenin asırlık prestijinin muhafazasını muhakkak yürekten duyarak Fransa'ya iyi hizmet etmeyi şiddetle isteyen itina ile yetiştirilmiş ve güzide memurlarla mücehhez âmme hizmetleri görmeyi bizim gibi temenni eden herkesin aklı selimine ve dikkatine maalmemnuniye arz ediyoruz.

BELÇİKA'DA
PROVENS VE KOMÜN MÂLİYELERİNE
AİT YENİ KANUN (1)

Paul Colet'den
Türkçeye Çeviren:
Hayrı ORHUN

23 Aralık 1948 tarihinde Saylavlar Meclisi tarafından mühim bir çoğunlukla kabul edilen Provens ve Komün idareleri mâliyesine ait kanun bu defa Senato tarafından da tasvip edildi.

Provens ve Komün idarelerinin yeni mali statüsü 1 Ocak 1949 tarihinden itibaren meriyet mevkiine girebilecektir.

Bu, Provens ve Komün idarelerimizin tarihinde belli bir iz bırakacak mühim bir hâdisedir.

Yeni kanun hakkında tafsilâta girişmeden evvel, bütün şehirler birliği mensupları adına bu kanun projesini vücade getiren ve meslektaşları Maliye Bakanı M. Eyskens'in bu hususta müzaheretini temine muvaffak olabilen İçişleri Bakam M. Vermeylen'i ve sonra da, kanun projesinin Senato bürosuna tevdiinden sonra bu projeyi her iki meclis önünde büyük bir maharet ve ısrarla müdafaa e- derek rekor teşkil edecek kadar kısa bir zaman içerisinde kabul edilmesini sağlayan bütün hükümet erkânını hararetle tebrik etmek vazifesini yerine getirmek isteriz.

İçişleri Bakanına şükranlarımızı arzederken kanun projelerinin metinlerini hazırlamakta gayret ve mesai sarfeden Bakanlık memurlarına da teşekkür eder ve bu

(1) Bu yazı, 248 sayılı (Le Mouvement Communal) dergisinde çıkmıştır.

fırsattan istifade ederek eski İçişleri Bakanları Bilise evet ve M. Glabbeke ile birisi aldığı kararlarla diğerleri gösterdikleri mesai ile itiraza imkân vermeyecek bir şekilde nihaî projeyi tanzim yolunu açan provens ve komün mâliyesi meselesini tetkike memur komisyon başkanı, bakan M. Merlot ve komisyon üyelerine memnuniyetimizi hararetle ifade eyleriz.

Nihayet, birçok provens ve komün temsilcilerinin zemin ve zamanı müsait buldukları her yerde mücadeleyi ıslâhat lehine sevkettiklerini ve maliye komisyonu ile şehirler birliği genel meclisinin provens ve komün idarelerinin içinde bulundukları mali müzayakaya bir son verilmesi için gayretlerini arttırdıklarını da unutamayacağız. Şehirler birliğinin bu hususta 1925 tenberi yorulmaz bir şekilde devam eden faaliyetleri 1946 Haziran-Temmuz nüshamızda hatırlatılmıştır.

Burada kanım projesinin kabulündeki kati lüzum ve zaruret bahsine artık girişmeyeceğiz. Okuyucularımız meselenin bu vechesi hakkında fazlasiyle bilgi sahibi bulunmaktadırlar.

Kanun, tâli idarelerin ve bilhassa komünlerin mali sistemini ehemmiyetli bir surette değiştirmiştir.

Keza, yeni mevzuatın provens idarelerinin durumları üzerindeki tesirlerini tetkik etmeden evvel komün idarelerinin malî statülerinin bundan sonra ne olacağını incelemek ve ilk evvel, bu idarelerin geçen zaman içerisindeki tekâmül safhalarını hatırlatmak niyetindeyiz.

Komün İdarelerine Ait Malî Sistemin Esaslı Merhaleleri

Bu rejim 1830 dan sonra bazı esaslı bünye değişikliklerine uğramıştır. Bu değişiklikleri, başlıca karakteristiklerini göstermek suretiyle aşağıda sıralıyoruz.

1) 1830-1860 devresi.

İçinde bulunduğumuz devreye nazaran faaliyetleri ve mahallî işlere müdahaleleri asgari hadde indirilmiş o- lan bu devredeki şehirler ve komünler gelir menbalarının büyük bir kısmını oktruva resimlerinden temin ederlerdi. Bu resimler büyük şehirlerin adi masraflarının % 70 ve % 80 ini karşılamakta idiler.

2) 1861 den 1919 sonuna kadar devam eden devre.

18 Temmuz 1860 tarihli kanun oktruva resimlerini ilga ederek bütün komünler arasında taksim edilen ve fakat oktruvadan istifade eden mahallî idareler ilga edilen varidatlarından aşağı olmamak üzere bir hisse temin eden komün fonları vüede getirdi.

8 Aralık 1880 tarihli bir kral arretesi ‘ komünlerin müsait şartlarla istikraz yapabilmelerini kolaylaştırmak, krallık arazisi içerisindeki diğer komünlerin kredi haddini büyük şehirlerin kredi haddine yükseltmek imkânını temin etmek” vazifesiyle mükellef bir komün kredi anonim şirketi vüede getirdi.

Bundan başka, 18 Temmuz 1860 tarihli kanun, komünlere yapacakları istikrazları ödeme karşılığı olarak komünler arası fondaki hisselerini teminat olarak göstermek ve bu hisseleri terhin etmek imkânını vermiştir.

19 Ağustos 1889 tarihli kanun komünlerin gelir menbalarını artırmak maksadiyle bir özel fon vüede getirdi. Bu kanun komünlere komün hudutları içerisinde ikâmet etlen her şahıs başına senede 1 franktan aşağı olmamak üzere bir hisse sağladı.

Diğer taraftan, oktruva mahiyetinde vergi tarh ve c.bayetinin memnuiyeti, komün müdiranım vasıtasız vergiler arasında, her türlü belediye faaliyetlerinin inki- şafıyla artmakta bulunan ihtiyaçlarını karşılamak için lüzumlu olan munzam bir mali gelir araştırmağa mecbur kılıyordu.

3 — 1920 den 1948 sonuna kadar olan devre.

29 Ekim 1919 Kanunu 1 Ocak 1920 tarihinden itibaren muhtelif vasıtasız devlet vergilerinin (eski arazi vergisi, icar kıymetleri üzerine konulan şahsi vergi, kapı, pencere, menkulât, patent vergileri, hakiki gelir ve kazanç üzerine mevzu vergi) bir çoğunu ve aynı zamanda bu vergiler üzerine komün idareleri tarafından tarhedilen munzam kesirlerle devlete ait yeni vergilerin istinat etti

ği matrahlara müşabih matrahlar üzerine konulan komün resimlerini ilga etti.

Bu sonuçlar, muhtelif nevi gelirler üzerine mevzu üç sedüler vergiden (arazi, menkulât, meslek) ve gelir heyeti umumiyesi üzerine konulan mütemmim bir vergiden terekküp etmektedirler.

Komün idarelerine mahrum kaldıkları bu gelirleri telâfi etmek üzere gelirler üzerine mevzu sedüler vergiler tahsilatının bir kısmından hisseler verildi ve fakat bu sonuncular üzerine Komünler tarafından munzam kesirler tarh edilmesi menedildi.

16 Temmuz 1922 tarihli kanun komünlere tekrar, gelirlerden alınan sedüler vergilere mesnet teşkil eden matrahlardan bazıları üzerine munzam kesirler tarh ve tahsil etmek hakkını tanıdı

19 Temmuz 1922 tarihli kanun ise komün fonlariyle özel fonları ilga ederek müşterek fonu tesis eyledi.

Bundan sonra, diğer kanunlar, kral arreteleri ve sirküler, gelirden alınan sedüler vergiler üzerinden komünlere mahsus munzam kesirler tahsiline mezuniyet vermekle beraber bu kesirlerin balığ olacağı en yüksek haddi tesbit ettiler.

4) 1 Ocak 1949 tarihinden itibaren cereyana başlayan devre.

Bu tarihten itibaren yürürlüğe giren yeni kanun aşağıdaki hususlara ait son derece mühim hükümleri ihtiva etmektedir:

a) Komün idarelerine ait bazı mecburi masrafların devlet tarafından tediyesi;

b) Devlet vergilerinden alınan komün hisselerinin, bu vergiler üzerinden tahsil edilen munzam kesirlerin (arazi vergisinden alınan munzam kesirler hariç) maaş, ücret ve tekaüdiyeden alınan komün resimlerinin ilgası;

c) Müteşerek komün fonlarının ilgası (1948 ve daha eski seneler rejimi);

d) İki yeni fon vücade getirilmesi:

- 1) Senelik varidatı 4 milyara balıĝ olan müşterek fon; (yeni tanzim edilen şekilde).
- 2) Senelik geliri 1 milyara balıĝ olan komünlerin halka yardım fonu;
- e) Devlet tarafından cibayet edilen bazı vergilerin komünlere terki.

Bu basit sıralama, yeni kanunun komün mali statüsünde daha evvel hatırlattığımız 1860 ve 1919 senelerindeki büyük reformlardan bile daha artık ehemmiyette esaslı bir reformu tahakkuk ettirdiĝi neticesini çıkarmaĝa müsaittir.

Projenin istinat ettiĝi prensip ve donneler İçişleri Bakanlığınca tanzim edilen istatistiklere göre 1947 senesinde bütün komünlere ait masraf yekûnunun 11,437 milyon oluşu başlangıç unsuru olarak ele alındı.

Proje, ilk evvel, bu masraf miktarını azaltmak imkanları üzerinde durdu.

Proje bu maksatla komünlerin halka yardım hususunda yüklendikleri bazı masrafları (fakirlere yardım, serserilik ve dilencililiĝi men için komün fonu) devletin üzerine almasını şiddetle iltizam etti. Bu yardım, komün bütçelerinin yükünü aşağı yukarı senede 170 milyon raddesinde hafifletecektir.

Daha sonra proje, komün masraflarının kısılabileceğini ve kısılması icabettiği ve bu suretle aşağı yukarı 570 milyon lira tasarruf temininin mümkün olacağı fikrini ileri sürdü.

Masraftan yapılacak bu iki kısıntı (170 milyon 1 570 milyon (bütün komün bütçelerinin heyeti mecmuası yekûnundan tahminen 10,700 milyonu karşılayacaktır.

1947 senesi tahsilat istatistiklerinin verdikleri bilgilere müsteniden tanzim edilen projeye göre bu masraf karşılığı şöyle olabilir:

	Milyon
Devlet ve provenslerin yapacağı mali yardım ve komünlerin yapacakları bazı masraflar mukabilinde elde edecekleri varidat.	2.530
Komün emlâkinin gelirleri (823 milyon) ile komün inhisarlarından elde edilen varidat. (310 milyon)	1.133
Sosyal yardım işlerine tahsis edilmek üzere kurulmakta olan özel fon.	1.000
Komün fonları ve yeni teberrular..	4.000
Komünlere mahsus vergi ve resimler (halen cıba- vet edilmekte olan mahallî resimler, arazi vergisi- ne munzam kesirler, devlet tarafından mahallî i- darelere bırakılan vergiler) tahmini olarak.	<u>2.037</u>

Temin edilen tasarruf yekûnu...10.700

Mahallî idareler mâliyesi ıslâhatının istinat ettiği prensibi bu suretle ortaya koyduktan sonra, komünlere ait masrafların devlet tarafından tediyesi, muayyen komün gelirlerinin ilgası, yeni ihdas edilen fonlardan komünlere hisseler tahsisi ve nihayet bazı devlet vergilerinin komünlere terki hususlarının ne suretle realize edileceklerini teferrüatiyle tetkik edeceğiz.

Kanunun Komün Mâliyesine Taallûk Eden Hükümlerinin Tahlili

a) Komünler tarafından yapılması mecburi bazı masrafların devlet tarafından ödenmesi (yeni kanun 42 ve 43 üncü maddeleri).

1 Ocak 1949 tarihinden itibaren devlet tarafından tediyeleri taahhüt edildiği cihetle komün idareleri aşağıda gösterilen masrafları bütçelerinde göstermek ve tediye etmek mecburiyetinden âzade kalacaklardır:

1 — Çocukların himayesine ve serserilikle dilenciliğin önlenmesine müteallik masraflar için komünler tarafından verilen iştirak hisseleri.

Bu iştirak hisseleri 27 Kasım 1891 tarihli serserilik ve dilencilikğin önlenmesi ve 15 Mayıs 1912 tarihli çocukların himayesi hakkındaki kanunlarla tanzim edilmişlerdir.

Bundan sonra devlet tarafından ödenecek olan bu iştirak hisselerinin umumi yekûnu senede takriben 10 milyon frank tutmaktadır.

2 — Hazine tahsildarları tarafından tahsil edilen komün vergilerinin tahsil karşılığı olup komün idareleri tarafından hâzineye tediye edilmekte olan masrafin ilgası (yeni kanunun 38 inci maddesi).

Yeni kanunun bu maddesi gelir vergilerine müteallik koordine kanunların 75 inci maddesini ilga etmekte ve bu suretle haz'ne tahsildarları tarafından tahsil edilen komün vergilerinden hâzinece tahsil masrafı mukabili o- larak yapılmakta olan % 2 tevkifatı ortadan kaldırmaktadır. Gerçekten bu tevkifat, bundan sonra ancak arazi vergisi üzerine komün idarelerince konulan munzam kesir hasılâtma tatbik edilebilecektir. Zira, daha aşağıda göreceğimiz veçhile devlet vergileri üzerine komün idarelerince munzam kesir ilâve etmek ve bu vergilerden komünlere birer hisse ayırmak usulü kaldırılmıştır.

b) Fakirlere yardım maksadiyle tesis edilen fon için komünler tarafından verilecek hisselerin devlet bütçesinden tediyesi.

Bilindiği gibi bu fon, fakir halka yardım maksadiyle 27 Kasım 1891 tarihli kanunla kurulmuş olup, deli, anormal, malûl, veremli ve kanserli fakir kimselerin bakım masrafını kısmen temin etmektedir. (Bakım masrafının bundan fazla kısmı devlet ve provensler tarafından tediye edilmektedir.)

19 Temmuz 1922 tarihli kanun hükmüne göle her komünün bu müşterek fona iştirak hissesi arttırılmıştır.

Projede derpiş edildiğine göre bundan sonra, bu müşterek. fon yalnız devlet bütçesinden verilecek paralarla beslenecek ve bu suretle bu külfetten âzade kalacak olan

bütün komünler bu işten dolayı senevi tahminen 160 milyon frank tasarruf temin edeceklerdir.

Bu tedbirin fiilen tahakkuk edebilmesi için bu hususa ait bir kanun metninin teşriî meclislerce kabul edilmesi lâzımdır.

Halka yardım ve bilhassa fakir kimselere mahsus müşterek, fon işleriyle vazifeli bulunan umumi Sıhhat Bakanlığı bu kanun projesinin kanun haline gelmesini tâkip ile tanzif edilmiştir.

Fakirlere tahsis edilen müşterek fonu besleme hususunda komün idarelerine tahmil edilmiş olan yükü ortadan kaldıracak olan bu mütemmim hükmün kanuniyet kesbetmesine çalışmak hususunda hükümetin manevi bir taahhüt altında bulunduğu da mülâhaza olunabilir.

c) Devlet vergilerinden komün hisselerinin, bu vergiler üzerine mevzu komünlere ait munzam kesirlerin farazi vergisi üzerine mevzu olanlar hariç) ve maaş, ücret ve tekaüdiyelere mevzu komün resimlerinin ilgası (Madde 34-40).

Yeni kanun, evvelce ve bilhassa” 1919 senesindenberi sıkı sıkıya birbirine bağlı olan devlet mâliyesiyle komün mâliyesinin birbirinden ayrılmasını hedef tutmaktadır.

Bu kanunî tedbir, miktar ve mahiyetleri zaman ve saha itibariyle çok mütehavvil olan vergi matrahlarını seçmekte devleti serbest bırakmak, komün mali kaynaklarına istikrar temin etmek ve mali işlerin sadeleştirilmesi fikrinin yakın bir zamanda tahakkukunu kolaylaştırmak hedeflerine vusul maksadım gütmektedir.

Gelir kaynaklarının ilgası komün bütçelerinden aşağıdaki muhammenatm çıkarılması manâsını tazammun etmektedir:

- Aksiyon gelirlerinden alman menkulât resmi – hisse %2;;
- Otomobil ve diğer motorlû vasıtalarından hâzinece alınan resim - hasılâttan bir hisse;
- Oyunlardan ve müşterek bahislerden hâzinece alınan resim, hisse;

— Sermaye gelirlerinden alınan menkulât resmi – komünlere mahsus munzam kesir hasılâtı;

— Sınai, ticari, zirai işletmelerle serbest meslek kazançlarından alınan meslek vergisi - Komünlere mahsus munzam kesir hasılâtı;

— Perakende içki satan dükkânların açılışından alınan resim - komün munzam kesir hasılâtı (komünler, devlete ait olan bu vergiye mümasil bir resim tesis edebilirlerdi.) ;

— Oyunlar ve müşterek bahislerden hâzinece alınan resim - komün munzam kesirleri hasılâtı (23 Ağustos 1921, 4 Temmuz 1930 ve 27 Aralık 1938 tarihli kanunlarla tesis edilmiş olup oktruva vergisi tesis memnuiyeti nazara alınmak şartıyla komünlerin buna mümasil resim tarhedebilmek hakları da dahil).

— Maaş, ücret ve tekaüdiyeler üzerine mevzu özel vergi.

Geçici mahiyette olmak üzere aşağıdaki muham- menat 1949 bütçesinde yer alabilirler:

— Umumi eğlence yerlerinden hâzinece alınan vergilerden hisse,

— Bu vergiler üzerine konulacak komün munzam kesirleri hasılâtı

Geçici mahiyetteki bu hükmün şevkinden maksat, bu mühim vergi mükellefiyetinin inkıtaa uğramasına mani olmaktır. Komün idareleri usulüne tevfikân tasdik ve kabil' edilmiş mahallî vergi tüzüklerine sahip oluncaya ve bu vergilerin tatbikine müteallik tedbirler ittihaz edilinceye kadar devlet, eski vergileri tahsil etmekte ve bunlar üzerine mevzu munzam kesirler hasılâtum komün idarelerine tediye etmekte devam edecektir.

Devlet ve komün mâliyelerinin ayrılması prensibine muhalif olarak esas vergi devlet tarafından tahsil edilmek ve bu vergiye komün idarelerince munzam kesirler ilâve edilebilmek üzere arazi vergisinin tahsiline devam edilecektir.

Diğer taraftan, birçok komün idarelerinin iyi bir

tar.\\ da idaresi için lâzım olan vasıtaya sahip bulunmadıkları arazi mülkiyetinin kıymetlerini, memlekete şâmil ve yeknesak bir şekilde, tahmin ve takdir etmek zarureti bu istisnai durumu haklı kılmaktadır.

Kanun tasarısının gerekçesinde zikredilen başka bir sebep de: Meslekî gelir vergilerinde olduğu gibi devletin arazi vergisini bilâhare müterakki bir vergi haline getirmek istemesi halinde bunu yapabilmek için memleketin her tarafına dağılmış bir durumda olan gayrimenkullere ait elemanların merkezî bir halde bulunmalarına ihtiyaç bulunmasıdır.

d) Komün fonlarının kaldırılması (1948 ve daha evvelki devre ait rejim).

Bir komün fonu tesis eden 19 Temmuz 1922 tarihli kanunun ilgası bunun yerine teşkilâtı aşağıda incelenen ve senevi 4 milyar frank geliri bulunan yeni bir komünler fonu kurulmasını zaruri kılmıştır.

e) İki tane yeni fon ihdası:

1) Komünler fonu.

Tahsisat: Yeni kanun komünler fonuna senede 4 milyar frank tahsis edilmesini derpiş etmektedir. Bu tahsisat, hâzinenin umumi gelir menbaları üzerinden ifraz edilmek suretiyle temin olunacaktır.

Bu ifraz 1 Ocak 1950 tarihinden itibaren her sene 20 milyon frank artırılacaktır.

Komünler fon tahsisatının müteharrikiyetine ait mühim bir hüküm ilk defa olarak kanuna ithal olundu: Gerçekten kanunun 10 uncu maddesi hükmüne göre; fona ait senelik asıl tahsisatla her sene buna ilâve edilecek tahsisat yüzdeleri, muhassasat miktarı kanunla tesbit edilmemiş olan devlet memur ve müstahdemleri aylıklarına 31 Aralık 1948 tarihinden sonra tatbik edilecek yüzde nisbetine göre artacak veya eksilecektir.

Bu suretle muhtelif defalar şehirler birliği kongrelerinde bir hak olarak talep edilen bir arzu tatmin edilmiş bulunmaktadır.

İdare - Diğer mühim yenilik: Kanun, fon idare meclisinin her sene İçişleri Bakanlığına, fon işletmeleri hakkında bir rapor vermesini derpiş etmektedir. İdare meclisi bu raporda, komün bütçelerindeki masraf artış ve eksilişlerini ve komünler fonundan ayrılacak hisselerle bunların taksim tarzına taallûk eden hususlar hakkındaki müşahedelerini ve faydalı göreceği mütalâaları bildirecektir. Yine bu raporda, arazi vergisine en az ICO santim munzam kesir ilâve edecek olan komünler tarafından verilecek paralarla kurulacak özel bir fonun no suretle vidalanacağı ve bu fonda toplanan paraların ne suretle taksim edileceği de gösterilecektir. Özel fon mali durumları bozuk olan ve bilhassa borçlu durumda oldukları muhakkak bulunan komünler arasında taksim edilmeğe mahsustur.

İdare Meclisinin teşekkül tarzı:

İdare meclisi 34 üyeden tereküp eder. Bu meclisin faydalı işler başarabilmesi için bu miktarın çok fazla olduğunu kimse iddia edemez.

Senatoya tevdi edilmiş olan kanun projesi ancak 29 üye derpiş etmekte idi. Başka hiçbir makam tarafından namzet gösterilmeden bu üyelerin ikisi Maliye Bakanı diğer 27 si de İçişleri Bakanı taraflarından tâyin edileceklerdi.

Ancak, bu projeyi ilk evvel incelemeye başlayan senatonun İçişleri Komisyonu, idare meclisini icra kuvvetine karşı daha müstakil bir duruma koymak için bir tâyin şekli teklif etmiştir.

Bu komisyonun, hükümet tarafından da iltihak olunan tâdil teklifi kanunun 3 üncü maddesini teşkil etmektedir.

Bu maddeye göre, idare meclisinin üç üyesi Maliye Bakanı tarafından ve meclis başkanı ile sekreteri bunların arasından seçilmek üzere, dört üyesi de İçişleri Bakanı tarafından tâyin olunacaklardır.

Meclisin geriye kalan 27 üyeden; 9 üye, her biri bir provens merkezi olan yerdeki komün meclisi tarafından;

18 üye de, Provens merkezi olan komünler haricindeki komünlerin, Belediye Başkanları, Belediye Meclis Ü- yeleri ve belediye memurları arasından, Provens Daimi Encümeni tarafından seçilip tanzim edilecek 12 kişilik liste üzerinden, her Provens için 2 üye olmak üzere, İçişleri Bakanı tarafından tâyin edileceklerdir.

Tevzide nazara alınacak kriterler ve tevzi tarzı:

Muhtelif kategorideki komünleri tatmin edecek tevzi kriterlerinin tesisi: Büyük, orta ve küçük sınai, ticarî ve ziraî işlerin bilhassa halli müşkül bir mesele teşkil ettikleri muhakkaktır.

Müteaddit istatistik tablolarındaki rakamlara istinaden nihayet aşağıdaki beş nevi komün masraflarına fonundan tevziat yapılması tekrarrur etti:

1 — Fon yekûnunun (% 45) i veya 1.800 milyon Zabıta, şahsi hal sicilleri ve tekaüdiye işlerinin idare masraflarını kısmen karşılayacak mahiyette telâkki edilmiştir. (Kanun maddesi 10);

2 — Yol ve nafia işleri masraflarını kısmen karşılamak üzere fonun (% 16-25) ine tekabül eden 650 milyon (Madde 12);

3 — Sağlık ve ziraat işlerine ait masrafın bir kısmını karşılamak üzere fonun (% 6.25) ine tekbül eden 250 milyon (Madde 13);

4 — Millî Eğitim, güzel sanatlar ve mezahip işlerine ait masrafları kısmen karşılamak üzere fonun (% 20) sine tekabül eden 800 milyon (Madde-14);

5 — Komün borçlarının bir kısmını karşılamak üzere fonun (% 12.5) ine tekabül eden 500 milyon (Madde 15);

Komünler fonu için ayrılan tahsisatın 4 milyar frank olduğunu söylemiştik. Komünlerin âdi masraflarının umumi yekûnunu teşkil eden ve aşağı yukarı 11 milyar 400 bin frank'a yükselen paranın tahminen 1/3 ü komünler fonundan verilen bu para ile karşılanmaktadır.

Yukarıda gördüğümüz gibi komün idarelerine ait masrafların mütebaki kısmı, daha ileride bahsedeceğimiz umumi yardım fonundan (1 milyar), devlet ve provens idareleri tarafından yapılan man yardımlardan, komünlere ait emlak ve işletme gelirlerinden ve nihayet komün- lerce daha az nisbette olmakla beraber, cibayetine devam edilecek olan komün vergilerinden temin edilecektir.

Yukarıda sıralanan beş nevi masraf, komünlerin muhtelif ihtiyaçlarının ehemmiyet derecelerini tayine ve bu tevzi kriterlerinden her birisine ayrılan tahsisatın yüzde nisbetlerini tesbite hizmet etmektedirler.

Bununla beraber, aşağıda göreceğimiz veçhile, hakiki masraflar her vakit muhtelif komünlere ait hisselerin hesabında esas teşkil etmezler.

Tevzide Birinci Esas.

Komün idarelerinin zabıta, şahsi ahval sicilleri ve te- kaüdiye işlerine ait masrafları kısmen karşılamak üzere tahsis edilen % 45 yahut 1.800 milyon frankın tevziinde her komün idaresinin fiilen yaptığı masraf nazara alınmaz.

Bu hal, komün temsilcilerini israfa teşvik edecek mahiyette olduğu yolunda projeye tevcih olunan itabı bertaraf etmektedir.

Gerçekten bu proje, komünleri ihtiyaç derecelerinin ehemmiyetine göre 10 kategori üzerinden gruplandıran bir liste vücade getirmişti.

İlk kategoride nüfusu 1000 kişiden az olan bütün komünler yer almışlardı. Bu komünlerin her biri, alacakları hisselerin hesabında, 999 ar nüfusa sahip oldukları farz olunmakta idiler.

Bu durum komünlere idare işlerindeki masraflar için kifayet edecek bir yardım sağlamaktadır. Komün nüfusunun azalmasına rağmen bu yardım miktarını muayyen bir hadden aşağı indirmek mümkün değildir.

Bu küçük komünler için nüfus başına verilen yardım hissesine “Esas yardım hissesi” denilmekte ve 100 karinesini temsil eder telâkki edilmektedir.

Küçük komünlere tahsis edilen bu hisselerle kıyası diğer komünlere nüfus esasına göre verilecek hisseler aşağıdaki şekilde tesbit edilmiştir:

1000	nüfustan	2499	nüfusa	kadar	olan	komünlere	% 110
2500	„	4999	„	„	„	„	% 120
5000	„	9999	„	„	„	„	% 130
10000	„	19999	„	„	„	„	% 160
20000	„	29999	„	„	„	„	% 200
30000	„	39999	„	„	„	„	% 240
40000	„	49999	„	„	„	„	% 280

50000 ve daha fazla nüfusu olan komünlere % 320 Bruxelles, Anvers, Gand, ve Liege şehirlerine % 600.

Bu suretle tesbit edilmiş olan yüzdeler de; âdli kanton merkezi olan komünler için % 30;

İdari ilçe merkezi olan komünler için % 50;

Provins merkezi olan komünler için % 100;

Krallık merkezi için % 150 nisbetinde artırılmıştır.

Bundan başka memur veya müstahdemlerine hizmet mukabili verdiği paraların kısmen veya tamamen deklâsmanından istifade eden (şu kadar ki bu gibi komünlerin nüfusunun 900 den aşağı olmaması lâzımdır) komünler kral arretesiyle tesbit edilecek bir zamdan istifade etmektedirler.

Bunların beraber, bu gibi zamların cemi caiz olmayıp bu gibi hallerde en müsait rejim tatbik olunmaktadır.

Tatbikata ait iki misli daha ziyade mücerret mahiyette olan bu mutalara nüfuz etme imkânını sağlayacaktır.

Evvelâ, 250 nüfuslu bir komünün durumunu inceleyelim: Bu komün ilk tevzi esasına göre 999 nüfusa sahip (Kanun maddesi 11) addolunmaktadır. Bu komünün tev- zide iştirak hissesi (Kanunen kabul edilen azami nüfus X yüzde nisbeti) 999 X 100 yahut 99,900 olacaktır.

İkinci misal olarak, idari bir ilçe merkezi olan 26000 nüfuslu bir komünü alalım. Buna tatbik edilen yüzde (nüfus dolayısıye) 200 dür. Bundan fazla olarak (İlçe merkezi olmak dolayısıye) 50 zam edileceğinden bu ko-

münün fon tevziatındaki iştirak hissesi yekûnu nisheti 250 olur. Bu itibarla bu komünün tevziatta hissesine düşen miktar, $26000 \times 250 = 6.500.000$ dir.

Krallık dahilindeki bütün komünlere bu esas tatbik edilince yekûn itibariyle fondan tevzi edilecek miktar tahminî olarak 2 milyar olur.

Bundan, birinci esasa göre yapılan tevdiden komünlere tahminen 90 frank hesabıyla 100 puvan: $1800000000 \text{ Fr.} \times 100 / 200.000.0000$ temin edilecektir.

Kati tevzi ameiyesi ancak son nüfus sayımına göre tayyün edecek nüfus rakamlarına göre elde edileceği cihetle yukarıda dercettiğimiz hesapların tahminî neticeler verebileceği vakası üzerinde ısrar ediyoruz.

Bununla beraber, heyeti hazıralarıyla bu hesaplar, birinci tevzi esasına göre; misal olarak alman iki komünden

a) 250 nüfuslu komünün takriben 89910 frank.

b) 26000 nüfuslu komünün de takriben 5850000 frank alacakları neticesini çıkarmağa imkân vermektedir.

İkinci tevzi esası:

— Fonun (% 16.25) ine tekabül eden 650 milyon frank yol işlerindeki inkişaf nisbetinde komünler arasında tevzi olunmaktadır.

Bu tevzi hesabında, âdi köy yolları için 1, köyler a- rası büyük muvasala yolları için 3 ve kasaba yolları için 4 rakamları mazrubaflık olarak tatbik olunur.

Her komünün elde edeceği yardım hissesi hektometreye göre tesbit olunur. Elli metre ve daha az olan hektometre parçaları nazara alınmaz.

Bu sahada az çok mükemmel istatistik mevcut olmadığından komünlerin bu yönden ne kadar para elde etmeği ümit ettiklerine ait evvelden bir rakam söylemeğe imkân yoktur.

Üçüncü tevzi esası:

Fonun (% 6.25) i yahut 250 milyon franklık kısım komünlerin sağlık ve ziraat işlerine ait sarfiyatlarına mukabil tahsil edilmiştir.

Fonun bu kısmı aşağıdaki esaslara göre taksim olunur:

- 1) Komünlerin nüfusuna göre t/c 50;
- 2) Tevzie tekaddüm eden sene içerisinde vergiye tâbi tutulmuş bina kadastro gelirine göre (/c 45;
- 3) Aynı sene zarfında vergiye tâbi tutulan gayrimusakkaf kadastro gelirine göre % 5;

Bu itibarla, fonun bu kısmının yarısı yani 125 milyon frank birinci esasa yani nüfus esasına göre tevzi olunacaktır.

Krallığın son nüfus sayımına göre 8092002 den ibaret olan (Belçika Resmi Ceridesi) umumi nüfusunu gözönün- de bulundurarak her komünün kendisine düşecek hisseyi hesap etmesi kolaydır.

Vergiye tâbi bina kadastro vergisi esasına yani ikinci esasa göre tevzi olunacak miktar 412.5 milyondur.

Bütün krallıkta bina kadastro vergisi yekûnu 8 milyar raddesinde olduğu cihetle bu ikinci esasa göre her komünün alacağı yardım hissesi miktarını takribi olarak hesap etmek mümkündür.

Nihayet üçüncü esasa yani gayrimusakkaf kadastro vergisi esasına göre tevzi edilecek miktar 12.5 milyondan ibarettir.

Bütün krallığın gayrimusakkaf kadastro vergisi yekûnu takriben 800 milyon olduğundan bu üçüncü esasa göre her komünün göreceği yardım miktarını da hesap etmek mümkündür.

Dördüncü tevzi esası:

Fonun % 20 si yahut 800 milyonu genel eğitim işleri için yapılan kati masraf mükellefiyeti karşılığı olarak ayrılmıştır.

Kanunun 16 ncı maddesine ve kanunun tanzimindeki ihzari çalışmalara ve nihayet parlâmentodaki münakaşalara göre, son bütçe yılına tekaddüm eden bütçe yılına ait gelirler üzerinden Genel Eğitim Resmi ve Serbest Öğretim - Güzel Sanatlar ve mezahip işleri için yapılan âdi masraf bakiyesi kati mükellefiyeti teşkil etmektedir.

İçişleri Bakanlığınca tanzim edilen istatistiklere göre bu suretle bütün komünler için tesbit edilen bakiye takriben 1 milyar 80 milyona baliğ olmaktadır. Bu esasa göre her komünün dördüncü esasa göre yapılacak tevziden ne kadar para alacağını takribi olarak hesaplamak mümkündür.

Beşinci tevzi esası:

onunu (% 12.0) i yayıut 500 milyon franklık kısmı, kredi açtırmaktan mütevellit borçlarla konsülide edilmemiş hazine istikrazları hariç olmak üzere komünler arasında, safi borçları nisbetinde, tevzie tahsis edilmiştir.

Burada da safi borç mükellefiyetinden maksat, bir evvelki hesap yılma ait gelirlerden bu işe muhassas masraf bakiyesidir.

İçişleri Bakanlığı daireleri tarafından tanzim edilen bir hesap listesine göre krallık dahilindeki bütün komünlerin safi borç mükellefiyeti yekûnu takriben 960 milyona baliğ olmaktadır.

Bütün komünlerin safi borç mükellefiyeti miktarını gösteren bu rakam her komünün beşinci tevzi esasına göre komünler fonundan elde edeceği parayı takribi olarak hesap etmeğe imkân vermektedir.

2 — Sosyal Yardım İşlerine mahsus komün fonu:

Sosyal yardım hizmetinin komünlerin en ağır yüklerinden birini teşkil ettiği nazarı dikkata, alınarak bu özel fon tesis edilmiştir.

Bu fon komünlerin yükümlendikleri sosyal yardım masraflarına yardıma tahsis edilmiştir. (Kanunun 6 ncı maddesi).

Komün vergilerinden fakirlere mahsus müşterek for na para verilmesi usulünün ilgasından sonra, komün idarelerinin sosyal yardım işlerindeki umumi mükellefiyetlerini, 1947 senesi komün bütçelerine göre, takriben 1 milyar 60 milyona yükseltmek mümkündür.

Gerekçe, masraftan c/c 5 kısıntı yapılmasını mümkün görmekte ve bu suretle sosyal yardım işlerindeki açığı yani, bütün bu işleri ait alalâde komün masraflarıyla bu

mahiyetteki gelir arasındaki farkı, yuvarlak rakam olarak bir milyara irca etmektedir.

Ancak, bu iyimser görüşün tahakkuk etmemesinden çok endişe etmekteyiz, zira, 1947 bütçesinin kabulünden sonra - 1947 bütçe yılı sonuna kadar yapılan tâdiller de nazara alınmak suretiyle - sosyal yardım işleri için konulan birçok tahsisatlarda azalma yerine bilâkis bir çok artırmalar yapılmıştır.

Komün idarecileri 1 milyarlık sosyal yardım fonunun taksiminde kendi hisselerine düşecek miktarı hesaplarken sosyal yardım işlerindeki mükellefiyetlerin umumi yekûnunun takriben 1 milyardan hissolunur derecede fazla olarak tahmin edildiği noktasını da gözönünde bulundurlarsa akıllıca hareket etmiş olurlar.

İdare Meclisi Teşkilâtı:

Sosyal yardım özel fonu komünler fonunu idareye memur meclis tarafından idare olunur. Yalnız bu iş için meclise Genel Sağlık Bakanlığı tarafından tâyin edilen 3 üye katılır.

Sosyal Yardım Fonunun Taksimi:

Kanunun 7 nci maddesine göre, her üç ay başında idare meclisi; fondan cârî sene içerisinde dağıtılacak paranın dörtte birine müsavi miktarını tevzie esas olacak ihtiyaç kriterlerini teklif eder. İçişleri Bakanlığınca kabul edilmiş ihtiyaç kriterleri bulunmadığı takdirde tevzi, bir evvelki bütçe senesi komün hesaplarıyla taayyün eden sosyal yardım işlerine taallük eden safî masraf yükü nisbetinde yapılır.

Bu safî masraf yükünün tâyininde tabiativle komünün sosyal yardım işleri için komün fonundan alacağı hisse nazara alınmaz.

İçişleri Bakanlığındaki idare meclisinin teklif edeceği özel kriterlere göre değil fakat safî sosyal yardım masrafı yüküne göre tevzi edilmesi icabeden kümelî paradan daha yukarıda bahsetmiştik.

Fazla olarak kanun bugünkü sosyal yardım rejiminde bilhassa sosyal yardım komisyonunun komün idare-

Jeri muvacehesindeki mevkiinde hiçbir değişiklik yapmamıştır.

Devlet tarafından komün idarelerinin istifadelerine terkedilen bazı resimler:

Devlet tarafından cibayetleri komünlere terkedilen (Madde 36) resimler şunlardır:

— Temaşa ve umumi eğlencelerden alman resim. Senelik asıl resim hasılatı 365 milyon.

— Velespitlerden alman resim. Senelik asıl resim hasılatı 60 milyon.

— Köpeklerden alınan resim. Senelik asıl resim hasılatı 12.5 milyon.

Yukarıda (b) işareti altında, devlet vergilerinden komün idarelerine hisseler ayırma ve sairenin ilgasından ve fakat temaşa ve umumî eğlencelerden devletçe alınmakta olan resmin, muvakkat mahiyette olmak üzere 1949 senesi içerisinde de vasıtasız vergiler idaresi tarafından cibayetine devam edileceğini ifade etmiştik.

Velespit ve köpekler üzerine mali mükellefiyet tahminine gelince; halen bir çok komün ve provens idareleri tarafından devlete ait bu vergiler üzerine ya munzam kesirler ilâve edilmek veyahut mümasil resimler ihdas edilmektedir.

Bu resimlerin her iki idare tarafından ayrı ayrı tahsil edilmesi velespit ve köpek sahipleri üzerine ağır bir mali mükellefiyet tahmil etmektedir.

Bu hal devlet tarafından feragat edilen bu malî men- hadanı komün veya provens idareleri hesabına istifade imkânlarını tetkik ederlerken, provens ve komün idarecülerinin göz önünde bulundurulması lâzım gelen bir vakıadır.

PROVENSLER

Mâlî durumun ıslâhı meselesi provensler için komünler kadar parlak bir manzara arz etmemektedir.

Bununla beraber, gerekçede, bu idarelerin emri al-

ttıcla bulunan mâli menbaların bilhassa, bunların ihtiyaçları ve bu ihtiyaçları tatmin ile mükellef tutulan vergi mükelleflerinin zenginlik ve kaabiliyetlerini göz önünde bulundurmak suretiyle, tevziine imkân veren tekliflerin araştırılmasının arzu edilmekte olduğu zikredilmektedir.

Bundan başka, mali işlerde sadelik temini maksadıyla devlet mâliyesinin madun provens idareleri mâliyesinden ayrılması arzusu da komünler hakkında yapıldığı gibi, provens idareleri için de devlet vergileri üzerine hisse, munzam kesir ilâvesi veya bu vergilerden hisse ayrılması usulünün kaldırılmasını emretmektedir.

Bununla beraber, arazi vergisi üzerine komünlerce munzam kesir ilâvesi usulünün devamını icap ettiren şebekler aynen provens idareleri için mevcut olduğundan bu idarelerin de arazi vergisine munzam kesir ilâve etmekte devam etmelerine mezuniyet verilmiştir.

Bu suretle ilga edilen provens gelirlerinden mütevellit noksanı telâfi etmek ve diğer taraftan bazı provenslerin bütçe açıklarını kapamak için yeni kanun, provens idareleri için de, komünler için müracaat edilen tedbirler mahiyetinde çareler derpiş etmekte yani; provens idarelerine ait bazı masraflar devlete tahmil etmekte ve 1 Ocak 1949 tarihinden itibaren bir provensler fonu tesis etmektedir.

Bazı provens masraflarının devlet tarafından devir alınması: (Kanun madde: 42, 43 ve 44).

Burada bahis konusu olan masraflar, komün idarelerinin 1 Ocak 1949 tarihinden itibaren muaf tutulacakları masraflardır. Yani:

1 — Provens idarelerinin delilerin, anormal şahısların, sakatların, veremlilerin ve kanserlilerin bakım veya eğitim masraflarına iştirak hisseleri.

Provens idarelerinin bu masraflara iştirak hisseleri senevi takriben 40 milyon tutmaktadır.

2 — Provens idarelerinin, çocukları himaye, dilencilik ve serseriliği önleme işlerine ait masraflara iştirak his-

seleri. Bu iştirak hisseleri senevi takriben 1.7 milyon tutmaktadır.

Provens vergilerinin devlet tahsildarları tarafından tahsil edilmesine mukabil provens idarelerinden hâzinece cibayet masrafı alınması usulünün ilgası. (Kanun maddesi 38).

Devlet tahsildarları tarafından provens vergilerinin tahsil masrafı olarak alman bu % 2.5 lamı senelik tutarı takriben 7 milyona baliğ olmaktadır.

Devlet vergilerinden provenslere hisse ayrılması, ve devlet vergilerine provens idareleri tarafından munzam kesirler ilâve edilmesi usullerinin ilgası ile senede 7 milyon tutan bu tahsil masrafları da ortadan kalkmakta ve bu arada bundan sonra tahsiline devam edilecek olan arazi vergisine munzam kesirler için de tahsil masrafı almaktan vazgeçilmektedir.

Bazı masrafların devlet hâzinesinden tadiyahesi ve tahsil masraflarının ortadan kalkması provens bütçelerinde senevi takriben 50 milyonluk bir hafifleme sağlayacaktır.

PROVENSLER FONU

İdare Meclisi (Madde 24).

Bu meclis 15 üyeden tereküp eder. Üyelerden ikisi Maliye Bakam tarafından, 13 tanesi de İçişleri Bakanı tarafından tâyin olunurlar. Meclis başkan ve sekreteri içişleri Bu İranı tarafından tâyin edilen 13 üye arasından seçilir.. Bu üyelerden 99 tanesi, her provens daimi encümeni tarafından iki namzet gösterilmek suretiyle tanzim edilen bir liste üzerinden İçişleri Bakanı tarafından Provensler namına tâyin edilirler.

İdare Meclisi, her sene 1 Ekimden evvel provensler fonu muamelâtı hakkında İçişleri Bakanına rapor verecekler ve bilhassa, provens bütçeleri masraflarının artış ve eksilişlerini ve provensler fonundan yapılacak tevziatın sekli ile hisseler dair faydalı görecekları müşahede ve mütalealarım bir raporla bildireceklerdir.

Raporda aynı zamanda, provensler fonunu tesis eden kanun ve bunun tatbikatına ait kral arretelerinde faydalı telâkki edilen tâdiller lıakkmdaki teklifler de yer alacaktır.

Fonun geliri (Teberru suretiyle)

Provensler fonu, devlet hâzinesinin umumî geliri üzerinden her sene ayrılan 600 milyon frank ile beslenmektedir. (Madde 27).

Bu gelir, komün fonu gelirinin hareket kaabiliyetini tanzim eden, daha evvel tahlil etmiş olduğumuz, şartlar dahilinde çoğalıp azalmaktadır.

Tevzi kriterleri ve şekli:

Kanun provensler fonunun tevziinde 4 esas kabul etmiştir: Birinci tevzi esası: (Madde 28).

Fonun % 22 sine tekabül eden 132 milyon en son nüfus sayımı neticesine göre taayyün eden provens nüfus miktarı nisbetinde tevzi olunur.

Nüfus sayımı sonucunda bütün krallığın genel nüfusu 8092004 olarak tesbit edilmiş bulunmaktadır.

Bu birinci esasa göre provensler arasında yapılan tevzi sosyal yardım, sağlık, adalet, emeklilik ve ziraat işlerinin idaresine ait masrafları karşılamak maksadıyla yapılmaktadır.

İkinci tevzi esası: (Madde 29).

Fonun % 22 si yahut 132 milyon lirası aşağıdaki unsurlara göre tevzi edilmektedir:

a) c/c 35 ine tekabül eden 46.2 milyon frank provens yollarındaki artış nisbetinde dağılır. 9 Provensdeki bu yollarda kaydedilen umumî artış miktarı 1.570 kilometreyi bulmaktadır.

b) r/c 23 yahut 30.36 milyon frank da âdi komün yollarının yahut komünler arası büyük muvasala şebekesinin artış nisbetinde tevzi edilmektedir.

Köyler arası büyük muvasala yollarının uzunluğu 10.689 kilometreyi bulmaktadır.

Âdi köy yolları hakkında istatistik mevcut değildir.

c) c/c 12 sine tekabül eden 15.84 milyon lira ise nüfus miktarına göre dağıtılmaktadır.

d) Nihayet % 30 miktarına tekabül eden 39.6 milyon frank da yukarıda a ve b pragraflarında zikredilen yolların heyeti umumiyesindeki artış nisbetinde tevzi edilmektedir.

Zikrolunan 4 unsura göre yapılan bu ikinci dağıtım, provenslerin yol ve bayındırlık (Provens yolları, büyük muvasala yollarına ve komün yollarına yardım, binalara ve sağlık işlerine yardım, provens teknik hizmetleri masrafları) işlerindeki ihtiyaçlarını karşılamağa tahsis edilmiştir.

Üçüncü tevzi esası: (Madde30).

— Fonun % 48 ine tekabül eden 288 milyon frank millî eğitim işlerindeki hakiki külfet nisbetinde dağıtılmaktadır.

Hakiki külfetten maksat, bir evvelki bütçe senesi içerisindeki milli eğitim, güzel sanatlar ve mezahip işlerine ait mukannen masraflar ile bu mahiyetteki gelirler arasındaki farktır.

Bu fark 9 provenste senevi takriben 382 milyon franka çıkmaktadır.

Dördüncü tevzi esası: (Madde 31).

Fonun % 8 ine tekabül eden 48 milyon frank, hâzineden açılan kredilerle konsülüde edilmemiş hazine borçları haricinde kalan safî borç miktarına göre tevzi edilmektedir.

Buradaki safî borç külfetinden maksat da, keza bir evvelki hesap senesinde borçlara ayrılmış muhassesat ile bu yoldaki gelirler arasındaki farktır.

Dokuz vilâyetin safî borç miktarı yekûnu takriben 74 milyon lira tahmin edilmektedir.

Komün ve Provenslere Şâmil Hükümler

Üç aylık avanslar.

Provens ve komün idarelerine provens ve komünler

fonlarından tevzi edilen hisseler kat'î hesaplar taayyün edilinceye kadar üç aylık olmak üzere dört partide tediye edilmekte ve bu üç aylık tediye avans olarak verilmektedir.

Üç aylık avanslar, bir evvelki bütçe senesi içerisinde yapılan aynı hukuka ait tevziatın dörtte birine müsavidir. Bununla beraber, 1949 - 1950 bütçe senesine ait bu üç aylık avansların miktarı her iki fon idare meclisleri tarafından yapılacak teklif üzerine İçişleri Bakanı tarafından tesbit olunacaktır. (Madde 19 ve 32).

Geçmiş senelere ait vergiler üzerindeki müktesep haklar.

1948 ve daha eski bütçe seneleri hisse tevziatında komün ve provens idareleri lehine, hisse veya munzam kesir namlarıyla alacak olarak tahakkuk eden ve 1949 ve daha sonraki seneler varidatından bu idarelere tediye edilmesi icap eden paralar üzerindeki müktesep hakları mahfuzdur. (Madde 41).

Bu hüküm, komün ve provens idarelerine 1948 ve daha eski seneler vergilerinden ayrılan miktarı almak suretiyle oldukça mühim bir para temin etmek imkânını bahşetmektedir.

Tahakkuk Ettirilen Reform Hakkındaki Düşünce:

İşte, Provens ve komünlerin mali statüsünü esasından tâdil eden kanunun muhtelif hükümlerinin mücerret bir şekilde tahlili için yaptığımız çalışmanın sonuna gelmiş bulunuyoruz.

Gerçekleştirilen reform hakkında şimdiden bir hükme varmak mümkünmüdür?

Yeni rejimin tetkiki ve bu tetkiklerin olgunlaştırılması mühim vesikalara ve bir çok istatistiklere müracaat etmek suretiyle mümkün olduğu bir hakikattir. Provens ve komün idarelerinin bilhassa 1919 senesi mali statülerine ait istatistikler ise mevcut değildir.

Provens idareleriyle muhtelif kategorideki komün idarelerinin her birine ait ihtiyaçlar bütün teferruatıyla bildirilmiş ve yeni kurulan fonlar için kabul edilen müte-

addit tevzi esasları bu ihtiyaçları karşılayacak hisseler ayırmak maksadına mâtuf bulunmuştur.

Hakikaten bu projeyi ihzar edenlerin ümitlerine cevap verip vermiyeceğini tecrübe gösterecektir.

Bundan başka, kanunun, fonların her tevzi esasına göre ayrılan hisseleri ile bu tevzilerin şekil ve kriterlerine taallük eden hususlarda kolaylıkla tâdiller veya ilâveler yapılmasına imkân verecek derecede, souple hükümleri ihtiva etmektedir.

Asıl mesele, bir çok komün ve provenslerin çözülemez bütçe müşkilleri dolayısıyla uzun zamandan beri mücadeleye devam ettikleri çok sıkıntılı vaziyetlerine sur'atle bir nihayet vermektir.

Devletin riza gösterdiği mali fedakârlık ve her iki madun idareye terkedilen paranın gayet dakik bir tevzi şekline bağlanması komünlerin mühim bir çoğunluğuna ve provens idarelerinin hepsine nihayet belediye bütçelerinin mütevazın bir hale geldiğini görmek imkânını sağlayacak gibidir.

Bazı fevkalâde hususlar, bilhassa dört büyük şehirin durumları tamamen halledilmiş olmayacaktır. Ancak, bu hususları kül halinde ele alan hiç bir proje bu neticeye vâsıl olamayacaktır.

Bununla beraber, bu istisnai durumlar için serdediilen ıslâh ameliyesi, bundan sonra bu hallere uygun çareler araştırılmasını kolaylaştıracaktır.

Velhasıl kanunun tatbik mevkiine konulması, komün idarecilerinin hâzineden talep etmek mecburiyetinde bulundukları istikrazların tasdiki için yüksek makamların inceden inceye tetkikat yapmalarına ve mahallî idarelerin ananevi muhtariyetlerini acayip bir şekilde tahdit eden şartlar koymalarına yol açar. Bu, son seneler içerisinde cereyan eden tatbikata bir nihayet verecektir.

Bu günkü tatbikatın aksine olarak, fonlardan hisselerin ayrılması ve tevzii, komünlerimizin idare işlerine başkaca müdahale vuku bulmadan, kanunun tesbit ettiği kriterlere ve usullere göre yapılacaktır.

Durumu böylece ortaya koymakla, komün vergilerinin bir kısmı yerine hazine tarafından beslenen fonlardan verilecek hislerin ikame edilmesinin hakikatte komün muhtariyetine bir tecavüz teşkil edeceği yolundaki bazı tenkitlere cevap verilmiş bulunmaktadır.

Bundan başka, bu kabil ikamelerin 1860 da memleketin en mühim komünleri için tatbik edildiği ve bu suretle komünlere verilen hissenin o zamanki komün bütçeleri yekûnunun % 75 - 80 ine kadar yükseldiğim, bu günkü komün bütçeleri masraflarını ancak % 33 ü ve % 8 ini karşılayabilen komünler fonu, ile sosyal yardım özel fonundan verilen hisselerin bu nisbette yükselmekten çok uzak bulunduğunu hatırlayalım.

Ne olursa olsun yeni rejim, provens ve komün idarelerinin mali durumunu sağlamlaştırmakla memleketimizdeki sosyal ilerlemeyi sağlamak hususunda geçmişte sarfedilen gayretlere devam etmek hususunda idarelerin mü- diranma imkân verecektir.

PARKLARDA NEKAHAT MERKEZLERİ

Le Mouvement Communal'den

H. Berksun

Hollanda'da, komün otoritelerinin iştirakiyle, umumi parklarda nekahat merkezleri teşkili maksadiyle cemiyetler ve vakıflar kurulmuş bulunmaktadır. Hollanda Şehirler Birliğinden, bu kür müesseselerinin işletilmesi mevzuuna dair bizi tenvir eylesesini istemiştik, bunun üzerine bize verilen dikkate değer malûmatı veriyoruz.

Amsterdam

1931 senesine kadar işçi melcei olarak kalan “Parklarda Nekahat Merkezleri” Derneği 1922 de Dr. M. de Hartogh tarafından kurulmuş bulunmaktadır.

Derneğin maksadı zayıf, çok yorgun ve nekahat halinde bulunan kadın, erkek ve çocuklara şehir haricinde kâin istirahat merkezlerinde yapılan ihtimamlarda vâki olduğu gibi aile bağlarını kırmaksızm istirahatten başka iyi bir gıda vermek ve açık havada bakımı temin eylemektir.

Umumi kaide olarak buralara ağır bir hastalıktan sonra ameliyat gören veya doğuran hastalardan bir müddet istirahate muhtaç olanlara ağır işlerden bitkin bir hale gelmiş ve çok yorgun düşmüş kimseler kabul edilir.

Dernek şimdilik 78 yatağı ihtiva eden iki merkezi işletmektedir; bunlardan biri “Oosterpark” da ve diğeri “Bilclerjikpark” da kâindir. Harbten sonra, bu sonuncu park yeniden inşası lâzım gelecek derecede harap bir halde idi. Bir seneden beri yeni binanın inşası bitmiş olup halin bütün ihtiyaçlarına cevap verebilecek durumdadır. Bu yeni binanın maliyeti veznedara daima ağır bir endişe sebebi olmakla beraber dernek için ciddi bir fayda sağlamış bulunmaktadır.

Dernek, aynı zamanda iki nekahat gemisi de kullanmaktadır; “Wilhelmina” ve “VVillen Fenenga” son harb müddetince bunlar müsadere edilmişlerdi. Gemi işletilmesinin hissölunacak derecede evlerden - Homes, daha masraflı oldukları ve bundan başka istenildiği kadar tatmin edici olmadıkları tahakkuk etmiş bulunmaktadır.

Harbten evvel, üçüncü bir nekahat merkezinin inşası tasavvur edilmekte idi; fakat anlaşılması kolay sebeplerle bu proje tatbik mevkiine konamadı. Bununla beraber, 1945 den sonra plânlar yeniden tetkik edildi ve mümkün olursa 1949 da inşaata başlanmak üzere idare halen lüzumlu sermayenin tedariki ile meşgul bulunmaktadır.

Derneğin gelir menbaları bağışlar, vasiyetler, aidat ve hastane hasılatıdır.

Günlük bakım ücreti 2 filorindir. Bu para bir çok hastalar için çok yüksektir; belediye, hastanın verebileceğini tesbit ve bakiyesini tediye eder.

Şehir sağlık idaresinin tavassutu ile hastaneye yatırılmayan hastalar, bu mâli tertiplemeden istifade edemezler. Bunların masrafları veya eksik kalan kısmı dernek tarafından yükümlenir.

Aile hekimi ile anlaşarak ve onun ricası üzerine hastanede istenilen şartları haiz olan (Şehir sağlık idaresinin tavassutu olmayan) hastalar bu merkezlerden birine yerleştirilirler; merkezin tabibi, iptida tesbit edilen müddetin hitamında hasta için ikamet müddetinin uzatılmasının lüzumlu olup olmadığını sorar.

Gün, aşağıdaki şekilde taksim edilmiştir.

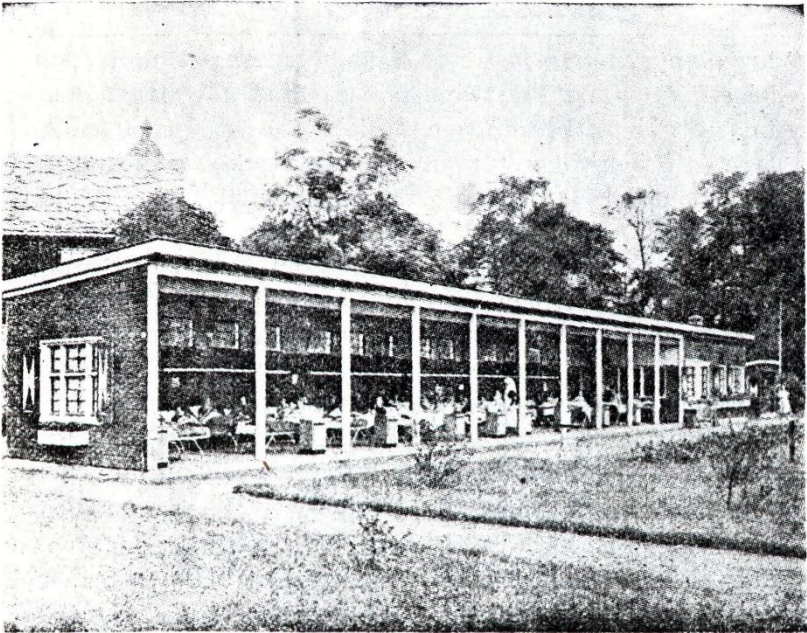
Saat

9	Yatağa yatırılacak hastanın gelmesi ve kah valtı ile beraber bir tas sütün verilmesi :
10.30	Kahve veya çikolata ve süt;
12.30	Sıcak yemekten sonra 13 ten 14,30 a kadar mecburi istirahat;
14,30	Çay ve süt;

- 16 Çorba;
16,30 Mümkün olduğu kadar yataklarını düzeltmek
üzere hastaların kalkması ve 17 ye doğru
merkezi terk etmeleri.

Her merkezin başında bir hizmetçi kadınla bir hizmetçi tarafından yardım edilen diplomalı bir hastabakıcı bulunur. Bir hekim hayır işi olarak tıbbi kontrolü deruhte eder; hastaların aile doktoru tarafından tedavileri devam eyler.

Bu nekahat merkezleri hakiki bir ihtiyacı karşılamaktadırlar. Çünkü “Oosterpark” da ilk merkezin açılmasından beri binlerce hasta istirahat ve iyi gıda sayesinde iadei afiyet etmişlerdir.

Nekahat devresine giren hastalar için Rotterdam’da park içerisinde inşa edilmiş bu pavyonun inşa ve tekilâtının sadeliği maliyeti yönünden de bir fikir verebilecek durumdadır.

Rotterdam:

Kızılhaç'ın Rotterdamlılar şubesinin teşebbüsü ile nekahat halinde bulunanlarla zayıf düşmüşlere açık havada muvakkaten günlük bir kür yapmalarına imkân vermek gayesiyle Rotterdam'ın "Parkherstellingsorden" vakfı 1924 de tesis edilmişti.

Hali hazırda vakfın biri parkta ve biri de şehrin güneyinde olmak üzere iki kür galerisi vardır. Her galeride, saat 17 ye doğru evlerine avdet etmek üzere sabahları saat 9 da gelecek olan takriben 30 hasta için yer vardır. Bunlardan ne tramvayla, ne de yaya olarak gelmelerine hekimin müsaade etmediği hastalar şehir sağlık idaresinin veya Kızılhaçın bir otomobili ile nakledilirler.

Hastalar üç öğün yemek yerler, "ikisi ekmek esasına müstenit ve biri sıcak yemek". Bu yemeklerden muntazaman yumurta ve et ve öğünler arasında müteaddit kâselerle süt verilir. Belediye tarafından yollanan hastaların günlük bakımı için 1,70 filorin ve hususi hastalar için 2 filorin ücret alınır. Bu paranın kiyafetsizliği halinde belediye tarafından gönderilen hastaların günlük ücretinin 2 filorine iblâğı için müzakere cereyan eder.

Buraya zayıf düşmüş, hastalıktan veya ameliyattan kalkmış veya evlerinde lüzumlu bakımı temine muktedir olamamış kimseler kabul edilir. Harbi müteakip derneğe dahil olmadan evvel şifayap olmuş veremliler de, halen istirahat kürüyapmaktadırlar. Yalnız sâri hastalığı olanlar kafiye buralara kabul edilmezler. Vakıf idaresine bağlı hekimler muntazam bir kontrolde bulunurlar.

Hastalara bakmak üzere diplomalı bir hastabakıcı, bir hizmetçi ve haftada bir ve iki defa gelen bir işçi kadın müstahdem vardır. Ekseriya hastalar patates ayıklamasına ilâh..... el atarlarsa da bu mecburi değildir. Umumiyetle, hastaların maneviyatı çok iyidir. Hastalar ekseriya altı hafta için gelirler, bu müddet kendilerini daha iyi tanımaları için üç aya kadar uzatılır. Her galeride, hastaları biraz neşelendirmek için bir radyo vardır. Bundan başka gün, okumak, el işi yapmak ve dama ve satranç

oynamak suretleriyle geçirilir. Halbuki birçok anneler, evlerinden çorap sepetlerini getirir ve böylece zamanlarını faydalı bir surette geçirirler.

Her sene belediye vakfa yer icarına muadil bir tahsisat verdiği halde galerilerden birinin bahçesinin bakımını da deruhte eder.

Leeuwarden:

Leeuwarden şehrinin “Parkhestellingsoord” derneği 1927 de krallık kararnamesi ile tasdik edilmiştir. Dernek yolu ile veremlilerin menfaatlarını müdafaa eylemek için Leeuwarden Hristiyan Derneği şubesi Roma Katolik Şubesi ve Leeuwarden Veremle Mücadele Derneği kurulmuş bulunmaktadır.

Bu derneklerden hiçbiri, bir nekahat merkezi işletmenin imkânını görmemekte idi; buna sebep de yukarıda tâdat edilen derneklerden her birinin, idaresini tedvir eylemek üzere bir üyesini ihtiva edecek yeni bir derneğin kurulması için anlaşmış olmalarıdır.

Daha sonraları bu idare; açık hava mektebinin de bağlanması üzerine ilk tedrisat müfettişinin ve istişare bürosu şefliğince nekahat merkezinin sanatoryum gibi tanınmasıyla mahallî mektep hekimlerinden birinin de iltihakiyle genişlemiştir.

Veremlilerin adedinin çoğalması üzerine geçen sene İsveçkâri denilen bir pavyon tesis ve bu sene de buna benzer bir paviyon daha ilâve edilmiştir.

Yavaş yavaş:

a) Açık hava mektebine mülhak olarak çocuklar için gündüz istirahatata mahsus bir merkez;

b) Bir sanatoryum kurulmak suretiyle karışık bir durum husule gelmiştir.

Kuruluşa göre nekahat merkezinde gündüzleri ikamet edilmek lâzım gelirken yavaş yavaş gündüz ve gece ikamet edilmeye başlanmıştır. Sanatoryuma yalnız kadın ve çocuk olmak üzere 50 hasta kabul edilebilir. Açık hava mektebine mülhak gündüz nekahat merkezi 50 çocuk âla-

bilir. Bunlar sabahleyin gelirler, tereyağı veya reçel sürülmüş bir dilim ekmek tartine yerler. Bir muallim ve bir muallimeden ders alır, saat 10 da süt içerler. Öğleyin sıcak yemek yerler. Saat 13 den 14,45 e kadar büyük bir galeride yatmağa giderler; sütlerini içtikten sonra saat 17 ye kadar devam etmek üzere yeniden mektebe giderler. *

Bundan sonra yine bir tartine yerler veya çorba içer ve evlerine dönerler.

Ev işleri, çocukların banyosu, yemeklerin pişirilmesi ilâhare üç yardımcı kadın tarafından temin olunur. Halen yeni bir mutbak ve 12 hastabakıcı odası inşa edilmektedir. Bundan sonra eski esas binada mutbak kaldırılacak ve her iki kısım için tek bir mutbak kullanılacaktır.

Nekahat merkezi şehrin ucunda yemiş bahçeleri ve ekilmiş arazi içinde bulunmaktadır.

Sanatoryum başında, hastabakıcılardan asistan kadınlardan çocuklarla meşgul olan genç kızlardan yardım gören bir müdire; ahçıları ve hizmetçileri vardır. Mektep yaşında olan çocukların sınıflarına girdikleri zaman geri kalmamış olmaları için her gün yatakları dolaşıp ders veren bir de muallime vardır.

Bu muallim ve muallimeler, çocukların hastalanmadan evvel devam ettikleri mekteplerin muallim ve muallimleri ile temas halinde bulunurlar.

Her gün mahallî istişare bürosuna bağlı bir hekim ziyarette bulunur; müessese ile bu büro arasında sıkı bir münasebet idame eder.

“Leeuwarden Nekahat Merkezi” Derneğinin başında bir idare meclisi vardır. Başkanı bir hekim olup üyelerden biri aynı zamanda idare işlerine bakar, asistan olarak eski bir hasta bulunur.

Sanatoryumun ve gündüz istirahat merkezinin bakım masrafı, sigorta, içtimai yardım, âmme yardımı müessesleri, sendika teşkilleri, fertler ve dernekler tarafından ödenir.

Sanatoryumda bir günlük bakım ücreti 4,50 ve gündüz istirahat merkezlerinin 1,50 filorin olup tedrisat meccanidir.

Müessesenin elde ettiği inkişaf aşağıdaki rakamlardan açıkça anlaşılabilir:

1927	Senesinde	Sanatoryum	da	gündelik	bakım	adedi	2,385
1937	"	"	"	"	"	"	5,225
1947	"	"	"	"	"	"	11,000

ve istirahat merkezinde 8,606.

1948 senesinde bu rakamlar sanatoryumda 14,000 e ve istirahat merkezinde 11,000 e bâliğ olmuştur.

Müesseseye iane vermek suretiyle yardımda bulunanlar büyük bir adette olup senede 1-10 filorin bir aidat ödemektedirler. İane yekûnu 3.000 filorine bâliğ olmaktadır.

Belediye idaresi senelik 1,000 filorin tahsisat vermektedir. Devlet tedris heyetine 3 üyenin ücretlerini ödemektedir. Bundan başka belediye, talebe başına resmî mekteplere vermekte olduğu parayı bu müesseselere de tediye eylemektedir.

SOSYAL HAREKETLER

**Beyaz Kadın Ticaretinin Men'ine Dair Birleşmiş
Milletler Ekonomik Ve Sosyal Komitesince
Tanzim Edilen Milletlerarası Sözleşme
Tasarısı Genel Sekreterlik Muhtırası**

I.EKONOMİK VE SOSYAL KONSEYİN KARARI

Sosyal Meseleler Komisyonunun tavsiyesi üzerine konsey 29 Mart 1947 tarihli kararıyle (X) genel sekreteri, diğer ödevler meyanında, yukarıdaki başlıkta adı bildirilen mukavele tasarısının tetkikini yeniden ele alarak bu günkü duruma uydurmak üzere bütün gerekli tadilatı yapmak; 1937 den itibaren meydana gelen gelişmelerin lüzum gösterdiği bütün tekemmül şartlarını yerine getirmek; bu suretle tādil edilen mukavelenin hükümetlerce tasvibini temin etmek ve yapılan bütün değişiklikleriyle beraber mukavele tasarısını, konseyce tasdik edilmek üzere, Sosyal Meseleler Komisyonuna sunmakla görevlendirilmiştir.

II. MUKAVELE TASARISININ İNCELENMESİNE GİRİŞ (1)

A. HAREKET NOKTASI:

Mukavele tasarısının incelenmesine başlangıç olmak üzere

(X) Belge E/412, 10 Nisan 1947

(1) Kaynaklar : Sociâtâ des Nations, Acte de la dix-neuvieme session ordinaire 1938. Acte de la Cin- quieme Commission, S: 46, s: 18 ile müteakip sahifelere ve Acte de la dix-neuvieme session ordinaire, s: 45 ve 131 e bakıla.
Societe des Nations: Journal officiel, ocak - haziran 1936, s: 679, ocak - haziran 1937, s: 307 ve 545 ve ocak - haziran Societe des Nations: Dosye 11 B - 28741 545.

tasarının nihaî şekline müncer olan gelişmeye,, daha önce yapılan münakaşalara ve işin içine karışan birbirine zıt prensiplere kısa bir göz atmak faydalı olacaktır.

Hareket noktasını, beynelmîl mukavele ve anlaşmalarda, kadın ve çocuk ticaretini kaldırmak üzere mevcut bulunan usuller teşkil etmiş olup bunlar da şunlardır:

1. Beyaz kadın ticaretini kaldırmağa dair beynelmîl anlaşma (Paris, 18 Mayıs 1904).

2. Beyaz kadın ticaretini kaldırmak hakkındaki beynelmîl mukavele (Paris, 4 Mayıs 1910).

3. Kadın ve çocuk ticaretini kaldırmağa dair beynelmîl mukavele (Cenevre, 11 Ekim 1933).

1904 anlaşmasında hiç bir cezaî hüküm bulunmamaktadır.

1910 mukavelesinde şu durumlardaki bir kadını fuhuş hayatına atılmak üzere kandırmağa, sürüklemeye veya doğru yoldan çevirmeye ait suçlar gözönünde tutulmuş bulunmaktadır:

a) **Reşit olmuş bir** kadını hiyle veya cebirle fuhuşa sürüklemek;

b) Yirmi yaşından aşağı bir kadını kendi rızasıyla dahi olsa fuhuşa sürüklemek.

1921 mukavelesi kendi arzusuyla fahişelik edenlerin korunmasına ait yaş haddini yirmi bire çıkarmış ve bu himayeyi her iki cinsten henüz reşitlik çağına varmamış olanlara da teşmil etmiştir.

1933 mukavelesi reşit kadınları, kendi rızalarıyla dahi olsa, fuhuşa atılmak üzere **kandırmağa, sürüklemeye** veya **doğru yoldan çevirmeye** ait suçları gözönünde bulundurmaktadır.

B. MÜZAKERELER VE İPTİDÂİ TASARILAR:

Gayrın fuhuşunu istismar etmenin kaldırılması hakkında Milletler Cemiyeti Sosyal meseleler istişari komisyonunun teşebbü- siyle başlayan ve bu günkü mukavele tasarısına müncer olan müzakereler yıllarca sürmüştür. 1931 de istişari **komite genel ev işleyen** veya fahişelere desteklik eden kimselerin faaliyetlerine mani olmak üzere bir iptidâî tasarı hazırlamış ve konsey de bunu, mutalealarını almak üzere, hükûmetlere göndermiştir. Devletlerin büyük bir kısmı, prensip itibariyle, umumhanecilik eden ve

ya fahişelere desteklik eden kimselerin cezalandırılmalarına taraftar bulunuyorlardı. Hükümetlerden gelen mutalealar talî bir hukuk komitesine havale edilmiş ve talî komite bu **mutalealara dayanarak** yeni hükümler hazırlamıştır. 1934 de Milletler Cemiyeti ceza hukukunun tevhidî hakkındaki Beynelmilel Büronun işbirliğine müracaat etmiş ve Beynelmilel Büro da, **1935 deki toplantısında, gayrim fuhsunu istismar etmenin kaldırılması** hakkında bir mukavele tasarısı hazırlanmıştır. (X)

C. 1935 YILI:

Milletler Cemiyeti Sekreterliği talî hukuk komitesi ve büro tarafından teklif edilen metinleri 1935 toplantısı için bir tek belge halinde toplamış (1) ve buna mukavele tasarısı bakımından gerekli nihaî hükümleri ilâve etmiştir.

Bu toplantı esnasında istişarî komite geniş ölçüde bir fikir teatisi yaptıktan sonra konseye yeni bir mukavele tasarısı sunmak zamanının henüz gelmediği kanaatine varmıştır.

Bu meselenin incelenmesini takip etmek üzere komite Belçika, İspanya, Fransa, İtalya, Polonya ve Romanya mümessille- den mürekkep talî bir komite kurmuştur. Bu talî komiteye, biri ceza hukukunun tevhidî hakkındaki Beynelmilel Büroyu ve diğeri beynelmilel cinai zabıta komisyonunu temsil etmek üzere, iki mütehasıs da iltihak edecekti.

Sosyal meseleler istişare komisyonunun kadın ve çocuk ticareti komitesince 1935 de verilen talimat gereğince talî komite, fu- huşun istismarı hakkında yürürlükte Veya hazırlanmakta bulunan, bazı kanunları o yıl içinde incelemiştir.

Bu Çalışmâlâr rineticesinde etideöinde bir mukavele suretiyle üç tavsiye kaleme alınmış bulunmaktadır (x).

Bu tasarının belli başlı maddeleri şunlardır:

(X) Milletler Cemiyeti belgesi C. T. F. E. 645

(1) Milletler Cemiyeti Belgesi C. T. F. E. 657

(X) Metinler C. T. F. E. 674 sayılı (25 Ocak 1936 tarihli) Milletler Cemiyeti belgesinin lahikasında bulunmaktadır (Milletler Cemiyetinin II B - 22238 - 20331 sayılı dosyası).

Birinci madde

Yüksek âkit taraflar her eden, iki cinse mensup bulunan şahısları istismar etmek üzere ahlâksızca harekete teşvik

sürükleyen veya bu maksatla doğru yoldan çevirenleri cezalandırmak hususunda mutabaktırlar.

Üçüncü madde

Yüksek âkit taraflar ahlâksızlığa karşı yardım, müzaharet ve terviç yolu ederek gayrın fuhşunu istismar edenlerle gayrın fuhşun-

dan her hangi bir maddî menfaat temin edenleri, kendi da hareket hili kanunlarının müsaadesi nisbetinde, cezalandırmakta mutabaktırlar.

3 üncü madde fuhuşu nizama tabî tutmak esasını kabul eden devletlerin dahi teşkilâta iltihaklarına imkân verecek şekilde kaleme alınmıştır.

D. 1936 YILI

Bununla beraber kadın ve çocuk ticareti komitesi, 1936 yılındaki toplantısında, mukavele tasarısının tamamiyle fuhuşun devletçe tanzim ve murakabesinin kaldırılması esasına istinat ettirilmesini oy birliğiyle kabul etmiştir.

Bu sebeple komite 3 üncü maddenin “kendi dahilî kanunlarının müsaadesi nisbetinde” şeklindeki formülünü kaldırmıştır. Bu madde, tâdil edilen tasarının 2 nci maddesini teşkil etmektedir (X).

Ancak tasariya iltihak edeceklerin sayısını imkân derecesinde artırmak için komite, tasarının fuhuşun devletçe tanzim ve murakabesinin kaldırılması esasına dayanmasına rağmen, fuhuşu elân devletçe tanzime tabî tutan memleketlerin de mukaveleyi imza edebilmelerini lüzumlu görmüştü. Komite bu memleketlerin, tâdil edilmiş tasarının 2 nei maddesi hakkında, ihtirâzi kayıtlar yürütmelerine müsaade etmek şartıyla bu heticeinin temin olunabileceğini tahmin ediyordu. Fransız temsilcisi, bu ihtirâzi- kayıtlarla beraber dahi, mukavelenin mezkûr memleketlerde fuhuşu istismar eden kimselerin büyük kısınma karşı uygulanabileceği kanaatini izhar etmişti.

(X) Kadın ve çocuk ticareti komitesince tâdil edilen tasarı metni Milletler Cemiyeti resmi gazetesinin Ocak - Haziran 1936 tarihli nüshasının 682 - 683/3 üncü sahlfelerinde'dir.

Çocuk ve kadın ticareti komitesince tâdil olunan tasarı Milletler Cemiyetine üye olan ve olmayan devletlere gönderilerek bu konu hakkındaki mutalealarını bildirmeleri yeniden rica olunmuştu.

Cevap veren hükümetlerin hemen hepsi mukavele tasarısının amaç ve esas prensiplerini kabul etmekle beraber içlerinden bir kısmı teferruata itiraz etmiştir:

Birleşik Kırallık Hükümeti kadın ve çocuk ticareti komitesince fuhuşu nizama tabî tutan devletlerin de, bu usulü kaldıran esas madde üzerinde ihtiraz! kayıtlar yürütmek şartıyla, mukaveleyi imzalayabilmeleri hakkındaki düşüncesine kuvvetle itiraz etmiş ve Avustralya hükümeti de bu fikre iştirak etmiştir. Birleşik Kırallık Hükümeti mukaveleyi, tahmil ettiği esas mecburiyetlerden kaçınmaya imkân veren bu şartlar hâki kalmak üzere, kabul etmenin hiç bir faydası olamayacağı kanaatindeydi. Böyle bir tarz devletlerin, uygulayamayacakları, mukavelelere iştirâk etmemeleri prensibinin ihlâli demek olacaktı. Bundan mâdâ mezkûr mukavele hakkında göz önünde tutulan ihtirazı kayıtlar mukavelenin değerini bozabilir ve hattâ fuhuşun devletçe tanzim ve murakabe sistemini temadi ettirmeğe yarayabilirlerdi.

Birleşik Devletler Hükümeti de tasarıya, federal hükümetle idare olunan devletlerin ancak kendi federal selâhiyetlerinin şâmil oldukları sınırlar içinde, mukavele tasarılarına riayetsizlik edenleri kemali sadakatle cezalandırmaları ve mukavelenin tahmil ettiği mecburiyetleri mahallî ilgili makamlarca yürürlükte tutmağa çalışmaları halinde, mukaveledeki şartlara riayet etmemiş addolunmamalarını kabul eden bir madde konması lüzumu üstünde durmuştur.

E. 1937 YILI

Sosyal meseleler istişarî komisyonu 17 Nisan 1937 tarihli toplantısında hükümetlerin cevaplarını Milletler Cemiyeti Sekreterliğinin bir temsilcisiyle birlikte incelemek üzere, ceza hukukunun tevhidî hakkındaki Beynelmilel Büro ile Beynelmilel Cinai Polis komisyonunu temsil eden iki mütehasıs dâvet etmiştir. Bu grup komiteye bir rapor vermiş bulunmaktadır.

İstişarî komisyondaki bir çok delegeler 1937 müzakerelerinde kadın ve çocuk ticareti komitesinin, 1936 yılında, mukavele tasarı-

sının esas maddeleri hakkında formüle etmiş olduğu ihtirazı kayıtların muhtemel tesirleri hakkında şüpheli davranmışlardır. Bu delegeler fuhuşu nizam ve murakabeye tâbi tutan bir çok memleketlerin, netice bakımından ağır, ihtiraz kayıtları koymağa mecbur olacaklarını ve eğer bu usul kabul edilirse varılacak sonucun isti- şarî komisyonun, elde edilmesini el birliğiyle temenni etmiş olduğu neticeye zıt çıkacağını bildirmişlerdir. Bundan maada bu derece esaslı ihtiraz kayıtları, devletlerin, ancak uygulamaya hazır oldukları mukaveleleri imza etmeleri halindeki, genel prensipe de uymamaktadır.

Bu güçlüklerden kaçınmak için Birleşik Kırallıĝm yukarıda bildirilen teklifinin ruhuna, uygun olmak üzere esas maddelere jnemli ihtiraz kayıtları koymaKtansa mukaveleyi imzalayan fa kat bilâ teehhür tasdik etmelerine imkân olmayan devletlerin, mukavenenin nihaî fezlekesinde veya mukaveleye baĝlı diĝer bir belgede, resmî demeçte bulunarak mukaveledeki esasları kabul ettiklerini ve mukaveleyi ileride tasdik edebilmek için hukukî ve idari sistemlerinde gerekli deĝişiklikleri yapmayı istediklerini bildirmeleri teklif olunmuştur.

Bunun üzerine istişari komisyon, önemli ihtirazî kayıtlardan sakınmaya imkân veren bu usulün hukuki bakımından daha tanı incelenmeye lâıyk olduĝu kanaatine vararak bu iş için Birleşik Devletler, Fransa, Hollanda, Polonya, Romanya ve Birleşik Kırallık temsilcilerinden mürekkep olmak üzere bir talî komite kurmaya karar vermiştir. Bu taiî komite tasarının maddelerini, hükümetlerce bildirilen mutaleaların ışıĝı altında, teferruatıyla incelemeye de dâvet edilmişti.

Tali komite, 1947 Haziranında Paris'te toplanmış olup tasarayı yeniden incelemiş (X) ve nihaî fezleke bakımından istişari komisyonun tavsiye ettiĝi şekli kabul etmiştir. Tali komitenin raporunda nihaî fezlekeye konmak üzere şu formül tasarısı bulunmaktadır:

“Konferans,

Konferansta temsil edilen ve fuhuşun devletçe tanzimini usul

*(X) Bu yeniden inceleme neticesinde 1937 tasarısı nihaî şek-
lini almış olup bu belgede bu tasarı bahis mevzuu olmaktadır.*

ittihaz etmiş bulunan devletlerin mukaveleye iltihak için mezkûr mukavelenin 19 uncu maddesi gereğince yeni hukukî hükümleri çıkarmak mecburiyetinde bulunduklarını;

Keza bu yeni hukukî hükümleri kabul ederek mevcut sistemi değiştirebilmek ihtimallerinin umumî efkâr tarafından desteklenmeye, büyük ölçüde, muhtaç bulunduklarını takdir ederek;

Fuhuşu devletçe tanzim ve murakabe eden memleketlerin temsilcileri de dahil olmak üzere bütün üyelerinin fuluşun resmen tanzim ve murakabesini kaldırma zihniyeti taşıyan bu mukavelenin mülhem olduğu esaslara tamamiyle iltihak ettiklerini ve mukaveleyi hazırlamak yolundaki çalışmalarının, teamül ve mevzuatı halen mukaveledeki esaslara uygun olmayan, devletlerin konferans üyelerinin önümüzdeki yıllarda husulünü şiddetle arzu ettikleri gerekli değişiklikleri yapmalarına pek ziyade yardım edeceğine inanmakta olduklarını bildirir”.

Nihaî fezlekeyi Milletler Cemiyeti Sekreterliği Hukuk Şubesi kaleme almıştır (1).

Yeniden incelenmiş olan tasarı konseye talî komitenin raporiyle birlikte sunulmuştu. 24 Eylül 1937 tarihinde konsey, Genel Sekreterden tasarıyı, 1938 Mayısının birinci gününe kadar cevap verilmek üzere, hükümetlere göndermesini istemişti. Bundan maada Genel Sekreterden, 1938 de yapılacak, umumî heyet toplantısının gündemine bir mukavele akdi için hükümetler arası bir konferans maddesi koyması da istenmişti.

F. 1938 YILI

Ü Eylül 1938 deki toplantı devresi açılmazdan önce yirmi aitl Hükümet cevap vermiş bulunuyordu. Bunların mutaleaları Milletler Cemiyetinin A, 13.1938. IV tarihli belgesiyle bunun lâhikasında (X) bulunmaktadır. Şayet bu muhtırada bildirilmekte olan fikirler kabul olunursa mukavele tasarısı önemli noktalardan yana tâdil olunacaktır. Bu sebeple şimdiye kadar muhtelif hükümetlerden

(1) Milletler Cemiyetinin 2 haziran 1937 tarih ve C. Q. S. A./İl, sayılı belgesi (Milletler Cemiyetinin 11 B. - 2871,1 - 5J, sayılı dosyası).

(X) Milletler Cemiyetinin 11 B. 31,757 - 32227 dosyası.

gelmiş olan mutalealar bunların tasarısı, aşağıda bildirilen, tadilâtıyla beraber kabul etmiş oldukları hakkında delil sayılamazlar.

Milletler Cemiyeti Umumi Heyetinin beşinci komisyonu mukavelenin ilk ve ikinci tasarılarına ait cevaplara göre memleketlerin ekserisinin böyle bir mukavele akdine taraftar gözüktüklerini tesbit etti.

Fransız temsilcisi fuhuşu nizama tâbi tutan memleketler bakımından mukaveleyi ikiye ayırmayı teklif etmiştir: Fuhuşu nizama tâbi tutan memleketler mukavelenin birinci kısmını bilâ teahhür imzalar ve tasdik edebilirlerdi. Fuhuşu nizama tâbi tutmanın kaldırılmasını tazammun eden ikinci kısma gelince bu kısmın imzasını, fuhuşu nizama tâbi tutan memleketler kendi müdevvenatını yeniden inceleyinceye kadar, geçiktirmek lâzımdı.

Mukavelenin nihaî metninin kaleme alınması esnasında incelenmesi kaabil olan bu teklifi komisyon zapta geçirmiştir.

Beşinci komisyon umumî heyete 1940 da bir mukavele akdi için bir konferans toplanması hakkında bir karar tasarısı sunmuş ve Umumi Heyet de, 29 Eylül 1938 deki toplantısında bu kararı kabul etmiştir.

Bu çalışmalar harb yüzünden kesildi.

III. MUKAVELE TASARISININ AMACI BAKIMINDAN BAŞLANGIÇ MAHİYETTE İLERİ SÜRÜLEN MUTALEALAR

Beynelmilel mukavelelerde bu gün mevcut olan ve yukarıda bahsi geçen tasarı tarafından doldurulması istenen esas boşluk her iki cinsten reşit kimselerin, velev kendi rızalarıyla ve memleketlerinden dışarı çıkarılmaksızın olsun, şahsî ahâr tarafından ahlâksızca maksatlarla istismar edilmekten korunmalarına ait bir kayıt bulunmamasıdır. 1937 de bu amaca erişmek gücü ve tasarısı belki de bir parça vakitsizdi. Bununla beraber tasarıda bu meselenin zabıtayı ilgilendirici mahiyette olmasında ısrar edilmişti.

1937 denberi aşağıdaki hususlar bakımından önemli bir gelişme husule gelmiştir:

a) Divletee nizam ve murakabeyi tâbi, tutulan şekildeki fuhuşun ilgreşi,

- b) Fuhuş meselesi bütünlüğünün sosyal cephesi hakkındaki umumî düşünce.
- c)

IV. TEKLİF EDİLEN TADİLÂT

Unvan

1937 tarihli mukavele tasarısında:

GAYRIN FUHUŞUNUN İS-
TİSMAR EDİLMESİNİN OR-
TADAN KALDIRILMASI
HAKKINDA BEYNELMÎLEL
MUKAVELE

Teklif edilen metinde:
FUHUŞA TEŞVİK ETME
NİN ORTADAN KALDIRIL-
MASI HAKKINDA BEYNEL-
MÎLEL MUKAVELE

Teklif edilen tadilâta göre mukavele tasarısının şümülü 1937 tasarısından daha geniş olacağından ünvanın da tâdil edilmesi lâzımdır.

1 inci madde

Yüksek âkit taraflar-
dan her biri gayrın ihtira-
sını tatmin ve kazanç
maksadiyle her iki cinsten
reşit şahısları, yapacak-
ları fuhuşu istismar etmek
için, velev kendi rızalariy-
le olsun her hangi bir vası-
ta ile sürükleyen veya iğ-
va eden kimseleri cezalan-
dırmayı taahhüt ederler.

Yüksek âkit taraflar-
dan her biri **her cinse**
mensup şahısların ahar bir
kimse ile kendi istifadesi
için fuhuş yapmalarını her
hangi bir vasıta ile intaç
veya terviç veya bu hale
yardım veya bundan isti-
fade eden kimseleri ceza-
landırmayı taahhüt eder-
ler. Her iki tarafın veya
bunlardan yalnız birinin rı-
zası bulunması suçluyu
tebriye edemez.
Kasta makrun teşeb-
büsler de cezaya müsta-
haktır. ihzarı ef'al de, ka-
nunî sınırlar dahilinde,
böyledir.

1937 tasarısı unvanından anlaşıldığı üzere gayrın fuhşunu is-
tismar etmenin kaldırılmasıyla iktifa etmektedir.

Carî terminolojiye göre “istismar” terimi istismar eden kimse

için kazanç tazammun etmektedir. 1937 tasarısı, suç mevzularını tarif ederken, “kazanç maksadiyle” tâbirini kullanmakla bu ciheti bilhassa belirtmektedir (1 inci madde ve 2 nci madde b). Hiç şüphesiz “istismar” veya “istismar eden” kelimesi, 1937 tasarısının bu kelimeyi kullandığı mânaya göre, tasrihen zikredilmese bile bu kazanç amacını istihdaf etmektedir, (2 nci madde c de olduğu üzere).

Nihai tasarıyı hazırlamak üzere, 1937 haziranında Pariste toplanan tâli komite (yukarıda II. E ye bakıla) “kazanç arzusunun yeni bir suç mevzuu teşkil edip bunun mukavelede tâyin edilmesinin muhakkak lâzım olduğu” kararına varmıştır (X).

Bununla beraber mukavelenin nihaî amacı yalnız gayrın fuhuşuyla hayatlarını temin edenleri ve yahut bundan faydalananları cezalandırmak olmamalıdır. Mukavelenin bir amacı da bilhassa her hangi bir şekilde fuhuşa sürüklenmek istenen kimseleri, bu yolda uğraşanların faaliyetlerine karşı, korumak olmalıdır. Bunun neticesi olarak kazanç maksadı gerçekte az önemlidir. Birçok hallerde esas maksadın kazanç olduğu doğrudur. Fakat bunun bizzat böyle olması gerekmez. Bundan maada gerek metnin tasrihen zikretmesi, gerek “istismar” teriminin tahtında müstetir bulunması dolayısıyla şayet kazanç maksadı bahis mevzuu suçların vukuu için bir şartı lâzım teşkil edecek olursa suçluları, bu faaliyetlerinden istifade ettiklerine dair delil bulunmaması yüzünden, cezalandırmak pek güç ve birçok hallerde imkânsız olacaktır. Cezaya istihkak için aharın bir şahısı fuhuş yapmak üzere doğru yoldan çıkarması kâfi sayılmalıdır.

Beyaz kadın ticaretinin kaldırılmasına dair 4 Mayıs 1910 tarihli mukavelenin birinci maddesi şöyledir:

“Gayrın ihtiraslarını tatmin etmek için bir kadını veya reşit olmayan bir kızı velev kendi rızasıyla fuhuşa sürükleyen, alıştırır veya doğru yoldan ayıran herkes cezalandırılmalıdır”.

Reşit kadın ticaretinin kaldırılmasına dair 11 Ekim 1935 tarihli mukavelenin birinci maddesinde de şöyle denmektedir:

(X) Milletler Cemiyetinin C. 331. M. 223, 1937. IV. sayı ve tarihli belgesi.

"Başkasının ihtiramlarını tatmin etmek üzere bir kadını veya reşit bir kızı başka bir memlekette ahlâksızlık yapmağa sürükleyen, alıştıran veya doğru yoldan ayıran herkes cezalandırılmalıdır".

Bu hükümlerin hiç birinde kazanç maksadından bahis yoktur. Bu muhtırada ele alman ilk mukavele tasarısının birinci maddesi de böyledir. Bundan dolayı cezaya müstahak hareketlerin tarifinde mukavele, tasalısının, kazanç maksadı tâbirini hâvi olmamak üzere, tâdilini teklif etmekteyiz. Keza "istismar" teriminden de sakınmak lâzımdır.

Yukarıda bildirilen esaslara uymak üzere birinci madde, şu suç hallerine tatbik olunabilmek üzere yeniden hazırlanmıştır :

(a) Bir şahsın haşkasiyle fuhuş yapmasını intaç, tervîç veya tervîce'yardım etmek ("Fuhuşu tervîce yardım etmek" ifadesi aşağıdaki misalle izah olunabilir. Hükümet makamları bir genel evi kapatırsa buradaki fahişelerden bir veya bir kaç tanesi eski ev sahipleriyle birlikte yeni bir genel ev açmakta veya eski faaliyetlerine başka bir şekilde devam etmekte mutabık kalabilirler. Bu takdirde fahişeler vasıtaçılığa kurban olmamakta iseler de suç mevzuuna kendileri de iştirâk etmektedirler).

(b) Başkasının fuhuşundan faydalanmak. Bu tâbir bir fahi- şenin bakmakta olduğu çocuklarla, ailesinin diğer üyelerine, hizmetkârlara ve alış veriş ettiği esnafa tabiatıyla şâmil bulunmamaktadır. Fakat mukavele tasarısında bu ihtiyatı kayıtları tasrihe lüzum görülmemektedir Çünkü "başkasının fuhuşundan faydalanmak" ifadesini yukarıdaki hallere uygun olarak yorumlamak güçtür.

Yeniden yazılmış, bulunan maddenin ikinci fıkrası, reşit kadın ticaretine dair 1933 tarihli beynelmilel mukavenenin birinci maddesine uygundur. Bu faydalı hükümleri muhafaza etmek temenni değer görmektedir.

2 nci madde

Yüksek âkit taraflar-
dan her biri aşağıda bil-
dirilen kimseleri cezalan-
dırmayı taahhüt etmekte-

Yüksek âkit taraflar-
dan her biri **bütün fuhuş
ev ve yerlerinin umumun
menfaatına mugayir oldu-
ğunu ve bir gayrimenku-**

- a) Fuhuş yerlerini tutan ve işletenler;
- b) Her iki cinsten birine mensup bir şahıs üzerindeki nüfuz veya tesirini, kendi kazancı için, bu şahsı diğer bir kimse ile fuhuş yaptırmakta kullananlar ; yahut
- c) Her iki cinsten birine mensup diğer bir şahsın başkasiye fuhuş yapmasını istismar edenler.

lû veya gayrimenkulün bir kısmını fuhuş maksadı ile alan veya işletenleri veya sahip olduğu gayrimenkulün bir kısmını bu maksatla kiralayanları cezalandıracaklarını ilân etmeyi taahhüt ederler.

Bir fuhuş evini veya yerini malî bakımdan destekleyen veya malî bakımdan testeklemeye yardım edenler de cezaya müstahaklardır.

- Yeni hasırlanan birinci madde, evvelki ikinci maddenin (b) ve (c) fıkralarına ait halleri derpiş etmekle bu iki fıkrayı zait bulmaktayız.

(a) Fıkrası da böyledir. Fakat teşkilâtî fuhuşun karakteristik şekli genel ev açmak olduğuna ve bunun kaldırılması mukevele tasarısının vazih amaçlarından biri bulunduğuna gere bu cihetin tasrihan bildirilmesi arzu değer görülmektedir. Birleşik Kıralk Hükümetince yapılan ve Milletler Cemiyetinin 12 Haziran 1937 tarih ve C. Q. S. /A/15 sayılı belgesinde bulunan mutaleaların esası da bu merkezdedir. Bununla beraber biz evlerini veya yerlerini fuhuşa tahsis olunacağını bile bile kiralayanlarla bu gibi müesseselerin idamesine gerekli parayı verenleri de madde içinde tasrih ederek bu nokta üstünde ısrar olunması teklifinde bulunmaktayız. Keza böyle bir faaliyetin hiç bir kısmını hariç bırakmamak üzere gelenekleşmiş “kerhane” tâbiri yerine daha umumî bir ifade kullanılmasını da teklif ediyoruz.

Bütün fuhuş ev ve yerlerinin “umumun menfaatine mugayir” olduklarının ilân edilmesi herkesin kendi civarında böyle bir yer bulunduğunu ilgili makamlara bildirerek, umumun menfaatine mugayir yerler hakkında yürürlükte bulunan mevzuata dayanmak suretiyle, dâva açabileceğine delâlet etmektedir.

3 üncü madde

Birinci maddede sayılan suçlar bakımından aşağıdaki haller teşdit edici sebep addedileceklerdir:

- a) Eğer fuhuşa sürüklenen kimse yirmi b:r yaşından küçükse veyahut bedeni veya, akli bir arıza dolayısıye kendini müdafaa edebilecek halde değilse.
- b) Eğer suçlu şiddete müracaat etmiş, nüfuzunu, kudretini veya mahrem münasebetlerini suistimal etmiş, hiyleye ve yahut uyuşturucu ve toksik maddeler kullanmaya ve bilhassa alkolle sarhoş etmeye teşebbüs etmişse.

Mukavele tasarısına girmesini teklif ettiğimiz bu hüküm (X) ilk tasarının buna benzer bir hükmüne dayanmakta olup bu da şöyledir:

Aşağıdaki haller cezayı şiddetlendirici sebeplerden sayılırlar:

1. Fuhuşa sürüklenen kimse 21 yaşından küçük, malûl veya akılca zayıfsa.
2. Fiil rıza hilâfına, zorla, tehditle, nüfuz veya kudret suiistimaliyle, İliyle ile, aldatma ile veya toksik veya uyuşturucu madde kullanmakla icra edilmişse.

(X) Milletler Cemiyeti, Resmî gazete, Ocak - Haziran 1936, s: 682.

3. Vasıtalık eden kimse fuhuşa sürüklenen şahsın eşi, ebeveyn, erkek kardeşi, kız kardeşi veya vasisi ise.

Teşdit halleri memleketlerin kendi kanunlarına göre tâyin edileceklerdir.

İlk tasarıdaki bu maddeyi başka kelimeler kullanmak ve kanaatimizce metnin mânasına gerçekte bir şey ilâve etmeyen bazı telime ve ifadeleri çıkarmak suretiyle basitleştirmiş bulunmaktayız.

İlk maddenin son fıkrasını da zait bularak çıkardık. Çünkü ceza tâyinine ait bütün hususlar zaten tamamıyla dahili mahiyetindir.

Teşdit hallerine ait madde de nihayet, çıkarılmıştır. Çâinkm buna karşı bazı hükümetler ve bu meyanda Avustralya, Hindistan İsveç, İsviçre ve Çekoslavya itiraz etmiş bulunmaktadır.

Bununla beraber bu hüküm faydalı olabilir ve muhafaza-sım» kaabil olup olmadığı tetkike lâyıktır.

4 üncü madde

**Yüksek âkit taraflar
umumî bir yerde fuhuf
yapmanın mahkumiyeti
gerektiren bîr suç oldu-
ğunda mutabık bulun-
maktadırlar.**

Mukavele tasarısı bizatihi fuhuş, mahkûmiyet gerektiren bur suç addetmemekle beraber cemiyeti ve bilhassa gençliği sokak re diğer umumî yerlerde sınaşıklıktan korumak arzu değer gözükmektedir.

Bir çok memleketlerde buna dair kanunlar zaten mevcut bulunmaktadır.

3 üncü madde

Suça iştirâk bakımın-
dan bu mukavelenin hü-
kümlerine giren fiiller,
bunları işleyenlerin muha-
keme edilmelerinin ancak
başka memleketlerde ka-

5 inci madde

Suça iştirâk bakımın-
dan bu mukavelenin hü-
kümlerine giren fiiller;
bunları işleyenlerin mu-
hakeme edilmelerinin an-
cak başka memleketlerde

bil olması halinde, ora dahili kanunmım müsaa-desine bağılı olmak şartiy-le bariz suç telâkki edi-leceklerdir.

kaabil olması halinde, ora dahili kanununun müsaa-desine bağılı olmak şar-shartiylebariz suç telâkki edi-leceklerdir.

Yeni tasarının 5 inci maddesi eski tasarının 3 üncü maddesinin aynıdır.

4 üncü madde

1- Evvelki mahkûmiyetlerin mahkûmiyetlerin beynelmilel olarak tanınmalarını kabul eden memleketle! de, bu mukavelenin 1, 2 ve 3 üncü maddelerinde zikredilen suç mev-zuları doiyasıyla yabancı memleket-lerde uğranan mahkûmiyetler, "su-çu itiyat edinenleri" tesbit bakımın-dan dahilî mevzuatta t asrih edilen şart-lara göre naza-rı itibare alınacaktır.

2-, Bundan mâada yüksek âkit taraflar dahilî mevzuatının ya-bancı memleketlerde uğranılan2. mahkûmiyetleri tanınması ha-linde dahilî mevzuat hüküm-lerine göre gerek âmme hukuku, gerek şahsî hukuk, alanındaki kanunî ehliyetsizlik, ıskatı hak ye .hacir hükmü vermeğe muktazi dâvaların açılıp acılamaması bakımından-mezkûr .mahkûmiyetler, nazarı itibara alı-nacaktır:

6 ncı madde

1.Evvelki mahkûmiyet-lerin beynelmilel ola-rak tanınmalarını kabul eden memleketlerde, bu mukavele-nin1, 2 ve 5 inci maddelerinde zikredilen suç mevzuları dolayısıyla yabancı memleketlerde uğranılan mahkûmiyetler, "suçu itiyat edenleri" tesbit bakımından dahilî mevzuatta tasrih edilen şartlara göre nazarı itibara alınacaktır.

2. Bundan mâada yüksek âkit taraflar dahilî mevzuatının yabancı memleketlerde uğra-nılan mahkûmiyetleri -tanı-ması halinde dahilî mevzuat hükümlerine göre gerek âmme hukuku, gerek şahsî hukuk alanındaki kanunî ehliyet-sizlik, ıskatı hak ve hacir dâvaların açılıp açılammaması bakımından mezkûr mahkûmi-yetler nazarı itibara alınacaktır

Biz 6 ncı maddede yeni tasarının 4 üncü maddesine: bir atıf bulunmasını teklif etmekteyiz. Çünkü 6 ncı madde, 4 ilhassâf, : bahsi geçen suç mevzularının beynelmilel cepheleriyle ilgili olduğu haide 4 üncü madde beyle değildir. Bu sebeple maddenin esası değişmemiş olarak kalmaktadır.

5 inci madde

Dahilî mevzuatın müddet şahsiliği kabul etmesi hannde yabancı mü-tidei şansken ue yerli müddei şahsilerle aynı şartlar altında hak-larını yürütmeğe yetkin olacaklardır.

'Yeni 7 nci madde eski 5 inci maddenin aynıdır. Mukavelenin iptidai tasarılarından birinde bu madde şöyleydi:

“Dahilî mevzuatın müddei şahsiliği kabul etmesi halinde yabancılar da memleket ahalisi gibi bu haklarını yürütmeğe yetkili olacaklardır”.

Bu şekil şimdiki metinden belki daha vazıhtır.

7 nci madde

Dahilî mevzuatın müddei şahsiliği kabul etmesi halinde yabancı müddet şahsilerle aynı şartlar altında haklarını yürütmeğe yetkili olacaklardır.

6 ncı madde

1.Bu mukavelenin 1 ve 2 nci maddelerinde bildirilen suç mevzuları yüksek âkit taraflardan lıer hangi biriyle yapılmış veya yapılabilecek olan ia- del mücrimin mukavelelerine dahil suçlardan sayılacaktır.

2. Yüksek âkit taraflardan suçluları iade için arada bir mukavele bulunmasına lüzum görmeyenler, bundan böyle, bu mukavelenin 1 ve 2 nci maddelerindeki suç mevzula-

8 inci madde

1.Eu mukavelenin 1, 2 ve 5 inci maddelerinde bildirilen suç mevzuları yüksek âkit taraflardan her hangi biriyle yapılmış veya yapılabilecek olan iade] mücrimin mukavelelerine dahil suçlardan sayılacaktır.

2.Yüksek âkit taraflardan suçluları iade için arada bir mukavele bulunmasına lüzum görmi- yenler, bundan böyle, bu mukavelenin 1, 2 ve 5 mt4 maddelerindeki suç mev-

sını suçluların elverişli şartlardan Sayacaklardır.

3. Suçluların iadesi kendisinden bu cihet talep edilen memleketin kanununa göre yapılacaktır.

zularını suçluların iadesine elverişli şartlardan sayacaklardır.

3. Suçluların iadesi, kendisinden bu cihet talep edilen memleketin kanunuma, göre yapılacaktır.

Yeni 8 inci madde eski 6 ncı maddenin aynısıdır.

7 inci madde

1. Yabancı suçluların iadesi esasını tanımamakta bulunan memleketler- bu mukavelenin I. ve 2 nci maddelerindeki» suç mevzularını işleyen yabancılar kendi memleketlerine dönünce tm suçları kendi memleketlerinde işlemiş gibi takip ve tecziye olunacaklardır. Suçlu, mücrimleri «aile etmeyen bir memlekette, suç işledikten sonra ailesi bir memleketin tâbiyetine geçse de suç işlediği zaman bu ikinci memleket tâbiyetinde imiş gibi takip ve tecziye olunur.

2. Bu gibi hallerde yabancıların iadesi kaabil değilse bu hüküm tatbik olunamaz.

9 uncu madde

1. Yabancı suçluların esasını tanımamakta bulunan ferde, memleketlerde, bu mukavelenin 1, 2 ve 5 inci maddelerindeki, suç mevzularını işleyen yabancılar kendi memleketlerine dönünce bu suçları kendi memleketlerinde işlemiş gibi tâkip ve tecziye olunacaklardır. Suçlu, mücrimleri iade etmeyen bir memlekette, suç işledikten sonra diğer bir memleketin tâbiyetine geçse de suç işlediği zaman bu ikinci memleket tâbiyetinde imiş gibi tâkip ve tecziye olunur.

2. Bu gibi hallerde yabancıların iadesi kaabil değilse bu hüküm tatbik olunamaz

Yeni 9 uncu madde eski 7 nci maddenin aynıdır.

8 inci madde

Yabancı bir ülkede bu mukavelenin 1 ve 2 nci maddelerindeki suç mevzularını işledikten sonra yüksek âkit taraflardan birinin arazisine geçmiş olan ecnebler, aşağıdaki kayıtlara tâbi olmak üzere, bu suçları tıpkı o memlekette işlemiş gibi tâkip ve tezciye olunurlar:

- a) Suçlunun iadesi istendiği halde bizzat suç mevzuıyla ilgili olmayan bir sebepten dolayı iade kaabil değilse.
- b) Sığınılan memleketin kanunu ecneblerin yabancı memleketlerde işledikleri suçları muhakeme hususunda kendi mahkemelerine yetki veriyorsa.
- c) Yabancı şahıs, kendi mahkemelerinin yabancı memleketlerde suç işleyen ecnebleri muhakeme etmek yetkisi veren bir memleket tebaası ise.

10 uncu madde

Yabancı bir ülkede bu mukavelenin 1, 2 ve 5 inci maddelerindeki suç mevzularını işledikten sonra yüksek âkit taraflardan birinin arazisine geçmiş olanecnebler aşağıdaki kayıtlara tâbi olmak üzere, bu suçları tıpkı o memlekette işlemiş' gibi tâkip ve tecziye olunurlar:

- a) Suçlunun iadesi istendiği halde bizzat suç mevzuıyla ilgili olmayan bir sebepten dolayı iade kaabil değilse.
- b) Sığınılanmemleketin kanunu, ecneblerin yabancı memleketlerdeişledikleri suçları muhakeme hususunda kendi mahkemelerine yetki veriyorsa.

Mukavele tasarısının müzakeresi esnasında 1937 tasarısının 8 inci maddesinin c fıkrasındaki hükmün faydası hakkında tekrar tekrar münakaşalar yapılmıştır. Devletlerin 1936 da kendilerine verilen tasarıya dair ileri sürdükleri mütaaleaları incelemek üzere

1937 Nisanında, sosyal meseleler hakkındaki istişari komisyon tarafından, çağırılan mütehasıslar bu fıkranın kaldırılmasını tavsiye etmişlerdir (x).

Bununla beraber 1937 Haziranında Paris'te toplanan tahrir heyeti tali komitesi tarafından tâdil edilen 1937 tasarısında mezkûr fıkra bulunmakta (1) takat bunun ne sebebe binaen ipka edildiği raporda bildirilmemektedir.

Mamafih zararlı ilâçların kanunsuz şekilde satılmalarının kaldırılması hakkındaki 1936 tarihli beynelmilel mukavelenin son şeklinde de 1937 tasarısının 8 inci maddesine benzer bir madde bulunmakla beraber bu maddeye (c) fıkrasına benzer bir fıkranın ithali istenmiş olduğu haide konmamış olduğu akla gelmektedir. (x).

Bu hüküm hakkında ileri sürülen birbirine zıt kanaatler bakımından mukavelenin, sair hususlardan mâada mümkün mertebe çok sayıda suçlunun cezalandırılmasını istihdaf eden, 1 ve 2 nci maddelerindeki amaçlara en iyi erişme çaresinin araştırılması tabii gözükmemektedir. Şu haide bir memleketteki ecnebi suçluların yabancı ülkelerde işledikleri suçlardan takibat görmemeleri gibi tamamiyle arızî bir halin bu kimselerin cezadan kurtulmalarına yaraması şayanı teessüftür.

9 uncu madde

Suç mevzularından birine katılmış olan kimse yabancı memlekette muhakeme edilip mahkûm edildikten sonra cezasını çekenlere ve yahut mez-

11 inci madde

Suç mevzularından birine katılmış olan kimse yabancı memlekette muhakeme edilip mahkûm edildikten sonra cezasını çekenlere ve yahut mez-

(X) *Müh iler Cemiyetinin C. Q. S. /A/ 9 sayılı belgesi, s: 10 - 11 (Milletler Cemiyetinin 11 B - 287Jfl - 5.Jf5 sayılı dosyası.)*

(1) *Milletler Cemiyetinin 331. M. 223. 1937 IV. sayılı belgisi s: ./ (Milletler Cemiyetinin C/2/8/A. 9 sayılı dosyası,*

(X) *28 Ekim 191 fî tarihli i'c Aj 1129 sayılı belgenin İli inci sahifesi. Bu sahife "Milletler Cemiyetinin C/2S/ A. 9 sayılı bilyesinin 11 inci sahifesine ve bu sonuncuda da Milletler Cemiyetinin C. O. 8. /Af6 (1937) sayılı belgesinin üçüncü sahif esine istinaf edilmektedir.*

kur memlekette kanunun caiz gördüğü sebeplerle cezası tecil veya tenkis olunanlara bu mukavelenin 7 ve 8 inci maddeleri tatbik olunmaz.

kün memlekette kanunun caiz gördüğü sebeplerle cezası tecil veya tenkis olunanlara bu mukavelenin 9 ve 10 uncu maddeleri tatbik olunmaz.

Yeni 11 inci madde eski 9 uncu maddenin aynısıdır. Yalnız içinde bahsi geçen maddelerin sayısı değişmiştir (7 ve 8 inci madde- 1 ; 9 ve 10 uncu madde olmuşlardır).

10 uncu madde

1. Yüksek âkit taraflar bu mukavelenin istihdaf ettiği suç mevzularına ait istinabe ödevlerini dahili mevzuat ve örflerine göre, yerine getirmekle mükellef tutulacaklardır.
2. İstinabe işinin tarafların birinden diğerine intikali şu yolda olacaktır.
 - a) Doğrudan doğruya adli makamlar arasında, yahut
 - b) Doğrudan doğruya iki memleketin adalet bakanlıkları arasında ve yahşi bir memleketin ada- v hakanlığının dileğini formüle eden yetkili makamla, doğrudan doğruya, bu dileğin takdim edildiği memleket arasında, yahut
 - c) Dileği takdim eden memleketin dileğin takdim edildiği memlekette bulunan siyasî temsilcisi

12 nci madde

1. Yüksek âkit taraflar bu mukavelenin istihdaf ettiği suç mevzularına ait istinabe ödevlerini dahili mevzuat ve örflerine göre, yerine getirmekle mükellef tutulacaklardır.
2. İstinabe işinin tarafların birinden diğerine intikali şu yolda olacaktır.
 - a) Doğrudan doğruya adli makamlar arasında, yahut
 - b) Doğrudan doğruya iki memleketin adalet bakanlıkları arasında ve yahut bir memleketin adalet bakanlığının dileğini formüle eden yetkili makamla, doğrudan doğruya bu dileğin takdim edildiği memleket arasında, yahut
 - c) Dileği takdim eden memleketin dileğin takdim edildiği memlekette bulunan siyasî temsilcisi

veya konsolosluğu vasıtasıyla. Bu temsilci istinabe tefvizi evrakını doğrudan doğruya, yetkili adli makama ve yahut dileğin takdim olunduğu hükümet tarafından bildirilen makama gönderecek ve istinabenin yapıldığına dair belgeleri de bu makamdan doğrudan doğruya alacaktır.

3.(a) ve (c) fıkralarının konusuna giren hallerde istinabe tefvizi evrakının bir sureti dileğin sunulduğu memleketin yük sek makarama gönderilecektir.

4. İstinabe kayıtları, bunun aksini gerektiren bir mukavele bulunma-

mak gartıyla, dileği sunan memleketin diliyle yazılmış olacaktır. Yalnız dileğin hitap ettiği memleket hımım kendi diline tercümesini ve dileği veren makam tarafından doğru olduğunun tasdik edilmesini isteyebilir.

5.Yüksek âkit taraflardan her biri, istinabe işlerinin intikali bakımından, her biri, yüksek âkit taraflardan her biri hakkın-da ittihaz edeceği usul veya doğruya alacaktır.

veya konsolosluğu vasi-tasiyle. Bu temsilci istinabe tefvizi evrakını doğrudan doğruya, yetkili adli makama ve yahut dileğin takdim olunduğu hükümet tarafından bildirilen makama gönderecek ve istinabenin yapıldığına dair belgeleri de bu makamdan doğrudan

3.(a) ve (c.) fıkralarının konusuna giren hallerde istinabe tefvizi evrakının bir sureti dileğin sunulduğu memleketin yüksek makama gönderilecektir.

4.İstinabe kayıtları, bunun aksini gerektiren bir muka-

vele bulunmamak şartıyla, dileği sunan memleketin diliyle yazılmış olacaktır. Yalnız dileğin hitap ettiği memleket bunun kendi diline tercümesini ve dileği veren makam tarafından doğru olduğunun tasdik edilmesini isteyebilir. 5.Yüksek âkit taraflardan her biri istinabe işlerinin intikali bakımından, yüksek âkit taraflardan her biri hakkında ittihaz edeceği usul veya

usulleri yüksek âkit taraflardan diğerlerine bildirecektir.

6.Yüksek âkit taraflardan biri böyle bir ihbar yapıncaya kadar istinabe işi hakkında kendi usulü hakkında kendi usulü yürürlükte kalacaktır.

7.İstinabe işlerinin ifası, muh cebirlere ait masraflar müstesna, hiçbir şekilde hare veya masraf ödenmesini gerektirmez.

8. Bu maddede tasrih hususlardan hiç biri yüksek âkit tarafların, cinaî işlerde, kanunlarına muğayir bir şekil veya delil ibrazı kabul etmeleri gibi yorumlanmayacaktır.

usulleri yüksek âkit taraflardan diğerlerine bildirecektir.

6. Yüksek âkit taraflardan biri böyle bir ihbar yapıncaya kadar istinabe işi hakkında kendi usulü hakkında kendi usulü yürürlükte kalacaktır.

7.İstinabe işlerinin ifası, muhtekirlere ait masraflar müstesna, hiç bir şekilde hare veya masraf ödenmesini gerektirmez.

8. Bu maddede tasrih edilen hususlardan hiç biri yüksek âkit tarafların, cinaî işlerde, kanunlarına muğayir bir şekil veya delil ibrazı kabul etmeleri gibi yorumlanmayacaktır.

13 üncü madde

Memleketlerinde zabı-taları fataşeleri kaydeden ve bunlara vesika vermekte olan yüksek âkil taraflar bu usulü kaldırmağa görelili tedbirleri almakta mutabıktırlar.

Mukavele tasarısının 1, 2 ve 4 üncü maddelerle beraber dahi kabul olunması fuhuşa göz yummaya ait bütün şekillerin kaldırılmasına kâfi değildi. Bunlar genel evleri kapatacak ve buraları işletenlerin faaliyetini kanunun pençesine düşürecekti. Fakat mukavele fuhuşa göz yumulmasına ait şekilleri ve fahişelerin ferdan tescil olunması ve vesikaya bağlanması gibi, bir bakıma göre, fuhuşun resmen teyidedilmesini serbes bırakmış olacaktı.

Milletler Cemiyetinin Ladin ve çocuk ticareti istişarî komisyonunun 1924 de kurduğu ve kadın ve çocuk ticaretinin beynelmilel teşkilâtını tahkika memur ettiği mütehassıslar komitesi böyle bir usulün tehlikesini meydana koymuş bulunmaktadır. Bu komitenin raporu, ticarî mahiyet almış olan fuhugun beynelmilel alış veriş haline gelmesine, fuluğun serbest bırakılmasının ve yahut tescil suretiyle resmen tanınmasının çok yardım ettiği neticesine varmaktaydı.

Göz yumulan şekildeki fuhuşa karşı yeni Fransız mevzuatının (13 Nisan 194G tarih ve 48 - 685 sayılı kanun) hükümleri arasında fahişelerin zabıtaca tescilleri ve vesikaya bağlanmalarının da ilga edildiği görülmektedir.

Bu gelişmeyi gözününe alarak, göz yumulan fuhuşun bu şeklinin dahi kaldırılması için, tasarıya yukarıdaki maddenin de katılmasını teklif etmekteyiz.

14üncü madde

**Yüksek âkit taraflar
zührevî hastalıkların pa-
rasız olarak tedavilerinin,
millî kaynaklarının mü-
saadesi nisbethide, usul
ittihaz edilmesinde muta-
bıktırlar.**

Bu parasız tedaviyi mümkün olduğu kadar geniş ölçüde tatbik etmek bütün memleketler için kârlı gözükmektedir. Çünkü böyle bir tedbir zührevî hastalıkların yayılma tehlikelerini azaltacaktır.

Bundan mâada fahişeler bakımından bu tedbir, onları namuslu hayata iade etmek üzere teklif edilen, sosyal hizmetlerin fizik alandaki tabîî neticesi gibi gözükmektedir.

Zührevî hastalıklara tutulanlara parasız bakılması usulü zaten bir çok memleketlerde mevcuttur. Bundan mâada Eruxelles'de 1 Aralık 1924 de imza olunup ticaret gemileri mürettebatına kolaylık göstermeğe dair olan anlaşma gereğince denizcilere, beynelmilel alanda da, zührevî hastalıkların parasız tedavisi temin edilmiş bulunmaktadır.

11. inci madde

1. Bu mukavelede sayılan suç mevzuları hakkındaki tahkikatın neticeleri her memlekette, kendi kanununun çerçevesi içinde, o un ak üzere, yetkili bir daire tarafından santralize edilecektir.

2. Bu daireler şu teşkilâtla sıkı bir temas idame edeceklerdir:

- a) Memleketin zabıta makamlarıyla;
- b) Diğer memleketlerin muadil teşkilâtıyla.

3. Bundan mâada bu daireler bu mukavelede sayılan suç mevzularının kaldırılması ve cezalandırılmasına elverişli bütün malûmatı toplayacaklar ve memleketin adlî makamlarıyla mümkün olduğu kadar sıkı bir temas muhafaza edeceklerdir.

Bu madde 1937 tasarısının 11 inci maddesine tekabül etmektedir. Ancak yeni bir şekle konmuş olup bunun sebebi de şudur: Bu madde mukavelede sayılan suç mevzuları hakkında malûmat toplamayı deriş etmektedir. Bu kabil malûmatın kaynakları, normal olarak, zabıta ve adliye makamları olacağından onları bu maddede tasrihan zikretmek zaittir.

12 nci madde

1. Her daire, münasip görmesi derecesinde ve millî kanununun çerçevesi

15inci madde

1. Bu mukavelenin 1 ve 2 nci maddelerinde sayılan suç mevzuları hakkındaki tahkikatın neticeleri her memlekette, kendi kanununun çerçevesi içinde olmak üzere, yetkili bir daire tarafından santralize edilecektir.

2. Bu daireler bu mukavelenin birinci ve ikinci maddesinde sayılan suç mevzularının kaldırılması ve cezalandırılmasına elverişli bütün malûmatı toplayacaklar ve diğer memleketlerin muadil teşkil. Atı v'e sıkı bir temas idame edeceklerdir.

18 nci madde

1. Her daire münasip görmesi derecesinde ve millî kanununun çerçevesi

içinde olmak üzere, diğer memleketlerin dairelerine gerekli tafsilâtiyle beraber şu cihetleri bildirecektir :

a) İcra edilmemiş dahi olsalar bu mukavelede sayılan bütün fiilleri. Bu ihbar, izahat, yazı suretleri ve fotoğraflarla birlikte yapılacaktır.

b) Bu mukavelede sayılan suç mevzularından birini işleyen kimselere karşı bütün araştırma, kovuşturma, tevkif, mahkûmiyet veya memleket dışına atma halleri; bu gibi şahısların başka yere gidişleri ve kendi haklarında bilinmesi gereken bütün tafsilâtiyle birlikte eşkâli bedeniyeleri ve parmak izleriyle fotoğrafları.

içinde olmak üzere, diğer memleketlerin dairelerine gerekli tafs batıyla beraber şu cihetleri bildirecektir:

a) İcra edilmemiş dahi olsalar bu mukavelenin 1 ve 2 nci maddelerinde sayılan bütün fiiller;

b) Bu mukavelenin 1 ve 2 nci maddelerinde sayılan suç mevzularına dair bütün araştırma, kovuşturma, tevkif, mahkûmiyet veya memleket dışına atılma halleri; bu şahısların başka yere gidişleri ve haklarında bilinmesi gereken bütün tafsilât;

c) Bu ihbarlar, imkân derecesinde olmak üzere eşkâli bedeniyeye, parmak izi, fotoğraf ve vakaya ait belge suretleriyle beraber yapılacaktır.

2. Bundan mâada her daire Birleşmiş Milletler genel sekreterliğine şu cihetleri bildirecektir:

a) İki cinsten her hangi birine ait şahısların gerek tul işleme gerek sadece teşebbüs mahiyetinde olmak üzere beynelmînel alış verişe âlet edilmelerine dair bütün meseleler;

b) Böyle bir alış veriş yapmaktan suçlu veya

şüpheli kimseler hakkında-
ki bütün araştırına, kovuş-
turma, tevkif, mahkûmi-
yet veya memleket dışına
atılma halleri;

Genel sekreterlik bu
malûmatı havi olmak ü-
zere mevkut bir bülten
çıkarmak ve bu bülten
hükûmetlere yollanacak-
tır.

Birinci paragraf 1937 tasarısının 12 nci maddesine tekabül etmektedir. Yalnız biz metni daha veciz kılmak ve tekrarlardan sakınmak için bu paragrafı yeni şekle sokmuş bulunuyoruz.

2 nci paragrafın menşeiini ise sosyal meseleler komisyonundaki Çekoslavakya temsilcisi tarafından Birleşmiş Milletler Sekreterliği sosyal işler dairesi müdürlüğüne 3 Şubat 1947 tarihli mektupla yapılan aşağıdaki müracaat teşkil etmektedir:

"Birleşmiş Milletler Teşkilâtının, genel meselelerle istatistiklerden mâada, müşahhas vakaları da havi bulunan yıllık raporlar çıkarması ilgi değer ve faydalı olacaktır, ilgili memleketlerde İmam ve çocuk ticareti işlerine bakan suç servislerinin önemli tebliğlerinin de bu raporlarda bulunması lüzumlu görülmektedir. Bilhassa aşağıdaki malûmat bu servisler bakımından ilgi değer mahiyettedirler.

1) Suçlulara ait genel malûmatla kaabilse bunların kurbanları, kendilerinin adları, soyadları, doğum tarihleri, tâbiyetleri ve son ikamet yerleri; (2) bu kimselerin eşkâli bedeniye ve fotoğrafları; (3) suçlu kovuşturmasına ait ilgi değer unsurların ve meselâ rastlanan hiylekârlık ve diğer usullerin kısaca anlatılması”.

17 nci madde

1. Yüksek âkit taraf-
lardan her biri kendi
memleketinde, fuhuşu ön-
lemek ve fahişelerin na-
muslu hayata iadesi için

özel bir sosyal servis kurulmasını teşvik hususunda mutabıktırlar.

2.Bu servisler fuhuşu önlemek halikındaki gayreiA...i.. koorc..oiie edeceklerdir. Bundan mâada Birleşmiş Milletler Teşkilâtı Genel Sekreterliğine bu servisler ferden fahişeiire ve fuhuş sınırları uzeiAide yaşayan kimselelere, tatbik ettikleri sosyal bakımından müessir usullerle tatbikini düşündükleri usuller hakkında malûmat vereceklerdir. Grrr.1 sokreferlik bu malûmatı yüksek âkit tarafların hepsiyle bı malûmattan faydalanmak isteyen diğer hükûmetlere tevdi edecektir.

Sosyal meseleler komisyonu fuhuşun sosyal bir mesele okluğu ve sosyal şartlar ıslah edilmedikçe kendisiyle müessir surette savaşılamıyacağı hakkındaki kanaate - ki bu kanaat umumiyetle kabul edilmiş gözükmediritti im etmektedir. Bu geniş programın mukavele tasarısının çerçevesinden taşması tabiidir. Faktı pratik amacı fuhuşu önlemek ve fahişelerin namuslu hayata, iadelerini temin etmek olan, sosyal servisler kurulmasına ait beynelmilel bir anlaşmanın zamanı belki de gelmiş bulunmaktadır.

15 ve 16 ncı maddelerin, mukavele tasarısında bahsi geren, beynelmilel mahiyetteki suçlara ait malûmatı toplamak ve yaymakla mükellef bir merkez kurmaya dair olmalarına karşı 17 nci madde fuhuş meselesinin sosyal farklarına ait modern bir kavramdan doğmuş bulunmaktadır. Bu maddeyi kabul etmekle âkit ta-

aflar, toprakları üstünde, bazı sosyal servisler kurulmasında mutabık kalmaktadırlar.

Bu sosyal servisler her bir vakanın tıbbî, psikiyatrik ve sosyal taraflarını inceledikten sonra bir taraftan sadece önleyici tedbirlere, öte taraftan da fahişeleri tedavi ve namuslu hayata iadeye ait muhtelif usullere baş vuracaklardır.

a) Maddî tedbirler:

I) Muhit değiştirmek

Elverişsiz ailevî şartlar ve yahut aile ocağı dışındaki tehlikeli münasebetler dolayısıyla fuhuşa atılan ve yahut fuhuş sınırları üstünde yaşayan şahıslar - ve bilhassa yeni yetişmiş gençler - muhit değiştirmekle ekseriya normal bir hayat tarzına getirebilirler”. Bundan mâada, icabında, aşağıda bildirilen tedbirler de tatbik edilebilirler.

II) Meslek tutmak üzere yetiştirme ve işe yerleştirme, bu tedbirler gençlerin normal hayata intibak etmelerine ve hayatlarını çalışarak kazanmalarına yardım edecektir.

III) Hayata istikamet verme

Hayata istikamet verme tedbirleri yeniden sosyal intibak nasihatleriyle birleştirilince, ya nezaretli serbesti veya bir müessesede kaldıktan sonra nezarete tâbi tutulma sistemleri dahilinde, fuhuş önleyici bir tedbir olarak işe yarayabilir.

b) Müessese tedavisi

Bu tedavi fahişelerin tedavi ve namuslu hayata iadeleri hakkındaki özel müesseselerde yapılacaktır. Bu müesseseseler tıbbî ve terbiyevî esaslara göre çalışacak ve içlerinde zührevî hastalıkları tedavi, ruhi tedavi, hayata istikamet verme ve meslek tutmak üzere yetiştirme tesisleri bulunacaktır.

Resmî sosyal yardım müesseseleriyle fuhuşa karşı savaşa ilgilenen ve öğüt verme veya nezih eğlenceler ve sosyal kulüp veya merkezlere devam gibi faydalı hizmetleri parasız olarak temin edebilecek durumda bulunan özel teşkilât arasında sıkı bir işbirliği bulunmalıdır. Zührevî hastalıkları tedavi eden tabip ve müesseselerle de sıkı bir temas idame etmek lâzımdır.

Yukarıda bahsi geçen servisler kendiliklerinden faaliyete geçtikleri gibi aşağıdaki hallerde de faaliyete geçmelidirler.

1. Zabıtaca tevkif edilen kimse daha henüz mahkemeye verilmemişken;
2. Suçlunun böyle bir tedaviye razı olduğunu bildirmesi üzerine cezası talik olunmuşsa;
3. Şahsın müessesede mecburî olarak kalışı esnasında.

Kadınlardan müteşekkil hususî polis, fuhuş savaşında önemli bir rol oynayabilir. Bu çeşit polis teşkilâtı fuhuşu önlemeğe ve fahişelerin namuslu hayata iadesine ait sosyal servislerle pek sıkı bir işbirliği yapmalıdır.

Mukaveleye dahil taraflar Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine bahis mevzuu mesele alanında kullandıkları veya kullanmayı düşündükleri usuller hakkında bilgi verirlerse Genel Sekreterlik, kendi memleketlerinde fuhuşa karşı savaş açmak için, bu malûmatı istiycek olan memleketlere bilgi vermek hususunda bir istihbarat merkezi hizmeti görecektir. Bu malûmatın toplanması sekreterlik çalışmalarının daha iyi düzenlenmesine ve belki de mevzuubahis meselenin değerlendirilmesine ait belgeler yayınlamağa yardım edecektir.

13 üncü madde

Bu mukavelenin 3-12 nci maddelerindeki (12 nci madde dahil) hükümler beyaz kadın ticaretinin kaldırılmasına dair 4 Mayıs 1910 tarihli beynelmînel mukavelenin 1 ve 2 nci maddeleriyle kadın ve çocuk ticaretinin kaldırılmasına dair 30 Eylül 1921 tarihli mukavelenin 2, 3 ve 5 inci maddelerine ve reşit kadın ticaretini kaldırmaya dair 11 Ekim 1933 tarihli beynelmînel mukavelenü

18 inci madde

Bu mukavelenin 3 üncü 5 - 12 ve 15 - 16 nci maddelerindeki (16 nci madde dahil) hükümler beyaz kadının ticaretinin kaldırılmasına dair 4 Mayıs 1910 tarihli beynelmînel mukavelenin 1 ve 2 nci maddeleriyle kadın ve çocuk ticaretinin kaldırılmasına dair 30 Eylül 1921 tarihli beynelmînel mukavele nin 2, 3 ve 5 inci maddelerine ve reşit kadın ticaretini kaldırmaya dair 11 E-

1 inci maddesine, yüksek âkit tarafların bu mukavelelere de iştirakleri derecesinde, kaabili tatbik olmaktadır.

kim 1933 tarihli beynelmilel mukavenenin 1 inci maddesine, yüksek âkit tarafların bu mukavelelere de iştirakleri derecesinde, kaabili tatbik olunacaktır,

Yeni 18 inci madde 13 üncü maddenin aynı olup yalnız başka maddelere atıf yapmak suretiyle değişiklik göstermektedir.

13 üncü madde
Yüksek âkit taraflardan birinin bu mukaveleye iştiraki mezkûr tarafın beynelmilel hukuk alanında cinai hukuk sınırlarına ait genel mesele hakkında bir vaziyet alış şeklinde yorumlanamaz.

Yeni 19 uncu madde eski 13 üncü maddenin aynıdır.

19 inci madde
Yüksek âkit taraflardan birinin bu mukaveleye iştiraki mezkûr tarafın heyenilmilel hukuk alanında cinai hukuk sınırlarına ait genel mesele hakkında bir vaziyet alış şeklinde yorumlanamaz.

15 nci madde
Bu mukavele 1, 2 ve 3 üncü maddelerdeki suç mevzularının her memlekette kendi dahili mevzuatını umumi hükümlerine göre tayin, takip ve tecziye edilmesi esasını ihlâl edemez.

20 nci maddede 1, 2, 3, 4, ve 5 inci maddelerdeki suç mevzularından bahsetmek lâzımdı. Fakat biz bunları saymayı lüzumsuz bulduk.

1.Yüksek âkit taraflar arasında bu mukavenenin yorumlanması veya uygulanması hakkında bir ihtilâf çıkar ve bu ihtilâf diplomatik yollarla, mem-

20 nci madde
Bu mukavele tasrih ettiği suç mevzularının her memlekette kendi dahili mevzuatının umumi hükümlerine göre tâyin, takip ve tecziye edilmesi esasını ihlâl edemez.

1.Yüksek âkit taraflar arasında bu mukavenenin yorumlanması veya uygulanması hakkında bir ihtilâf çıkar ve bu ihtilâf diplomatik yollarla, mem-

nuniyet verici şekilde hal olunamazsa, mezkûr taraflar arasında, beynelmilel ihtilâfların tesviyesi bakımından yürürlükte bulunan hükümlere göre tesviye edilecektir.

2. İhtilâf halindeki taraflar arasında böyle hükümler bulunmadığı takdirde bu ihtilâfî hakem veya hukuk yoluyla halle arzedeceklerdir. Diğer bir mahkemeye havale iiaakmcla bir anlaşma bulunmaması halinde taraflar, Beynelmilel Daimî Adalet Divanının iç tüzüğüne dair 15 Aralık 1920 tarihli protokola dahil iseler, ihtilâfî ,içlerinden birinin talebi üzerine mezkûr divana havale edeceklerdir. İçlerinden hepsinin bu protokola dahil olmamaları halinde ihtilâf, beynelmilel anlaşmazlıkların barış yolunda halli için 18 Ekim 1907 tarihli La Haye mukavelesiyle teşkil olunan hâkem mahkemesine havale edilecektir.

1937' tasarısınjn .Milletler Cemiyetini ve ona tâbi diğer teşki- 3 a ti her zikrettiği yerde .yeni tasan daima Birleşmiş Milletler teşkilâtından bahsedecektir. Yukarıdaki maddede bundan başka bir değişiklik yoktur.

nuniyet verici şekilde hal olunamazsa, mezkûr taraflar arasında, beynelmilel ihtilâfların tesviyesi bakımından yürürlükte bulunan hükümlere göre tesviye edilecektir.

2. İhtilâf halindeki taraflar arasında böyle hükümler bulunmadığı takdirde bu ihtilâfî hakem veya hukuk yoluyla halle arzedeceklerdir. Diğer bir mahkemeye havale hakkında bir anlaşma bulunmaması halinde taraflar, Beynelmilel Adalet Divanının iç tüzüğüne dahil iseler- ihtilâfî bu divana havale edeceklerdir. Dahil değilseler ihtilâf, beynelmilel anlaşmazlıkların barış yolunda halli için 18 Ekim 1907 tarihli La Haye mukavelesiyle teşkil olunan hakem mahkemesine havale edilecektir.

17 nci madde

1. Fransızca ve İngilizce metinleri aynı derecede muteber olan bu mukavele bu günkü tarihi taşıyacak ve tarihi hine kadar Milletler "Gmiyeti ü/cn-rinin hepsiyle üye olmayan memleketlerden bu mukaveleyi hazır ıyan konieransta kendilerini temsil ettiren veyahut mukavelenin bir sureti imza olunmak üzere Milletler Cemiyeti konseyince kendilerine gönderilen devletlerin imzasına açık bulunacaktır.

2.Bu mukavele tasdik edilecektir. Tasdik vesaiki Milletler Cemiyeti arşivine konmak üzere Genel Sekreterliğe gönderilecektir. Genel Sekreterlik bunların arşive konduğunu Milletler Cemiyetinin bütün üyeleriyle üye olmayıp, yukarıdaki paragrafta sayılan, devletlere bildirecektir.

22 nci madde

1.İngilizce, Çince, İspanyolca, Fransızca ve Rusça metinleri aynı derecede muteber olan bu mukavele bu günkü tarihi taşıyacak ve tarihine kadar Birleşmiş Milletler Teşkilâtının bütün üyeleriyle üye olmayan memleketlerden bu mukaveleyi hasırlayan konferansta kendilerini temsil ettiren ve yahut kendilerine bu mukavîfc'enin bir suretinin imzalanmak üzere gön derilmesine Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal konseyince resmen karar verilen devletlerin imzasına açık bulunacaktır.

2.Bu mukavele tasdik edilecektir. Tasdik vesai ki Birleşmiş Milletler Teşkilâtı arşivine konmak üzere Teşkilâtın Genel Sekreterliğine gönderilecektir. Genel Sekreterlik bunların arşive konduğunu Birleşmiş Milletler Teşkilâtının bütün üyeleriyle üye olmayıp, yukarıdaki paragrafta sayılan, devletlere bildirecektir..

Birleşmiş Milletler Teşkilâtının resmî dillerinden her hangi birinde yazılan metin müteberdir.

Milletler Cemiyeti organlarına olan atıflar yerine Birleşmiş.

Milletler Teşkilâtının muadil organları konmuştur. 1. inci paragrafın sonunda “ ve yahut mukavelenin bir sureti imza olunmak üzere Milletler Cemiyeti konseyince kendilerine gönderilen ” ibaresi yerine “ ve yahut kendilerine bu mukavelenin bir suretinin imza olunmak üzere gönderilmesine Birleşmiş Milletler Teşkilâtı ekonomik ve sosyal konseyince resmen karar verilen ” ibaresi konmuştur.

Pratik bakımdan mukavele suretleri, ekonomik ve sosyal konseyin kararı üzerine, genel sekreterlik tarafından gönderilecektir.

22 nci maddeyi, kadın ve çocuk ticaretine dair, 1921 ve 1933 mukavelelerinin mümasil hükümleriyle mutabakat haline koymak

üzere teklif edilen tâdilât , evvelce Milletler Cemiyeti tarafından mezkûr mukavelelere göre yapılmakta olan görevlerin Birleşmiş Milletler Teşkilâtına intikalinden sonra, bu ciheti muktazi kılmaktadır.

18inci madde

1.Milletler Cemiyeti üyeleriyle üye olmayıp 17 nci maddede zikri geçen devletlerden mukaveleyi imzalamayanlar..... tarihinden itibaren bu mukaveleye iltihak edebilirler.

1.İltihak vesaiki Milletler Cemiyeti arşivine konmak üzere Milletler Cemiyeti Genel Sekreterliğine gönderilecek ve Genel Sekreterlik bunları aldığı Milletler Cemiyeti üyeleriyle üye olmayıp 17- «1ci maddede adları geçen devletlere bildirecektir.

23 üncü madde

1. Birleşmiş Milletler Teşkilâtı üyeleriyle üye olmayıp 22 nci maddede zikri geçen devletlerden mukaveleyi imzalamayanlartarihinden itibaren bu mukaveleye iltihak edebilirler.

2. İltihak vesaiki Birleşmiş Milletler Teşkilâtı arşivine konmak üzere Birleşmiş Milletler Teşkilâtı Genel Sekreterliğine gönderilecek ve Genel Sekreterlik bunları aldığı Birleşmiş Milletler Teşkilâtı üyeleriyle üye olmayıp 22 nci maddede adları geçen devletlere bildirecektir.

Yapılan yegâne tadilât 17 nci madde yerine 22 nci madde ve “Milletler Cemiyeti” yerine “Birleşmiş Milletler Teşkilâtı” demekten ibarettir.

19 uncu madde

Yüksek âkit taraflardan birinin bu mukaveleyi imzalaması veya bu mukaveleye iltihakı mezkûr tarafın müdevvenat ve teşkilâtının mukavele veya imza protokolundaki hükümlere uygun olduğunu tazammun eder.

Bu madde diğer mukavelelerin müşabih hükümlerine benzetilmek üzere yeni bir şekle konmuştur.

20 nci madde

1.Yüksek âkit taraflardan her biri imza, tasdik veya iltihak esnasında bu mukaveleyi kabul ederken sömürgelerinin, protektöralarının, denizaşırı topraklarının, hakimiyetleri altına verilmiş memleketlerin veya mandaları kendine bırakılmış olan memleketlerin hepsi veya bir kısmı için hiçbir mecburiyet tekeffül etmediklerini bildirebilirler. Bu takdirde bu mukavele bu bildirmede adı geçen yerlere şâmil olmaz.

2.Yüksek âkit taraflardan her biri sonradan Milletler Cemiyeti genel sekreterliğine müracaatla bu mukavenenin, evvelki paragrafta bahsi geçen, yer-

24 üncü madde

Yüksek âkit taraflardan biri adına bir tasdik veya iltihak vesikası tevdi edildiği vakit mezkûr tarafın kendi özel müdevvenatıyla bu mukaveleyi yürür lükte bulundurabilecek durumda olduğu anlaşılabaktır.

25 inci madde

1.Yüksek âkit taraflardan her biri imza, tasdik veya iltihak esnasında bu mukaveleyi kabul ederken sömürgelerinin, protektöralarının, denizaşırı topraklarının, hakimiyetleri altına verilmiş memleketlerin veya vesa-yet altında bulunup İdarî hakimiyete ait görevleri kendince ifa edilen toprakların hepsi veya bir kısmı için hiçbir mecburiyet tekeffül etmediklermi bildirebilirler. Bu takdirde bu mukavele bu bildirmede adı geçen yerlere şâmil olmaz.

Yüksek âkit taraflardan her biri sonradan Birleşmiş Milletler Teşkilâtı genel sekreterliğine müracaatla bu mukavenenin

lerin hepsine veya bir kısmına tatbikini istediklerini bildirebilirler. Bu takdirde mukavele mezkûr ihbarda bildirilen yerlerin hepsine, ihbarın Milletler Cemiyeti genel sekreterliğince alınmasından itibaren, 90 gün zarfında tatbik olunacaktır.

3.Yüksek âkit taraflardan her biri, her vakit, bu mukavenenin sömürgelelerinin, protektoralarının, deniz aşırı topraklarının, hakimiyetleri altına verilmiş memleketlerin, veya mandaları kendine bırakılmış memleketlerin hepsine veya bir kısmına tatbikinden vaz geçilmesini istediğini bildirebilir. Bu takdirde mukavele mezkûr ihbarın Milletler Cemiyeti genel sekreterliğince alınmasından itibaren ihbarda bildirilen memleketlere tatbik edilmekten farîğ olur.

4.Milletler Cemiyeti; genel sekreterliği Milletler Cemiyetinin bütün üyeleriyle, üye olmayıp, 17 nci maddede sayılan devletlere bu madde gereğince alman bütün ihbar ve demecleri bildirecektir.

evvelki paragrafta bahsi geçen yerlerin hepsine veya bir kısmına tatbikini istediklerini bildirebilirler. Bu takdirde mukavele mezkûr ihbarda bildirilen yerlerin hepsine, ihbarın Birleşmiş Milletler Teşkilâtı genel sekreterliğince alınmasından itibaren, 90 gün zarfında tatbik olunacaktır.

3.Yüksek âkit taraflardan her biri, her vakit, bu mukavenenin sömürgelelerinin, protektoralarının, deniz aşırı topraklarının, hakimiyetleri altına verilmiş memleketlerin, veya vesayet altında bulunup idarî hakimiyete ait görevleri kendince ifa edilen toprakların hepsine veya bir kısmına tatbikinden vazgeçilmesini istediğini bildirebilir. Bu takdirde mukavele mezkûr ihbarın Birleşmiş Milletler Teşkilâtı genel sekreterliğince alınmasından itibaren ihbarda bildirilen memleketlere tatbik edilmekten farîğ olur

4.Birleşmiş Milletler Teşkilâtı genel sekreterliği Birleşmiş Milletler Teşkilâtının bütün üyeleriyle,

üye olmayıp, 22 nci maddede sayılan devletlere bu madde gereğince alman bütün ihbar ve demeçleri bildirecektir.

Yegâne tadilât 17 nci madde yerine 22 nci maddeyi zikretmek, "Milletler Cemiyeti" 'yerine " Birleşmiş Milletler Teşkilâtı" demek ve " mandaları kendine bırakılmış olan memleketlerin" ibaresi yerine "vesayet altında bulunup idari hakimiyet görevleri kendince ifa edilen toprakların" ibaresini yazmaktan ibarettir.

21inci madde

Bu mukavele Milletler Cemiyeti misakının 18 inci maddesi gereğince Milletler Cemiyeti genel sekreterliğince, ikinci tasdik veya iltihak vesikasının genel sekreterliğe gelmesinin 90 ncı gününde, tescil edilecektir. Mukavele tescil gününden itibaren yürürlüğe girecek tir.

26 nci madde

Bu mukavele ikinci tasdik veya iltihak vesikasının Birleşmiş Milletler Teşkilâtı genel sekreterliğine verilmesinin 90 inci günü yürürlüğe girecektir. Mukavele Birleşmiş Milletler paktının 102 nci maddesi ve Birleşmiş Milletler umumî heyeti tarafından kabul olunan tüzükler gereğince genel sekreterlikçe tescil olunacaktır.

Birleşmiş Milletler paktının 102 nci maddesini tatbika ait tüzüğün 1 inci maddesinin 2 nci paragrafında " tescil ancak beynelmilel andlaşma veya anlaşmanın iki veya, daha ziyade âkit taraf aras nda yürürlüğe girmesinden sonra yapılır" dendiğine göre yürürlüğe girme keyfiyetini tescilden önceye almak mantıkî gözükmetedir.

22 nci madde

İkinci tasdik veya iltihak vesikasının arşive konmasından sonra yapılacak bütün tasdik veya iltihaklar tasdik veya

27 nci madde

İkinci tasdik veya iltihak vesikasının arşive konmasından sonra yapılacak bütün tasdik veya iltihaklar tasdik veya ilti-

iltihak vesikasının Milletler Cemiyeti genel sekreterliğince alınmasının 90-ıncı gününden itibaren yürürlüğe girecektir.

23 üncü madde

Bu mukavelenin yürürlüğe girmesinden itibaren 5 yıllık bir müddet sonunda yüksek âkit taraflardan her hangi biri, Birleşmiş Milletler Teşkilatı genel sekreterliğine bir yazı göndererek, mukavelenin her hangi bir anda yeniden gözden geçirilmesini isteyebilir. Bu yazı genel sekreterlikçe yüksek âkit taraflardan hepsine yollanacak ve bunların en az üçte biri tarafından desteklenirse yüksek âkit taraflar mukavelenin yeniden incelenmesi için bir konferans toplayacaklardır.

24 üncü madde

Bu mukavelenin yürürlüğe girmesinden itibaren 5 yıllık bir müddet sonunda bu mukavelenin temdit olunmayacağı yüksek âkitlerden biri adına Milletler Cemiyeti genel sekreterliğine yazı ile ihbar e-

hak vesikasının Birleşmiş Milletler Teşkilatı genel sekreterliğince alınmasının 90 ıncı gününden itibaren yürürlüğe girecektir.

24üncü madde

Bu mukavelenin yürürlüğe girmesinden itibaren 5 yıllık bir müddet sonunda yüksek âkit taraflardan her hangi biri Birleşmiş Milletler Teşkilatı genel sekreterliğince bir yazı göndererek, mukavelenin her hangi bir anda yeniden gözden geçirilmesini isteyebilir. Bu yazı genel sekreterlikçe yüksek âkit taraflardan hepsine yollanacak ve bunların en az üçte biri tarafından desteklenirse yüksek âkit taraflar mukavelenin yeniden incelenmesi için bir konferans toplayacaklardır.

29 uncu madde

Bu mukavelenin yürürlüğe girmesinden itibaren 5 yılllık bir müddet sonunda bu mukavelenin temdit olunmayacağı yüksek âkidlerden biri adına Birleşmiş Milletler Teşkilatı genel sekreterliğine yazı

debilir. Genel sekreterlik bu ihbarı bütün üyelerle, üye olmayıp, 17 nci maddede zikrolunan devletlere bildirecektir. Bu ihbar Milletler Cemiyeti genel sekreterliğince alınmasından itibaren bir yıl sonra ve münhasıran ihbarı yapan yüksek âkit taraf-hakkında olmak üzere yürürlüğe girecektir.

ile ihbar edilebilir. Genel sekreterlik bu ihbarı bütün üyelerle, üye olmayıp, 22-nci maddede zikrolunan devletlere bildirecektir. Bu ihbar Birleşmiş Milletler Teşkilâtı genel sekreterliğince alınmasından itibaren bir yıl sonra ve münhasıran ihbarı yapan yüksek âkit taraf-hakkında olmak üzere yürürlüğe girecektir.

Yeni 27 nci, 28 inci, 29 uncu maddeler eski 22 nci, 23 üncü ve 24 üncü maddelerin aynıdır . Yalnız “Milletler Cemiyeti” yerine “Birleşmiş Milletler Teşkilâtı” ve 29 uncu maddede, 17 nci madde yerine, 22 nci madde demek gibi bir değişiklik yapılmıştır.

Y A B A N C I M E V Z U A T

*FRANSA'DA GENEL EVLERİN KAPANMASI
VE MUTAVASSITLARLA MÜCADELENİN
ARTTIRILMASI HAKKINDA 13 NİSAN
1946 TARİHLİ 46 — 685 NUMARALI
KANUN*

Millet Meclisi tarafından kabul edilen ve muvakkat Cumhuriyet Hükümeti Başkanı tarafından resmen neşredilen kanunun metni :

Madde 1 — Millî arazi üzerinde bütün genel evler menedilmiştir. Belediye' makamı müsaadesini geri aldığı gün bu evlerin hepsi kapatılacaktır. Belediyenin emri en geç aşağıda gösterilen müddetler zarfında tatbik edilecektir:

Ahalisi 5000 den yukarı olan komünler için bir ay,

Ahalisi 5000 den yukarı 20,000 den aşağı olan komünler için üç ay,

Ahalisi 20,000 den yukarı komünler için altı ay,

Müessesenin kapatılması hiç bir tazminatı icap ettirmez.

Belediye makamlarının tâyin ettiği kapanış tarihinden itibaren işbu maddede zikredilen müesseselerini sahiplerine, mes'ul müdürlerine ve bu müesseseleri işletenlere verilmiş olan içki ruhsatı da hiç bir tazminatı mucip olmaksızın geri alınacaktır.

Yukarıda zikredilen müddetler hitama erince birinci bentte mevzuubahis olan müesseselere ait binalar tahliye edilecektir. Vali 11 Ekim 1945 tarihli talimatnameye göre bu binaların tahsis edileceği yerleri tayin edecektir,

Madde 2 — Ceza Kanununun 334 ve 335 inci maddeleri ilga edilmiş ve yerlerine şu hükümler kaim olmuştur:

Madde 334 — Aşağıda gösterilen şekillerde fuhşa delâlet ettiği tesbit edilen kadın ve erkek altı aydan iki se-

neye kadar hapis cezasına, 20,000 franktan 200,000 franka kadar da para cezasına çarptılır.

*1; Her ne şekilde olursa olsun başkalarının fuhuş yapmasına yardım etmek, kolaylık göstermek veya himaye etmek veya fuhuş yaptırmak maksadiye elde etmek;

*2; Fuhuş yapan kimselerin kazançlarına ortak olmak veya onlardan yardım görmek;

*3; Mesleği fahişelik olan bir kimseyle birlikte ikamet edip yalnız yaşamayı mümkün kılan gelir menbâsı izah edememek;

*4; Rızasıyla ve reşit dahi olsa bir kimseyi fuhuş yaptırmak maksadiye ayartmak, teşvik etmek ve sefahate sürüklemek;

*5; Her hangi bir sıfatla, kendilerini fuhuş ve sefahate veren kimselerle bu sanatı icra edenlerden müstefit olanlara, onları mükâfatlandıranlara mutavassıtük etmek.

"334 üncü maddenin ikinci bölümü — Aşağıda yazılı hallerde hapis cezası iki seneden beş seneye kadar, para cezası da 59,000 franktan 500,000 franka kadar olacaktır.

"1 — Suç , rüşte varmış olmayanlara karşı işlenmişse;

"2 — Suç işlenirken cebir, emniyeti ve nüfuzu suistimal, hile gibi şeylere baş vurulmuşsa;

"3 — Suçlu gizli veya aşikâr bir silâhın hâmilî bulunuyor idi ise;

"4 — Suçmî faili kötülûğe âlet edilen kimsenin kocası, babası, anası veya velisi ise veya 333 üncü maddede .".'kredilen kategorilerden birine mensup bulunuyorsa;

"5 — Suçlu vazifesi icabı fuhuşla mücadele etmekle, umurun sıhhatim ve genel asayîşi korumakla mükellef bir şahsiyet ise.

"Bu maddelerde veya fuhuşa teşvik suçunu cezalandıran hükümlerde musarrah olan daha şiddetli cezalar mer'i kalmak üzere, 21 yaşından aşağı kız ve erkek çocukları ahlâksızlığa, sefahate teşvik, terviç veya teshil

edenler veya 16 yaşındaki henüz rüşte varmamış kúçúklere bu yolda muamele edenler birinci bentte yazılı cezalara çarpılırlar.

“334 üncü maddede ve işbu maddede tasrih edilen cezalar, suçların çeşitli âmilleri olan fiiller muhtelif – iřlenmiř olsalar bile, tatbik edilirler.

“Madde 335 — Vasıta ile veya doğrudan doğruya bir fuhuş müessesesi açan, işleten, idare eden veya müsteciri bulunduğu veya memur olarak çalıştığı otel döşeli ev, pansiyon, kulüp, dansing, toplantı ve temaşa yerleri veya buna mümasil yerlerde fuhuş yapan bir veya birçok kimselere müsamaha gösteren her kimse yukarıdaki maddede musarralı cezalara çarpılır. Aynı cezalar bu gibi kimselere yardım edenlere de tatbik edilecektir. On sene içinde suç tekrerrü emciği takdirde cezalar iki misline çıkarılacaktır.

“Suç teşkil eden fiiller, yukarıki fıkrada anılan bir müessesede vukua geldiği hallerde bu müesseseyi idare eden veya işleten kimseler evvelki maddenin veya iř bu maddenin hükümleri dairesinde mahkûm edilmiş ise, kararnamede mahkûmun istifade ettiği lisansın geri alınması keyfiyeti yazılı olacağı gibi müessesenin kat’i surette kapatılması hakkında da hüküm verilebilir.

“334 üncü madde ile 334 üncü maddenin ikinci bölümünde iř bu maddede de zikredilen suçlardan veya suç teşebbüslerinden birinin failleri, cezalarını bitirdikleri tarihten itibaren en az iki sene en çok 20 sene müddetle 42 nci maddede zikredilen haklardan mahrum olup bütün vesayet ve vekâlet haklarını da kaybedeceklerdir.

“Suçlular her halde bir kararname veya mahkeme hükmüyle en çok 10 sene müddetle ikamet yasağına tâbi tutulacaklardır.

“334 üncü madde ile 334 üncü maddenin ikinci bölümünde ve iř bu maddede zikredilen suçlara teşebbüs, bunlar hakkında musarrah cezalara çarpılacaktır.”

Madde 3 — Sözle, hareketle, yazı ile veya herhangi diğer bir vasıta ile sefahate teşvik etmek gayesiyle kadın ve erkekleri alenen elde etmeğe çalışanlar altı aydan beş seneye kadar hapis cezasına , bin franktan onbin franka kadar da para cezasına çarptır.

Madde 4 — Her hangi bir sıfatla sahibi bulunduğu metruk binalarda fuhuş yapan kimselerin sanat icra etmelerine müsamaha eden her kimse bir aydan iki senece kadar hapis cezasına, bin franktan onbin franka kadar para cezasına çarptır.

Yukarıda musarrah fiillerin itiyadı surette icrası halinde kira kontratının feshine ve bu fiilleri işleyen veya bu hususta müsamaha gösteren ikinci kiracının çıkarılmasına, mal sahibinin, mal kiracının veya komşunun talebi üzerine hâkim tarafından hükmolunur.

Madde 5 — Fahişelerin zabıta hususî sicillerine kaydedilmeler' veya zaman zaman polis servislerine görünmeleri mecburiyeti hakkında nizami hükümler kaldırır hırdır.

Fuhuşun icra edenlerin sosyal ve sıhhî raporlarını ihtiva eden milli bir fiş sandığı tanzim edildikçe mevcut sicil ve fesler imha edilecektir.

Madde 6 — İş bu kanunun neşrini müteakip evvelce meslekleri fahişelik olan kadınları islâh etmek ve cemiyette tekrar yer almalarını temin etmek gayesiyle bunları kendi talepleri üzerine kabul edilecek müesseseler kurulacaktır.

Bu kimseler kâfi derecede garanti arzeden hususî müesseselerde tedavi edileceklerdir.

Bir terbiye ve islâh müessesesi hizmetine bağlı kimseler Ceza Kanununun 378 inci maddesinde musarrah şerait dahilinde meslek sırrını muhafazaya mecbur tutumlularlardır.

Madde 7 — İş bu kanunun evvelki maddelerinin hükümlerine aykırı gayelerde olan topluluklar kanun meri-

yete konulduğu tarihten itibaren kendiliğinden hükümden kalkacaktır.

Bu toplulukları yeniden kurmaya teşebbüs edenler bir- seneden beş seneye kadar hapis cezasına, 100,000 frauktan 10,000,000 franka kadar para cezasına çarptırılacaklardır.

İş bu kanunun birinci maddesinin tatbik edilmesine mani olmaya teşebbüs edenler veya altıncı maddenin bahsettiği hakkı kullanmamaya teşvik eden her kimse 334 üncü maddenin ikinci bölümünde musarrah cezalara çarpılır.

Madde 8 — İdarî makamlar icabında tanzim ettikleri i'zamıamelerle iş bu kanunun tatbikatı için usuller tayşn edeceklerdir

Madde 9 — Fuhşu himaye edenler hakkındaki 2 Mart 1943 tarihli kanun denilen resmî mevzuat mer'idir.

2 Mart 1943 tarihli Kanunun 1 den sekize kadar olan maddeleri mülğadır.

Adı geçen kanunun birinci ve ikinci maddelerine ve Ceza Kanununun 334 üncü maddesine aykırı hareketler işbu kanun meriyete girmeden evvel, evvelki mevzuata göre ceza görecektir.

Madde 10 — İş bu kanuna aykırı bütün evelki hükümler ezcümle 31 Aralık 1941 tarihli Vergi Kanununun 12 nci-maddes' ilga edilmiştir.

Millet Meclisi tarafından müzakere ve kabul edilen iş bu kanun, Devlet Kanunu olarak tatbik edilecektir.

13 Nisan 1946 tarihinde Pariste yapılmıştır.

ROMANYA SEÇİM KANUNU
23 OCAK 1948 TARİHLİ KANUNLA DEĞİŞTİ-
RİLEN 15 TEMMUZ 1946 TARİHLİ
SEÇİM KANUNU

BÖLÜM I

GENEL HÜKÜMLER

Madde 1 — Sayıların seçimi en aşağı 20 yaşını bitirmiş Romen vatandaşları tarafından yapılır.

Madde 2 — En aşağı 23 yaşını bitirmiş olan ve ikametgâhı Romanyada bulunan Romen vatandaşları sayıav seçilebilirler.

Madde 3 — Kadınlar, erkeklerle aynı şartlar dahilinde olmak üzere, oy verme hakkına maliktirler ve sayıavlar meclisine seçilebilirler.

Madde 4 — Memurlar ve askerî şahıslar sayıavlar meclisine seçilebilirler.

Sayıavlık, memurluk görevleri arasında birleşmezlik yoktur.

Madde 5 — Vatandaşlığa alınmak suretiyle Romen tâbiyetini iktisap eden kimseler, vatandaşlığa alındıkları tarihten ancak 6 yıl geçtikten sonra oy verme ve sayıavlar meclisine seçilme hakkım ihraz ederler.

Madde 6 — 1870 tarihli kanun uyarınca hacir veya vesayet altına alınmış olanlarla iflâslarına hükmedilmiş olup iadei itibar etmemiş bulunanlar seçmeğe ve seçilmeğe ehil değildirler.

Madde 7 — Aşağıdaki kimseler seçmek ve seçilmek hakkından mahrumdurlar:

- a) Ceza Kanununun 236 — 241 dahil; 313, 314, 353, 354, 401 — 403 dahil; 419 — 422 dahil; 425, 447, 456

— 458 dahil; 482, 491, 494 bent 1 — 6 dahil; 495, 496, 499, 524 — 531 dahil; 535, 536, 539, 540 ve 449 — 555 dahil maddelerinde yazılı suçlardan biri dolayısıyla mahkûm olanlar;

Yukarıda yazılı mahrumiyet cezanın çekilmesinden 10 yıl sonra nihayet bulur.

b) Memleketin felâketine sebep olmaktan veya harb suçlarından dolayı mahkûm olanlar;

c) Siyasî haklarını kaybetmeğe mahkûm olanlar, mahkeme kararında yazılı müddet için;

d) 6 Eylül 1940 tarihinden 23 Ağustos 1944 tarihine kadar geçen devre zarfında bakanlık, müsteşarlık, bakanlık genel sekreterliği, valilik, polis müdürlüğü, il merkezleri belediye başkanlığı vazifelerinden birini ifa etmiş olanlar; bu vazifelere girdikleri tarihte devlet, il özel idaresi veya komün memuru sıfatını taşımakta olan valiler, genel sekreterler ve belediye başkanları;

Bu hükümler Kuzey Transilvanya'da Macar işgali esnasında yukarıda yazılı görevleri ifa etmiş olanlar hakkında da aynı şekilde uygulanır.

e) 21 Kasım 1940 tarihli ve 830 sayılı kanuna istinaden kurulmuş olan teşkilâta dahil olanlar; bunlardan demokratik fikir ve kanaatleri yüzünden işgal ettikleri vazifelerden uzaklaştırılmış olanlar veya Romanyanın 23 Ağustos 1944 tarihinden sonra harb halinde bulunduğu memleketlere karşı gönüllü olarak savaşmış bulunanlar müstesındır.

f) Birleşmiş Milletlere karşı gönüllü olarak savaşa raiip olanlar;

g) “Her şey vatan için” ve “Millî Hristiyan” partileri. listelerinde parlâmento seçimleri için adaylıklarını 1'oymuş olanlarla Kuzey Transilvanya'da Macar işgali zamanında bütün Faşist tipi Hitlerci teşkilâtın idare organları üyeleri ve parlâmentodaki temsilcileri;

h) Yahudi birliği idarecileri;

i) Temizleme kanunlarına dayanılarak işlerinden çıkarılanlar;

j) Romen — Alman cemiyeti üyelerinden ana tüzüğü imzalamış veya idare komitesine dahil olmuş bulunanlar;

k) Macar — Alman cemiyeti üyelerinden ana tüzüğü imzalamış veya idare komitesine dahil olmuş bulunanlar;

l) Mahkeme hükmü, İdarî kararlar veya diğer şekillerle sabit olmuş antidemokratik durumla veya iş birlikçilikle suçlu olanlar.

istisnâî olarak, demokratik mahiyette fikir ve kanaatleri veya hareketleri yüzünden takip ve hapsedilmiş olan vatandaşlarla Macar veya Alman adlî makamları tarafından siyasî suçlardan dolayı, bu suçlar başka şekilde tavsif edilmiş olsa dahi, mahkûm edilmiş olanlar oy verme ve saylavlar meclisine seçilme haklarını muhafaza ederler.

Madde 8 — 7 nci madde hükümlerine göre mahrum olan kimseler, aday listelerinden veya siyasî guruplardan her hangi birinin leh veya aleyhinde seçim propagandası yapamazlar ve seçmenler üzerinde seçime iştirak etmemeleri veya oylarını iptal etmeleri hususunda bir tesir yapmağa teşebbüs edemezler.

Madde 9 — Seçimler, seçim çevreleri itibariyle umumî, eşit, tek dereceli ve gizli oyla, listeler üzerinden ve nisbî temsil esasına göre yapılır.

Hiç kimse ne adlî yoldan, ne meclis soruşturmasıyla, ne de her hangi bir suretle oy gizliliğini keşfe teşebbüs etmek hakkına malik değildir.

Madde 10 — Her il bir seçim çevresi teşkil eder.

Bükreş belediyesi İlföv ilinden ayrı bir seçim çevresi teşkil eder.

Her seçim çevresi için seçilecek saylav sayısı en son resmî istatistiklerle tesbit edilmiş olan nüfus miktarına göre belli olur. Seçim çevresi mecmu nüfusundan 40.009 kişilik her grup için bir saylav seçilir. 20.000 kişiyi geçen nüfus bakiyesi bir saylavlık hakkına maliktir. Daha aşağı miktardaki kesirler ihmal edilir.

BÖLÜM II
SEÇMEN DEFTERLERİ VE
SEÇMEN VESİKALARI

1. inci Kısım
Seçmen Defterleri

Madde 11: — Seçme hakini haiz olan Romen vatandaşları, ikamet etikleri komünün seçmen defterine kaydedilirler.

İkametgâhları yabancı memleketde olanlar Bükreş belediyesi defterine kaydedilmelerini isteyebilirler.

Madde 12 — Seçmen defterleri daimidir.

Bunlar alfabe sırasına göre tertip edilirler ve seçmenin adını, doğum tarihini, işini ve adresini gösterirler.

Her yıl Şubatın ilk on günü içinde bu defterlerin yoklamaları yapılır.

Seçmen defterlerinin düzenlenmesi ve yoklamaları komün belediye başkanları tarafından icra edilir.

Madde 13 — Her yıl içinde, adli makamlar, adli sicil servisleri ve nüfus memurları geçen yıl içinde sırasıyla seçim ehliyetini kaybetmiş olanları, hak mahrumiye- thje uğrıyanları ve ölenleri ihtiva 3den tablolar tanzim ederler. Bu tablolar mevzuubahis olan şahsın en son ikametgâhı belediyesine gönderilir.

Madde 14 — Seçmen defterlerinin düzenlenmesi veya yoklamaları ilgili komün belediyesinde re'sen veya hak sahibi olan şahısların talebi üzerine yapılır.

Seçmen defterlerinin düzenleneceği veya yoklama edileceği günler belediyede asılarak ilân suretiyle veya mümkün olan her hangi bir vasıta ile halkın ittilama arz edilir.

Madde 15 — Düzenlenmiş seçmen defterinin bir sureti her yıl 11 Şubattan 15 Şubat akşamına kadar belediye dairesi kapısında asılı bulundurulmak suretiyle ilân edilir.

Yoklama halinde yalnız ilâve veya tayedilmesi gereken isimlerin tablosu ilân edilir.

İlân keyfiyeti komün belediye başkanı veya vekili tarafından düzenlenecek bir tutanakla tevsik olunur.

Madde 16 — Gerek ilân sırasında ve gerek ilân süresinin bitiminden itibaren 3 gün zarfında her seçmen, deftere kaydolunma talebinde veya yapılan kayıtlara, ihmal ve hatalara karşı itirazda bulunabilir.

Kayıt talepleri ve itirazlar doğrudan doğruya mahallin adiiyesine verilir ve aynı gün taraflar çağrılmaksıznz hükme bağlanır. Verilecek kararlar kat'idir.

Kabul halinde, seçmen defterinde, bu defter kesinleşmiş olsa dahi düzeltme yapılır.

Madde 17 — Yukarıki maddede yazılı sürelerin bitiminden sonra seçmen defterleri kesinleşir ve delinip bir kordelâ ile bağlanarak parafe edilir ve mühürlenir.

Bu defterler ait oldukları belediye dairlerinde muhafaza edilir ve ilgililerin emrine âmade bulundurulur. Bunlar broşür şeklinde neşir dahi edilebilir.

II. nci Kısım

Seçmen vesikaları

Madde 18 — Seçmen defterlerinin kesin surete düzenlenmesinden sonra, vatandaşlara, seçmenin hüviyetini tâyin için lüzumlu bilgileri oy vereceği seçim çevresini ve seçmen defterinde kayıtlı olduğu sıra numarasını ihtiva eden seçmen vesikaları verilir.

Seçmen vesikaları Adalet Bakanlığınca tesbit edilmiş örneklere göre basılmış formüller üzerine belediye başkanları tarafından doldurulur.

Bunlar seçmenlere belediye dairelerince verilir. Sahiplerlerine verilmeyen vesikalar seçim tarihinden 3 gün önce seçim kuruluna tevdi olunur.

Madde 19 — Seçmen vesikasının kaybedilmesi halinde, vesika sahibi, ilgili belediyeden bir örnek alabilir.

III. üncü Kısım

Seçim İkametgâhının Değiştirilmesi

Madde 20 — Seçmenler, seçim ikametgâhlarını en geç seçim için tesbit edilmiş olan tarihten 10 gün önce değiştirebilirler.

İkametgâh değiştirme, yukarıda yazılı süre içinde, doğrudan doğruya veya usulüne uygun olarak tasdik ettirilmiş bir taleple ikametgâhın mukayyet bulunduğu seçmen defterinin muhafaza edildiği belediyeye tevcih olunan bir beyanla yapılır.

Seçim ikametgâhının nakli, seçmen defterine yoklamaya kadar geçici olarak işlenir ve seçmen vesikasına ikametgâhın nakledildiği mahallin sulh yargıcı tarafından işaret olunur.

BÖLÜM III

SEÇİM HAZIRLIKLARI

1 inci Kısım

Seçim Kurulları

Madde 21 — Seçimin ilânından sonra her seçim çevresinde asliye mahkemesinin bulunduğu yerde Adalet Bakanı tarafından tâyin olunan bir yargıcın başkanlığı altında bir seçim kurulu derhal faaliyete geçer. Seçim kurulunun başkanına aynı şekilde tâyin olunan diğer bir yargıç tarafından yaredim edilir.

Birden fazla mahkemeyi ihtiva eden illerde il merkezi mahkemesinde bir tek seçim kurulu faaliyette bulunur.

Madde 22 — Seçim kurulunun görev ve yetkileri şunlardır:

- a) Bu kanunla vazifeleri mey anma giren afiş ve ilânları yapmak,
- b) Adaylık koyma müracaatlarını kabul etmek ve adayların ehliyetsizlik, haktan mahrumiyet veya saylav-

lıkla birleşmeyecek sınıflarına dair itirazları tetkik ve karara bağlamak,

c) Komünleri ve komün kesimlerini taksim ve oy verme mahallerini tâyin ederek seçim bürolarını tesbit etmek,

d) Kur'a ile seçim bürolarına başkanlarını tâyin etmek,

d) Oy pusulalarının basım ve seçim bürolarına dağıtılmasını sağlamak,

e) Seçim ameliyelerine nezaret etmek ve seçim çevresi dahilinde her türlü düzenlik tedbirlerini almak,

g) Seçim bürolarının seçim ameliyelerine müteallik itirazları tetkik ve karara bağlamak,

h) Seçim bürolarındaki seçim neticelerini toplamak ve seçim çevresinden sayılab seçilenleri ilân etmek,

i) Seçilen sayılablara ve yedeklere seçim mazbatalarını vermek,

j) Bu kanunda yazılı diğer bütün görevleri ifa etmek.

II.nci Kısım

Merkezî Seçim Kurulu

Madde 23 — Adalet Bakanlığında, Yargıtay birinci başkanı veya başkanlarından birinin başkanlığında 4 yargıtay üyesinden mürekkep merkezî seçim kurulu faaliyette bulunur.

Merkezî seçim kurulunun her üyesinin bir yedeği bulunur. Bu kurul üyelerinin ve yedeklerinin tâyini Adalet Bakanının kararıyla icra olunur.

Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Müdürü kurulun kâtipliği görevini ifa eder.

Hesapları tetkik için kurul, mütehassıslara müracaat edebilir.

Madde 24 — Merkezî seçim kurulu işbu kanunun neşrinden itibaren en geç on gün zarfında teşkil olunur ve başkan tarafından lüzum görüldükçe toplantıya çağırılır.

Kurul, seçimin ilânından Millet Meclisinin teşekkülüne kadar re'sen vazife görür.

Bu müddet zarfında üyeler, Yargıtay üyeliği sıfatlarını kaybetmedikçe, değiştirilemezler.

Madde 25 — Bu kanunun neşrinden itibaren 30 gün zarfında kurul re'sen, yüz ölçümü 10 X 10 milimetreyi geçmemek üzere kâfi miktarda hendesi işaretler ve eşya şekilleri ihtiva eden bir tablo tanzim eder. Bu tablo yukarıda yazılı sürenin bitmesinden itibaren 10 gün zarfında resmî gazete ile yayınlanır. Bu tabloda seçim müddeti esnasında seçim mazbatalarının kabul ve tasdikine kadar tâdil veya ilâveler yapılamaz.

Seçim işaretleri siyâsî gruplara veya aday listelerine istek üzerine ve 10 gün içinde tahsis olunur.

Bir siyâsî grup kendisine birden fazla işaret tahsis olunmasını talep edemez.

Aynı liste üzerinde müteaddit siyâsî grupların üyeleri aday gösterilmiş olduğu takdirde ya bu gruplardan bir tanesinin işareti veya bütün bu gruplara müştereken tahsis edilmiş hususî bir seçim işareti kullanılabilir.

İki veya daha fazla siyâsî grup veya aday listesi aynı seçim işaretini talep etikleri takdirde, bu işaret talebi ilk kaydedilen grup veya listeye tahsis olunur.

Tahsis olunan işaret, siyâsî grup veya aday listesinin kat'î ve daimi mülkü olur ve artık seçim işaretleri tablosundan silinemez.

Kurul seçim işaretlerinin tahsisini tevsik etmek üzere sertifikalar verir. Siyâsî grupların başkan veya merkezi idareleri secim kurullarına, ait oldukları seçim çevresinde kendi gruplarının seçim işaretini kullanmağa salâhiyetli kılınmış olan şahısların isimlerini bildirirler.

Madde 26 — Merkezi seçim kurulu aşağıdaki görev ve yetkileri de haizdir:

a) Seçim kurullarına ait itirazları ve bu kanunda kendi yetkisine dahil bulunan diğer itirazları tetkik ve intaç eder,

b) Seçim kurulları tarafından tanzim edilmiş olan

mazbataları tetkik ve maddî hataları ve hesap ameliyelerinin yanlış neticelerini tashih eder,

c) Bu kanun hükümlerinin tatbikatına mütedair bütün soruları cevaplandırır.

Kurul çoğunlukla karar verir.

III.üncü Kısım

Adaylıkların Bildirilmesi

Madde 27 — Adaylıkların bildirilmesi, ilgili seçim çevresinden seçilmesi gereken sayıya eşit sayıda aday ihtiva eden listelerle yapılır. Bildirimler, seçimin ilân edildiği günün ertesi gününden itibaren seçim için tesbit edilmiş olan tarihten 15 gün öncesine kadar her gün saat 8 ile 18 arasında ve son gün saat 20 ye kadar seçim kuruluna tevdi olunur.

Madde 28 — Adaylıkların, ilgili seçim çevresinin en az 100 seçmeni tarafından teklif olunması ve teklif edilen adayların bunu kabul etdiklerini derhal veya adaylık bildirimini için derpiş olunan müddet zarfında bildirmeleri lâzımdır.

Adaylık teklif edenler veya adaylar şahsen hazır bulunmadıkları takdirde, bunların imzalarının adalet makamları veya noter tarafından tasdik edilmiş olması lâzımdır.

Madde 29 — Adaylık bildirimini ile birlikte aynı zamanda seçim işareti tahsisine dair sertifika dahi tevdi olunur. Seçim işareti kullanılması ihtiyarîdir.

Oy pusulalarının basılması için seçim kurulu tarafından tesbit edilmiş olan meblâğ adaylık bildiriminin tevdi için derpiş edilen müddetin son gününe kadar yatırılabilir.

Oy pusulalarının basılması için tesbit edilmiş olan meblâğ kanunî müddet zarfında yatırılmamış olursa adaylık bildirimini hükümsüzdür.

Madde 30 — Seçim kurulu adaylık bildirimlerini

kabul ve bunların aşağıdaki şartlara uygun olup olmadığını tetkik eder:

- a) Adaylık bildirimleri kanuni miktarda seçmen tarafından teklif edilmiş midir, bunların şahsen hazır bulunmamış olmaları halinde imzaları tasdik olunmuş mu dur?
- b) iki nüsha olarak ve kanuni müddet zarfında tevdi edilmiş midir?
- c) Seçim çevresinde seçilmesi gereken sayıya eşit sayıda aday ihtiva etmekte midir?
- d) Adaylar tarafından kullanılan seçim işareti merkezî seçim kurulu tarafından tahsis edilen işarete uygun mudur ?

Seçim kurulu, adaylık bildirimlerinin muteberiyeti hakkında derhal bir karar verir ve keyfiyeti bildirim nüshalarından biri üzerinde testoit ve kaydederek bunu teklifçilere veya adaylara iade eder.

Muteber adaylık bildirimleri, tevdi sırasına göre, kayda geçirilir ve kayıtlarına tekabül eden sıra numarasını alırlar.

Madde 31 — Adaylardan birinin adaylığı halindeki muvafakatini geri alması veya muvafakati müteakip ölümü veya ehliyetsizliği, hak mahrumiyeti veya say- lavlıkla birleşemez sıfatı hakkındaki itirazın kabulü, bu listede yazılı diğer adayların muteber olan adaylık bildirimleri üzerinde hiç bir tesiri haiz değildir. Aynı suretle teklifçilerin imzalarını geri almaları dahi bildirimlerin muteberiyeti üzerine müessir değildir.

Adayların yerine diğerlerinin ikamesi ancak aynı listenin bütün teklifçileri ve adaylarının muvafakatiyle ve münhasıran bildirimin tevdi için derpiş edilen müddet zarfında yapılabilir.

Madde 32 — Aynı şahıs yalnız bir tek liste üzerinde ve ancak bir seçim çevresi için aday gösterilebilir.

Yukarıdaki hükümlere aykırı hareket, ilgilinin bütün listeler üzerindeki adaylığının, bu listeler diğer aday-

lar hakkında muteber kalmak üzere, hükümsüzlüğünü mucip olur.

Hükümsüzlük gerek ilgili seçim kurulu tarafından, gerek merkezî seçim kurulu tarafından ve gerek seçim mazbatalarının kabul ve tasdiki esnasında tesbit olunabilir.

Madde 33 — Adaylık bildirimleri için tâyin edilmiş olan müddetin hitamında seçim kurulları başkanları, aday listelerini kaydedildikleri sıraya göre sıra numaraları ve mümeyyiz işaretleriyle gösteren tutanaklar tanzim ederler.

Listeler adaylık bildirimleriyle, sıra numaralarıyla ve mümeyyiz işaretleriyle birlikte seçim kurulu başkanı marifetiyle bu kurulun merkezinde asılmak suretiyle ilân edilir ve derhal merkezî seçim kuruluna bildirilir.

Merkezî seçim kurulu, itirazların tetkiki sonunda aday listelerinde yapılması kararlaştırılan değişiklikleri, seçim için tesbit edilmiş olan tarihten 10 gün önce seçim kurullarına bildirir.

Seçim kurulları bu değişiklikleri icra ve bu suretle tâdil edilmiş olan listeleri, keyfiyeti bir tutanakla tesbit ederek, kendi merkezlerinde asmak suretiyle ilân ederler.

Madde 34 — Yalnız bir tek liste teklif edilmiş olsa dahi seçim yapılır.

Madde 35 — Siyasî grupların şefleri, adaylar ve liste teklifçileri, aday listelerinin reddine, listelere verilen sıra numaralarına veya listeden bir adayın çıkarılmasına karşı ve keza listenin tevdiî menedilmiş olması halinde itiraz edebilirler.

Bu itirazlar ya doğrudan doğruya, yahut seçim kurulları vasıtasıyla merkezî seçim kuruluna tevdi edilir.

Merkezî seçim kurulu itirazları acele olarak tetkik ve hükme raptederek, kararını seçim için tesbit edilmiş olan tarihten en az 10 gün önce bildirir.

IV.üncü kısım

Seçim Bürolarının Kurulması

Madde 36 — Seçimleri yapmak için, seçim çevreleri szlh yargıçlıkları yargı bölgelerine tekabül eden seçim bürolarına bölünür.

Bu seçim bürolarının ihtiva etiği seçmen sayısı çok fazla olduğu takdirde, seçim kurulu, icabı hale göre komünleri veya şehirlerin mahallelerini gruplandırarak her bir büronun seçmen sayısı 3000 i geçmemek üzere yeni seçim büroları teşkil edebilir.

Silâh altında bulunan seçmenler veya müessese ve işletme ücretlileri için özel seçim büroları teşkil olunabilir.

Seçim bürosunun kuruluşu, oy verme yeri ile birlikte, seçim için tesbit edilmiş olan günden 15 gün önce halka ilân olunur.

Madde 37 — Seçim bürolarına yargıçlar veya halk temsilcileri (assesseurs populaires) tarafından başkanlık edilir.

Yargıçlarının veya halk temsilcilerinin miktarı bütün seçim büroları için yeter değilse, bunlara devlet, il veya komün yüksek memurları veya Adalet Bakanlığınca gösterilen idari kaza uzuvları, tercihan Sayıştay, Danıştay ve yasama konseyi üyeleri arasından kur'a ile tâyin olunacak kimseler tarafından başkanlık edilebilir.

Seçim günü vazifesi başına gelmeyen veya vazifesine devam edemiyen seçim büroları başkanlarını yerine seçim kurulu tarafından yukarıki fıkrada yazılı şahıslar arasından seçilmiş bir diğer yargıç, halk mümessili veya memur ikame edilir.

V. inci Kısım

Oy Pusulası

Madde 38 — Oy pusulaları seçim kurulu marifetiyle özel matbaalarda veya devlet basımevlerinde bastırılır.

Madde 39 — Oy pusulası dört sahifelik bir yaprak kâğıt şeklinde olacaktır. Bunların eb'adı, aday listelerinin miktarı ve bunların basılması için gerekli yer gözönün- de tutularak seçim kurulu tarafından tâyin olunur.

Hiç bir hal ve kârda oy pusulası mutad ebatta bir varaka kâğıt formasını tecavüz edemez.

Oy pusulalarına mahsus kâğıt beyaz renkte ve arkasından basılı isimler ve verilen oylar seçilemeyecek derecede kalın olacaktır.

Bir, iki ve üçüncü sahifelere bütün aday listelerini ihtiva etmeğe yeter miktarda kareler basılır.

Dördüncü sahife kontrol damgası için beyaz bırakılır.

Kareler aynı sahifede iki sütun üzerine ve birbirlerine muvazi olarak basılır.

Her kare, ilgili seçim çevresinden seçilmesi gerekli sayıda aday ihtiva edecek büyüklükte olmalıdır.

Her karenin son üst köşesine, birinci sahifenin birinci karesinden başlamak ve soldan sağa doğru devam etmek üzere: bir sıra numarası konulur; öyle ki, her sahifenin son sütunundaki, kareler tek, sağ sütunundakiler çift numara alırlar.

Her oy pusulasının dörtgenlerinde aday listeleri kayıt sıralarına göre basılır.

Dörtgenin sağ üst köşesine, listenin, varsa, işareti basılır.

Listenin adaylarının isimleri adaylık bildirimi sıralarına göre basılır,

Madde 40 — Oy pusulalarında her liste aynı puntoda ve aynı cins harflerle ve aynı mürekkeple basılır.

Oy pusulaları seçim çevresinde bulunan seçmen sayısından % 10 fazla miktarda basılır.

Bunlar seçim kurulu başkanma siparişten azamî beş gün sonra teslim olunur ve seçim tarihinden en az iki gün önce seçim bürolarına dağıtılır.

Oy pusulalarından ikişer nüsha seçim kurulu başkanı tarafından vize ve iptal edilmiş olarak seçimden bir

gün önce asliye mahkemesi merkezinde, seçim çevresinin her sulh yargıçlığında ve her seçim bürosunun oy verme yerinde asılmak suretiyle ilân olunur.

Adayların talebi üzerine seçim kurulu her aday listesi için seçim bürosu başına vize Ve iptal edilmiş ikişer oy pusulası verir.

BÖLÜM : IV

SEÇİM USULÜ

I. inci Kısım

Oy Verme Ameliyelerinin Hazırlanması

Madde 41 — Her oy verme yerinde yeter miktarda oy verme kabinesi, oy sandığı ve oy damgası bulunmak lâzımdır.

Kabine ve sandıkların başkanın bürosunun bulunduğu aynı odaya konulmuş olmaları lâzımdır. Kabineler belediyeler tarafından inşa etirilir. Sandıklar ve diğer gerekli malzeme de belediyece temin olunur.

Seçim bürosu başkanı seçimden bir gün önce saat 18 de seçim bürosu merkezinde hazır bulunmak mecburiyetinde olup, oy verme ameliyatının düzenlik ve serbestliğini sağlamak için lüzumlu göreceği tedbirleri derhal almakla ödevlidir.

II.nci Kısım

Seçim Komisyonunun Kuruluşu

Madde 42 — Seçim için tesbit edilmiş olan gün saat 7 de seçim bürosu başkanı, refaketinde bir zabıti veya mahkeme kaleminden bir memur olduğu halde oy verme yerine gelir ve orada beşer dakika ara ile üç defa yüksek sesle komisyonu teşkil etmek üzere temsilci ve yardımcıları çağırır. Bundan sonra oy verme yerinde hazır bulunan aday temsilcileri ve yardımcıları arasın-

dan kur'a ile veya cümlesinin ittifakiyle seçilecek iki üye ile seçim bürosunun komisyonunu teşkil eder.

Seçim komisyonu teşekkül etikten sonra, başkan ve üyeler hep birlikte oy verme kabinelerini (hücrelerini) tetkik ve sandığı muayene ederler. Seçim bürosu başkanı talebi üzerine emrine verilmiş olan askerî kuvvetlerden oy verme yerine ve etrafına muhafaza postaları yerleştirir; seçime başlamak için lüzumlu miktarda oy pusulası üzerine kontrol damgası vurur, sandıklan mühürler ve seçim ameliyelerinin iyi yürütmesi için gerekli bütün tedbirleri alır.

III. üçüncü Kısım

Temsilciler ve Yardımcılar

Madde 43 — Her listenin adayları seçim bürosuna azami iki temsilci ve iki yardımcı gösterebilirler.

Aynı liste üzerinde müteaddit siyasî grupların üyeleri aday gösterilmiş ise her grubun adayları aynı miktarda temsilci ve yardımcı göstermek hakkını haizdirler.

Temsilciler ve yardımcıları seçim ameliyeleri esnasında adayları temsil ederler ve seçim bürosunun işlerini kontrol etmek hakkına malikdirler.

Bunların isimlerinin seçim kuruluna bildirilmesi lâzımdır. Seçim kurulu seçim bürolarına karşı sıfatlarını ispat etmek üzere kendilerine vesikalar verir.

IV. ÜNCÜ KISIM

Seçimlerin Zabıtası

Madde 44 — Seçimin zabıtası münhasıran seçim bürosu başkanına aittir.

Bu husustaki yetkiler , oy verme yerinin dışında, mahallin avlusuna, avlu methallerine ve keza 300 metre mesafeye kadar sokaklara ve meydanlara şâmindir. Kır komünlerinde ve il merkezi olmayan şehir komünlerinde zabıta yetkisi bütün komün bölgesine şâmindir.

Adaylar, temsilciler ve yardımcılar haricinde hiç kimse oy verme bölgesinde veya oy verme yerinde oy verme için lüzumlu olan zamandan fazla kalamaz.

Seçim kurulu adaylara bütün seçim büroları için, temsilci ve yardımcılara da yalnız tâyin edildikleri seçim bürosu için muteber olmak üzere giriş kartları verir.

Düzenliği kurmak için seçim bürosu başkammın emrinde seçim kurulu tarafından verilmiş yeter miktarda askeri kıt'alar bulunur.

V. inci KISIM

Seçim Usulü

Madde 45 — Oy verme saat 8 de başlar ve saat 20 ye kadar devam eder. Bu saatte seçim bürosu başkanı tarafından beşer dakika ara ile üç defa çağırılmak suretiyle oyunu kullanmamış olan seçmen kalmadığına emin olunduktan sonra oy verme kapanır.

Aksi takdirde bütün hazır bulunan seçmenler oylarını kullanıncaya kadar oy verme, fasılasız devam eder. Hiç bir hal ve kârda oy verme, müteakip günün saat 8 inden öteye devam edemez. Oy verme o zaman kapanır.

Madde 46 —Seçmenler seçim ikametgâhının bulunduğu ilde ve yalnız dağıtılmış bulundukları seçim bürosunda oy verirler.

Oy verme ancak seçmen vesikasına veya bu kanunda yazılı şartlar dahilinde verilmiş örneklerle istinaden cereyan eder.

Seçmenler oy verme salonuna oy hücrelerinin sayısına uygun sayıda gruplar halinde ithal edilir. Her seçmen seçmen vesikasını başkana gösterir ve başkan seçmene bir oy pusuiası ve bir oy damgası verir.

Seçmenler ayrı ayrı olmak üzere kapalı hücrelerde oy verecekleri listeyi ihtiva eden kareye “ oylanmıştır ” kelimesini havi damgayı vurmak suretiyle oylarını kullanırlar.

Seçmenler oylarını kullandıktan sonra , oy pusulasını kontrol damgası dış tarafa gelmek üzere dörde katlayarak başkana verirler. Başkan verilen pusulanın kontrol damgasını hâvi olup olmadığını muayene ettikten sonra pusulanın açılmamasına dikkat ederek onu oy sandığına atar.

Pusulanın hatalı katlanmış olması, gizlilik mahfuz kaldığı takdirde , oyun hükümsüzlüğünü gerektirmez.

Pusula başkanın hatası yüzünden açılırsa seçmene yeni bir pusula verilir ve keyfiyet seçim tutanağına geçirilir.

Oy kullanma için verilen oy damgası pusula ile birlikte başkana iade edilir.

Başkan seçmenin oy verme hücresinde mutattan fazla kalmasına mâni olabilir.

Başkan, oylarını kullanmış olan seçmenlerin seçmen vesikalarını parafe etmek veya damgalamak suretiyle vize eder.

Madde 47 — Seçim komisyonu başkanı, üyeleri ve memurları, temsilciler ve yardımcıları, keza düzenliği korumaya memur askerler, ellerindeki seçmen vesikalarına istinaden vazife gördükleri büroda oylarını kullanırlar.

Adaylar, seçmen vesikaları başka bir seçim, çevresi tarafından verilmiş olsa dahi , adaylıklarını koydukları seçim çevresinin her hangi bir bürosunda oylarını kullanmak hakkına mâliktirler.

Madde 48 — Adaylar, temsilciler ve yardımcıları ve keza her seçmen oy vermeye gelen şahsın hüviyeti hakkında itirazda bulunmak hakkını haizdir. Böyle bir itiraz halinde şahsın hüviyeti başkan tarafından herhangi bir vasıta ile tesbit olunur.

itiraz haklı çıktıça takdirde başkan mevzuubahis seçmeni oy vermekten meneder ve keyfiyeti bir tutanakla tesbit ederek suçluyu adalete sevkedilmek üzere zabıtaya teslim eder.

Madde 49 — Oyunu kullanmak üzere kendisine verilmiş olan oy pusulasını ve oy damgasını başkana iade et-

miyeyi seçmen , seçimin nihayetine kadar, hiç kimse ile ihtilât ettirilmemek üzere sıkı nezaret altına alınır.

Madde 50 — Oy vermeye, gündüzün bir saati, gece 2 saati geçmemek üzere başkan tarafından ara verilebilir.

Ara vermenin bir saat önce oy verme yerinin kapısına asılmak suretiyle ilân edilmesi lâzımdır.

Ara verme esnasında oy sandıkları, damgalar, oy pusulaları ve büronun bütün eşyası daimi nezaret altında bulundurulur. Seçim komisyonu üyeleri bu müddet zarfında hep birden oy verme salonundan ayrılamazlar. Adaylar, temsilciler ve yardımcıları bu müddet zarfında salonu terketmeye icbar edilemezler.

VI. NCI KISIM

Oyların Sayısı

Madde 50 — Oy verme bittikten sonra seçim bürosu başkanı oy verme salonunda hazır bulunan adaylar, temsilciler ve yardımcıları huzurunda oyların sayımını yapar.

Başkan her pusulanın açılmasında, yüksek sesle oy verilmiş olan listenin numarasını okur ve oy pusulasını hazır bulunanlara gösterir.

Seçim bürosu başkanı kontrol damgasını ihtiva etmeyen pusulalar, açık verilen pusulalar, aday listeleri dış tarafa gelmek üzere katlanmış olan pusulalar, oy damgası müteaddit listelere basılmış olan veya oy verilen üstenin hangisi olduğu tayin edilemeyecek şekilde basılmış olan pusulalar hükümsüzdür.

Üzeri silinmiş kelimeler, kalemle yapılmış işaretler taşıyan oy pusulaları , hangi listeye oy verildiği tereddüde mahal vermeyecek şekilde anlaşılabilirliği takdirde muteberdir.

Kontrol damgasını ihtiva etmeyen, açık olarak verilen veya listeler dış tarafa gelmek üzere katlanmış olan pusulalar verildiği anda seçim başkanı tarafından hükümsüz olarak ilân edilir ve sandığa konulmaz. Bunlar seçim

dosyasında hıfzedilir. Bu oylar kullanılmamış addolunur ve oyların sayımında hesaba katılmaz.

Diğer hallerde hükümsüzlük seçim komisyonu tarafından oyların sayımı sırasında ilân edilir. Bu pusulalar kullanılmış olan oyların hesabına katılırlar.

Seçim komisyonu tarafından muteber sayılmış olan itirazlı pusulalarla verilmiş olan oylar ilgili listeler hesabına geçirilmekle beraber, bu pusulalar yapılan itiraz kaydedilerek seçim dosyasında muhafaza edilir.

Sayım neticesi, bir komisyon üyesi, diğeri kur'a ile veya ittifakla seçilecek temsilci veya yardımcılardan biri tarafından düzenlenecek iki tabloda tesbit edilir.

Bu tablolarda seçime iştirak edenlerin yekûnu, hükümsüz oyların sayısı pusulada mukayyet oldukları sıra ile aday listeleri ve her listenin kazandığı oy sayısı gösterdir.

Madde 52 — Oyların sayımından sonra seçim komisyonu başkanı , her listenin kazandığı oy sayısını tasrih etmek üzere seçim ameliyelerine ve oyların sayımına dair bir tutanak tanzim eder.

Bu tutanak başkan, komisyon üyeleri ve zabıt kâtibi tarafından imzalanır.

Komisyon üyelerinin imzalarının bulunmayışı tutanağın muteberliğine müessir değildir. Başkan imzaya mâni olan sebepleri tutanakta zikreder.

Tutanağın bir nüshası seçim bürosunda bulunan çevrenin sulh yargıçlığına gönderilir. Adaylar bunun tasdikli bir örneğini alabilirler.

Madde 53 — Bütün seçim ameli yeleri ve sayım esnasında adaylar, temsilciler, yardımcılar ve seçmenler bu ameliyelere dair itirazlarda bulunabilirler.

İtirazlar yazılı olarak seçim bürosu başkanına sunulur. Başkan her itiraz varakası için bir alındı verir.

Seçim bürosu başkam, çözümlenmesi gecikmeye gelmeyen itirazlar hakkında derhal bir karar verir.

Madde 54 — Neticeleri tesbit eden listeleri, seçim bürosunun seçim ameliyeleri hakkındaki tutanakları ve iti-

raz kâğıtlarım ve keza hükümsüz oy pusulaları ile itirazlı pusulaları ihtiva eden dosya 52 nci maddede yazılı tutanağın tekemmülünden en çok 24 saat sonra seçim bürosu başkanı tarafından seçim kuruluna gönderilir.

BÖLÜM. V

SAYLAVLIKLARIN DAĞITIMI VE SEÇİ- LENLERİN İLÂNİ

I. İNCİ KISIM

Neticelerin Toplanması

Madde 55 — Seçim kurulu, bütün seçim bürolarının neticelerini aldıktan ve yapılan itirazları hallettikten sonra, ait olduğu seçim çevresi neticelerinin toplamını yapar, kullanılmış oyların yekûnunu, her listenin kazandığı oy sayısını, hükümsüz oyların sayısını ihtiva eden iç sütunlu bir tablo tanzim eder.

II. NCİ KISIM

Saylavlıklarm Dağıtımı

Madde 56 — Saylavlıklarm dağıtımı her seçim çevresi için o çevrenin seçim kurulu tarafından aşağıdaki kaidelere göre yapılır:

Her listenin kazandığı oy yekûnu, o çevreden seçilecek saylav sayısına kadar olmak üzere sırasıyle 1, 2, 3 . . . ilâhare rakamlarına taksim olunur. Bu suretle elde edilecek harici kismetler büyüklük sırasına göre seçilecek saylav sayısı kadar yazılır. Bu harici kismetlerin en küçüğü seçim emsalini teşkil eder.

Her listeye kazandığı oy yekûnunun bu emsali ihtiva ettiği miktarda saylavlık tahsis olunur.

Tahsis, en fazla oy kazanmış olan listeden başlar ve seçilecek seylav sayısı tamamlanıncaya kadar kazanılan oyların sırasıyle diğer listelerde devam eder. İki listenin aynı miktarda oy kazanmış olması halinde tahsis sırası kur'a çekmek suretiyle tâyin edilir.

Listeler dahilinde adaylara şahsen sayırlık tahsisi listelerde yazılı oldukları sıraya göre yapılır.

Diğer adaylar kendi listelerinin yedekleri olarak ilân edilir.

Bir tek sayırlık seçilmesi lâzım geldiği takdirde bu sayırlık nisbî çoğunluğu kazanmış olan listeye tahsis olunur ve iki veya daha fazla listenin eşit miktarda oy kazanmış olması halinde, tahsis kur'a çekmek suretiyle yapılır.

III.ÜNCÜ KISIM

Seçilenlerin İlânı

Madde 57 — Seçim kurulu oyların tasnifine müteallik bütün ameliveleri tesbit eden bir tutanak düzenler ve bu tutanakla seçilmiş olan sayırları ilân eder.

Bu tutanak seçim dosyası ile birlikte merkezî seçim kuruluna gönderilir. Merkezî seçim kurulu da bunu Sayırlar Meclisine gönderir.

BÖLÜM . VI

Seçim Mazbatalarının Kabul ve Tasdiki

Madde 58 — Sayırlar Meclisi kendi üyelerinin seçim mazbatalarını tetkik ve bu hususta serdedilen itirazlar hakkında karar verir. Bu maksatla Sayırlar Meclisi, seçim kurulları tarafından seçilmiş olarak ilân edilen sayırlardan teşekkül etmiş addolunur.

Seçim mazbataları ancak hazır bulunan üyelerin üçte iki çoğunluğu ile reddedilebilir. Sayırlar kendi seçim mazbataları hakkındaki oya iştirak edemezler.

Sayırlar Meclisi hesap yanlışları görürse bunları düzeltir ve sayırlıkları hak sahibi olan adaylara tevcih eder.

Mazbataların kabulünden sonra seçimlerin neticeleri resmî gazete ile yayınlanır.

Madde 59 — Saylav, listesi üzerinden seçildiği siyasi gruptan istifa ettiği veya çıkarıldığı takdirde saylavlık sıfatı kendiliğinden zail olur.

Bu halde inhilâlın tesbiti Saylavlar Meclisi Başkanlık Divanınca yapılır.

Herhangi bir sebeple inhilâl vukuunda her listenin yedekleri bu esnada hala seçilebilir iseler, listede yazılı oldukları sıra ile, kendi listelerinin saylavlarının yerine geçmeğe çağırılırlar.

Mühalleri doldurmak için artık yedek bulunmadığı takdirde veya bir çevrenin seçimi tamamen iptal edildiği zaman, ilgili çevre seçmenleri inhilâlın ilânından sonra 20 üci gün seçime çağırılır.

Inhilâl meclisin son toplantısı sırasında vâki olduğu takdirde doldurulmaz.

BÖLÜM . VII

CEZALAR

MADDE 60 — a) Hangi sınıftan olursa olsun, bu kanunla kendilerine verilen ödevleri ihmal eden devlet memurları;

b) Sahte isim kullanarak veya haiz oldukları haklara dayanarak seçmen vesikası elde eden veya buna teşebbüs edenlerle bu kanunda yazılı ehliyetsizlik veya hak mahrumiyetlerinden birini saklayanlar;

c) Seçmen defterlerinde yazılı olmayan kimselere seçmen vesikası veren veya seçmen defterlerinde yazılı kimselere suiniyetle seçmen vesikalarını vermeyi ret veya ihmal eden yargıçlar ve bütün memurlar;

d) İkametgâhlarının bulunduğu yerden gayri seçim çevrelerinden seçmen kartı alan veya almağa teşebbüs eden kimseler;

e) Aynı zamanda iki veya daha fazla seçim bürosunda veya seçim çevresinde oy veren veya buna teşebbüs edenler;

f) Başkalarına ait seçmen vesikalar iyi e müracaat ederek oy veren veya buna teşebbüs edenler;

g) Kanunî bir mazeretleri olmaksızın muayyen saatte seçim ameliyelerine başlamak üzere hazır bulunmayan veya bu ameliyelere müteallik görevlerini ifa etmeyen seçim komisyonu başkan ve üyeleri;

h) Seçimleri bu maksada tahsis edilen yerden başka yerde yaptıran seçim komisyonu başkan ve üyeleri;

i) Seçim kâğıtlarını imzadan istinkâf eden veya neticeyi vermeyen seçim kurulu ve seçim komisyonu başkan ve üyeleri;

j) Düzenliği koruma işi ile görevli askerlerden maada silâhlı olarak oy verme yerine veya bu yerin avlusuna girenler; bir aydan bir yıla kadar hapis ve 100.000 leyden 500.000 leye kadar para cezasıyla cezalandırılırlar.

MADDE 61 — a) Her işten önce pusulalarını basmayan veya basılmış pusulaları muayyen müddet zarfında teslim etmeyen mazfcat'acılar;

b) Oy pusulalarını kabul etmek, tamamlamak veya sayım yapmakla görevli iken oy pusulalarında tarh veya ilâve veya tahrifat yapan veya oy verilmiş olanlardan başka listeler veya isimler okuyan kimseler;

c) Cebir ve şiddet kullanarak bir seçmenin oyuna tesir eden veya onun oy vermekten meneden kimseler;

d) Secim kurulu veya seçim komisyonu üyelerine karşı cebir ve şiddet kullanarak veya hakaret ederek seçim ameliyelerini geciktiren veya meneden kimseler;

e) 8 inci madde hükümlerine aykırı hareket edenler bir yıldan üç yıla kadar hapis ve 500.000 leyden 9.000 000 leye kadar para cezası ile cezalandırılır ve beş yıl süre ile seçmek ve seçilmek haklarını kaybederler.

MADDE 62 — Seçim sandıklarının veya seçime müteallik dosya veya kâğıtların çalınması veya saklanması iki yıldan beş yıla kadar hapis ve 100.000 leyden 1.000.000 leye kadar para cezasını ve aynı zamanda beş yıl müddetle seçmek ve seçilmek haklarından mahrumiyeti muciptir.

MADDE 63 — Bu kanunda yazılı suçların ortakları, yatakları ve müşevvikleri veya bu suçları işlemeyi kolaylaştıranlar asıl suçlular gibi ceza görürler.

MADDE 64 — Bu kanunda yazılı suçlarda asliye mahkemesi yetkilidir. Âmme dâvasının tahrik ve takibi zarar gören taraf, savcı veya 20 seçmen tarafından yapılabilir.

BÖLÜM VIII

NİHAİ VE MUVAKKAT HÜKÜMLER

MADDE 65 — Vatandaşların silâh altında bulundukları sırada secim ikametgâhı, asıl ikametgâhlarının bulunduğu komünün seçim defterlerine mukayyet olsalar dahi, mensup oldukları askerî birliğin daimi veya muvakkat merkezinin bulunduğu mahaldir. Bunlar resen ilgili askerî birliğin seçim listelerine kaydedilirler. Bu suretle düzenlenen seçim listeleri, seçim için tesbit edilmiş olan tarihten en aşağı 10 gün evvel askerî birlik merkezinin bulunduğu seçim çevresinin seçim kuruluna tevdi edilir. Aynı müddet içinde bu listeye yazılmış olan şahısların isimleri, seçim defterlerine işaret edilmek üzere, bunların mensup oldukları komünlerin belediye başkanların'a bildirilir.

Garnizon haricinde bulunan askerler mensup oldukları birliğin komutanı tarafından bu maksatla vize edilmiş olan seçim vesikalarına istinaden bulundukları mahallerde oylarını kullanırlar. Demir ve hava yolları personeli, seçim ikametgâhlarının değiştirilmesine hacet kalmaksızın, seçim günü bulunacakları bölgelerin seçim bürolarında oylarını kullanırlar.

MADDE 66 — Seçim günü bütün resmî ve hususi ücretliler, ücretli mezuniyet hakkını haizdirler. Hizmet, mahiyeti icabı, durdurulamadığı takdirde münavebe ile mezuniyet verilir.

Mahkemelerde seçim gününe muallâk bulunan dâva-

lar, kendiliğinden başka güne kalırlar. Yeni mahkeme günü, usulü dairesinde resen tebliğ edilir ve pul ve harçtan muaftır.

MADDE 67 — Bir seçim çevresinde mücbir sebepler yüzünden seçimin yapılamaması halinde oy verme ameliyesi kendiliğinden müteakip haftanın aynı gününe kalır.

Engel, aynı seçim çevresinin bir veya daha fazla seçim bürosunda tahassul ettiği takdirde seçim ameliyesi yalnız bu bürolarda tâlik olunur ve bu seçim çevresindeki seçimlerin neticesi tâlik edilen seçimlerin kesin olarak bitmesinden sonra ilân edilir.

Seçimler yukarıdaki fıkrada yazılı günde vâki olamadığı takdirde Sayıtlar Meclisi yalnız seçilmiş ilân olunan sayıtlarla teşekkül eder ve seçim yapılamamış olan çevrelerde seçimlerin müteakibi tarihinde sonra 60 ncı günü kısmi seçim yapılır.

MADDE 68 — Bu kanunda yazılı bütün süreler, 59 uncu maddede yazılı süre müstesna olmak üzere tam gün olarak hesap edilir.

Süre bir Pazar günü veya resmî tatil günü bittiği takdirde adli makamlar ve seçim komisyonları o gün saat 18 e kadar faaliyette bulunurlar.

MADDE 69 — Bu kanunda yazılı istida ve evrak her türlü resim 've harçtan muaftır.

MADDE 70 — Seçmen defterlerinin tanzimi, seçmen vesikalarının basılması ve bu kanuna istinaden yapılan her türlü ilân ve yayınlar için gerekli masraflarla memurların gündelik ücretleri Başbakanlık tarafından ödenir.

MADDE 71 — 1948 yılı seçmen defterlerinin yoklaması bu kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren en çok 10 gün zarfında yapılır. Bu gaye ile seçmen defterlerindeki ilâve ve taylar bu kanunun yayınlanmasını tâkip eden 5 gün zarfında ve bunların asılarak ilânı da bunu tâkip eden iki gün zarfında yapılır.

MADDE 72 — 10 uncu madde hükümlerine uygun olarak ilk seçimlerde seçilmesi gereken sayıtlar sayısı, ilişik tabloda yazılı olan miktardır.

ROMANYA HALK MECLİSLERİ KANUNU

BÖLÜM: I

Genel Hükümler

1 — Komünlerde, ilçelerde ve illerde devlet kuvvetinin mahallî organları olarak Halk Meclisleri vazife görürler.

Bunlar dört sene için tâyin edilirler.

2 — Halk Meclisleri vazifelerinin ifasında, halkı yığınlarının teşebbüs ve iştirakine istinat ederler.

3 — Halk Meclisleri, faaliyetlerinden dolayı hesap verecekleri halka karşı mesuldürler.

Her meclis veya üyeleri seçmenler tarafından azlolunabilirler.

4 — Halk Meclislerinin üye adetleri ve seçimlerine ait usul Seçim Kanunu ile tesbit edilecektir.

5 — Komünler, kır ve şehir komünlerine ayrılır.

6 — Kır komünleri, bir veya müteaddit köy veya köycüklerden (hameaux) müteşekkil idari ünitelerdir.

7 — Şehir komünlerinin şehircilik durumlarının gelişmesine tesir edecek olan civar kır komünleri şehre mülhak komün olarak ilân edilebilir.

Mülhak komün, kır komünü teşkilât ve vecibelerini muhafaza eder, bina ve yollar ve sairenin idaresine ait işler de bağlı olduğu şehir komününün rejimine tâbidir.

8 — Şehir komünleri, Büyük Millet Meclisi Başkanlık Heyetinin - Presidium bir dekresiyle halk merkezleri olarak ilân edilmiş olanlardır.

Bunlar il merkezi olmayan şehir komünleri ve il merkezi olan şehir komünleri olmak üzere ikiye ayrılırlar.

İktisadi veya harsî bir ehemmiyeti haiz olan şehir komünleri il hükmünde sayılabilirler,

9 — Kaplıca veya sayfiye vasıflarına istinaden bir komün, kaplıca - sayfiye yeri olarak ilân olunabilir.

10 — İlçe, müteaddit kır komünlerinden veya il merkezi olmayıp İktisadî menfaatleri müşterek olan kasabalardan müteşekkil idari bir üitedir.

11 — İl, iktisadî menfaatleri müşterek olan müteaddit ilçelerden müteşekkil idari bir üitedir.

İl, sahası dahilinde bulunan bütün kır komünlerini ve şehirleri ve Romanya Halk Cumhuriyeti Başkenti hariç olmak üzere il merkezi olan şehir komününü ve il hükmünde olan şehir komünlerini ihtiva eder.

12 — Romanya Halk Cumhuriyeti Başkentiyle il hükmünde olan şehir komünleri doğrudan doğruya Büyük Millet Meclisine, Büyük Millet Meclisi (Presidium) üne, Bakanlar Kuruluna ve yetkili merkezî idareler organlarına bağlıdır.

13 — 12 nei maddede derpiş edilen üiteler, çevrelere ayrılabilir ve çevre Kalk Meclislerince idare olunur.

14 — Komünlerin ve ilçelerin kurulması ve kaldırılması ve bir komünün topluluk merkezlerinin bir diğerine ve bir ilçedeki komünlerin bir diğerine nakli kır komünlerinin mülhak komün, şehir veya kaplıca - sayfiye komünü olarak ilânı müteaddit köylerden müteşekkil komün ve ilçe merkezlerinin ve il mahiyetinde olan komünlerle ilçeler müstesna olmak üzere komün adlarının değıştirmesi yetkili il Halk Meclisinin gerekçesine müsteniden Büyük Millet Meclisi Presidium'üntin dekresiyle yapılır.

İllerin kurulması ve kaldırılması, hudutlarının değıştirilmesi, illerin ve il hükmünde olan şehir komünlerinin merkezlerinin tayıni, il hükmünde kabul edilen şehir komünlerinin ilânı ve bunların taksimatı ile Romanya Halk Cumhuriyeti Başkentinin çevrelere ayrılması Bakanlar Kuruluan teklifi üzerine Büyük Millet Meclisi (Presidium)'nin dekresiyle yapılır.

15 — Komünlerin, ilçelerin ve illerin hiç bir hudut tâdilâtı gelecek bütçe senesinin iptidasından ve tadilâta ait muamelenin resmî ceride ile ilânından evvel mer'iyet mevkiine giremez.

16 — Halk Meclisleri birbirleriyle işbirliğinde ve karşılıklı yardımda bulunurlar.

17 — Halk Meclisleri üyeleri, temsil ettikleri üniteye göre komün, ilçe ve il mebusu adını taşırlar.

BÖLÜM: II Halk Meclislerinin Görevleri

18 — Kanunlara ve yüksek idare makamlarının direktiflerine müsteniden Halk Meclisleri aşağıdaki vazifeleri ifa ederler:

- a) Mahallî hayatta sosyalist prensiplerini taazzuv ettirmek,
- b) Müşterek işlerin idaresine halk topluluklarının iştirakini temin eylemek,
- c) Halkın müşterek mallarını muhafaza ve inki şaf ettirmek,
- d) Mahallî plânı tatbik etmek ve devletin İktisadî plânının tahakkukuna iştirak eylemek,
- e) Milliyet, dil, din farkı gözetmeksizin çalışanlar arasında dostluğu sağlamak,
- f) Halk topluluklarının harsî ve medeni seviyesini harsî müesseseler ihdası ve inkişaf ettirilmesi suretiyle yükseltmek, okuma yazma bilmeyenleri azaltmak, değerli unsurları teşvik eylemek ve onlara yardımda bulunmak,
- g) Ammenin sağlığını korumak, ihtiyarlara, malûllere ve çalışma kaabiliyeti olmayanlara bakmak ve istihsal sahalarında çalışma kaabiliyetini haiz olanların kadrolarını tanzim etmek,
- h) Amele halkın yaşamasına lüzumlu bütün iâşe mevadını tanzim eylemek ve İktisadî ihtikârın ve sabotajın önüne geçmek,
- i) Erkeklerle tanınan hakları aynıyle kadınlara tanımak, doğum evleri, kreşler, çocuklar için ana yuvaları ve mektepler kurmak suretiyle anayı ve çocuğu himaye eylemek, toplulukla yapılacak sporları desteklemek suretiyle gençlerin de bedenî inkişafını teşvik eylemek.

j) Vatandaşların kanunî vecibelerini yerine getirip getirmediklerine nezaret etmek,

19 — Yukarıki maddede derpiş edilen ehemmiyetli yetkileri yerine getirmek bakımından, illerin, ilçelerin, komünlerin ve çevrelerin Halk Meclisleri aşağıdaki hususî vazifeleri ifa ederler:

a) Mtiesseselerin, işletmelerin ve mahallî ehemmiyeti haiz İktisadî, içtimai ve harsî teşkilâtın faaliyetini idare, sevk ve mürakabeye yetkilidirler. Ve ziraate, orman yetiştirilmesine, sanayie, ticarete, iaşeye, mahallî işletmelere, âmmenin sağlığına, öğretimine, halkın harsına, spora, beden terbiyesine ve diğer işlere taallük eden mahallî meseleleri hallederler.

b) Devletin iktisadî plânı ve Romanya Halk Cumhuriyeti bütçesi çerçevesi içinde mahallî plân ve bütçeyi tanzim ve tatbik ederler.

c) Genel ehemmiyeti haiz meseleleri tetkik ederler ve bu meselelerin halli için bütün mahallî vasıta ve melihaları kullanarak yüksek organlara tekliflerde bulunurlar.

d) Hudutları dahilinde kanunların, dekrelerin veya yüksek organların emirlerinin tahmil eylediği bütün diğer vazifeleri ifa ederler.

BÖLÜM: III

Halk Meclislerinin İcra Organları

20 — Halk Meclisleri, bir başkandan, 1-8 başkan muavininden, 1 sekreter ve bir kaç üyeden müteşekkil karar ve icra organı olan icra komitesini kendi aralarından seçerler.

21 — İcra komitesi, hazır bulunan Halk Meclisi üyelerinin çoğunluk oyu ile seçilir.

Aynı şartlar dahilinde bunlara müsavi adette yedek üyeler de seçilir.

22 — İcra komitesi; Romanya Halk Cumhuriyetleri Başkentinde 11, illerde ve il hükmünde olan şehir ko-

mimlerinde 5, ilçelerde 3, çevrelerde ve diğer komünlerde 3 üyeden teşekkül eder.

23 — İcra komitesine bir başkan riyaset eder. Başkanın gaybubeti halinde, vazifeleri başkan muavinlerinden biri tarafından ifa edilir.

24 — İcra komitesi, üyelerinin ekseriyetiyle ve başkanın veya yerine kaim olanın huzuru ile vazife görür.

25 — İcra komitesi lüzumu halinde ve en az haftada bir defa başkanın veya yerine kaim olanın davetiyle toplanır.

26 — İcra komitesi, âzalarının çoğunluk oyu ile karar verir.

Bunlar yaptıkları işlerden mesuldürler ve bundan dolayı yetkili Halk Meclisinde hesap verirler.

İcra komitesi üyeleri yetkili Halk Meclisinin hazır bulunan üyelerinin çoğunluk oyu ile her vakit azlolunabilirler.

27 — İcra komitesinin vazifeleri berveçhiatidir:

a) Plân ve bütçe projelerini hazırlamak,

b) Halk Meclesinin yetkisi çerçevesine dahil nizamnameleri ihzar eylemek,

d) Her nevi sözleşme ve taahhütleri neticeye bağlamak,

d) Kendi ve alt derecedeki Halk Meclisleri memurların tâyin ve tebdil eylemek ve mera kanuna ve yüksek organların koydukları esaslara uygun olarak disiplin cezaları tatbik etmek,

e) Alt derecede bulunan Halk Meclislerinin muamelelerinin tatbikini talik ve refetmek, bunlara bağlı icra komitelerinin muamelelerini iptal ve tâdil eylemek,

f) Yetkili Halk Meclislerinin ve yüksek organların kararlarına uymak,

28 — icra komitesi, bağlı bulunduğu Halk Meclislerinin toplanma zamanları arasında yalnız Halk Meclisinin yetkisine dahil olup aşağıya dercolunanlar müstesna bu meclise mevdu vazifeleri görür:

a) icra komitesi üyelerini seçmek,

b) Emri altında bulunan icra komitelerini 'azletmek ve bunların yerine diğer komitelerin seçimi için tedbirler almak,
e) Bütçe ve plân projelerini tasdik etmek,
d) İşletmeler ve müesseseler kurmak,
e) Mahallî nizamnameleri tasdik eylemek,
f) Mer'i mevzuata tevfikân mahallî vergi ve resimleri tesis etmek,
g) Kanunların tevdi eylediği diğer vazifeleri, dekretlerin veya münhasıran Halk Meclisinin yetkisi dahilinde olup yüksek organlar kararlarının hükümlerini ifa eylemek,

29 — Halk Meclisinin vekâlet müddetinin hitamında, yeni meclisin seçimine kadar icra komitesi vazifelerine devam eder.

30 — İcra komitesi, emirnameler, kararlar ısdar ve direktifler verir. Emirnameler, Halk Meclisi kararlarının tatbiki bakımından, kanunlara ve yüksek organların tebligatına müsteniden de ısdar olunur.

İcra komitesinin, emirnameleri, kararları ve direktifleri başkan ve sekreter tarafından imza edilir.

Bunlar umumun ıttılâna ilânlar veya her hangi başka bir neşir vasıtasıyla arz olunur.

31 — Mülhak komünün icra komitesi başkam, kendi komününe müteallik olarak itti haz olunacak tedbirlerin her müzakeresinde bağı olduğu şehir komününün Halk Meclisi toplantılarına istişari reyde bulunmak üzere iş tirak eyler.

32 — Halk Meclislerinin icra komiteleri, yetkili icra organları olmak itibariyle çevreleri faaliyet şubeleriyle iş görürler.

33 — Şubeler, yaptıkları işlerde Halk Meclislerine ve birlikte vazife gördükleri icra komitelerine bağılıdır.

Şubeler ihtisas işlerinde, - yetkili merkezî idare organlarına ve kendilerini idare ve kontrol eden yüksek ic-

ra komiteleri nezdende bulunan şubelere bağlı bulunmaktadır.

34— Halk Meclisleri şubelerine lüzumlu personelin teşkilât ve kadroları Bakanlar Kurulunca vazedilmiş umumi Esaslara göre tanzim edilir.

35 — Halk Meclisleri icra komiteleri yanında her çevrede çevrenin ihtiyacına göre çevre Halk Meclisi tarafından yetkili komünün Halk Meclisi ile anlaşarak şubeler ihdas edilebilir.

BÖLÜM: IV

Halk Meclislerinin İş Görmeleri

36 — Halk Meclisleri âdi ve fevkalâde toplantılara kendi icra komiteleri tarafından dâvet edilirler.

Komünlerde, âdi toplantılar ayda bir, ilçelerde her iki ayda bir ve İllerde her üç ayda bir kere yapılır.

İhtiyaç halinde, Halk Meclisleri fevkalâde toplantıya dâvet olunabilirler. Dâvet; icra komitesinin teşebbüsü ile, Halk Meclisi üyeleri ekseriyetinin ve yüksek Halk Meclislerinin veya bunların icra komitelerinin istekleri ile yapılır.

37 — Dâvetin, toplantı tarihinin ve saatinin, ruzna- menin tesbiti suretiyle ve bunların bütün üyelere yazı ile evlerine vaktiyle bildirilmesi icabeder.

Ruzname, ilgili Halk Meclisinin toplandığı merkezde ilân ve mafevk yüksek Halk Meclisine tebliğ olunur.

38 — Ruznamede yazılı olmayan meseleler, Halk Meclisinin müzakeresine konamaz. Ancak hazır bulunan üyelerin 2/3 nin reyile müstaceliyeti kabul olunan meseleler müzakere olunabilir.

Meclis ruznamenin değiştirilmesine karar verebilir.

39 — Halk Meclisi toplantılarına üyelerin ekseriyetinin iştirak eylemesi icabeder. Kanunun başka suretle karar verilmesine cevaz verdiği hükümler müstesna; her karar mecliste hazır bulunan üyelerin oy çoğunluğu ile verilir.

Üyeler, meclisin kararına göre oyunu gizli, veya el kaldırmak, alkışlamak suretleriyle verirler.

Başkan en sonunda oyunu kullanır.

40 — Halk Meclisinin toplantıları alenidir.

41 — Halk Meclisinin toplantılarına Halk Meclisi icra komitesi başkanı ve gaybubetinde yerine kaim olan zat başkanlık eder.

42 — Halk Meclisi üyeleri; meclisin toplantı devresinde, ilgili Halk Meclisinin, ve toplantı devreleri arasında meşhut suç vakaları müstesna cezayı müstelzim bütün suçlardan dolayı icra komitesinin müsaadesi olmadıkça hapis, tevkif edilemez veya sorguya tâbi tutulamazlar.

43 — Halk Meclisleri üyeleri hareketlerinden dolayı meclise karşı mesuldürler.

44 — Halk Meclisi kararları başkan ve sekreter tarafından imza edilir.

45 — Halk Meclisi üyeleri, vazifeleri çerçevesi dahilinde aşağıdaki haklara sahiptirler:

a) Bunlar, Halk Meclisinin ve icra komitesinin yetki sine dahil bütün meseleleri bu heyetlerin tetkik ve mütalâasına arzedeblirler.

b) Meclis toplantılarında, sorularda ve icra komitesine ve şubelerin idarecilerinin faaliyetlerine ait hususlardan dolayı istizahta bulunabilirler. İcra komitesi ve şube idarecileri beş gün zarfında, yazı veya sözle cevap vermek mecburiyetindedirler.

c) Halk Meclisi hudutları dahilinde bulunan müesseselerden ve organlardan yetkilerine dahil meselelere müteallik malûmat isteyebilir.

46 — Halk Meclisleri üyelerinin;

a) Seçmenleriyle daimi bir irtibat muhafaza etmeleri ;

b) Meclisin işlerine fiilî bir surette iştirak eylemeleri,

c) Meclis tarafından verilen vazifeleri yapmaları,

d) Seçmenlerinle Halk Meclisi ve organlariyle yüksek organların kararlarından muntazaman bilgi vermeleri.

e) Seçmenler huzurunda, Halk Meclisinin gördüğü işlerden haberdar eylemek maksadiyle faaliyetlerine dair hesap vermeleri, icabeder.

47 — İcra komitesine dahil olmayan Halk Meclisleri üyeleri, komitenin toplantılarına iştirak eylemek hakkını haizdirler. Ancak, oyları, istişaridir.

48 — Halk Meclisleri gördükleri işlerde halk derneklerinden yardım görür ve bunlar tarafından murakabe edilirler.

49 — Köylerde ve köycüklerde halk dernekleri vazife görürler.

Bir köyden ibaret olan kır komünlerinde bir halk derneği vazife görür.

Şehir komünlerinde halk dernekleri her seçim dairesi itibariyle vazife görürler.

50 — Halk derneği, köycükte, köyde veya şehir seçim dairelerinde ikamet edip seçim hakkını haiz olanları ihtiva eder.

51 — Halk demeği mahallî meseleleri veya Halk Meclisinin faaliyetini müzakere eylemek maksadiyle toplanır.

52 — Halk dernekleri, komünün Halk Meclisi tarafından en az üç ayda bir defa ve lüzum hasıl oldukça toplantıya dâvet olunur.

Dernekler, köycükte, köyde veya seçim dairelerindeki seçmenlerin beşte birinin istekleriyle de toplanabilirler.

Toplantıya dâvet isteği ruznamede kaydedilir.

53 — Halk derneğine, demek içinden seçilen 5 zattan mürekkep bir başkanlık heyeti tarafından başkanlık edilir.

54 — Halk derneği, seçmenler ekseriyetinin önünde ve mevcut olanların ekseriyetiyle kararlar alır.

55 — Halk Meclisleri, halk derneği toplantısından sonra bu dernek tarafından ittihaz edilen kararları ilk toplantısında müzakere etmeye mecburdurlar.

56 — Halk Meclisi, halk derneğinin kararlarını doğru veya kanuna uygun bulmazsa yüksek organa tevdi eylemekle mükelleftir.

57 — Halk Meclisi gelecek demeğe son dernekte verilen kararların tatbikatına ait müttelaz tedbirleri bildirir.

58 — Halk Meclisleri uhdelerine düşen vazifelerin ifası için daimi komisyonlar ve vatandaş komiteleri marifetiyle amelenin işlere iştirakini tanzim ederler.

59 — Daimi komisyonlar, meclisin ve vazifeleriyle ilgili olmak üzere meclis içinden seçilir.

Bu komisyonlar 3 - 7 üyeden teşekkül eder.

60 — Daimi komisyonlar, Halk Meclisinin devamı müddetince vazife görmek üzere seçilirler. Meclis, komisyonların teşekkülünde değişiklikler yapabilir.

61 — Daimi komisyonlar, faaliyet çevrelerine dahil işlerin iyi yürütülmesini tetkik ve murakabe eder. Meclisin ve icra organlarının yetkisine dahil meselelere dair tekliflerde, meclis ve organlarının kararlarının hemen tatbiki için teşriki mesaide bulunurlar. Müesseselerin, teşekküllerin ve işletmelerin vazifeleri hududu dahilindeki faaliyetlerini tetkik ve vatandaşlarla Halk Meclisi arasındaki irtibatı muhafaza ederek sâvin inkişaf ve ıslahı için tekliflerde bulunurlar.

Daimi komisyonların bu vazifeleri ifa edebilmesi bakımından işçiler, işçi köylüler ve terakkiperver münevverler sınıfından üyeler seçerler.

62 — Daimi komisyonların icra komitesine gönderdiği tekliflerin, 10 gün içinde tetkik edilmesi icabeden

İcra komitesinin, daimi komisyonların teklifleriyle mutabık kalmadığı hallerde, bu komisyonlar halk meclisine müracaat edebilirler.

63 — Daimi komisyonlar, kendilerini seçen Halk Meclisine karşı yaptıkları muamelelerden dolayı mesuldürler.

Daimi komisyon üyeleri, istişari reyde bulunmak üzere icra komitesi toplantılarına iştirak edebilirler.

64 — Vatandaşlar komiteleri, umumi ve mahallî menfaate ait muhtelif vazifelerin ifası bakımından kurulurlar.

Her vatandaşlar komitesi, komitenin muamelesinden meclise karşı mesul bir Halk Meclisi üyesi tarafından sevk ve idare olunur.

65 — Halk' Meclisleri müteaddit köylerden müteşekkil kır komünleri arasında her köyü temsil etmek üzere temsilciler seçer, temsilciler köy meclisini temsil ve köyün işlerini tedvir etmekle vazifelidirler.

BÖLÜM: V

Halk Meclisleriyle Bunların İcra Komitelerinin Yüksek Organlarla Münasebetleri

66 — Büyük Millet Meclisi, Büyük Millet Meclisi Presidium'u ve Yüksek Halk Meclisleri, alt derecede bulunan Halk Meclislerinin faaliyetlerini murakabe ederler.

Bakanlar Kurulu ve yetkili merkezi idare organları alt derecede bulunan Halk Meclislerinin ve bunların organlarının kanuna veya işçilerin menfaatlanna aykırı kararlarını, hükümlerini, emirlerini, talimatlarını fesih ve iptal etmek ve tâdil eylemek hakkını haizdirler.

67 — Büyük Millet Meclisi ve Büyük Millet Meclisi Presidium'u ve Yüksek Halk Meclisleri alt derecede bulunan Halk Meclislerinin ve bunların organlarının kanuna veya işçilerin menfaatlanna aykırı kararlarını, hükümlerini, emirlerini, talimatlarını fesih, iptal ve tâdil eylemek hakkını haizdirler.

68 — Bakanlar Kurulu ve yetkili merkezi idare organları ve yüksek icra komiteleri, aşağı derecede bulurdan Halk Meclislerinin kanuna ve işçilerin menfaatlanna aykırı muamelelerini fesheylemek hakkını haizdirler.

Yüksek bir icra komitesi tarafından muamelenin feshi hallerinde fesih, iptal ve tâdili hususunda karar veril-

mesi veya feshedilen muamelenin tasdiki feshe karar veren icra komitesinin mensup olduğu Halk Meclisine aittir.

Bakanlar Kurulu veya yetkili merkezi idarenin bir organı tarafından muamelenin feshi halinde bunların feshe, iptale, t dile veya tasdike müteallik muamelelerine dair karar ittihazı Büyük Millet Meclisine ve bunların tatil devreleri sırasında Büyük Millet Meclisi Presldium'una aittir.

69 — Bakanlar Kurulu, yetkili merkezi idare organları ve yüksek icra komiteleri madun icra komitelerinin kanuna ve işçilerin menfaatlarma aykırı muamelelerini iptal veya tâdil eylemek hakkını haizdirler.

70 — Yüksek halkMeclislerinin icra komiteleri şubelerinin ve yetkili merkezi idare organlarının, alt derecede bulunan Halk Meclislerinin icra komiteleri  ubele- lerinin kanuna ve işçilerin menfaatlarma aykırı muamelelerini fesih ve iptal ve tâdil eylemek hakkını haizdirler.

71 — Halk Meclisleri, muameleleriyle yüksek makamlardan verilen direktiflere muhalefet, ederler veya i  i halkının menfaatlarma zarar verirlerse Büyük Millet Meclisi Presidium'u tarafından fesholunabilirler.

Bu takdirde yeniden seçim yapılır.

Seçim zamanına kadar, Yüksek Halk Meclisi, feshedilen meclisin yerine seçilecek Halk Meclisince icra komitesinin te kiline kadar muvakkat bir komite tâyin eder. İller ve il mahiyetinde bulunan  ehir komünleri için muvakkat komite Bakanlar Kurulunca nasbolunur.

BÖLÜM: VI

Nihai Ve Muvakkat Hükümler

72 — Halk Meclisleri için yapılacak ilk seçimlere kadar, bunların ve icra komitelerinin vazifeleri Bakanlar Kurulunca iller, belediyeler ve il merkezleri için tâyin edilen muvakkat komitelerle ilçeler ve il merkezi olmayan

şehir ve kıır komünleri için tâyin edilen iller muvakkat komiteleri tarafından ifa edilir.

73 — Bakanlar Kurulu muvakkat icra komiteleri ve bunların organlarını düzenlemek ve murakabe eylemek yetkisini haizdir.

74 — Bunların Halk Meclisleri şubeleri gibi teşkil edilmelerine kadar yetkili merkezi idare organlarının haricî hizmetleri, vekâleten vazife gören icra komitelerinin idaresi altında bunların halihazır teşkilâtına geçecektir.

75 — Ücretlilerin haklarının ödenmesine lüzumlu giderlerle halen devletin umumi bütçesine mevzu tahsisatla kapatılan idare masrafları mahallî idare ünitelerinin bütçelerine vaz ve bunlar tarafından devletin umumi bütçesinden tevzi edilen tahsisattan tediye olunacaktır.

76 — Bu kanunun neşri tarihinde Bakanlar Kurulu nezdinde aşağıdaki vazifeleri yapmak üzere bir Devlet Komisyonu kurulacaktır:

- a) Bu kanunun tatbikini idare etmek,
 - b) Bu kanunun tatbiki için hususî hükümleri hazırlamak,
 - c) Halk Meclisleri çerçevesi dahilinde mahallî haricî hizmetleri tamamlamak bakımından işlere başlamak.
 - d) Memleketin halihazır idari taksimatının tâdiline ait hazırlıkları yapmak,
 - e) Kanunun hükümlerine ait izahatı vermek,
 - f) Kanunun iyi tatbik edilebilmesi bakımından tekliflerde bulunmak,
- Komisyonun teşekkül tarzı Bakanlar Kurulu kararıyle tesbit edilecektir.

77 — 14 Ağustos 1938 İdare Kanunu ile tadilâtı ve bu kanuna muhalif hükümler kaldırılmıştır.

İDARÎ COĞRAFYA

ALTINÖZÜ İLÇESİ

Yazan:
Ertuğrul Ünlüer
Altınözü Kaymakamı

Tabii ve Coğrafi durum

Hatay iline bağlı Altınözü ilçesi, Anadolu yarımadasının güneyinde doğudan Suriye, Kuzeyden Reyhanlı, batıdan Antakya, güneyden Yayladağı ilçelerinde çevril-

miş olup ölçümü (438) Klm2 dir.

Eski adı Fatikli olan ilçe merkezinin denizden yüksekliği (320) metredir.

İlçenin Udimi. Yazlar sıcakça, kışlar miitedil geçer. Kış ve ilkbahar çok yağışlı yaz ve sonbahar ise kulak ve rüzgarlı geçer. Kar yağması üç beş senede bir defa vaki olan nadir hadiselerdendir. Bu kış mevsimi bütün dünyada olduğu gibi ilçemizde de oldukça sert geçmekte ve şimdiye kadar üç dört defa kar yağmış bulunmaktadır. Umumiyetle ilçe dahilinde Şenköy bucağı hariç olmak üzere toprak üstünde kar kalmaz. Mart ayında havalar ısınır. Yaz mevsimi mayıs bidayetinde başlar.

En yüksek sühnet senenin en sıcak ayı olan Temmuzda (40) dereceyi ve en düşük sühnet de Ocak ayında (-2) dereceyi bulur.

İlçeye yılda ortalama (1500) milimetre yağmur düşer. Arazinin dörtte biri dağlık, dörtte üçü ise düzlük ve tatlı plâtolardan müteşekkildir. İlçenin doğu ve kuzey doğusu düzlük, batı ve güney batısı dağlıktır. En yüksek yer Şenköy bucağı ibölgesinde (Ziyaret) dağıdır. Yüksekliği 1250 metredir.

Arazi umumiyetle volkanik olduğu için sık sık, depremler olur. İlçede Türkiye ile Suriye hududunu teşkil eden Asi nehri hariç olmak üzere büyük ve muntazam akışlı sular yoktur.

İlçe merkezinin doğusundan geçen Pazar Deresi kıs ve ilkbahar aylarında yağan şiddetli yağmurlar sebebiile adeta bir nehir halini alırsa da herhangi bir zarar veremediği gibi yaz aylarında kuvvetli bir çeşme suyu kadar azalır.

Babatorun bucak merkezinin I Kim. yakınındaki heyelanlardan da burada bahsetmek yerinde olur. Babatorun bucak merkeziie bu bucağa bağlı Türkmenmezrası köyleri arasındaki tepelerde sık sık, vukubulan bu heyelanlar şimdiye kadar belli başlı bir ziyan vermemişse de bu mıntıkadan geçirilmek zaruretinde bulunan köy yolunu her yıl bozmaktadır. Bu konu İlmî bir heyet tarafından tetkik edilmemiştir.

İdari durum:

Altınözü ilçesi 1945 yılında (4679) sayılı kanunla kurulmuştur. O zamana kadar Karsu bucağı adile Antakya merkez ilcesine bağlı bulunuyormuş. Mezkûr tarihte kendisi ile beraber Antakya merkez ilcesine bağlı bulunan Babatorun ve Şenköy bucaklarının da iihakile ilçe haline getirilmiştir. İlçenin Babatorun, Şenköy adında iki bucağı ve Köy Kanunu tatbik edilen 46 köyü vardır. Bunlardan 19 u merkez, 12 si Şenköy, 15 i Babatorun bucağına bağlıdır. İlçe merkez ve köyleri tatlı meyiller üzerinde ve serpiştirme suretile kurulmuştur.

Nüfus ve iskân durumu

945 nüfus sayımına göre ilçenin genel nüfusu (14557) si kadın ve (14834) erkek olmak üzere (29391) ve nüfus kesafeti (67) dir.

414 hanesi ve birbirinden bir buçuk kilometre mesafede iki mahallesi bulunan ilçe merkezinin 945 sayımına, göre (1368) i kadın, (1454) erkek olmak üzere (2822) nüfusu vardır.

İlçe dahilinde aşiret yoktur.

İlçe teşkilâtı ve memurları

İçişleri : Kaymakam, 2 bucak müdürü, 1 ilçe tahrirat kâtibi, 1 ilçe, iki bucak nüfus memuru, 1 ilçe nüfus kâtibi, 3 odacı.

Adalet: 1 Sulh yargıcı, 1 başkâtip, (icra ve noter işlerine de bakar), bir zabıt kâtibi, bir gardiyan, 1 odacı.

Maliye: Malmüdürü, 1 varidat memuru, 1 veznedar, 1 tahsil memuru, 2 tahsildar, 1 odacı.

Ziraat: 1 merkez ziraat teknisyeni, 3 köy ziraat teknik Öğretmeni,

Tapu: 1 Tapu sicil memuru.

P. T. T: 1 ilçe, 1. bucak P. T. T. şefi, 3 atlı, 1 yaya, dağıtıcı.

Özel 1: Özel saymanlık memuru, 1 varidat memuru, 1 tahsil memuru, 1 varidat kâtibi, 1 talisilât kâtibi, 1 köy bürosu kâtibi, 4 tahsildar, 1 odacı.

Jandarma: 1 bölük komutanı, 1 takım komutanı.

Emniyet: 1 Komiser muavini, 3 Polis, 1 bekçibaşı, 3 bekçi.

Belediye: Belediye başkanı, belediye tabibi, belediye ebesi, muhasip, 1 zabıta memuru, 1 odacı 1 kantarcı ve dellâl.

Sağlık: 1 hükümet tabibi, 1 gezici sağlık memuru, 1 köy sağlık korucusu 1 odacı.

M. Eğitim: 1 Milli eğitim memuru, 1 gezici başöğretmen, 21 öğretmen okulu mezunu, 5 köy enstitü mezunu öğretmen, 12 eğitimci, 2 odacı.

Bayındırlık durumu

İlçe dahilindeki şoselerin mecmuu (46) kilometredir.

1 — Antakya - Cisirşuğur (Suriyenin bir hudut ilçesidir) şosasının 27 kilometrelik bir kısmı merkez ve Babatorun bucakları bölgesinden geçer. Bu şosenin 14 kilometrelik kısmı toprak tesviye halinde olup diğer kısmı çok muntazam makadam şose halindedir. Bu şose ilçe merkezinin ortasından geçmekte ve 23 kilometrelik kısmı ile ilçe merkezi Antakya'ya bağlanmış bulunmaktadır.

dır. Şosanın Antakya merkez ilçesi dahiline kadar beş kilometrelik kısmı asfalttır.

2 — Şenköy bucağı bölgesinden Antakya - Lazkiye şosasının 19 kilometrelik bir kısmı geçmektedir.

İlçe dahilinde 165 kilometrelik köy yolu mevcut olup hepsi de toprak tesviye halindedir. Kışın hayvanla, yazın motorlu vasıtalarla ilçe köylerinin bir kaçı müstesna hepsile rahatça muvasala temin etmek mümkündür.

İl merkezde ilçe ve bucaklar arasında muntazam otobüs seferleri vardır. İlçenin il merkezi ve dolayısıyla bütün Hatay ilçelerde ve ilçeye bağlı bucaklarla telefon irtibatı ve jandarmanın 24 lük bir santralı mevcuttur.

İlçe ve Şenköy bucak merkezlerinde P. T. T. teşkilâtı mevcuttur. İlçe köylerinde ekseriyetle künk veya demir borularla getirtilen sular içmek ve diğer ihtiyaçları için kullanılmaktadır. Bir kısım köylerde ise ancak kuyulardan faydalanılmaktadır.

1947 yılında ilçe merkezinin Fatikii mahallesine 250. Mt. mesafedeki su havuzundan muntazam künklerle temiz bir su getirilmiş ve beton bir çeşmeden akıtılmıştır.

Yazın su sıkıntısı çekilmektedir. İmar sahası olarak seçilen ve her iki mahalleye de 1 ilâ bir buçuk kilometre uzakta bulunan sahada su yoktur. Halen 948 yılında kaymakam evinin bahçesinde açılan ve emme basma tulumba ile teşhiz edilen kuyudan istifade edilmektedir. Bu sahaya 5-6 kilometre mesafede bütün ilçenin ihtiyacını sağlayacak kadar su varsa da yaptırılan tetkiklere nazaran bu suyun ilçenin istifadesine arz edilebilmesi için 2-3 yüzbin lira sarfetmek lâzımgelmektedir ki bu miktar da belediye'nin mali takatinin çok üstündedir.

İlçe çok yağmur düşen bölgelerden olduğu, aynı zamanda bol akar suları bulunmadığı için sulama tesisatı da yoktur.

Şenköyde köy hükmî şahsiyetine, Babatorunda devlete ait birer hükümet konağı mevcut olup ihtiyacı kar-

allamaktadır. İlçe merkezinde hükümet konağı yoktur. 1947 yılında İller Bankasından yapılan 32500 liralık istikrazla imar sahasında modern bir belediye binası inşa edilmiş, kaymakamlık, nüfus, maliye, tapu daireleri de buraya yerleştirilmiştir.

1946 yılında gene bu sahada bir kaymakam evi yapılmıştır. 948 yılında belediyeye ait natamam gazino binası ile devlete ait jandarma birlik binası tamamlanmış aynı yıl içinde özel idare bütçesinden beş memur evi yaptırılmasına ve devlet bütçesinden de bir köy ziraat teknik öğretmeni evi inşasına başlanmıştır. Halen bu bina inşası ikmal edilmek üzeredir. 949 yılı başında da yine özel idare bütçesinden 3 memur evinin daha inşası ihaleye konmuştur.

Fatikli ve Sarılar mahallesi köy karakterini muhafaza etmektedirler. Evler umumiyetle iki katlı kısmen kiremitli kısmen de toprak damlıdır.

İmar sahasında yeniden yaptırılan binalar modern plânlı zelzeleye mukavim olup müstakbel ilçenin muntazam medeni çehresinin birer müjdecisidirler. İlçe merkezinde elektrik tesisine teşebbüs edilmiş bulunmaktadır. Köy evleri umumiyetle iki kat olup onlar da kısmen kiremitli, kısmen toprak damlıdır.

İlçenin halihazır haritası 948 yılında yaptırılmış imar plânı da İller Bankasınca ihaleye konmuş olup ikmalî sabırsızlıkla beklenmektedir.

Yangın malzemesi: Altı balta, altı kanca, altı kürek otuz kovadan ibarettir.

İktisadi durum:

İlçenin Karbeyaz, Başarbey, İmıkabraş, Hacıpaşa köylerinde mahallî istihlâk için mazotla işler ve dizel motorile çalışan dört adet, motörlü diğer köylerde de su ile çalışan (11) adet un değirmeni vardır. Gerek ilçe merkezi, gerekse köylerde insan kuvvete çalıştırılan iptidai mahiyette (108) adet zeytinyağı imalâthanesi mevcuttur.

İlçe merkezinin Sarılar mahallesinde (110) adet dokuma tez'gâhı vardır ilçeden senede ortalama olarak (2000) ton zeytinyağı, (200) ton üzüm (200) ton kuru incir, (15) ton badem, (1000) ton karpuz, (200) ton kavun ihraç olunur. Yegâne ihraç pazarı Antakyadır. Başlıca ithal maddeleri şunlardır.

İlçe dahilinde banka ve kooperatif teşkilâtı yoktur. 949 yılı içinde Ziraat Bankası ajanslığının açılması vadi alınmıştır. Haftanın perşembe günleri ilçe merkezinde (Cuma) günleri Imıkabraş köyünde pazar kurulur.

Şenköy bucağı Krom ve Asfalt maden cevheri itibarile zengindir. Asfalt madeni bir aralık işletilmişse- !e halen metrukür. Çaksunlu köyü civarındaki Krom madeninin işletilmesi için 949 yılı başında imtiyaz talebinde bulunulmuştur.

Zirai, durumu:

İlçe dahilinde belli başlı ormanlık yoktur. Şenköy bucağı bölgesinde münferit olarak çam ve fundalıklara rastlamak mümkündür. İlçe umumiyetle ziraata elverişli topraklardan mürekkeptir. Halk tamamen ziraatla işigal eder. Bu mevzuda zeytincilik başta gelir. Bağcılık ve her çeşit mevvacılık oldukça taammüm etmiştir. Tarla ziraat ikinci plânda kalmakta ve ancak mahalli istihlâki karşılayabilmekte hatta yiyecek ihtiyacı kısmen diğer ilçelerden ithal suretile temin edilmektedir.

Ziraat usulleri basit ve iptidaidir. Teknik ziraat teşkilâtı her hususta çiftçiye rehber olmakta onu fennî ziraata teşvik edip alıştırılmaktadır. Arazinin verim kabiliyeti ortalama olarak bire sekizdir. Hububat ve bakliyat ekimine müsait arazi (2030) hektardır. Bunun tamamı işletilmektedir. Zeytinlik (8600) Bağlar (1100) ve incirlikler (1600) hektar yer işgal eder.

İlçenin kuruluşundan bugüne kadar geçen üç sene zarfında teknik ziraat teşkilâtı tarafından halka (500' adet zeytin fidanı, (200000) adet Amerikan asma çubuğu (8.5) ton keten tohumu dağıtılmıştır.

Bağlarda 938 senesinde filoksera büyük zararlar sebebiyet vermiş ve birçok köylerin bağlarını tamamen kurutmuştur. Son zamanlarda ziraat teşkilâtınca dağıtılan Amerikan asma çubukları bu hastalığa mukavim olduğundan halk tarafından memnuniyetle tutunmuştur.

1948 yılında ilçenin doğu ve kuzey doğusundaki köylerde süne haşeresi görülmüş yapılan başarılı mücadele sonunda büyük zararlar meydana verilmeden bu âfetin önü alınmıştır.

Hayvancılık daha ziyade küçük baş bilhassa keçi beslemek suretile tezahür etmektedir. İlçenin Şenköy bucağı dağlık ve fundalık olduğu için bu bölgede hayvancılık daha geniş bir şekilde ele alınmıştır.

İlçedeki hayvan miktarı aşağıdadır. (5645) koyun, (21198) keçi, (6080) sığır, (1240) at.

Hayvanlarda ençok keçi çiğer ağrısı ve kelebek hastalıkları görülmektedir. Bu yıl kışın görülmemiş bir şiddetle geçmesi fazlaca hayvan zayiine sebebiyet vermiştir. İlçede veteriner teşkilâtı yoktur.

İlk fırsatta bir hayvan sağlık memuru kadrosunun verilmesi lâzımdır.

Kültür durumu:

İkisi merkezde ve (2) si bucak köylerde olmak üzere ilçede (16) ilk okul, (II) eğitimli okul vardır. İlk tahsil çağında (3894) çocuk olup bunlardan (1519) u okula devam etmekte, (332) si mezun olmuş bulunmaktadır.

İlk okul binalarından merkezdekiler ve üç köydeki okullar yeni, diğerleri eskidir. Üç öğretmen evi vardır İlçede halkevi ve kütüphane yoktur. Koz köy kalesi civarında Romalılardan kaldığı rivayet edilen (Kaleyi kuseyr) narnile maruf büyük bir kale mevcuttur. Bu mevzuda bütün araştırmalara rağmen İlmî ve sahih bir bilgi derlenemmiştir.

Sağlık durumu

İlçenin sağlık durumu normaldir. Dispanser, tedavi evi ve diğer sıhhi tesisler olmamakla beraber gerek il

merkezinin yakın oluşu gerek her mevsimde münakalenin mümkün oluşu bu mevzuda büyük bir ihtiyaç da his- settirmemektedir. Ancak trahom mücadeleyi icabettire- cek derecede yapılmış bulunmaktadır. 948 yılında Şenköy bucak merkezinde bir trahom tedavi evi açılmıştır, İlçe merkezi ve Karbeyaz köyünde de birer tedavi evinin açılması lüzumlu ve faydalıdır. İlçe Suriye ile hem hudut olduğu için aşı işlerine büyük önem verilmektedir. Son aylarda (29200) kişiye çiçek aşısı yapılmıştır.

Verem oldukça sık görülmektedir. İlçe halkı umumiyetle iri ve sağlam yapılıdır. İlçenin hiçbir tarafında kanalizasyon yoktur. Helâlarda septik çukur usulü taam- müm etmiştir. Gerek ilçenin teşekkül tarihinin yeni oluşu gerekse henüz imar plânının yapılmamış bulunması fennî bir mezbaha yapmak imkânını vermemiştir.

Mezarlıklar umumiyetle bakımsız olmakla beraber kasaba ve köylerin uzağında ve hakim rüzgârların aksi istikametinde kurulmuştur.

tice merkezinde belediyeye ait bir çöp arabası vardır. Sandığı kaldırıp bidon konularak yolları, ağaçları sulama vazifesi de görür.

İlçe dahilinde hamam, lokanta, otel ve han yoktur. Mevcut memur kulübü hem lokanta hem de gazino ihtiyara karşılamaktadır.

Sosyal durum:

Halk tamamen ziraatla ve buna muvazi olarak kısmen de hayvancılıkla uğraşır. İlçenin bazı köylerinde toprak dar ve verimsiz olduğu için halk yaz ve sonbaharda Amik ovasına, Ceyhana, Adanaya amelelik yapmağa gider.

Erkekler kısmen kilot pantolon, çizme, kasket ve ceket kısmen de şalvar ve kırmızı yemeni giyerler. Kadınlar da önü altın paralarla süslü bir tepelik, işlemeli cepken ve uzun entari giyerler.

Düğünlerde, Bayramlarda dünbek denen bir nevi darbuka çalar ve yeknesak ayak figürleri olan bir nevi

halay oyunu oynar aynı zamanda şarkı söylerler. Halk çok misafirperverdir.

Yenecek yemekleri mübalâğalı bir tarzda çok yapmak ve hepsini birden sofraya koymak adetleridir. Genel olarak hürmetkar, halim ve selimdirler.

Yol kesmek, soggunculuk gibi asayişe müessir hadiseler yoktur. Kaçakçılık ve kız kaçırma vakalarına sık sık rastlanır.

Köy kahvelerinde ve evlerde bilhassa kış aylarında kumar oynayanlara rastlanmaktadır.

Alkol kullanma itiyadı endişeyi mucip bir halde değildir.

İtimat telkin ve iyi idare edilirse halk gösterilen faydalı yollarda kolaylıkla yürütülebilecek bir karakter arzeder.

**Danıştay İkinci Dairesinin 3031/2777 sayılı
kararı suretidir.**

Umuru Belediye Mütcellik Ahkâmı Cezaiye Hak- kmdaki 486 sayılı Kanunun birinci Maddesinin yürürlükten kalkmış olup olmadığı hususunda Danıştay'ın düşüncesinin alınmasına dair İçişleri Bakanlığının 621 - 314/11486 sayılı ve 16/7/948 günlü yazısının ilişik olarak gönderildiğine dair olup Yüksek Birinci Başkanlıktan Birinci Daire ile birlikte müzakere edilmek üzere İkinci Daireye havale buyrulan Yüksek Başbakanlığın günsüz ve 43 - 45, 6/2464 sayılı yazısı ve ilişigi bu dairelerin birlikte yaptıkları toplantıda okundu:

İçişleri Bakanlığının yazısında: 486 Sayılı Umuru Belediye Mütcellik Ahkâmı Cezaiye Hakmdaki Kanunun birinci maddesi “27/Teşrini evvel /1298 tarihli Eb- niye Kanununun memnuiyeti mutazamm ahkâmı hilâfına vuku bulan inşaat ve tamirat ile umuma mahsus mahallerde ve yangın yerlerinde bilâ ruhsat yapılan barakalar ve her nevi inşaat belediyece derhal hedmolunur” hükmünü ihtiva etmektedir. Bu madde hükmünü iki kısımda mütalâa edebiliriz.

1 — Ebniye Kanununun memnuiyeti mutazamm ahkâmı hilâfına vuku bulan inşaat ve tamirat ile,

2 — Umuma mahsus mahallerde ve yangın yerlerinde bilâ ruhsat yapılan barakalar ve her nevi inşaat belediyece derhal hedmolunacaktır. Hedim masrafı da enkaz bedelinden, kâfi gelmezse rusumu belediye gibi tahsil edilecektir.

2290 Sayılı Belediye Yapı ve Yollar Kanununun 52 inci maddesile Ebniye Kanununun 6 maddeden gayri bütün madde ve zeyilleri lağvedilmiş ve ruhsatsız inşaat ve tamirat için olunacak muamelede ayrıca gösterilmiş bu-

lunduğundan yukarıda yazılı birinci kısmın yürürlükten kalkmış olduğunu kabulde tereddüde mahal kalmamaktadır.

İkinci kısım ise Yapı ve Yollar Kanunu ile ilgisi olmayan inşaatı ki bunlar hakkında mezkûr cezaî madde hükmünün uygulanması bir bakıma mümkün görülmektedir.

Ancak, böyle bir mülâhaza ve mütalâa varit ise de Yapı ve Yollar Kanununun ruhsatsız inşaatı ait hükümlerini genel olarak aldığımız takdirde bu madde hükmünün tamamen ortadan kalkmış olduğunu kabul etmek iktiza eder. Çünkü. Yapı ve Yollar Kanununun II ve 13 üncü maddelerinde mutlak manada ruhsatsız inşaat için olunacak muamele ve yıkım kararlarının Belediye Encümenince verileceği ve bu kararlara idare heyeti nezdinde itiraz olunabileceği sarih, olarak gösterilmiş bulunmaktadır.

Diğer taraftan Umuru Belediye İçin Ahkâmı Cezaiye Kanununun mezkûr birinci maddesinin yürürlükte bulunduğunu kabul ettiğimiz takdirde âlelimum ruhsatsız inşaat belediyece derhal hedmedilecektir. Bu takdirde vatandaşların 2290 Sayılı Kanunla tanılan itiraz haklarına hâlel gelmiş olacak ve 13 üncü maddeye göre ruhsatsız inşaat işleminin düzeltilmesi imkânı da kalmayacaktır.

Binaenaleyh 2290 Sayılı Kanun muvacehesinde 486 sayılı Kanunun I inci maddesinin yürürlükte kalmış olduğu sonucuna varmak hukuk prensiplerine daha uygun, görülmektedir.

Keyfiyetin bir kerre de Danıştavca incelenerek isti- şarî bir karara bağlanmasına müsaadelerini saygılarımla arz ederim. denilmektedir.

İşin gereği düşünüldü:

“27 Teşrini evvel /1298 tarihli Ebniye Kanununun memnuiyeti mutazamm ahkâmı hilâfına vuku bulan inşaat ve tamirat ile umuma mahsus mahallerde ve yangın yerlerinde bilâ ruhsat yapılan barakalar ve her nevi

inşaat belediyece derhal hedmolunur.” hükmünü taşıyan (Umuru Belediyeye Ait Ahkâmı Cezaiye) hakkındaki 486 Sayılı Kanunun birinci maddesinde bahis konusu olan Ebniye Kanununun, 16, 19, 43, 44, 47 ve 49 uncu madde» leri baki kalmak üzere Belediye Yapı ve Yollar Kanununun 52 inci maddesiyle yürürlükten kaldırılmış ve bunun yerine bu maddede Belediye Yapı ve Yollar Kanunu almış bulunduğundan 486 Sayılı Kanunun birinci maddesinin uygulanmasında memnuniyeti mutazammın hükümlerin tayininde ve ruhsatsız yapılan baraka ve her nevi inşaat ve tamiratta Belediye Yapı ve Yollar Kanununun taşıdığı hükümlerin gözönünde tutulması lâzımgelir.

2290 Sayılı Belediye Yapı ve Yollar Kanununun incelenmesinden de anlaşılacağı üzere, bu kanunun 13 üncü maddesi, 486 Sayılı Kanunun hecinini emrettiği yapıları, ruhsatname almadan başlanılan yapılar ruhsatname alındığı halde hükümlerine riayet edilmeksizin devam eden yapılar, şehir umumî plânına göre yola, meydana tecavüz eden yapı kısımları ve arsanın şehir plânına uygun olmamasından dolayı tahriren men edilen veya müsaade edilmeyen yapılar diye tetkike tabi tutmuştur.

Bunların her birine terettüp eden hükümler bu maddenin fıkralarında şu suretle açıklanmıştır:

1 — Ruhsatname almadan başlanılan yapılar belediyelerce derhal hedmolunur. Yapı esas itibariyle mahsurlu görülmezse plânların tasdiki cihetine gidilmekle beraber ruhsatname bedeli dört kat istifa edilir. Yapı esas itibariyle mahzurlu bulunur ve bu kanun hükümlerine uygun görülmezse yıktırılır.

2 — Ruhsatname alındığı halde hükümlere riayet edilmeksizin devam eden yapılar derhal durdurularak ruhsatname hükümlerine muhalefetin derecesine göre âtideki tarzda muamele olunur.

Eğer ruhsatname hilâfına yapılan işler mahsurlu görülmezse ve bu kanun hükümlerine mugayir bulunmazsa tasdik edilmekle beraber ruhsat resmi dört kat istifa olunur.

Yapılan işler esas itibariyle mahsurlu ve bu kanun hükümlerine muğayir görölrürse bu mahsurlar ve kanun hükümlerine uygun görölmeyen cihetler İslah ettirilir. İslah edilemiyecek halde ise yıktırılır.

3 — Şehrin umumi plânına göre yola ve meydana tecavüz eden aksam yıktırılır.

4 — Arsanın şehir plânına uygun olmamasından dolayı tahiren men edildiği veya müsaade edilmediği halde devam edilen yapılar kezaiik yıktırılır.

Bu çeşitli işlemlerde yer alan hedim ve yıktırmanın uygulama şekli de bu maddenin son fıkrasında yer almıştır. Bu fıkra “yukarıki fıkralar hükmünce yıktırılacak binaların yıktırılması hakkında Belediye Encümenlerince verilecek kararlar esbabına tahiren tebliğ olunur. Bu karara esbaplarının bir harca zarfında mahallî İdare Heyeti nezdinde itiraz selâhiyetleri vardır. İdare Heyeti kararı kafi ve lâzunül infazdır.” denemektedir.

Her iki kanun maddelerinin ihtiva ettiği hükümler karşılaştırılınca: 486 Sayılı Kanunun birinci maddesinde yazılı, “Ebniye Kanununun memnu'yeti mutazamm ahkâmı hilâfına vuku bulan inşaat ve tamirat” hükmünün 2290 Sayılı Kanunun yukarda yazılı 13 üncü maddesinin 2, 3, 4, üncü fıkralarındaki ruhsatname hükümlerine riayet olunmamak, yola ve meydana tecavüz etmek ve arsanın şehir plânına uymamak hükümlerine ve 486 Sayılı Kanunun, umuma mahsus mahallerde ve yangın yerlerinde bilâ ruhsat yapılan baraka ve her nevi inşaat hükmünün de 2290 Sayılı Kanunun 13 üncü maddesinin 1 inci fıkrasında yazılı ruhsatname almadan yapıya taşlamak hükmüne tekabül etmekte olduğu görölrür. Aradaki fark 2290 Sayılı Kanunun 13 üncü maddesi ile 486 Sayılı Kanunun birinci maddesinin ihtiva ettiği hükmün genişletilmesinden ve hedrain şeikle bağlanmış olmasından ibarettir.

Nitekim 486 Sayılı Kanunun birinci maddesinde bu nev'i inşaat ve tamirat derlîaî durdurulur, denildiği ve 2290 Sayılı Kanunun 13 üncü maddesinin yukarıda yazı-

lı birinci fıkrasında da derhal heümolunur, hükmü mevcut olduğu halde bı fıkranın müteakip bendi yapının esas itibariyle mahsurlu olmaması halinde hedme gidilmiyeceğini göstermekte ve mahsurlu görülmekle beraber kanun hükümlerine de mugayir bulunması halinde hedme cevaz vermekte ve hedmi de son fıkrasıyle şekle bağlamış bulunmaktadır.

Şu izahattan da anlaşılıyor ki 486 Sayılı Kanunun birinci maddesiyle 2290 Sayılı Kanunun (13) üncü maddesi (derhal hedme) hükmünde birleşmekte bulunduklarına ve binaenaleyh, bu iki hüküm arasında telif edilmeyecek bir aykırılık mevcut bulunmadığına göre aralarında açık veya zımnî bir ilga aramağa da lüzum ve imkân yoktur. Bu suretle her ikisinin uygulama kabiliyetinde şüphe olmayan bu iki hüküm arasındaki fark, 486 Sayılı Kanunun birinci maddesindeki “hedim” hükmü için herhangi bir şart ve şekil tâyin edilmemiş olmasından ve 2290 Sayılı Kanunun (13) üncü maddesindeki yazılı (hedim) hükmü için ise bir takım şart ve şekillerin belirtilmiş olmasından ibarettir.

Şu halde son 2290 Sayılı Kanun, 486 Sayılı Kanundaki hedim hükmünü mutlak bırakmayıp muayyen bir takım şart ve şekillerle takyit etmiş olduğundan hedim hükmünün, son kanunun koyduğu şart ve şekiller dairesinde uygulanması zarurî bulunduğuna göre hadisemizde olduğu gibi herhangi bir yapının (hedim) hükmü ile karşılaşması halinde 2290 Sayılı Kanunun (13) üncü maddesinin belirttiği şart ve şekillerin uygulanması lâzım geleceğine 17/7/948 tarihinde oy birliğiyle karar verildi.

BİBLİYOGRAFYA

YÜRÜRLÜKTEKİ TÜZÜKLERİMİZ

Halen yürürlükte bulunan ve sayıları beş bini geçen kanunlarımızla ilgili tüzükleri ihtiva etmek üzere, İçişleri Bakanlığı Tetkik Heyeti Başkam Hakkı Haydar Berksun, Hukuk Müşaviri Ekrem Ergüven, Müsteşar Muavini Nafi Demirkaya ve Avukat Ekrem Amaç tarafından (Yürürlükteki Tüzüklerimiz) adı altında üç cilt olarak hazırlanmış bulunan bu eserde, tüzükler konularına göre guruplara ayrılmak suretiyle tertip ve tasnif edilmiş ve tüzüklerin tetkik ve tettebbüii son derece kolaylaştırılmıştır.

Alâkalı kanunları ve hangi kanunların tüzükleri bulunduğunu guruplar ve alfabetik esaslara göre gösteren bir fihrist ile de arama kolaylığı sağlanmıştır.

Eserdeki tüzükler, Cumhuriyetten evvel ve sonra çıkmış olup hâlen yürürlükte bulunanları ve son şekilleridir.

Tatbikat ve tetkikatla iştigal edenler için fevkalâde faydalı olan bu eser tavsiyeye değer görülmüştür.

Takımı yetmiş beş liradır.

Müracaat ve satış yerleri:

İstanbulda: Beşiktaş, Spor Caddesi 94 numarada A vukat Ekrem Amaç.

Ankarada: Yeni Halde 1 numarada kâğıtçı Mahmut Nedim İrengün mağazası.

İdare Dergisi

CEZA HÜKÜMLÜ ÖZEL KANON, NİZAMNAME VE TALİMATNAMELER

“Ceza Hükümlü Özel Kanun, Nizamname ve Talimatnameler” adı altında Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif- evleri Genel Müdür Muavini Fahrettin Öztürk ve arkadaşı Savcı muavini Ertuğrul Bayındır tarafından iki cilt halinde hazırlanan eser, faydalı görüldüğünden tavsiyeye değerdir.

Takımı 13 liradır. Eser için, sahiplerine müracaat edilmelidir.

İdare Dergisi